KISACA
KUR'AN TEFSİRİ

Derleme
www.tefsirim.com

3. Cilt

(6/1- 9/129)
Kur'an Sayfası: 127-206

Derleyen
Mehmed SELMAN

Gözden geçirme tarihi: Kasım 2021

6.EN‘ÂM SÛRESİ

6. En’âm Sûresi

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 165 âyettir. En‘âm, kurbanlık hayvan cinsleridir. Araplar’ın bu hayvanlara karşı yanlış inanç ve gelenekleri 136, 138, 139 ve 142. âyetlerde kınanmış ve sûreye En‘âm (hayvanlar) adı verilmiştir. İbn Abbas’a (r) göre sûrenin 91, 93, 151 ve 153. âyetleri Medîne döneminde inmiştir. Diğer bir rivâyette 20, 21, 114 ve 141. âyetleri de Medîne döneminde inmiştir. (H. T. FEYİZLİ, 1/127)

Rahmân ve Rahîm Allâh’ın adıyla

6/1-3 KÂİNÂTIN YARATICISI

1. Her türlü övgü, gökleri ve yeri yaratan, karanlıkları ve aydınlığı var eden Allâh’a özgüdür. (Öyle iken**) yine de küfre sapanlar (**başkalarını**) Rablerine denk tutuyorlar.**

2. O, sizi (önce**) çamurdan yaratan, sonra (**da**) bir ecel belirleyendir. O’nun katında bir de ecel-i müsemmâ (**kıyâmetle ilgili ecel**) vardır. (**Bu gerçekten**) sonra,** (ey müşrikler) **siz hâlâ (**Allâh’ın tek oluşundan**) şüphe ediyorsunuz.**

3. Göklerde de yerde de gerçek İlâh sâdece Allah’tır. (O**) gizlediğinizi de açığa vurduğunuzu da bilir. (**Hayır ve şerden**) ne kazanacağınızı da bilir.**

1-3. (1).**‘Her türlü övgü, gökleri ve yeri taratan, karanlıkları ve aydınlığı var eden Allâh’a özgüdür.’ En’âm, kurbanlık** hayvan cinsleridir. Araplar, bu hayvanlar ile ilgili yanlış inanç ve geleneklere sâhiptiler. (136, 138, 139, 142 âyetler) Bu sûre, Fatiha sûresinde yer alan **‘âlemlerin Rabbi’** ifâdesinin geniş bir şekilde açıklaması anlamındadır. Sûrenin asıl konusu, yaratıcının ispâtı ve tevhid delillerini ortaya koymaktır. Peygamberimiz, çağrı görevine, Allah’tan başka ilâh olmadığı, egemenlik sâdece Allâh’a âit olduğu, Allah’tan başka hiçbir varlığa tapmamalarını bildirerek başlamıştır.

‘Hamd övgü, gökleri ve yeri yaratan, karanlıkları ve aydınlığı var eden Allâh’a özgüdür.’ Cenâb-ı Hak, bu sûreye, kullarının **hamdetmesini,** öğreterek başlamaktadır. Bütün **hamd**lere müstehak olan Allâh’ın ortağı yoktur, benzeri yoktur. Âyetin mânâsı: Sizlere ikramda bulunan, nimetler veren, yerleri, gökleri bütün güzellikleri yaratan Allâh’a hamdediniz. (M. A. SÂBÛNİ, 1/350-351)

‘Karanlıkları ve aydınlığı var eden’ Karanlıklar çoğul, aydınlık tekil olarak gelmiştir. Karanlıklar çoktur: gecenin karanlığı, denizin karanlığı, küfrün karanlığı, münâfıklığın karanlığı, fâsıklığın karanlığı gibi. Hidâyet nûru ise, (kaynağı) tektir / birdir. (S. HAVVÂ, 4/277)

(2).**‘O sizi bir çamurdan yaratandır.’**Yâni aslınız olan Âdem’i çamurdan yaratmıştır. (S. HAVVÂ) Ya da her insanın oluşumu, besinler yoluyla toprağa dayanır. Çünkü hayâtın temel

öğesi olan kan, besinlerden alınır. Besinler de topraktan gelmektedir. (KUR'AN YOLU, 2/371, ELMALILI, 3/381)

Sonra da bir ecel belirleyendir. O'nun katında bir de ecel-i müsemmâ (kıyâmetle ilgili ecel) **vardır.'** Burada iki **ecel**den söz edilmektedir: Birinci ecel, sona erdiği zaman öldüğünüz -takdir edilmiş- ecel, ikincisi ise, topluca (berzah âleminde) diriltileceğiniz **ecel**dir. (M. A. SÂBÛNİ, 1/351, S. HAVVÂ, 4/278)

6/4-6 HAKKI İNKÂR EDENLER

4. (Böyle iken**) o** (müşrik)**lere, Rablerinin âyetlerinden bir âyet gelmeye görsün, kesinlikle ondan yüz çevirirlerdi.**

5. İşte müşrikler, kendilerine Kur'an gelince onu yalan saydılar. Fakat kendisiyle alay ettikleri şeyin (acı**) haberleri yakında onlara gelecektir.**

6. (Müşrikler) **Bizim, kendilerinden önce nice nesilleri helâk ettiğimizi görmediler mi? Yeryüzünde size vermediğimiz imkânları onlara verdik ve üzerlerine gökten bol bol yağmur gönderdik, (**evlerinin**) alt tarafından akan ırmaklar yaptık. Fakat (**âsî oldular da**) günahları yüzünden biz de onları (**azapla**) helâk ettik ve onların peşlerinden başka bir nesil meydana getirdik. [**bk**. 8/25, 54; 29/40; 51/59]**

4-6. (4).**'İşte o** (müşrik)**ler, kendilerine Kur'an gelince onu yalan saydılar. Fakat kendisiyle alay ettikleri şeyin (**acı**) haberleri yakında onlara gelecektir.'** Müşrik Araplar, Allâh'ın varlığını, yaratıcı ve rızık verici olduğunu kabul ediyorlar (46/87), fakat şefaatçi olurve kendilerini Allâh'a yaklaştırır inancıyla (39/3, 43) putlara tapıyor (53/19-23), bir tek ilâhın varlığını reddediyor ve **putları** Allâh'a **ortak koşmakta** ısrar ediyorlardı. **'Muhammed ilâhları bir tek ilâh mı yaptı? Gerçekten bu, çok tuhaf bir şeydir'** (38/5) diyorlardı. Çoğu, Allâh'a ancak ortak koşarak îman ediyordu. (12/106) Kur'ân'ın hak kitap olduğuna îman etmiyorlar, **'Bu Kur'an bir büyüdür, biz onu kesinlikle inkâr edşyoruz'** (43/30). **'Bu Kur'an evvelkilerin masallarıdır, Muhammed onları yazdırmış, sabah akşam onlar kendisine okunuyor'** (25/5) diyorlardı. (İ. KARAGÖZ 2/426)

(6).**'Sonra onları günahlarından dolayı helâk ettik.'** Âd ve Semûd ve diğerleri gibi kavimler bolluk, nehirler, bağlar, bahçeler, meyveler arasında yaşarlarken, günahları yüzünden **helâk** ettik.

Ümmetlerin ecellerinin gelmesinde, günahların ve hatâların sebep oluşu mühimdir. Bir ümmet, vazifelerinde kusur etmezse, onun pek uzun süre devam ve bekâsı mümkün olacaktır. (ELMALILI, 3/388)

Küfrettiler ve **isyân** ettiler. Biz de onları günahları nedeni ile **helâk** ettik. Bu, kâfirlere bir tehdittir. Yeryüzünde güç, kuvvet, ihtişamlarından sonra, eski kavimlerin başına gelen **(musîbet)**lerin kendilerinin de başına geleceğinin tehdit olarak bildirilmesidir. (M. A. SÂBÛNİ, 1/352)

6/7-11 MÜŞRİKLERİN BAHÂNELERİ

7. (Ey Peygamberim**!) Sana kâğıtta (**yazılı**) bir kitap gönderseydik de ona elleriyle dokunsalardı, yine inkâr edenler: "Şüphesiz bu apaçık bir sihirden başka bir şey değildir." diyeceklerdi.**

8. (Müşrikler, Muhammed'e)**: "(**Bizim de görebileceğimiz**) bir melek indirilseydi ya!" dediler. Eğer bir melek indirseydik, elbette (**yine îman etmezler**,** fakat helâk olmaları konusunda**) iş bitmiş olur, artık onlara hiç göz açtırılmazdı.**

9. Eğer Peygamber'i bir melek yapsaydık, elbet onu da yine bir adam (şeklinde**) yapar (**gösterir**)dik ve onları düştükleri şüpheye yine düş**(melerline imkân verir)**dik. [**bk**. 17/95; 23/24]**

10. (Ey Peygamberim**!) Hiç kuşkusuz, senden önceki peygamberlerle de alay edildi. (**Fakat**) onlarla alay edenleri, alay ettikleri şeyler kuşat(**ıp mahvet**)ti.**

11. (Ey Peygamberim!) **De ki: "Yeryüzünde gezip dolaşın, sonra da (**peygamberleri**) yalanlayanların sonlarının nasıl olduğuna bakın."**

7-11. (7).**'Eğer sana kâğıt üzerinde yazılı bir kitap indirmiş olsaydık, elleriyle ona dokunsalardı küfretmiş olanlar, yine de derlerdi ki: Bu apaçık bir büyüden başkası değildir.' Müşrikler,** Hz. Peygamberin ilâhi kelâmı onlara duyurmasını yeterli görmemişler, gökten bir kitap (İsrâ 17/93), veya açılmış sahîfeler (Müddessir 74/52) indirilmesini istemişlerdi. Hz. Peygamberi zor durumda bırakmak istemişler, câhiliye inatçıları bahâneler uydurmuşlardır: Kur'ân'ın bir büyü (En'am 6/7), peygamberin bir kâhin ve mecnun (Tur 52/29) olduğu ithamlarında bulunmuşlardır. (KUR'AN YOLU, 2/378-79)

(8).**'Eğer bir melek indirseydik, elbette** (yine îman etmezler, fakat helâk olmaları husûsunda) **iş bitmiş olur(**du**.)** Eğer melek, asli sûretinde gelip hakîkat ortaya çıksaydı, Hz. Peygamberin haber verdiği **azap** hemen uygulanırdı. Özellikle vahiy meleği **Cebrâil'**i, sıradan insanlar şöyle dursun, peygamberler bile pek azı asıl varlığı ile görebilmiştir. (KUR'AN YOLU, 2/380, ELMALILI'ya atıfla)

Rasûlullâh'a **Cebrâil** çok defa (sahâbeden) Dihyetü'l Kelbî sûretinde inerdi. Bâzen de peygamberle birlikte sahâbeye de beyaz elbiseli, siyah saçlı bir adam şeklinde görünürdü. Üzerinde yolculuk alâmetleri görülmez, sahâbeden hiç biri de onu tanımazdı. Cebrâil'in bir Arap şeklinde geldiği, îmânı, İslâm'ı, ihsânı sorarak, İslâm'ı öğrettiği de meşhurdur. Hz. Meryem'e **'doğru bir erkek'** (19/17) (Hz. Dâvûd'a önüne çıkan **iki hasım** –S. HAVVÂ, 4/288) şeklinde görünmüştü. Aynı şekilde Hz. İbrâhim'e ve Hz. Lût'a **misâfir** şeklinde gelmişlerdi.

'Eğer bir melek indirseydik elbette iş bitirilmiş olur(du**).'** (..) Ancak meleği gerçek sûretiyle görmeye güçleri yetmez, yıldırım çarpmaktan daha müthiş bir şekilde helâk olurlardı. Özellikle ki o Kur'ân'ı getiren Cibrîl'dir. Ve onun bir bağırması bir memleketi mahvetmeye yeterli olmuştur. (ELMALILI, 3/389)

‘İş bitirilmiş olurdu’ cümlesi, tehdit edildikleri azap gerçekleştirilir, helâk edilirlerdi, demektir. Melekler, ancak Allâh’ın gazabına uğrayan bir topluma **azap getirmek** için inerler. Nitekim Lût kavminindurumu bunu göstermektedir. (7/80-84) (İ. KARAGÖZ 2/429)

(9).Âyette, ‘**le cealnâhü racülen’** buyurulması dikkate şâyandır. Bununla meleğin kadın sûretinde gönderilme ihtimâlinin bulunmadığı anlatılmıştır. Zîrâ kâfirler, melekleri kadın olarak hayâl ediyorlardı. (ELMALILI, 3/390)

Eğer Allah, müşriklere **melekleri gönderecek olsaydı**, ancak orayı **helâk etmek için** gönderirdi. (15/51, 51/24) Nitekim Hz. İbrâhim ve Hz. Lût peygamberlere elçi gelen iki melek, insan suretinde gelmişti. (11/69, 77) Hz. Meryem’e (19/17) ve Peygamberimize de Cebrâil insan suretinde gelmişti. (Müslim, İ. KARAGÖZ 2/429).

(11).**‘De ki, yeryüzünde gezip dolaşın da sonra bir görün, yalanlayanların sonu nice olmuştur.’** Bu buyruk, yeryüzünde ticâret ve başka maksatlarla **gezip dolaşmanın mubah (Seyahat)** olduğunu ifâde etmekte, **helâk** olanların bıraktıkları eserler ve izler üzerinde dikkatle durmanın vâcip olduğunu vurgulamaktadır. (S. HAVVÂ, 4/289)

6/12-18 KIYÂMET VE AHİRET

12. (Ey Peygamberim!) **De ki: “Göklerde ve yerde olanlar kimindir?” De ki: “Allâh’ındır.” O, rahmet etmeyi bizzat kendi üzerine yazmıştır. Sizi elbette hakkında hiç şüphe olmayan kıyâmet gününde toplayacaktır. (**Akl-ı selîmini kullanmayarak**) kendilerini ziyâna uğratanlar var ya, işte onlar îman etmezler.**

13. Gece ve gündüzün içinde barınan (her)**şey O’nundur. O, hakkıyla işiten, gerçek bilendir.**

14. (Ey Peygamberim**!) De ki: “Gökleri ve yeri yoktan var eden, (**yaratıkları**) beslediği hâlde, beslenme ihtiyâcı olmayan Allah’tan başkasını mı dost edineceğim?” (**Yine**) de ki: “Bana, müslüman olanların ilki olmam emredildi ve ‘aslâ müşriklerden olma’! (**buyuruldu**.)”**

15. (Ey Peygamberim!) **De ki: “Eğer ben Rabbime isyân edersem, o büyük günün azâbından korkarım!”**

16. O (kıyâmet**) günü, (**azap**) kimden giderilirse, (**Allah**) ona mutlaka merhamet etmiştir ki bu da apaçık bir kurtuluştur.**

17. (Ey Peygamberim!) **Eğer Allah, sana bir zarar dokundururs**a**, kendisinden başka onu giderecek hiçbir güç yoktur. Yine, sana bir hayır dokundururs**a **da (**öyledir**). Çünkü O, herşeye gücü yetendir.**

18. Allah, kullarının üstünde eşsiz kudret ve yetki sahibidir. O, mutlak hüküm ve hikmet sâhibidir herşeyden hakkıyla haberdardır.

12-18. (12).Mekkeliler Rasûlullah'a: "Yâ Muhammed! Biz yahûdi ve hıristiyanlara seni sorduk, onlar da senin Rasul olmadığını haber verdiler. Öyleyse senin peygamberliğine kim şâhitlik edecek?" demişlerdi. Bunun üzerine aşağıdaki âyet-i kerîmeler indi. (H. T. FEYİZLİ, 1/129)

'O rahmeti kendi üzerine yazmıştır.' Bütün varlıkları rahmetiyle yarattı ve bütün olayların olması onun rahmet satırları oldu. İlâhi ahlâkın zıddına gazabı gerektirecek şeyleri benimseyenler hakkında cezâ vermekte acele etmez, **tevbe** ve sığınmayı kabul eder. (ELMALILI, 3/393-94)

Âyet-i kerimede bildirilen **rahmet**, dünyâ ve âhiretteki bütün nimetleri kapsar. Şu hâlde kullarını marifetullâha erdirmesi, tevhid bilgisini öğretmesi, kitaplar indirmesi, küfürde ısrar edenlere mühlet vermesi O'nun rahmeti cümlesindendir. (İ. H. BURSEVİ, 5/241)

(..) O, mecbur olmamakla berâber bizzat kendi lütuf ve kereminden kullarına **merhamet edeceğini va'detmiştir.** O kullarına merhametli davranmakta, **inkâr edenleri hemen cezâlandırmamakta,** kendilerine dönmeleri için **süre** tanımakta ve pişman oldukları takdirde tevbelerini kabul edeceğini haber vermektedir. Çünkü O'nun rahmeti gazabını geçmiştir. (Buhâri, Müslim. Ö. ÇELİK, 2/68)

Yüce Allah kötülüğe sâdece **hakettiği cezâ**yı verirken, **iyiliğe** karşılığının **on katı** kadar, hattâ dilediğinde daha yüksek katlarda **ödül** veriyor; bunu yanısıra kötülükleri iyilikler aracılığı ile siliyor, hesaptan düşürüyor. Bütün bunlar yüce Allâh'ın ayrı birer bağışıdır. Yoksa hiç kimse **iyi amelinin karşılığığında cennete girmeyi hak edemez.** Ancak yüce Allâh'ın rahmetinin kapsamı altına girdiği bahtiyar kullar cennete girebilirler. Bu kural Hz. Peygamber Efendimiz (s) için bile geçerlidir. Nitekim Peygamber Efendimiz, insanın yetersizliğinin ve yüce Allâh'ın fazîletinin tam anlamı ile bilincinde olan bir kul sıfatı ile bu gerçeği bizzat kendisi dile getirmiştir. (S. KUTUB, 3/505)

Hadis: 'Nefsim kudret elinde bulunan Allâh'a yemin olsun ki, insanlardan hiç kimse **ameliyle cennete giremez;** ancak Allâh'ın rahmet ve l^tfuyla girer.' (soru üzerine) 'Benim amelim de beni cennete sokmaz, meğer Allah rahmetiyle beni korumuş ola.' (Buhâri Rikak 18, Müslim Münâfikun 71; Ö. ÇELİK, 2/70)

Hadis: Muhakkak ki, benim rahmetim, gazâbımı geçmiştir. (Buhâri, Müslim)

Hadîs: 'Allah rahmeti yüz parçaya ayırmış, sâdece bir parçasını yeryüzüne göndermiştir. Bunun sâyesinde anne, yavrusuna şefkat gösterir.' (Buhâri, Müslim)

Hadîs: 'İnsanlara merhamet etmeyenlere, Allah merhamet etmez.' (Buhâri, Müslim; S. KUTUB, 3/505, 506, 507)

(14).**'Gökleri ve yeri yoktan var eden (**yaratan)' **Fâtır**: Yaratan. Fâtır'ın aslı, bir şeyi başlangıcında yarmaktır. Dilimizdeki **yaratmak** kelimesi bununla ilgilidir. Bir varlıktan diğer bir varlığın kopması, bir tohumdan bir çimenin çıkması, bir hücreden bir hücrenin doğması hep bir **yarılmadır.** (ELMALILI, 3/395-96)

Gökler anlamına gelen **'semâvat'** kelimesine Güneş, Ay, yıldızlar, galâksiler, bulutlar, rüzgâr ve melekler; **'yer'** kelimesine denizler, göller, ırmaklar, ormanlar, dağlar, ovalar, ağaçlar, bitkiler, kayalar, hava, toprak, hayvanlar, insanlar ve cinler kısaca, iki kelimeye **küçük büyük**

bütün varlıklar dâhildir. Yüce Allah, yegâne yaratıcıdır, O'ndan başka yaratıcı yoktur. (İ. KARAGÖZ 2/434)

'Allkâh'ın beslemesi' O'nun kullarını yedirmesi ve içirmesi, canlıların ihtiyâcı olan temiz hava ve gıdâ maddelerini yaratması demektir. Yüce Allah, toprağa tahıl, sebze ve ağaçları yetiştirme özelliği vermeseydi, Güneşi, suyu, toprağı ve oksijesi **var etmeseydi,** hiçbir **canlı yaşayamazdı.** Canlıların yaşaması için Allâh'ın varlıklarına ve nîmetlerine ihtiyâcı vardır. (İ. KARAGÖZ 2/434)

'Sakın müşriklerden olma' Bana Müslüman olmaklığım emredildi. Şirke düşmem de bana yasak kılındı Bu ifâde, İslâm ile **şirk**in bir arada olamayacağının delilidir. (S. HAVVÂ, 4/296)

(14).**'De ki: Doğrusu ben Müslüman olanların ilki olmakla emrolundum ve sakın müşriklerden olma (**denildi**)'** İslâm olmanın ve müşriklerden olmamanın anlamı, Allah'tan başkasını dost edinmemektir. Allah'tan başkasını dost edinmek, doğrudan doğruya **şirk**tir.

Tek ve kesin bir mesele karşısındayız. Yumuşamayı ve kaypaklığı kabul etmeyen son derece kesin bir mesele(dir). Bu yönelişte, mesaj almada, boyun eğmede, ibâdette, yardım istemekte yüce **Allah, tek ve ortaksız** bilinecek, bütün bu konularda **mutlak egemenliği onaylanarak** başka birinin bu alanların herhangi birinde O'na ortak olabileceği iddiâsı kökten reddedilecek, hem duygusal hem de ameli bağlılık gelenekte ve şeriatte O'nun râkipsiz otoritesine dayandırılacak; ya bütün bunlar olacak ki, bu İslâm'dır; ya da bu konuların herhangi birinde yüce Allâh'a, bir başkası ortak sayılacak ki, bu da **müşriklik**tir ve aslâ müşriklik ile İslâm aynı kalpte biraraya gelemez. (S. KUTUB, 3/513)

(17).**'Eğer Allah, sana bir zarar dokundurursa, kendisinden başka onu giderecek hiçbir güç yoktur. Yine, sana bir hayır dokundurursa da (**öyledir**). Çünkü O, herşeye gücü yetendir.' Hadîs:** Allah Rasûlü (s)'in terkisine aldığı İbn Abbas (r)'ya yaptığı şu öğütler âdeta bu âyetlerin bir tefsîri içeriğindedir. 'Allâh'ın buyruklarını gözet ki, Allah da seni gözetip korusun. **Allaâh'ın rızâsı**nı her işte önde tut ki Allâh'ı önünde bulasın. Bir şey isteyeceksen Allah'tan iste. Yardım dileyeceksen, Allah'tan dile! Ve bil ki, bütün bir ümmet toplanıp sana fayda temin etmeye çalışsalar, ancak Allâh'ın senin için takdir ettiği faydayı temin edebilirler. Yine eğer bütün ümmet sana zarar vermeye kalksalar, ancak Allâh'ın senin hakkında takdir ettiği zararı verebilirler. Çünkü artık kaderi yazan kalem yazmaz olmuş, yazıları değişmeyecek şekilde kesinleşmiştir. (Tirmizi'den Ö. ÇELİK, 2/70, 71)

6/19-20 PEYGAMBERLİĞİN DELİLLERİ

19. (Ey Peygamberim!) **De ki: "Şâhitlik bakımından hangi şey daha büyüktür?" (**cevap olarak**) de ki:** (Ey müşrikler) **"(**Benim hak peygamberliğime**) benimle sizin aranızda, Allah şâhittir. Bu Kur'an bana, gerek sizi, gerek ulaştığı herkesi uyarmam için vahyedildi. Siz, Allah ile berâber başka tanrılar olduğuna şâhitlik mi ediyorsunuz?" (**Cevâben**) de ki: "Ben şâhitlik etmiyorum." "O, ancak bir tek ilâhtır. Muhakkak ki ben sizin ortak koştuğunuz şeylerden de uzağım." de.**

20. Kendilerine kitap verdiklerimiz, o (Muhammed'in hak ve son peygamber olduğu**)nu, kendi öz çocuklarını tanıdıkları gibi tanırlar. (**Fakat hakktan saparak**) kendilerini ziyâna uğratanlar var ya, işte onlar îman etmezler. [**bk**. 61/6;** krş**. 2/146]**

19-20. (19).**'Ve O kullarının üzerinde kâhir olandır.'** O kullarına gâlip, onlar üzerinde muktedir ve üstün olandır. (S. HAVVÂ, 4/319)

'Bu Kur'an bana sizi de, ulaştığı kimseleri de uyarmam için vahyolundu.' Demek ki, Kur'ân'ın hükümleri, onun indiği zamanda mevcut olanlara özgü değildir. Onlardan sonra, kıyâmete kadar gelecek olanları da tamâmen içine alır. Ancak, Kur'ân'ın yetişmediği, kulaklarına erişmediği kimseler, cezâlandırılmazlar. (ELMALILI, 3/401)

'Bu Kur'an bana hem sizi hem de ulaştığı herkesi onunla uyarmam için vahyedildi' meâlindeki ifâde, Hz. Peygamber'in ve Kur'ân-ı Kerîm'in bütün insanlığa gönderildiğini**,** dolayısıyla **İslâm'ın evrensel bir din olduğu**nu göstermektedir**.** Bu âyet, insanları hem Allâh'ın birliğine hem de Hz. Muhammed'in peygamberliğine şehâdet etmeye çağırdığından, **kelime-i şehâdet**i anlam olarak içermektedir. (KUR'AN YOLU, 2/386)

Hadis: Rasûlullah (s) buyurdu ki: Bu Kur'an her kime ulaşırsa, onunla karşılıklı olarak konuşmuşum demektir. (İbni Abbas'tan, S. HAVVÂ, 4/321)

De ki, şâhit olarak hangi şey daha büyüktür. Bu âyet, Allah hakkında **şey** adının kullanılmasının câiz olduğuna delildir. Çünkü **şey**, var olanın adıdır. Yok olan hakkında kullanılamaz. (S. HAVVÂ, 4/323)

(20).**'Kendilerine kitap verdiklerimiz** (Yâni Tevrat ve İncil'i verdiğimiz Yahûdiler ve Hıristiyanlar) **Onu** (Rasûlullah (s'ı) **oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar.'**

Kitap Ehli, önceki bütün peygamberlerin Hz. Muhammed'in geleceğini haber verdiğini kesin olarak bildikleri hâlde, bilmezden geliyorlardı. Çünkü İsrâiloğullarında olduğu gibi, kimisi onun, kendi milletlerinden çıkmasını bekliyordu. Önceki peygamberler, son peygamberin sıfatlarını, beldesini, göç edeceğini ve ümmetinin özelliklerine kadar her şeyi bildirmişti. (H. DÖNDÜREN, 1/249)

'Kendilerine kitap verdiklerimiz, onu kendi öz çocuklarını tanıdıkları gibi tanırlar.' El Hasen el Basri ve Süddi'nin içinde yer aldığı müfessirlerin çoğunluğu **'ya'rifûnehu'** ifâdesindeki zamirle Hz. Muhammed'in kasdedildiğni ileri sürmektedirler. (Mâverdi, Zemahşeri, Kurtubi) Onlara göre Ehl-i kitap özellikle de Hristiyanlar kendi kutsal kitaplarında **Hz. Muhammed'in peygamberliği** ile ilgili bâzı işâretlerin yer aldığını biliyorlardı. Ayrıca bu görüşü destekleyici içerikte bâzı rivâyetler de nakledilegelmiştir. (M. DEMİRCİ, 1/396)

6/21-24 ZÂLİM KİMDİR?

21. Allâh'a karşı bir yalan uydurandan veya O'nun âyetlerini yalanlayandan daha zâlim kim olabilir? Zâlimler, kesinlikle kurtuluşa eremezler.

22. Kıyâmet günü onların hepsini toplayacağız, sonra da ortak koşan (ve putlara ve putlaştırdığı şeylere tapan**)lara: "Hani, eş (**ilâh**) sandığınız ortaklarınız nerede?" diyeceğiz.**

23. Artık müşriklerin: "Rabbimiz Allâh'a yemin ederiz ki biz ortak koşanlardan değildik." demelerinden başka (mâzeret ve**) çâreleri kalmadı.**

24. (Ey Peygamberim!) **Bak, kendilerine karşı nasıl yalan söylediler! (**Allâh'a karşılık**) taptıkları putları da kendilerinden ayrılıp kayboldu.**

21-24. (22).**'O gün onların hepsini toplayacağız, sonra da ortak koşan (**ve putlara ve putlaştırdığı şeylere tapan**)lara: "Hani, eş (**ilâh**) sandığınız ortaklarınız nerede?" diyeceğiz.'** 'Şirk' özü itibarı ile ilâhlığın özelliklerinden birini yüce Allah'tan başka bir varlığa yakıştırmaktır. İster bu yakıştırma o varlığın irâdesinin evrenin olayları ve gidişatı üzerinde etkili olduğuna inanılması, ister ibâdet amaçları ve adakları **Allah dışındaki** o varlığa sunma biçiminde ve isterse **hayâtın kurumlarını düzenlemek** amacı ile yine Allah dışındaki kaynaktan yasa ve mesaj almak şeklinde olsun, farketmez. Bunların hepsi ayrı birer **şirk** türüdür; hepsi de farklı türdeki müşriklerce benimsenen çeşitli **düzmece ilâhlar**dır. (S. KUTUB, 3/528)

Eski Araplar arasında bunların yanısıra, **şirk**in üçüncü türü de yaygın idi. Bu şirk türünün sonucu olarak - kâhinleri ve kabile şefleri aracılığı ile – **yüce Allâh'ın izninden kaynaklanmayan yasalar,** değer yargıları ve gelenekler ortaya atarlar. Ve günümüzün bâzı kimseleri gibi bu insan ürünü hükümlerinin yüce Allâh'ın şeriatı olduğunu iddiâ ederlerdi. (S. KUTUB, 3/528, 529)

(23).**'Rabbimiz, Allâh'a and olsun ki, biz ortak koşanlardan değildik'** derler. Ancak, onların ağızları mühürlenir ve organları kâfir olduklarını ikrar eder. Kendileri aleyhinde şâhitlik eder. Böylece aslâ kurtuluşa eremezler. (İ. H. BURSEVİ, 5/260, M. A. SÂBÛNİ, 1/356)

6/25-32 MÜŞRİKLERİN DUYACAKLARI PİŞMANLIK VE HASRET

25. (Ey Peygamberim!) M**üşriklerden seni, (**Kur'an okurken kasıtlı**) dinleyenler vardır. Buna karşı** (îman etmemekte ısrar etmeleri sebebiyle) **biz de, onlar an(**layıp kötüye yorum**)larlar diye kalplerinin üzerine perdeler, kulaklarının içine de ağırlık koyduk. Onlar, her türlü mûcizeyi görseler de yine ona inanmazlar. Hattâ o küfre sapanlar / inkârcılar sana geldikleri zaman: "Bu (**Kur'an**), öncekilerin masallarından başka bir şey değildir." diyerek seninle tartışırlar. [**krş**. 2/7]**

26. Müşrikler, hem (insanları**) ondan (**Kur'an'dan**) uzaklaştırırlar, hem de kendileri ondan uzak dururlar. Böylece ancak kendilerini mahvederler de hâlâ düşünmezler!**

27. (Ey Peygamberim! Müşrikler) **Ateş karşısında durdurulunca onların: "Keşke biz (**dünyâya**) geri döndürülseydik, Rabbimizin âyetlerini yalanlamaz ve inananlardan olurduk" dediklerini bir görsen!**

28. Hayır, bundan önce gizledikleri (şirk**,** küfür ve isyan gibi**) şeyler artık açıkça karşılarına çıktı(**ğından böyle söylüyorlar**). Eğer geri döndürülseler, yine kendilerine yasak edilen şeylere geri dönerlerdi. Çünkü onlar şüphesiz yalancıdırlar. [**bk**. 32/12]**

29. Müşrikler: "Hayâtımız, bu dünyâdakinden ibârettir. Biz, bir daha dirilecek de değiliz." dediler.

30. (Ey Peygamberim! Müşrikler) **Rablerinin huzûrunda durdurulmuş iken onları**(n perişan hâllerini) **bir görsen! (**O zaman**,** Allah**:) "Bu (**âhiret hayâtı**) gerçek değil miymiş?" diyecek. Onlar da: "Evet, Rabbimiz hakkı için gerçektir." diyecekler. O da: "Öyleyse, küfre sapmanız yüzünden tadın azâbı!" buyurur.**

31. Allâh'a kavuş(up huzûra çık**)mayı yalan sayanlar, gerçekten ziyâna uğradılar. Nihâyet kendilerine kıyâmet ansızın gelince, onlar kendi günahlarını sırtlarına yüklenerek (**gelirler ve**): "Orada (**hayatta iken**) işlediğimiz büyük kusurlardan dolayı yazıklar olsun bize!" derler. Dikkat edin, o yüklenip taşıdıkları şeyler ne kötüdür!**

32. Dünyâ hayâtı bir oyun ve oyalanmadan ibârettir. Âhiret yurdu ise takvâlı olanlar (Allâh'ın emrine uygun yaşayanlar / aykırı davranmaktan sakınanlar**) için elbet daha iyidir. Hâlâ düşünmeyecek misiniz?**

25-32. (26).**'Müşrikler, hem (**insanları**) ondan (**Kur'an'dan**) uzaklaştırırlar, hem de kendileri ondan uzak dururlar. Böylece ancak kendilerini mahvederler de hâlâ düşünmezler!** Kur'an ve müslümanlara gizli veya açık düşman olanlar, her devirde çeşitli adlar altında ayırımcılık yapmışlar, müslümanlara saldırılarını çeşitli şekilde gerçekleştirmişler, aynı zamanda Kur'ân'ın yaşanmasına giden yolların önünü kesip kapatmaya çalışmışlardır. (H. T. FEYİZLİ, 1/129)

'O küfredenler derler ki: 'Bu eskilerin masallarından başka bir şey değildir.' Esâtir 'ül Evvelin: Türklerin masal, Yunanlıların misus, Frenklerin mit dedikleri eski kahramanlık hikâyeleri, geçmiş zaman **efsâneleri**, destanları olarak düşünülmüş, **uydurma** ve **hurâfeler** anlamında kullanılmıştır. Kâfirler diyorlar ki: Kur'an, ilâhi bir kitap değil, Muhammed'in eski kitaplardan alıp yazdırdığı satırlardır. (ELMALILI, 3/409, 410)

Esâtir kelimesinin tekili olan **üstûre** kelimesi Grekçe Historia dan Arapçalaştırılmıştır. Eğlence ve şenliklerde hoşça vakit geçirmek için anlatılan, eski dönemlere âit abartılı, asılsız hikâyeler, **masallar** için kullanılır. (KUR'AN YOLU, 2/390)

Ebu Cehil, Ebu Süfyan, Utbe bin Rebi, kardeşi Şeybe, Velid bin Muğire, Nadr bin Haris gibi müşriklerin ileri gelenleri, bir müddet Kur'an dinledikten sonra, Nadr bin Haris'e 'Rasûlullah hakkındaki fikirlerini sormuşlar, o da 'söylediklerinden bir şey anlamıyorum, sâdece dudaklarını kıpırdatıyor. Söylediği sözler, benim size anlattığım eski masallardan başka bir şey değildir' demiştir. Bunun üzerine bu âyet inmiştir. (KUR'AN YOLU, 2/390)

'**Ateş karşısında durdurulunca onların: "Keşke biz (**dünyâya**) geri döndürülseydik, Rabbimizin âyetlerini yalanlamaz ve inananlardan olurduk." dediklerini bir görsen!'** İnsanların dünyâda gizli veya âşikâr bütün yaptıkları ve bütün sırları ortaya çıkacak, (86/9) herkes yaptığını **amel defteri**nde yazılı bulacak, (18/49) **müşrikler** cehenneme atılırken

keşke Allâh'ın âyetlerini yalanlamasaydık, **keşke** müminlerden olsaydık, **keşke** bir daha dünyâyadöndürülmek mümkün olsa da döndürülseydik ve müminlerden olsaydık diye **temenni edeceklerdir**. (6/27, 18/42, 33/66) Ancak bu, mümkün olmayacak, dönseler bile yine îman etmeyeceklerdir. (İ. KARAGÖZ 2/445).

(28).**'Bundan önce gizledikleri şeyler artık açıkça karşılarına çıktı.'** **Mâ kânû yuhfûne**: Dünyâ hayâtında gizledikleri çirkin işleri, rezillikleri (açığa çıkacaktır.) (S. HAVVÂ, 4/327); İnkârları veya gizledikleri münâfıklıkları (KUR'AN YOLU, 2/391)

Diğer bir görüş: Ehl-i Kitâbın, Hz. Muhammed'in hak peygamber olduğuna dâir gizli tuttukları bilgiler. (KUR'AN YOLU, 2/392)

(31).**'Nihâyet kendilerine kıyâmet ansızın gelince, onlar kendi günahlarını sırtlarına yüklenerek: 'Orada işlediğimiz büyük kusurlardan dolayı yazıklar olsun bize!' derler'** Âyet-i kerimede sözü geçen **'bağteten: âniden'** bir şeyin ne zaman geleceğini bilmeksizin kişiye âniden gelivermesi demektir. İşte Kıyâmet onlara bu şekilde gelip çattığında **'yüklerini'** günahlarını **'sırtlarına'** kazanmak genelde eller vâsıtasıyla olduğu gibi, yüklerin sırtlarda taşınması da alışılagelen bir durum olduğundan dolayı – **günahlarının onlardan ayrılmamak üzere** onlarla birlikte bulunacağını anlatan mecâzi bir ifâde olmak üzere – özellikle **'sırtlar'** zikredilerek şöyle buyurulmuştur.: **'Yüklerini sırtlarına yüklenerek: 'Orada yaptığımız eksikliklerden dolayı yazıklar olsun bize' derler.'** (S. HAVVÂ, 4/329)

(32).**'Dünyâ hayâtı bir oyun ve oyalanmadan başka bir şey değildir.'** Süresinin sınırlı olması ve lezzetinin geçici olması nedeniyle oyun ve eğlencedir. (M. A. SÂBÛNİ, 1/358)

Bu âyette, müşriklere cevap verilmektedir. Onlar, hayat ancak bu dünyâdaki hayâtımızdır' iddiâsında bulunmaktadırlar. **Oyun:** Fayda vermeyen şeyler için faydalı işleri terk etmektir. **Eğlence:** Ciddiyeti bırakmak, ciddiyetsizliğe yönelmektir. (S. HAVVÂ, 4/329)

Dünyâya bu ismin verilmesi, ya âhiretten önce olduğu için yakınlığından (dünüv), ya da alçak (denâet) olmasındandır. Hakikatte **dünyâ**, seni **Rabbinden alıkoyan her şey**dir. (İ. H. BURSEVİ, 5/273)

Allâh'a, O'nun yaratıcılığına ve O'na hesap vereceğine inanmayanlar ve bunun için de hayâtı bu dünyâdan ibâret sayanlar, az da olsa her devirde bulunmaktadır. Bunlar, beş duyu ile algılanmayan şeyleri reddederler. Tabiatı (doğayı) yaratıcı kabul ederler. Bunlara, natüralist (dehriyyûn) denildiği gibi, her şeyde maddeyi esas aldıkları için **materyalist** de denilmiştir. Bunlar, gözleri madde sınırını aşmayan, gönülleri hidâyet ışığına ulaşamayan, aklı araç değil mutlak ölçü edinen, kalpsiz kafalara sâhip kimselerdir.) [bk. 44/35; 45/24] (H. T. FEYİZLİ, 1/130)

Hadis: 'Eğer Allah katında dünyâ **sivrisineğin kanadı** kadar değere sâhip olsaydı, kâfirlere dünyâda bir yudum su içirmezdi.' **(**Tirmizi Zühd 13'den**,** İ. KARAGÖZ 2/448**)**

Hadis: Dünyâ, müminin zindanı, kâfirin cennetidir. (Müslim, Zühd, İ. H. BURSEVİ, 5/274)

'Dünyâ hayâtı bir oyun ve eğlenceden başka değildir.' Hayâtı, dünyâ hayâtından ibâret sananlar anlamalı ki (dünyâ hayâtı) dipsiz, sonu karanlık bir gafletten faydasız oyuncaktan ibârettir. (ELMALILI, 3/412)

Dünyânın **üç** yüzü vardır: **(1)** Birinci yüzü; Allah Teâlâ'nın isimlerine bakar. Dünyâdaki her şey, Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin neticesi olmakla, sıfatları ve isimleriyle **Allâh'ın varlık, birlik ve** sonsuz **kudretine delil**dir, işârettir. **(2)** Âhirete bakan ikinci yüzüyle **dünyâ, âhiretin tarlası**dır. Cennet ve cehennem, bu dünyâ tarlasında ekilen ya îman ya amel-i sâlih tohumlarının veya küfür ve günah tohumlarının boy vermiş şekli olarak karşımıza çıkacaktır. Dünyâ bu iki yüzüyle çok önemlidir. O kadar ki, **'yer', 'gökler ve yer'** şeklinde Kur'an'da bir arada anılmakla göklere denk tutulmuştur. **(3)** Dünyânın üçüncü yüzü insanın nefsi arzularına, **oyun ve eğlence**ye, **beşeri tutkular**a bakar ki, işte Kur'an-ı Kerim'de **yerilen dünyanın bu yüzüdür.** Bu yüzüyle dünyâ **fâni, boş, oyun, eğlence,** mal biriktirip evlât ve mal çokluğu ile **övünme**den ibârettir. (Ö. ÇELİK, 2/77)

6/33-36 HZ. PEYGAMBERİN TESELLİ VE İKAZ EDİLMESİ

33. (Ey Peygamberim**!) Biz çok iyi biliyoruz ki müşriklerin söyledikleri elbette seni üzüyor. Gerçekte onlar seni yalanlamıyorlar. Fakat o zâlimler aslında, bile bile Allâh'ın âyetlerini inkâr ediyorlar. [**bk**. 48/28; 61/8-9]**

34. (Ey Peygamberim!) **Andolsun ki senden evvelki peygamberler de yalanlandı. Kendilerine yardımımız gelinceye kadar, eziyet edilmelerine ve yalanlanmalarına karşı sabrettiler. Allâh'ın kelimelerini (**vaadini ve hükümlerini**), değiştirebilecek hiç kimse yoktur. Andolsun ki gönderilen (**o peygamber**)lerin haber(**ler**)inden bir kısmı sana geldi.**

35. (Ey Peygamberim!) **Eğer müşriklerin yüz çevirmeleri sana pek ağır geliyorsa, (**onların müslüman olmalarını temin için**) yere (**inilecek**) bir tünel veya göğe (**çıkılacak**) bir merdiven arayıp bulabilirsen, onlara kendin bir mûcize getir (**yoksa sabret**). Allah dileseydi onları hidâyet üzere toplardı. O hâlde (**onların lüzumsuz tekliflerine uyarak**) sakın cahillerden olma!**

36. Ancak (isteyerek**) dinleyenler senin davetini kabul eder; (**kalpleri**) ölülere /** (Kâfirlere) **gelince, onları Allah (**âhirette**) diriltir, sonra da (**hesap için**) ancak O'na döndürülürler.**

33-36.(33).**'Onların söylediklerinin gerçekten seni üzmekte olduğunu biliyoruz.'** Hz. Muhammed, müşriklerin kendisi hakkında sarfettikleri **sihirbaz, mecnun, şâir,** yalancı gibi sözlerden, Kur'ân'ın asılsız, İslâmiyet'in gerçek dışı olduğunu söylemelerinden dolayı son derece müteessir oluyordu / üzülüyordu. Nitekim başka bir âyette (Şuarâ 26/3) **'Îman etmiyorlar diye neredeyse kendini helâk edeceksin!'** buyurularak onun hissettiği bu derin üzüntüye işâret edilmiştir. (KUR'AN YOLU, 2/396)

'Çünkü onlar, seni yalanlamazlar'. Ebu Cehil, 'Biz seni yalanlamıyoruz, sen bizim kanâatimize göre, doğrusun, biz ancak senin getirdiğin (âyetleri) yalanlıyoruz' demiş aynı şekilde Kureyş'ten Haris b. Amir, 'Ey Muhammed, vallâhi sen bize yalan söylemedin, fakat biz **sana uyarsak**, **yerimizden olacağız**, bundan dolayı îman etmiyoruz' demiş ve bu âyet, de bunlar sebebiyle inmiştir. (ELMALILI, 3/414)

(34).**'Allâh'ın kelimelerini değiştirebilecek hiç kimse yoktur.'** Peygamberler Allâh'ın koruması altında olup, onlara kesin yardım sözü vardır. (Bakınız, 37/171-173 ve 58/21)

‘Allah şöyle yazmıştır: and olsun ki, hem ben hem de peygamberlerin gâlip geleceğiz. (58/21; H. DÖNDÜREN, 1/250)

(35).**‘Eğer onların yüz çevirmeleri sana ağır geliyorsa, o zaman gücün yeterse yerde bir delik aç veya göğe bir merdiven kur da, onlara bir mucize getir.’** Bu âyette Allah Rasûlünü uyarmakta ve şöyle denmektedir: ‘İnatları karşısında sabırsızlık gösterme, görevini bizim çizdiğimiz yolda ısrarla yerine getirmeye devam et. Eğer bu görev, **mûcizelerle yerine getirilecek olsaydı, bunu bizzat kendimiz yapmaz mıydık?** Fakat, istenilen zihni ve ahlâki devrimin gerçekleşmesi ve senin oluşturmak üzere bir elçi olarak atandığın takvâlı toplumun kurulması için bu yöntemin uygun olmadığını biz biliyoruz.’ (MEVDÛDİ, 1/477)

‘Allah dileseydi, elbette onları hidâyet üzerinde toplardı.’ Yâni onları, **hidâyeti** seçecek duruma getirirdi. Ancak onların, küfrü seçeceklerini bildiği için onları hidâyet üzere toplamayı da murat etmemiştir. (S. HAVVÂ, 4/335)

Bu âyetten anlaşıldığına göre, **mûcize** göstermek, peygamberin elinde değildir. Onlar mûcize isterler, Allah da dilerse onlara mûcize gösterme imkânı verir. Bu da peygamberlerin hak ve doğru olduklarına delildir. Hidâyeti de ancak Allah, kulların iyi niyet ve hâllerine göre verir. (H. T. FEYİZLİ, 1/130)

Müşrikler, İslâm’ın hükümlerini **çıkarlarına aykırı** buldukları, itibarlarını zedelemesinden kaygı duydukları için, olumsuz tavır takınmışlardı. (KUR’AN YOLU, 2/396)

(36).**‘Ancak** (kendi isteğiyle) **dinleyenler icâbet ederler.’** Yâni senin çağrını, dâvetini kalpleriyle işitip dinleyenler kabul ederler. Başkaları ise yâni **kâfirler**e gelince, onlar işitmezler, çağrını kabul de etmezler. İşte bundan dolayı yüce Allah **‘ölülere gelince’** yâni kalpleri ölmüş olduğundan dolayı Allâh’ın cesedleri ölmüş kimselere benzettiği kâfirlere gelince**’onları Allah diriltir, sonra O’na döndürülürler.’** İşte asıl o vakit işitirler, bundan önce işitemezler. (S. HAVVÂ, 4/335)

İslâm dâvetine, inatla ondan kaçanlar değil, ancak **kulağını ve kalbini ona açanlar,** onu can kulağıyla ve samimiyetle dinleyenler icâbet ederler. Nitekim bir âyet-i kerimede: **‘Sen ancakKur’ân’a uyan ve görmediği halde Rahman’dan korkan kimseyi uyarabilirsin.’** (Yâsin 36/11) buyrulur. Kâfirler ise, akıllarını çalıştıramamak, hakkı kabul etmemekve hiçbir delile kulak vermemek bakımından **ölüler gibidir**ler. Bunlar Allah ve Rasûlüne îman ederlerse, dünyâda mânen diridirler. Bugün îman etmeyenler, yarın îman edebilirler. (Ö. ÇELİK, 2/81)

6/37-39. MÜŞRİKLERİN İNATLA MÛCİZE TALEBİ

37. (Mekke müşrikleri**) dediler ki: “O’na Rabbi tarafından bambaşka bir mûcize indirilseydi ya!” (**Ey Peygamberim onlara**) de ki: “Şüphesiz Allah başka bir mûcize indirmeye kâdirdir.” Fakat onların çoğu (**başlarına gelecekleri**) bilmezler.**

38. Yerde hareket eden hiçbir hayvan ve (havada**) kanatlarıyla uçan hiçbir kuş yoktur ki (**yaratılış ve yaşayışta**) sizin gibi bir toplum teşkil etmesinler. Kitap’ta biz, hiçbir şeyi eksik bırakmadık. Nihâyet (**onların hepsi**), ancak Rablerinin huzûruna toplanacaklardır.**

39. Âyetlerimizi yalanlayanlar, (küfür**,** cehâlet**,** ihtiras gibi**) karanlıklar içinde olan birtakım sağırlar ve dilsizlerdir. Allah kimi dilerse (**niyet ve amellerine göre**) sapıklıkta bırakır, kimi de dilerse doğru yol** (İslâm)**a yöneltir.**

37-39. (37).**(**Mekke müşrikleri**) dediler ki: "O'na Rabbi tarafından bambaşka bir mûcize indirilseydi ya!"** Yüce Allah, her peygambere peygamberliğini ispat edecek **mucizeler** vermiştir. Peygamberimizin en büyük mucizesi Kur'an'dır. Ancak Arap müşrikler, başka mûcizeler meselâ, kendisine melek indirilmesini (6/8), yerden bir pınar fışkırtmasını, hurma ve üzüm bahçesi olmasını, aralarından ırmaklar akıtmasını, gökyüzünü üzerlerine indirmesini, Allâh'ı ve melekleri karşılarına getirmesini, altından bir evinin olmasını ve göğe çıkmasını istiyorlardı. (17/90-95; İ. KARAGÖZ 2/452)

(38).**'Hepsi sizin gibi topluluklardır.'** Sizin gibi yaratılmış tâifelerdir. Allah onları yarattı, âhiretini / durumlarını, rızıklarını, ecellerini takdir etti. (M. A. SÂBÛNİ, 1/361)

'Biz kitapta (Kur'an-ı Kerim ya da levh-i mahfuz) **hiçbir şeyi eksik bırakmadık.'** Âlûsi'ye göre, **kitap**tan maksat Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an'da, insanların din ve dünyâ ile ilgili ne ihtiyaçları varsa, hepsinden söz edilmiştir. (S. HAVVÂ, 4/345)

Âlemde cereyan edecek olan bütün yaratıkların, iri, ufak, yüksek, alçak her şeyin durumları (rızıkları, ecelleri…) **levh-i mahfuz**da tamâmen ve açık bir biçimde yazılmıştır. (ELMALILI, 3/418)

'Sonra bütün bu ümmetler Rableri huzûrunda toplanırlar.' âhirete sevk edilir, âlemlerin Rabbinin huzûrunda toplanırlar, o zaman birbirlerinden acılarını (haklarını) çıkarırlar. **Hadiste** geldiği gibi, boynuzsuzlar, boynuzlulardan öclerini (haklarını) alırlar. Hiçbir hayvan yoktur ki, hakkında bu yazılmamış bulunsun. (ELMALILI, 3/420)

Vahşi hayvanlar da haşrolunacaktır. Nitekim âyet-i kerimede, '**vahşi hayvanlar bir araya toplandığı zaman'** (Tekvir, 81/5) buyurulur. Ancak, hayvanlar arasında vuku bulacak bu **kısas**, mükellefiyet kısas'ı olmayıp, mukâbele (karşılık) kısasıdır. (İ. H. BURSEVİ, 5/289)

Hayvanlar arasında **kısaslaşma** gerçekleştikten sonra Allah, onlara **'toprak olun'** diyecek ve toprak olacaklardır. Kâfirler de bu anda hayvanlar gibi toprak olmayı isteyeceklerdir. (78/40; İ. KARAGÖZ 2/453)

'Bizim âyetlerimizi yalanlayanlar, türlü türlü karanlıklar içindedirler.' Zulümat: Karanlıklar: Küfür, câhillik, inat, taklit, nefsin isteği ve ihtiras karanlıkları içinde önlerindekini görmezler. Karanlık (lar)da yuvarlanır giderler. (ELMALILI, 3/420)

'Biz kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmadık.' Âlemde cereyan edecek olan bütün yaratıkların, iri, ufak, yüksek ve alçak herşeyin durumları **levh-i mahfuz**da tamâmen ve açık bir biçimde yazılmış, hiçbiri ihmâl edilmemiştir. 'Allâh'ın ilk yarattığı kalem (Ebû Dâvud, Tirmizi) 'Olacak şeyleri kalem yazmış, bitirmiştir.' (Buhâri, Nesâi). (ELMALILI, 3/418, 419)

'Allah dilediğini saptırır, dilediğini ise dosdoğru bir yol üzere kılar.' Bile bile yanlışta direten inatçı zâlimleri sapıklıkta bırakır, hakikate ulaşmak isteyen samîmî kullarını ise doğru

yola iletir. O'nun bu konudaki dileğini **sizin tercih ve davranışlarınız belirleyecek**tir. (M. KISA, 1/149)

(39).**'Gerçek şu ki, Allah insanlara zerrece kötülük etmez, fakat insanlar kendilerine kötülük ediyorlar.'** (Yûnus 10/44) Böyle olunca Allah, yalnızca **hakka karşı direnen**lerin **dalâlete düşmesini ister.** Bu, O'nun kötülüğü istemesinden değil, adâleti istemesinden ileri gelir. Buna karşılık, **'O, dilediği kimseyi de doğru yola iletir';** sırât-ı müstakim üzere yaşatır. Her kim **inat**tan, peşin hükümlerden ve kötü niyetlerden arınmış olarak kulağını **hakkı dinlemeye açık tutar**, dilini **hakkı söylemeye âmâde** kılarsa, yüce Allah böylelerinin de hidâyette olmalarını ister ve onları **doğru yolda yaşatır.** Bu da Allâh'ın adâlet ve lütfunun bir sonucudur. (KUR'AN YOLU, 2/400)

6/40-41 KİME YALVARIRSINIZ?

40. (Ey Peygamberim, müşriklere) **De ki: "Eğer doğru söyleyenler iseniz, 'bana söyleyin bakalım' size Allâh'ın azâbı gelse ve size o (**kıyâmet**) saat(**i**) gelse, yine Allah'tan başkasına mı yalvarır (**ve duâ edip sığınır**)sınız?"**

41. Hayır! Ancak O'na duâ edersiniz. O da dilerse, kendisine duâ ettiğiniz (belâ ve musîbet**)i açar (**giderir**). Siz de o anda ortak koştuklarınızı / yüceltip putlaştırdıklarınızı unutursunuz.**

40-41. (40).**'Eğer üzerinize Allâh'ın azâbı gelse veya size Kıyâmet gelirse Allah'tan başkasını mı çağırırsınız?'** Şâyet Allâh'ın azâbı veya Kıyâmet saati gelecek olursa Allah'dan başka kime duâ edip yalvaracak, yardıma çağıracaksınız? Bu ifâdelerle onlar azarlanmaktadır. Yâni size herhangi bir sıkıntı gelip çatarsa ilâhlarınıza mı yalvarıp yakarırsınız, yoksa onları bırakıp Allâh'a mı duâ edersiniz? **'Eğer sâdıklardan iseniz.'** Şâyet Allah'tan başkasının ilâh olduğu iddiâsında doğru söylüyorsanız, haydi sizi kurtarması için duâ ediniz. Ancak onlar bu iddiâlarında yalancıdırlar. (S. HAVVÂ, 4/347)

(41).**'Hayır, ancak O'na duâ edersiniz de, isterse yalvardığınız şeyi giderir. Ve siz de şirk koştuklarınızı unutursunuz.'** Yâni böyle bir durumda ilâhlarınızı terk eder veyâ onları hatırlamazsınız. Çünkü o sırada sizin zihinlerinizde sâdece Rabbinizin zikri yer almaktadır. Zîrâ başınıza gelen sıkıntıyı gidermeye kâdir olan sâdece O'dur, başkası değil. (S. HAVVÂ, 4/347)

Burada 40-41. Âyetlerde ise **kâfirler** bizzat kendi üzerlerinde görebilecekleri bir başka âyete çekilmektedirler. Başına bir musîbet geldiğinde veyâ tüm korkunçluğuyla **ölümle karşılaştığında** insan **Allah'tan başka sığınacak** hiçbir şey **bulamaz.** Böyle durumlarda en katı putperestler bile kendi **tanrılarını unutarak**, Allâh'ın yardımına can atarlar. (MEVDÛDİ, 1/479)

Çünkü **zararı açmaya gücü yeten tek merci** ancak **Allah olduğu** akılların yaratılışında ve vicdânın derinliklerinde mevcuttur. İşin ciddîliği ve korkunun dehşeti diğerlerini siler süpürür ve o zaman **Allah'tan başkasının hiç olduğunu** vicdanlar açıktan açığa duyar, akıllar idrâk eder; yeter ki akıl kalmış, vicdan donmamış bulunsun. (ELMALILI, 3/424)

6/42-45 ÖNCEKİ ÜMMETLERİN HELÂK EDİLMELERİ

42. (Ey Peygamberim!) **Andolsun senden önceki ümmetlere de peygamberler gönderdik (**fakat dinlemeyip âsî oldular**.** Tevbe edip bize**) yalvarsınlar diye onları ansızın (**kıtlık ve hastalık gibi**) darlık ve sıkıntıyla yakalayıp cezâlandırdık.**

43. (Kâfirler) **Hiç olmazsa (**sıkıntı ve felâket gibi**) azâbımız geldiği zaman yalvarsalardı. Fakat kalpleri katılaştı, şeytan da yapmakta oldukları (**şirk, inkâr ve isyanlarını**)nı kendilerine câzip gösterdi.**

44. (Kâfirler**) hatırlatılan (**ikaz ve öğüt**)leri unutunca, onlara herşeyin (**her imkânın**) kapılarını açtık. Nihâyet kendilerine verilen (**bol**) şeylerle şımar(**ıp günaha dal**)dıkları sırada, ansızın onları yakalayıverdik de birdenbire ümitsiz kalıverdiler.**

45. Böylece zulmeden (âfet ve musîbetlerle**) toplumun ardı kesildi (**kökü kurudu**). Her türlü övgü âlemlerin Rabbi olan Allâh'a özgüdür.**

42-45. (42).**'And olsun ki, senden önceki ümmetlere de elçiler gönderdik. Ardından belki yalvarıp yakarırlar diye onları darlık ve hastalıklara uğrattık.'** Yâni, kıtlık, açlık gibi darlıklara, hastalık, sayıca ve evlat bakımından eksikliklerle sıkıntılara soktuk, belki Allâh'a karşı boyun eğer, Rabbine duâ edip yalvarırlar, günahlarından vaz geçer, tevbe ederler. (S. HAVVÂ, 4/350)

Bolluk da şiddet gibi bir tür **imtihan**dır. Aynı zamanda şiddetin derecesinden daha zordur ve daha üstündür. Yüce Allah kullarını **şiddetle imtihana** tâbi tuttuğu gibi, **bollukla da imtihan** etmektedir. Emrine uyanları ve isyân edenleri aynı düzeyde, hem bununla hem de onunla denemektedir. **Mümin** şiddetle sınandığı zaman **sabreder.** Bollukla sınandığı zaman da **şükreder.** Her hâli iyiliktir onun. Bir **hadîs**ta şöyle buyurulmaktadır: 'Ne güzel, müminin her hâli iyilikten ibârettir. Ve bu durum sâdece mümin için geçerlidir. Kendisine bolluk isâbet ederse şükreder, bu onun için iyiliktir. Bir sıkıntıyla karşı karşıya kalırsa sabreder. Aynı şekilde bu da **'Onun için iyiliktir.'** (Müslim; S. KUTUB, 4/13)

'… kalpleri katılaştı da (yalvarmadılar)**'**. Bununla maksat, kişinin merhametsiz, duyarsız, îman etmez, tevbe etmez ve Allâh'ı zikretmez hâle gelmesidir. Kalpler, ancak Allâh'ı zikirle huzur bulur. (13/26)Îman etmeyen, Allâh'ı zikretmeyen, duâ etmeyen ve günahlarına tevbe etmeyen kimselerin kalpleri katılaşır, söz dinlemez ve öğüt kabul etmez hâle gelir. (17/67, 29/65, 31/32; İ. KARAGÖZ 2/456).

'Şeytan da onlara yaptıklarını süslü göstermişti.' Yaptıklarını fenâ diye değil, iyi yapıyoruz diye yapmaya, şerri hayır, günahı sevap saymaya başladılar. Artık tevbe ve dönüş ihtimâli kalmadı, vicdanlar dondu, akıllar tutuldu. (ELMALILI, 3/424)

(44).**'Onlar kendilerine hatırlatılan şeyleri unutunca'** kendilerine hatırlatılan vahyi, darlık ve sıkıntıları unutunca, yâni alınması gereken ibret ve öğütleri almayıp, kötülüklerden uzaklaşmayınca, '**Biz de kendilerine her şeyin kapılarını açtık.'** Sağlık, bolluk, türlü

nimetler, dünyâda rahat, makam, refah ve şeref gibi şeylerin kolaylıkla elde edilmesi gibi her şeyin kapılarını açtık. (S. HAVVÂ, 4/350)

Yüce Allah musibetler ve nîmetler ile **imtihan ettiği toplumlar,** ıslah olmadıkları için onları tamamen **helâk etmiş,** târih sahnesinden silmiştir. Bolluğun ve yokluğun, sağlığın ve hastalığın birer **imtihan olduğunu bilmek** ve ona göre hareket etmek gerekir. İsyan içersinde bolluk olması hayra alâmet değil, âfet ve musibetlerin habercisidir. (7/182) İnkâr ve isyan hâlinde gelen nîmetler, tevbe için fırsat vermektir. Bunu idrak etmek gerekir. (İ. KARAGÖZ 2/458).

Âyette söz konusu edilen kavimler, bu imkânların bir imtihan olduğunu düşünerek uyarılara önem verecekleri yerde, kendileri için bir **istidrac (..)** bir **imtihan olan bu bolluk** ve rahatlığa aldandılar; **'sonunda kendilerine verilenler yüzünden şımardıkları sırada'** Allah Teâlâ onları ansızın yakaladı. (KUR'AN YOLU, 2/404)

Hz. Peygamber: Allah, bir kula, isyan etmesine rağmen dünyâlıktan istediğini veriyorsa bil ki, o bir **istidrac**dır. (azar azar azâba yaklaştırmaktır) buyurmuş ve bu 44. âyeti okumuştur. (Ahmed b. Hanbel'den, S. HAVVÂ, 4/352, M. A. SÂBÛNİ, 1/362)

İstidrac ve mühlet bâzen kişi hakkında söz konusu olabileceği gibi, bâzen bir ümmet, bâzen bir kavim, bâzen bir devlet için de olabilir. O bakımdan insan, Allâh'ın gazabından sakınmalı ve kendi kendisini hesâba çekebilmelidir. (S. HAVVÂ, 4/353)

(45).**'…zâlimler gürûhunun arkası kesildi, soyu kurudu.'** Son fertlerine kadar helâk edildiler. Geriye onlardan kimse bırakılmadı, çünkü sonları kesildi mi, geriye **onlardan kimse kalmadı,** demektir. (S. HAVVÂ, 4/351)

Bununla berâber şu noktaya dikkat etmek lâzımdır: Yüce Allâh'ın **bâtılı yok etme**ye ilişkin **kânunu** yeryüzünde **hakkın** bir ümmet tarafından **yaşanması şartı**na bağlıdır. Bundan sonra yüce Allah, hakkı bâtılın üzerine atar, onu paramparça eder. Dolayısıyla bâtıl yok olup gider. O hâlde **hak taraftarları tembelce oturup** hiçbir iş yapmadan, hiçbir çaba göstermeden Allâh'ın kânununun gerçekleşeceğini beklememelidirler. Çünkü onlar bu durumda **hakkı temsil edemezler**. Aynı zamanda hakkın taraftarları da sayılamazlar. Onlar sâdece yerlerinde oturan uyuşuk tembellerdir. (S. KUTUB, 4/16)

6/46-49 NİMETLER VE PEYGAMBER GÖNDERİLMESİNİN HİKMETİ

46. (Ey Peygamberim!**) De ki: "Söyleyin bana; Allah, işitme (**duyu**)nuzu, gözlerinizi alırsa, kalplerinizin üstüne de mühür vurur (**idrâkinizi giderir**) ise, Allah'tan başka (**onları**) geri getirecek ilâh kimdir?" Bak nasıl âyetleri türlü türlü açıklıyoruz, sonra onlar yine de yüz çeviriyorlar.**

47. (Ey Peygamberim!) **De ki: "Bana haber verin; eğer Allâh'ın azâbı ansızın ya da açıkça size gelse, zâlimler toplumundan başkası helâk olur mu?"**

48. Biz, peygamberleri ancak müjdeciler ve uyarıcılar olarak göndeririz. O hâlde kim îman eder ve (kendini**) düzeltirse, onlara hiçbir korku yoktur, onlar üzülecek de değillerdir.**

49. Âyetlerimizi yalanlayanlara gelince; onlara da, fâsık olmaları (Allah yolundan sapmaları**) yüzünden azap dokunacaktır.**

50. (Ey Peygamberim!) **De ki: "Ben size, 'Allâh'ın hazîneleri yanımdadır' demiyorum. (**Ben kendiliğimden**) gaybı da bilmem. Size, 'ben meleğim' de demiyorum. Ben, bana vahyedilen (**Kur'an'**)a uyuyorum." (**Yine**) de ki: "Körle, gören bir olur mu? Hiç düşünmüyor musunuz?"**

46-50. (46).**".. Söyleyin bana; Allah, işitme (**duyu**)nuzu, gözlerinizi alırsa, kalplerinizin üstüne de mühür vurur ise, Allah'tan başka (**onları**) geri getirecek ilâh kimdir?"** Yâni bunları Allah sizden alacak olursa, Allah'tan başka bunları size iâde edecek kimse var mıdır? Hayır, O^ndan başka hiçbir kimsenin buna gücü yetmez. **'Bak âyetlerimizi nasıl'** tekrarlıyor, beyan ediyor, geniş geniş **'açıklıyoruz.'** Bu âyetler ise O'ndan başka hiçbir ilâh olmadığına, onların Allâh'ı bırakıp **taptıklarının bâtıl olduğuna**, işlerinin sapıklık olduğuna **delâlet** etmektedir. Onlar bu âyetleri görerek bunun sonucunda îmâna ulaşacakları yerde, **inat olsun diye** ve akılları sıra işi yokuşa sürmek için, âyetlerin ve mûcizelerin gösterilmesini teklif ediyorlar **'da, sonra onlar yüz çeviriyorlar.'** (S. HAVVÂ, 4/356)

(47).**'.."Bana haber verin; eğer Allâh'ın azâbı ansızın ya da açıkça size gelse, zâlimler toplumundan başkası helâk olur mu?"** **Zulüm iki çeşittir**: **Biri**, kişilerin nefislerine zulümleridir ki onların günahları, şirke sapmaları, Allâh'ın emirlerine itaatten çıkmaları ve birbirlerine zulmetmeleridir. **Diğeri** de, idarecilerin zulmüdür ki halkının haklarını onların râzı olmayacağı yerlere harcamak, onları sıkıntı içinde yaşatmak ve düşmanların istîlâsına elverişli hâle getirmek şeklinde ortaya çıkar. Bundan dolayı aslâ zulmedenlerin yanında olunmamalıdır.) [bk. 6/129; 11/101, 102, 113; 18/59; 42/40] (H. T. FEYİZLİ, 1/132)

(50).**'..Allâh'ın hazineleri** (yâni mahlûkâta âit kısmetleri, rızıkları) **benim yanımdadır demiyorum.'** Ben onun hazînelerine sâhip değilim. Onlarda tasarruf sahibi de değilim. **'Ben gaybı da bilmem. Ve size bir melek olduğumu da söylemiyorum.'** Kureyş müşrikleri öteden beri kâhin, sihirbaz, falcı vb. şahıslarda olağanüstü güçlerin mevcut olduğuna inanıyorlar. Peygamberliğini ilân eden Hz. Muhammed'de de bu çeşit güçlerin olması gerektiğini düşünüyorlar. Meselâ, bir dağı altın kütlesi hâline getirmesini, gökten melekler indirmesini ve onlarla konuştuğunu kendilerine göstermesini (6/8) istiyorlardı. (KUR'AN YOLU, 2/407)

'… siz hâlâ düşünmüyor musunuz?' Gerçekleri görebilmek, anlayabilmek ve idrak edebilmek için düşünme yeteneğinin kullanışması gerekir. **'Siz hâlâ düşünmüyor musunuz?'** soru cümlesi, **'düşünün'** anlamında bir **emir**dir. Bu itibarla gerçekleri tefekkür etmek Allâh'a itaat ve ibadettir. İnsan, eğer kendisini ve diğer varlıkların yaratılmasını düşünürse, yaratan ve yaşatan yüce bir varlığın olduğunu, hiçbir şeyin kendiliğinden var olamayacağını bilir ve îman eder. Bu varlık, yüce Allah'tır. (İ. KARAGÖZ 2/462).

Allah, Rasûlünü bâzı **gaybî** hususları O'na bildirerek lütufta bulunmuştur. Allah, kimi zaman hak bir ilhamda bulunarak veya hak sözü söylemesini sağlamak veya hak rüya göstermek sûretiyle, Müslüman bir kimseye lütuf ve ikramda bulunabilir. Bir duâyı kabul etmek, ya da bâzı şeyleri emri altına vermekle, müslümanlara ikramda bulunabilir. Bu **ikram,** gaybî durumlarla da alâkalı olabilir. (S. HAVVÂ, 4/362)

Allâh'ın Rasûlü bir melek değildir. Allâh'ın Rasûlü gaybı bilen bir kimse de değildir. Allah Rasûlü önünde gaybın hazîneleri de yoktur. Böyle olmadığı için, O'na tâbi oluyoruz. Kimi zaman Allah, ona da, ona uyan kimselere de **bâzı ihsanlarda /** ikramlarda **bulunabilir**. Allah, **gayb** ilminden bâzı şeyleri ona öğreterek **ikram**da bulunabilir. (..) Yüce Allah, liderlik makâmında bulunan kimseye bir ilham ve lütufta bulunabilir. Ancak, liderliğin varlığı, ona itaatın farz oluşu, ona ilham verilmesi ya da bâzı şeylere bilgi sâhibi olmasından dolayı değildir. (S. HAVVÂ, 4/363)

6/51-55 MÜŞRİKLERİN HZ. PEYGAMBERDEN FAKİRLERİ YANINDAN KOVMASINI İSTEMELERİ

51. (Ey Peygamberim!) **Rableri(**nin huzûru**)na toplanacaklarından korkanları, Kur'an ile uyar. Çünkü onlar için (**Allah'tan**) başka hiçbir dost ve şefaatçi yoktur. Ola ki Allâh'ın emrine uygun yaşarlar / günahlardan sakınırlar.**

52. (Ey Peygamberim!) **Rablerine sırf O'nun rızâsını isteyerek sabah akşam yalvaran (**fakir**)leri, (**müşriklerin arzusuna uyarak**) kovma! Onların hesâbından sana hiçbir sorumluluk yok, senin hesâbından da onlara hiçbir sorumluluk yoktur. Bu nedenle onları kovmakla (**sen**) zâlimlerden olursun.**

53. Böylece onlardan bir kısmını diğeriyle imtihan ettik ki bu sebeple onlar: "Allah, (biz dururken**) aramızdan (**bula bula**) bunlara mı lütufta bulundu?" desinler. Allah "şükrünü yerine getiren" (**kimse**)leri daha iyi bilmez olur mu?**

54. (Ey Peygamberim**!) Âyetlerimize inananlar sana geldiği zaman de ki: "Selâmun aleyküm" (**Allâh'ın selamı üzerinize olsun**), sizden kim bilmeyerek bir kötülük (**ve günah**) işler de sonra ardından tevbe eder ve kendini düzeltirse, Rabbiniz (**ona**) rahmet etmeyi kendi üzerine farz kılmıştır. Çünkü O, çok bağışlayıcı ve çok merhamet edicidir.**

55. Böylece günahkârların yolu (mü'minlerin yolundan**) ayırt edilsin diye, âyetleri (**geniş geniş**) açıklıyoruz.**

51-55. (51).**'Rableri(**nin huzûruna**) toplanacaklarından korkanları, Kur'an ile uyar'** Bu âyette, tamâmen inkâra saplanan muannit / inatçı kâfirleri, ateistleri uyarma çabasının yararsız olacağına işâret vardır. (KUR'AN YOLU, 2/408)

Dâvetçinin (tebliğcinin) öncelikle Allâh'a, Rasûlüne ve âhiret gününe îman konusu üzerinde **dâvetini odaklaştırması**, bu konuda insanlara karşı gereken delilleri ortaya koyması îcâb eder. (S. HAVVÂ, 4/364)

'Çünkü onlar için (Allah'tan**) başka hiçbir dost ve şefaatçi yoktur.'** Âyetin bu kısmını **'Allah'tan başka şefaatçi yoktur'** şeklinde anlayanlar olmuşsa da, doğrusu, **âyet 'el kürsi** (2/255) göz önünde tutularak Allâh'ın iznine bağlı olarak, peygamberler ve diğer Allah dostları **şefaat** etmesi câizdir. (KUR'AN YOLU, 2/408, 409)

Kur'an'da kâfir, müşrik ve münâfıkların dost ve şefaatçilerinin olmamasına karşılık (7/53, 33/64-65, 3/22, 21/39, 10/27, 26/100-101, 74/48) **müminlerin dostları ve şefaatçileri**

olacağı bildirilmektedir. Melekler, Peygamberler Allâh'ın izin verdiği ve râzı olduğu sâlih müminler ve en başta Peygamberimiz (s) **müminlere şefaat edecek**tir. (2/255, 43/86, 19/87, 21/28, 20/109, 34/23; İ. KARAGÖZ 2/464)

(52).**'Sabah akşam rızâsını dileyerek Rablerine duâ edenleri kovma'** Kureyş'in ileri gelenleri Allah Rasûlünün yanından geçtiler. Yanında Suheyb, Bilal, Ammar, Habbab ve diğer ezilmiş Müslümanlar da bulunuyordu. Müşriklerin, Müslümanları yanından uzaklaştırmasını istemeleri, köle veya yoksullarla bir arada bulunmayı istememeleri üzerine bu âyet inmiştir. (S. HAVVÂ, 4/360, KUR'AN YOLU, 2/409)

'Sabah akşam yapılan duâ' ifâdesine, namaz, Allâh'ı zikir ve Kur'an okumak dâhildir. Mekke'de beş vakit namaz farz kılınmadan önce akşam ve sabah olmak üzere **iki vakit namaz kılınıyordu.** Sabah gündüzün, akşam ise gecenin başlangıcıdır. Müslüman sabah ve akşam, namaz, Allâh'ı zikir, Kur'an tilâveti ve Allâh'a duâ ile gündüz ve geceye başlangıç yapmış olur. (..) **Fakirlikleri sebebiyle** insanları aşağı, **değersiz** ve önemsiz görmek ve bir meclisten **kovmak** zulümdür. **Zulüm** ise **haram** ve büyük günahtır. (İ. KARAGÖZ 2/465)

Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Abbas ve Mücâhid'e göre âyette zikredilen **'onlar duâ ediyorlar'** ifâdesiyle **namaz** kastedilmiştir. (..) Çünkü namaz ile duâ arasında bir anlam ilişkisi vardır. Buna göre denilebilir ki, esâsen **namaz da bir nevi duâ** yâni yalvarma ve yakarma demektir. Bilindiği gibi **namaz**, Arap dilinde **salât** kelimesiyle ifâde edilmektedir. Bu kelime de Kur'ân'ın inzal edildiği ilk yıllarda duâ olarak biliniyordu. Ancak daha sonra Kur'an onu özel bir ibâdete isim yaptı, böylece o andan itibâren salât, bilinen namaz anlamında kullanılmaya başlandı. (M. DEMİRCİ, 1/416)

Burada **câhiliyenin iğrenç görünümü,** komik ölçüleri ve basit değerleriyle belirginleşmektedir. Soy ve ırk taassubu… Mal ve sınıfsal farklılıklar gibi birçok değerler… Şu adamların bir kısmı **Arap değildi**. Bir kısmı da **eşraf takımından değil**di. Aralarında servet sâhibi bir kimse de yoktu. Her câhiliye toplumunda geçerli olan günümüz câhiliye toplumlarının **ırk, renk ve sınıf çığırtkanlıkları** arasında bunların üzerine çıkamadığı aynı değerler… Bu, câhiliye bataklığı… Erişilmez dorukta ise İslâm yer alıyor. İslâm şu komik değerler, şu basit hedefler ve şu kof çığırtkanlıklar için ölçüler koymaz. **O gökten inmiştir,** yerde bitmiş değildir. (S. KUTUB, 4/34)

Kovma: Bu emir, Allâh'a davet konusunda, en önemli irşadlardan biridir. Hatalı, kusurlu ve günahkâr bile olsalar, Allâh'a ibâdet eden kimselerin kovulması, uzaklaştırılması asla câiz değildir. (S. HAVVÂ, 4/365)

(53).**'Biz böylece onların bir kısmını bir kısmıyla denedik.'** Zenginleri fakirlerle, büyüklük taslayanları halk tabakası ile imtihan ettik. Çünkü Allah'ın dâvetini ilk kabul edenler fakirler, zayıflar (köleler) ve miskinler olmuştur. Bu durum, büyükler için de, zayıflar için de bir deneme ve bir **imtihan**dır. **'Ki, aramızdan Allah bunlara mı lûtfetti, desinler.'** Yâni, bizler önderler, liderler iken, Allah îman nimetini bunlara mı verdi? Fakir oldukları halde mi onlar bu nimete mazhar oldular? (S. HAVVÂ, 4/365)

Mekke'de İslâm'a **ilk yıllarda îman edenler**, çoğunlukla **fakirler**, garipler, kimsesizler ve **köleler** idi. Mekke'nin ileri gelenleri ve zenginler müminleri küçümsüyor, hakir, önemsiz ve değersiz görüyor, **'Allah aramızdan îmânı bunlara mı nasip etti.' , 'Eğer o Kur'an iyi bir şey olsaydı onlar onu kabulde bizi geçemezlerdi'** (46/11, 19/73) diyorlar ve müminlerle alay ediyorlardı. Yüce Allah bunlara, **'Allah, şükredenleri daha iyi bilen değil mi?'** diye

cevap verdi. Yüce Allah îmânı, gönlünü Allâh'a ve Kur'ân'a açanlara, aklını kullanıp kulak verenlere nasip eder. (29/69; İ. KARAGÖZ 2/466)

6/56-58 MÜŞRİKLERİN AZÂBI ACELE İSTEMELERİ

56. (Ey Peygamberim! Müşriklere) **De ki: "Allah'tan başka (**bağlanıp**) taptığınız şeylere kulluk etmem bana yasak kılındı." (**Yine**) de ki: "Sizin 'hevâ ve hevesinize' uymayacağım. Aksi hâlde gerçekten ben de sapmış ve doğru yolu bulanlardan olmamış olurum."**

57. (Ey Peygamberim! Müşriklere) **De ki: "Şüphesiz ben Rabbimden (**gelen**) açık bir delil üzerindeyim (**Kur'ân'a dayanmaktayım**), siz de onu yalanladınız. Sizin acele gelmesini istediğiniz (**ilâhî azap**), benim yanımda (**elimde**) değildir. Hüküm vermek ancak Allâh'a âittir. (**Bu hususta**) gerçeği O anlatır. O, (**doğruyu eğriden**) ayırt edenlerin en hayırlısıdır."**

58. (Ey Peygamberim! Müşriklere**) de ki: "Acele gelmesini istediğiniz şey benim yanımda (**elimde**) olsaydı, benimle sizin aranızda iş, elbette (**çoktan**) bitirilmişti." Allah, zâlimleri daha iyi bilir.**

56-58. (56).(..) yüce Allah Rasûlüne **üç şeyi ilân** etmesini emretmektedir: **(1)** Birinci ilân şudur: **De ki; 'Allâh'ı bırakıp da taptığınız başka şeylere ctapmak bana yasaklanmıştır.'** İslâm **tevhid esâsı**na dayalı bir dindir. Bu sebeple birinci hedefi putperestliği ortadan kaldırarak insanların tek olan Allâh'a inanmalarını sağlamaktır. **Tevhid**in ilk temsilcisi olması gereken kişi de şüphesiz Peygamber (s)'dir. Dolayısıyla onun Allâh'ı bırakıp putlara ibâdet etmesine müsâade edilmesi söz konusu olamaz. **Tevhid** Allâh'ın emri, onun dışındaki anlayışlar ise nefsâni arzuların bir tezahürüdür. (Ö. ÇELİK, 2/92)

'.. '**Sizin hevâlarınıza aslâ uymam**.' Herhangi bir delile tâbi olmadan hevâya uymayı gerektiren dîninize uyarak sizin gittiğiniz yoldan gitmem. Bu buyrukta **sapıklığa düşmelerinin sebebi** de açıklanmaktadır ki, o da **hevâya uymak**tır. **(**S. HAVVÂ**,** 4/377**)**

'.."Sizin 'hevâ ve hevesinize' uymayacağım.' **Hevâ ve hevesine** göre hareket edenler, Allâh'ın gönderdiği din yerine kendi düşünce ve sistemlerini koyanlar ve onu esas alanlar, **sahte ilâhlık yapmış** ve şirk içinde olmuş olurlar.) [bk. 25/43; 45/23] (H. T. FEYİZLİ, 1/133

(57).**(2)** İkinci ilân şudur: **'De ki: Şüphesiz ben Rabbimden apaçık bir delil üzereyim.'** Hevâya uyulamayacağını açıkladıktan sonra uyulması gereken şeye dikkat çekmektedir ki, o da **Allâh'ın şeriatı**dır. (..) **'Siz ise O'nu yalanladınız.' '**Ben Rabbimden gelmiş apaçık bir delile sahibim ki, o da **Kur'ân-ı Kerim'**dir. Siz ise bu apaçık delili yalanladınız. (S. HAVVÂ, 4/377)

(58).**(3)** Üçüncü ilân: **'De ki: Acele istediğiniz şey'** olan azap **'benim yanımda olsaydı'** benim güç ve imkânlarım içerisinde olsaydı **'benimle aramızdaki iş bitmiş olurdu.'** Rabbim rızâsı için gazaplanarak çarçabuk sizi **helâk** ederdi. (S. HAVVÂ, 4/377)

6/59-62 GAYBIN ANAHTARLARI

59. Gaybın anahtarları da O'nun katındadır, onları O'ndan başkası bilmez. Karada ve denizde olan (her)**şeyi O bilir. Bir yaprak düşmez ki (**Allah**) onu bilmesin. Ne yerin karanlıkları içindeki bir tâne, ne yaş, ne kuru hiçbir şey yoktur ki apaçık bir Levh-i mahfûz da olmasın.**

60. Geceleyin sizi öldür(ür gibi uyut)**an, gündüzün ne kazandığınızı bilen, sonra belli bir ecel tamamlansın diye gündüzde sizi dirilt(**ircesine uyandır)**an O'dur. Sonra, dönüşünüz ancak O'nadır. Sonra (**O, dünyâda**) yaptıklarınızı size haber verecektir (**sizi hesâba çekecektir**). [**krş**. 39/42]**

61. O, kulları üzerine mutlak galiptir (hâkimiyet sâhibidir)**. Size (**bütün amellerinizi yazıp gözetmeye**) bekçi (**melek)**ler gönderir. Nihâyet birinize ölüm gelince, elçilerimiz eksik ve fazla yapmaksızın onun canını alırlar.**

62. Sonra onlar, gerçek Mevlâları olan Allâh'a döndürülürler. Haberiniz olsun ki hüküm ancak O'nundur ve O, hesap görenlerin en çabuğudur.

59-62. (59).**'Gaybın anahtarları onun katındadır. O'ndan başka onları kimse bilmez.'** Bu **gayb**lara ulaşabilen sâdece O'dur. Birtakım hazinelerin kilitlerine âit anahtarları yanında bulundurur. Azap ve rızık ile kulların gözünden uzak olan sevap, ikap, eceller ve haller gibi hususlar da gaybın kapsamı içerisine girmektedir. (S. HAVVÂ, 4/382, 383)

Göklerde ve yerde, ilimle insanın keşfedip, insanlığın istifâdesine sunamadığı nice hazîneler vardır ki, bunları ancak Allah bilir. Zamânı gelince, dilediği hazinelerini insanlığın istifâdesine açar. Rasûlullah (s) **'Gayb**ın anahtarları beştir diyerek, Lokman sûresi 34. âyeti okumuştur. (H. T. FEYİZLİ, 1/133)

'Ne yaş, ne kuru hiçbir şey yoktur ki, apaçık bir levh-i mahfuzda olmasın.' Görünmeyen veya görünen, düşünülen ve hissedilen, bütünler ve kısımlar, büyük küçük, düşme ve karar kılma, hareket ve durgunluk, hayat ve ölüm hâsılı olmuş ve olacak, gizli açık her şey bütün genişliği, bütün inceliği ile gâyet açık ve düzgün bir kitaptadır. Yâni Allâh'ın ilminde ve **levh-i mahfuz**dadır. (ELMALILI, 3/438)

(60).**'Ve O, geceleyin sizi öldür(**ür gibi uyut)**an gündüzün ne kazandığınızı bilen…. O'dur.'** Yâni uykuda bütünüyle tasarrufta bulunmaktan, sizi uzaklaştırarak nefislerinizi kabzeden, **'gündüzün de ne yaptığınızı bilendir' (..)** Bu âyetin birinci bölümü, yüce Allâh'ın geceleyin uykuda kullarının canını aldığını haber vermektedir ki, bu **küçük ölüm**dür. Gündüzün yapılanları bildiğinden, söz edilmesi, kazanılan günahları da bildiğini ifâde etmektedir. (S. HAVVÂ, 4/387)

'Size bekçi (koruyucu)**lar gönderir.'** Sizi koruyacak melekler gönderir. Diğer bir kısmı ise, sizin amellerinizi muhâfaza eder. Bunlar **kirâmen kâtibin** diye anılırlar. (S. HAVVÂ, 4/397)

Allah, **uyku**dan **vefat** diye söz etmektedir. Bir başka yerde ise, **ölüm (mevt)** diye söz etmektedir ki, bu da küçük ölümdür. Biz **uyku**dan ölüm âlemine dâir bâzı şeyler öğrenebildiğimiz gibi, **Berzah** âlemi ile alâkalı bâzı hususlar hakkında da bir dereceye kadar bir şeyler öğrenebiliyoruz.

Hadis: Uyku, ölümüm kardeşidir. (S. HAVVÂ, 4/389)

Hadis: Her bir insan ile bir melek bulunur. O melek, kişi uyuduğu zaman, canını alır. (uyanınca da) ona geliverir. Eğer Allah, rûhunun kabzedilmesi için izin vermişse, kabzeder, değilse iâde eder. (S. HAVVÂ, 4/388)

'Geceleyin sizi öldüren…' Bilindiği gibi insana **canlılık veren ruhtur** ve ondan ayrı bir hayat da söz konusu değildir. Böyle olunca ruhun bedeni terk etmesi hâlinde hayâtın devam ettiğini söylemek ve sabah uyanmayı rûha değil de hayâta bağlamak pek isâbetli görünmemektedir. O hâlde **uyku durumunda bedeni terk eden**in ruh değil, **bilinç yeteneği olduğu** söylenebilir. Zîrâ bedenin onarımı, çeşitli madde ve hormonların sentezi, hâfızanın yapılandırılması, psikolojik dinlenme uykunun belli dönemlerinde gerçekleşmektedir. Bu da **bilinç faâliyetinin durması**yla mümkün olabilmektedir. Dolayısıyla uykuyu ruhla değil, bilinçle ilişkilendirmek daha doğru bir yaklaşım olsa gerektir. Ancak en iyisini Yüce Allah bilir. (M. DEMİRCİ, 1/423)

(61).**'ve size koruyucular gönderir.'** Allah kullar üzerine, bir taraftan onları çeşitli âfet ve belâlardan koruyan, diğer taraftan da yaptıkları her türlü **amellerini kaydeden** melekler gönderir. Âyet-i kerimelerde şöyle buyrulur: **'Her bir insanın önünde ve arkasında Allâh'ın emriyle onu kayıt ve koruma altına alan tâkipçi melekler vardır.'** (Ra'd 13/11) **'Oysa yanıbaşınızda sizi sürekli gözetleyenler var; her söz ve davranışınızı kayda geçiren tertemiz, şerefli melekler. Yaptığınız her şeyi bilirler.'** (İnfitâr 82/10-12)

'Nihâyet herhangi birinize ölüm gelince, elçilerimiz onun canını alırlar.' Yaratılan her insanın sınırlı bir ömrü vardır ve mutlaka ölümü tadacaktır. Ona ölüm geldiği zaman, koruyucu melekler ondan elini çeker, **Azrâil ve emrindeki melekler** gelir ve ölecek kişinin canını alırlar. Ne koruyucu, ne amelleri kaydedici, ne de can alıcı melekler zerre kadar bir ihmal gösterirler. Onlar **görevlerini tam yapar** ve Allâh'ın emrini geciktirmeden îfâ ederler. (Ö. ÇELİK, 2/96)

(62).**'Allâh'a döndürülmek'**le maksat, insanların ölümleri ile yok olmamaları, kıyâmet kopunca diriltilip ilâhi huzurda toplanmaları, hesap vermeleri ve neticede cennet veya cehenneme gitmeleridir. **'.. hüküm sâdece Allâh'ındır'** Varlık âleminde hüküm, Allâh'a âittir. Allah, hâkimler hâkimidir. (11/45). Varlık âleminin yaratılması, yönetilmesi, kıyâmetin kopması ve âhiret hayâtı ile ilgili **bütün kararları veren** sâdece yüce **Allah**'tır. (İ. KARAGÖZ 2/475)

6/63-67 MÜŞRİKLERİN AZAPLARLA UYARILMALARI

63. (Ey Peygamberim**!) De ki: "'Bizi bundan kurtarırsa, ancak şükredenlerden olacağız' diye, gizli ve (**açık**) sızlanarak duâ ederken, karanın ve denizin karanlıklarından (**tehlikelerinden**) sizi kurtaran kimdir?"**

64. (Ey Peygamberim!) **De ki: "Ondan ve her türlü sıkıntıdan sizi Allah kurtarır. Sonra siz yine de O'na ortak koşuyorsunuz.'**

65. (Ey Peygamberim!) **De ki: "O (**Allah**) size üstünüzden veya ayaklarınızın altından bir azap göndermeye veya (**karşı**) gruplar hâlinde sizi birbirinize katıp kiminize kiminizin hıncını tattırmaya gücü yetendir." Bak, âyetleri iyice anlasınlar diye nasıl türlü türlü açıklıyoruz.**

66. (Ey Peygamberim!) **O (**Kur'an**), gerçek olduğu hâlde, kavmin onu yalanladı. De ki: "Ben, sizin üzerinize (**bir uyarıcıyım**,** azaptan kurtaracak**) vekil değilim."**

67. Her haberin, kararlaşmış / gerçekleşecek bir zamanı (ve mekânı**) vardır. Siz de onu artık yakında öğreneceksiniz. [**bk**. 38/88]**

63-67. (65). **'De ki (**Allah**,) size üstünüzden ve ayaklarınızın altından bir azap göndermeye gücü yetendir.'** Üstten azap, yıldırım düşmek, taş yağmak, tufan olmak gibi **gök âfetleri**, ayakların altından azap ta, zelzele olmak, yerin göçmesi, su ve ateş çıkmak gibi **yer âfetleri** hakkında açıktır. (ELMALILI, 3/442)

Önceki kavimlerden niceleri gönderilen peygamberlere karşı isyan ve taşkınlık yaptılar. Bu hâlleri devamlılık kazandığında Allâh-u Teâlâ, onlara gökten ve yerden felâketler verdi. Bâzılarının üzerine taş yağdırarak, bâzılarını suda boğarak, bâzılarını şiddetli zelzeleyle yere batırarak, bâzılarını da şiddetli kasırga göndererek **helâk etti**. Yine yüce Allâh'ı ve peygamberini dinlemeyen bir kısmını da karşıt gruplara ayırıp kiminin hıncını kimine tattırdı. İşte bu âyet-i kerîme, burada **üç türlü cezâya işaret** ederek Son Peygamber'in ümmetine, Allâh'ı, Peygamber'i ve emirlerini bırakıp sapıklık ve taşkınlığa düşmemeleri için yapılan bir uyarıdır. (H. T. FEYİZLİ, 1/134)

(..) İnsanoğlu **Allâh'ın koyduğu kânunlardan sapmanın bedeli** olarak tabii âfetler denilenlerin yanında, bizzat kendi eliyle ortaya çıkardığı **umulmadık belâlara** da **dûçar** olmaktadır. **Nükleer felâketler**, **çevre kirlenmesi**, tabiat düzeninin bozulması; ihtiraslardan veya ideoloji ayrılıklarından, din ve mezhep ayrılıklarından, ırkçılıktan ve bölgesel çıkar hesaplarından kaynaklanan ve kısa sürelerde **yüzbinlerce insanın ölümü**ne ve yaralanmasına, sakat düşmesine, aç ve açık kalmasına, **ülkelerin harap olması**nayol açan **savaşlar,** bu belâlardan bâzılarıdır. (KUR'AN YOLU, 2/420)

(..) İnsanoğlu malın mülkün, şan ve şöhretin, **ihtiras** ve **şehvetin** ve nihâyet hak yoldan **saptıran sahte önderler**in esiri olmaktan, onlara tapmaktan kurtularak **yalnız Allâh'ı Rab bilip** sâdece O'ndan yardım dilemediği, O'nun buyruklarını kesin kânunlar olarak tanıyıp bunmları **hayâta hâkim kılmadığı** sürece âyetlerde işâret edilen bu **tehlikelere müstehak olacak;** bilinen veya bilinmeyen birçok felâkete, âyetteki deyimiyle **azâba mâruz kalacak** ve Allah'tan başka hiçbir güç, hiçbir zekâ, hattâ Allah'ın kitâbında yer alan **'hikmet'ten nasipsiz olan bilim ve teknoloji** de bu **felâketleri önleyemeyecek;** aksine hikmetten mahrum kaldığı sürece bilim ve teknoloji **yeni felâketlere yol açacak**tır.Bu bakımdan yukarıdaki âyetler bütün insanlara, insanlığın selâmeti için mutlaka dikkate alınması gereken bir **uyarı**dır. Dolayısıyla 65. Âyetin sonunda **'anlasınlar diye..'** buyurulmuştur. (KUR'AN YOLU, 2/421)

Hadis: Rabbimden üç şey diledim: Ümmetimi suda boğarak helâk etmemesini diledim, dileğimi kabul etti. Ümmetimi kıtlıkla helâk etmemesini diledim, kabul etti. Onların birbirlerinin hınçlarını birbirlerine tattırmamalarını diledim. Fakat bunu kabul etmedi. (Müslim'den, S. HAVVÂ, 4/401)

Ancak, bu ümmetin bir kısmına açlık isâbet etmeyeceği veya bâzılarının boğularak ölmeyeceği mânâsına gelmez. Bu olacaktır, ancak Müslümanların bütünüyle, toptan yok edilmesi söz konusu olmayacaktır. (S. HAVVÂ, 4/401)

Hadis: Ümmetim için Rabbimden dört şey istedim, bana üçünü verdi, birisini de vermedi. Ben ondan, ümmetimin toptan kâfir olmamasını diledim, onu bana verdi. Kendilerinden önceki ümmetlere azap ettiği şekilde ümmetime de azap etmemesini istedim, onu da bana verdi. Onlardan olmayan düşmanı kendilerine üstün getirmemesini diledim, onu da bana verdi. Birbirlerini kırıp geçirmemelerini O'ndan istedim, ancak bu isteğimi kabul etmedi. (S. HAVVÂ, 4/403)

'Senin kavmin (Kureyş) **Kur'ân'ı yalanladı.'** Kur'ân'ı yalanlamak **inkâr**dır. Kur'ân'ın Allah kelâmı olduğunu kabul etmemektir. (6/5). Peygamberimiz (s)'in ilk muhâtabı olan Arap müşrikler, Kur'ân'ı Allah sözü hak bir kitap olduğunu kabul etmediler. Kur'ân'a şiir, büyü ve eskilerin masalları ve Muhammed'in uydurması dediler. (İ: KARAGÖZ 2/479)

(66).**'..Ben sizin üzerinize bir vekil değilim.'** Allâh'ın kudreti bana tevdi ve havâle edilmiş değildir. Şu halde ne onun size yapacağı azâbı yapabilirim, ne de sizi ondan muhâfaza edebilirim. Ben ancak bir Rasûlüm, bir elçi, bir haberciyim, Allâh'ın vahyettiği emirleri, haberleri ve hükümleri O'nun adına nisbet ederek haber verir, **tebliğ** ederim. (ELMALILI, 3/442)

(67).**'Her haberin gerçekleşeceği bir zamânı vardır.'** (..) Kur'an'da verilen her haberin bir hakikati vardır. Dünyâ ve âhirete yönelik verdiği bilgiler, **zamânı gelince** mutlaka **gerçekleşecek**tir. Kur'ân'ın hiçbir bilgisi, gerçek dışı değildir. Kıyâmetin alâmetleri ve kopması, mahşer yerinde hesap verme, cennet ve cehennem bu haberlere dâhildir. (İ. KARAGÖZ 2/479)

6/68-70 ZALİMLERDEN UZAK DURMAK

68. (Ey Peygamberim!) **Âyetlerimiz hakkında (**biçimsiz ve alaylı sözlerle**) münâsebetsizliğe dalanları gördüğün zaman, onlar başka bir konuya geçinceye kadar onlardan yüz çevir (**tavır göster**,** karşı savunmanı yap veya orada durma**). Eğer şeytan, sana (**bunu**) unutturursa, hatırladıktan sonra (**hemen kalk**) artık o zâlimler topluluğu ile oturma! [**krş**. 4/140]**

69. Takvâlı olanlara, o (inanmaya**)nların hesâbından dolayı hiçbir sorumluluk yoktur. Fakat belki onlar da (**inanıp**) 'günahlardan korunurlar' diye (**yapmaları gerekenleri**) bir hatırlatmak (**ve öğüt vermek**) görevi vardır.'**

70. (Ey Peygamberim!) **Dinlerini bir oyuncak, bir eğlence edinen, dünyâ hayâtı kendilerini aldatan kimseleri (**kendi hallerine**) bırak. O (**Kur'an**) ile şunu hatırlat ki bir kimse kazandığı (**günah**)tan dolayı felâkete / helâke düşmeye görsün; artık onun için Allah'tan başka ne bir dost ne de bir şefaatçi vardır. (**Kâfirler**) her türlü fidyeyi verse de,**

yine ondan alın(ıp kabul olun**)maz. İşte onlar, kazandıkları (**günahları**) yüzünden helâke atılan kimselerdir. Küfre sapmalarından dolayı onlara kaynar bir içecek ve acıklı bir azap vardır. [**krş**. 7/51]**

68-70. (68).**'Âyetlerimizi (**Yâni Kur'ân-ı Kerim'i**) çekişmeye dalanları gördüğün vakit** (Kur'an ile alay ettiklerini ve onu yalanlayıp, yerdiklerini gördüğün takdirde) **onlar başka bir söze geçinceye kadar kendilerinden yüz çevir.** Helâl olan ve Kur'ân'ın dışında sözler konuşmaya başlayıncaya kadar, onlarla birlikte oturma, onların yanında bulunuyorsan kalk ve git. (S. HAVVÂ, 4/404)

Mekke döneminde **savaşa** izin verilmediği için, **Allâh'ın âyetleri ile alay edildiği** zaman müdâhale edilmeyip, oradan uzaklaşılması istenmiştir. Eğer, şeytan unuttururs**a**, hatırlandığı zaman **onlarla birlikte oturulmaması** emredildi. Mesaj, genel olup, günümüzde de benzer olaylar karşısında engel olma imkânı ve gücü bulunmazsa, o meclisi terk etmek gerekir. (H. DÖNDÜREN, 1/251)

Bu âyet bize, **Allâh'ın âyetlerine dil uzatmadıkları**, İslâmi değerlere karşı saygısızca sözler sarf etmedikleri sürece, **yanlış inanç** ve görüşteki insanlarla **birarada oturulup konuşulabileceğini** göstermektedir. Düşmanlık duyguları ile kötü söz söyleyen ve davranışta bulunanları terk etmek gerekmektedir. (KUR'AN YOLU, 2/424)

'Hatırladıktan sonra o zâlimler gürûhu ile berâber oturma.' Bu âyette, bütün zâlimlerle oturmanın yasaklandığı açıklanmıştır. (ELMALILI, 3/444)

Bize göre **öğüt vermek**, hatırlatmak ve yoldan çıkmışların bozuk ve **sapık görüşlerini düzeltmek** amacıyla onlarla karışmayı âyet, açıkladığı sınırlar içinde **müsâade etmekte**dir. Ancak yoldan çıkmışlarla içli dışlı olmak, ortaya koydukları söz ve davranışları **takıyye / korku** bahanesiyle **sessizce** karşılamak **sakıncalı**dır. Çünkü bu, -görünüşte – bâtılı kabul edip, hakkın aleyhine şâhitlikte bulunmaktır. Burada insanların hak ile bâtılı birbirine karıştırması söz konusudur. Allâh'ın dîni ve onu yaşayanların basite alınması anlamı çıkmaktadır. Yasaklama ve ayrılık bu durum için geçerlidir. (KURTUBİ^den, S. KUTUB, 4/72)

İbn-i Huveyz Mindad şöyle der: İster mümin, ister kâfir olsun, Allâh'ın âyetlerini dillerine dolayanların **toplantıları terkedilir** ve oradan uzaklaşılır. Yine şöyle der: Arkadaşlarımız düşman toprağına girmeyi, **kiliselerine gitmeyi, alış veriş yapmayı, kâfirlerin ve bid'at ehlinin toplantılarına katılmayı yasakladılar.** Onların sevgilerine inanmamayı, sözlerini dinlememeyi ve onlarla **tartışmaya girmemeyi** emrettiler. (..) Fudayl b. İyad şöyle dedi: Yüce Allah **bid'atçıyı seven**in amellerini boşa çıkarır, İslâm'ı kalbinden alıp götürür, kim kızını bir bid'atçıyla evlendirirse akrabalık bağını koparmış olur. (KURTUBİ^den S. KUTUB, 4/72)

(69).**'Takvâ sahibi olanlara onların hesabından bir sorumluluk yoktur. Fakat o bir öğüttür. Olur ki sakınırlar.'** Belki böylelikle bu tür sözler söyleyen bu gibi kimseler Allah'dan korkar, küfrü terkeder, takvâ sahibi kimselerin hoşuna gitmediğini görerek **utanır** veya bu durumlarından kendileri de hoşlanmayarak Allâh'ın âyetlerine dalmaktan uzak kalabilirler. Bu **günümüzde** ise, **Allâh'ın âyetlerine dalmak** çokça görülen bir şey olduğundan dolayı, Müslümanların bu âyet-i kerimeyi hatırından çıkarmaması gerekmektedir. (S. HAVVÂ, 4/405)

Hadis: ‘Allah, ümmetimden **hatâ, unutma ve zorla** yaptırıldığı fiillerinden dolayı sorumluluğu kaldırmıştır.’ (İbn Mâce Talâk 15, İ. KARAGÖZ 2/481)

‘Takvâlıların hatırlatma ve öğüt verme görevi vardır.’ Her müminin iyiliği emredip, kötülükten men etmesi, İslâm’ı anlatmasıve insanlara öğüt vermesi gerekir. (3/110, 9/71). Âyetin bu kısmı bu anlamı ifâde eder. (İ. KARAGÖZ 2/482)

(70).**‘Sen onunla öğüt ver ki..’** Bir yardımcı ve bir şefaatçı olamayacağından ötürü kazandıkları sebebiyle her bir nefsin **helâk** olmaması için sen Kur’ân-ı Kerim ile **öğüt** ver**. ‘Küfür edegeldiklerinden dolayı onlar kaynar sudan içecek…’** İşte bu şekilde helâk olacak kimseler için **kaynar su**dan bir içecek ve acıklı bir azap vardır. Bunun sebebi ise onların kâfir olmalarıdır. Allâh’ın dinini oyun ve eğlenceye alan kimseler ise helâk olacak kimselerdir. (S. HAVVÂ, 4/406)

6/71-73 ALLAH YOLUNDAN AYRILMAMAK

71. (Ey Peygamberim! Müşriklere) **De ki: “Allâh’ı bırakıp da, bize fayda ve de zarar vermeyen şeylere mi yalvaralım? Allah bizi doğru yola kavuşturduktan sonra, (**bir yandan**) arkadaşları kendisini: ‘Bize gel’ diye doğru yola çağırdıkları hâlde, (**diğer yandan**) şeytanların kendilerini ayartıp yeryüzünde şaşkın bir hâlde bıraktığı kimse gibi, ökçelerimiz üzerinde gerisin geriye (**şirke**) mi dönelim?” De ki: “Şüphesiz Allâh’ın yolu (**İslâm**) tek doğru yoldur. Biz, âlemlerin Rabbine teslim olmakla emredildik.”**

72. Bir de (emredildi ki**): “Namazı dosdoğru kılın ve O’nun emirlerine** (ve yasaklarına) **uygun yaşayın.** (Hesap vermek üzere) **O’nun huzûrunda toplanacaksınız.”**

73. (Ey Peygamberim!) **Gökleri ve yeri hak (,** hikmet ve bir amaca yönelik**) yaratan O’dur. “Ol” dediği gün (**herşey o anda**) oluverir… O’nun sözü haktır. Sûra üfürüldüğü gün (**bütün**) mülk (**ve hükümranlık**) O’nundur. Görülmeyeni ve görüleni bilendir. O, mutlak hüküm (**ve hikmet**) sâhibidir, herşeyden hakkıyla haberi olandır.**

71-73. (71).**‘De ki: Allâh’ı bırakıp ta bize fayda ve zarar veremeyen şeylere mi yalvaralım (**tapalım)’ Bu âyette, her dönemdeki Müslümanların, sapık inançlı insanlar, çevreler, kurumlardan gelebilecek, dinlerinden döndürebilecek bütün olumsuz girişimlere karşı bir uyarıdır. (KUR’AN YOLU, 2/427)

Müşrikler Müslümanlara, **‘Bizim yolumuza uyun, Muhammed’in dîni İslâm’ı terk edin’** diyorlar, kendi akrabâ ve dostları olan Müslümanları İslâm’dan dönmeleri için iknâ etmeye çalışıyorlar, hattâ onlara bu yönde **baskı yapıyor**lardı. (2/191, 217) Yüce Allah, bu çağrıya karşı Müslümanların, **‘Allah bizi doğru yola iletti, bizi faydası da zararı da olmayan putlara dönmemizi mi çağırıyorsunuz’** diyerek cevap vermelerini emretmiştir. İslâm’ı terk eden kimse mürted olur ve bütün güzel amelleri boşa gider. (5/5; İ. KARAGÖZ 2/485)

Bu âyet-i kerîme; doğru yol olan tevhîdi, Allâh’ın hâkimiyeti ve O’nun kulluğunu kabul ettikten sonra O’nun hâkimiyetini bırakıp hâkimiyeti kendinde gören çeşitli ilâh ve ilâh

taslaklarına sevgi göstermenin ve onlara bağlanmanın / kulluk etmenin, **şirke dönmek olduğu**nu belirtmekte ve insanları uyarmaktadır. (H. T. FEYİZLİ, 1/135)

(73).**'Ve O, yaratıcıdır ki, gökleri ve yeri hak ile (**yerli yerince**) yarattı.'** Gökler ve yer, gerçekleşmiştir. Yaratılmış oldukları kesindir, yaratıcılarının ancak Allah olduğu muhakkaktır. Ve bütün bunların **Hak'la** yakından ilgileri, Hakk'a delâletleri, Hakk'ın eseri oldukları kesindir. Şu hâlde bâtıl, hiçbir zaman sebep ve yaratılış gayesi olamaz. Ve bu gökler yerin yaratılışı, eğlence ve oyuncak, **bâtıl**, yersiz ve hikmetsiz olamaz. Hepsi, Hak'ta toplanacak ve **Hak** Teâlâ'nın huzûrunda haşrolunacaktır. (ELMALILI, 3/446, 447)

'… O'nun sözü haktır.' Yüce Allâh'ın sözü haktır, ne dedi ise **doğru**dur. Kur'an da Allah sözüdür, dolayısıyla Kur'ân'ın her emri ve her yasağı doğru ve isabetlidir. (İ. KARAGÖZ 2/487)

'Sûra üflendiği gün de hükümranlık O'nundur.' Sûr'a üfürüleceği günde, mülk ve egemenlik yalnız O'nundur. Mülk ve egemenlik her zaman O'nun olmakla birlikte, kıyâmet gününde hiç kimse bu konuda O'nunla ihtilâf halinde olmaz. (S. HAVVÂ, 4/407)

Dört büyük melekten biri olan **İsrâfil, Sûr** adı verilen boruyu iki defa üfleyecektir. İlk üflemede, kâinattaki bütün canlılar ölecek, ikinci üflemede ise canlılar tekrar dirilecektir. **Sûr** hakkındaki bilgiler de insan aklının kapasitesini aşan, âyet ve hadislerde nasıl bildirilmişse öylece inanılması gereken hususlardır. (KUR'AN YOLU, 2/427, 428)

Bu günde, toplanma gününde… Sûra üfleneceği günde… Bugünde insanların mâhiyetini bilmediği bir şekilde **diriliş** ve meydana gelme olayları gerçekleşecektir. Bunlar, yüce Allâh'ın kendine özgü kıldığı **'gaybın kapsamı'**na girmektedir. **Sûr**'un kendisi de mâhiyeti, hakikatı ve ölülerin karşılık vermesi açısından **'gayb'**ın sınırları içine girmektedir. Tercih edilen rivâyetler bu konuda şöyle diyorlar: Bu, bir melek tarafından üflenen **nurdan bir boru**dur. Kabirlerde olan herkes işitir ve **dirilme**ye başlar. Bu, ikinci üflemedir. Birincide ise, yüce Allâh'ın dilediklerinin dışında göklerde ve yerde bulunan her şey yok olur. Nitekim Zümer sûresinde yer alan bir âyette şöyle denmektedir: **'Sûra üflenince Allâhın dilediğinin dışında, göklerde ve yerde bulunanların hepsi düşüp ölür. Sonra sûra bir daha üflenince hemen ayağa kalkıp bakışıp dururlar.'** (Zümer 39/68; S. KUTUB, 4/79)

6/74-83 HZ. İBRAHİM (A.S.)'IN KAVMİ İLE MÜCADELESİ

74. (Ey Peygamberim!) **Bir zaman İbrâhim, atası Âzer'e: "Sen putları ilâh mı ediniyorsun? Doğrusu ben, seni ve halkını apaçık bir sapıklık içinde görüyorum." demişti. [**bk**. 9/114]**

75. Böylece 'kesin bilgi ve imâna' erenlerden olması için İbrâhim'e göklerin ve yerin melekûtunu (muhteşem varlıklarını ve sırlarını**) gösteriyorduk. [**krş**. 21/51]**

76. (İbrâhim**) gecenin karanlığı üzerine çökünce bir yıldız gördü. (**Babasının ve kavminin putlara**,** yıldızlara**,** aya ve güneşe tapmaları sebebiyle**: "**İddiânıza göre**,** demek ki**) Rabbim bu ha!" dedi. Yıldız batınca: "Ben, batıp kaybolanları sevmem." dedi.**

77. Doğmakta olan ayı görünce: "(Öyleyse**) Rabbim bu ha!" dedi. O da batınca: "(**Bunu da beğenmeyip kendisinin tasarladığı ve ulaşmak istediği yüce varlığı kastederek**) Rabbim beni doğru yola eriştirmeseydi, andolsun ki (**şimdi**) ben de doğru yoldan sapan topluluklardan biri olurdum." dedi.**

78. Nihâyet güneşi doğarken görünce: "(Demek**) Rabbim bu ha! Bu daha büyüktür." dedi. (**O da**) batınca dedi ki: "Ey kavmim! (**Bu varlıklar fânîdir**,) şüphesiz ki ben (**Allâh'a**) eş tanıdığınız şeylerden uzağım."**

79. (İbrâhim kavmine şöyle dedi:) **"Doğrusu ben, yüzümü Hanîf (**Allâh'ı birleyici**) olarak, tamâmen gökleri ve yeri yaratan (**Allâh'**)a çevirdim. Ben müşriklerden değilim."**

80. Halkı onunla tartışmaya kalkıştı. (İbrâhim**) dedi ki: "Beni doğru yola iletmişken Allah hakkında siz benimle hâlâ tartışıyor musunuz? Ben sizin Allâh'a ortak koştuklarınızdan korkmuyorum. Ancak Rabbim dilerse fayda ve zarar verebilir. Rabbimin ilmi her şeyi kuşatmıştır. Hâlâ düşünüp öğüt almıyor musunuz?"**

81. (Ey kavmim!) **Siz, (**hakkında**) hiçbir delil indirmediği (**put ve diğer**) şeyleri, Allâh'a eş tanımaktan korkmazken, ben nasıl sizin (**O'na**) eş tanıdığınız / O'nunla denk hâle getirdiğiniz şeylerden korkarım! Şimdi biliyorsanız (**söyleyin**:** Allâh'ı birleyenlerle**,** O'na eş tanıyan**) iki gruptan hangisi (**korkudan**) emin olmaya daha lâyıktır?**

82. Îman edip de îmanlarını zulümle (şirkle**) karıştırmayanlar (**var ya**), işte (**korkudan**) emin olmak onların (**hakkı**)dır. Onlar doğru yolu bulmuşlardır.**

83. İşte bu (şekilde Allâh'ı arayıp bulması**), kavmine karşı İbrâhim'e verdiğimiz kesin delilimizdir. Biz dilediğimiz kimseyi (**anlama, kavrama, ilim, hikmet gibi**) derecelerle yükseltiriz. Şüphesiz Rabbin tam hikmet sahibidir, hakkıyla bilendir.**

74-83. Hz. İbrâhim, Allâh'ın birliğini ispat ve O'na ortak koşmayı yıkmak için bir çok yerde, **Birinci** olarak**,** babasıyla **'Sen putları tanrı mı ediniyorsun'** (En'am, 6/74) ve **'babacığım, işitmeyen, görmeyen ve sana hiçbir şey kazandırmayacak olan şeylere niçin tapıyorsun** (Meryem, 19/42) diye, **ikinci** olarak**,** kavmiyle, **fe lemma cenne aleyhil leylü..** hemen yukarıda geçen En'am 76-81 âyetlerinde geçen mücâdelesi ile, **üçüncü** olarak**,** zamanın hükümdârı ile **'Benim Rabbim yaşatır ve öldürür'** (Bakara, 2/258) diye münâzara etmiş, **dördüncü** olarak**,** kâfirler ile, **'Nihâyet, (**İbrâhim**) onları parça parça etti, yalnız onların büyüğünü bıraktı** (Enbiya, 21/58) âyetinin delâletine göre putlarını kırarak, fiili bir şekilde tartışma yapmış, sonra kavmi, **'Onu yakın, tanrılarınıza yardım edin'** (21/68) demişler, ateşlere atılmış, sonra, **'Muhakkak ki, ben rüyamda seni kestiğimi görüyorum'** (Sâffât, 37/102) diye, Allâh'ın emrine oğlunu adamış, hâsılı kalbini irfâna, dilini burhâna, bedenini ateşe, çocuğunu kurbana, malını misâfir ve iyilik yapmağa teslim ve tahsis ederek, kulluk ve sevgide kahramanlığını ispat etmiş ve sonra, **'Benden sonrakiler, içinde beni iyi dille anılanlardan eyle, beni naim cennetinin varislerinden kıl.'** (Şuarâ, 26/84-88) diye Rabbine yalvarmış, Allah da duâsına icâbet etmiştir. (ELMALILI, 3/450)

İbrâhim (as) gönlünde belirginleşen bu sahne, olağanüstü ve göz kamaştırıcı bir sahnedir. Kur'Ân'ın akışı bu büyük deneyimi şu kısacık âyetlerde ifâde edip geçiyor. Bu, fıtratın hak ve bâtıl karşısındaki tutumunun hikâyesidir. Müminin ilân ettiği ve bu konuda hiçbir **kınyıcının**

kınamasından çekinmediği inancın hikâyesidir. Bu konuda babaya, âileye, aşirete ve ulusa hoş görünmek gibi bir endişesi yoktur. İbrâhim (as)'ın babasına ve kavmine karşı takındığı şu katı, kesin ve net tutum gibi. (S. KUTUB, 4/83)

(74).**'Hani İbrâhim babası Âzer'e dedi ki: 'Sen putları ilâh mı ediniyorsun? Ben gerçekten gerek senin ve gerekse kavminin açık bir sapıklık içinde olduğunuzu görüyorum.'** Bu, İbrâhim'in diliyle konuşan fıtratın kendisidir. Çünkü İbrâhim henüz idrâkiyle, kavrama yeteneğiyle ilâhını bulmamıştı. Ancak onun bozulmamış fıtratı daha baştan kavminin kullukta bulunduğu **putların ilâh olabileceklerini reddetmişti.** –Irak Keldânileri olan İbrâhim'in kavmi putlara kullukta bulundukları gibi gezegenlere, yıldızlara da taparlardı. Çünkü kullukta bulunan, zorluk ve rahatlukta kulların kendisine yöneldiği, insanları ve tüm canlıları yaratan ilâhın… Evet, İbrâhim'in fıtratına göre bu ilâhın **taştan bir heykel** ya da **ağaçtan bir put** olması mümkün değildi. Mâdem ki yaratan, yarattıklarının rızkını veren, her şeyi işiten ve karşılık veren bu heykeller değildir -ki durumları da bunu açıkça göstermektedir. – O hâlde, kullukta bulunulmayı haketmemişlerdir ve gerçek ilâh ile kulları arasında aracı şeklinde de olsa ilâh edinilemezler. (S. KUTUB, 4/83)

(75).**'Aynı şekilde biz İbrâhim'e göklerin ve yerin melekûtunu görüp kavrama imkânı veriyorduk ki, kesin inananlardan olsun.'** Putlara tapan kavminin ve babasının dalâlette olduğunu gören, bu yüzden babasını ikaz eden İbrâhim'e biz **göklerde ve yerde mülkiyet ve tasarruf**umuz altında bulunan şeylerin mâhiyetlerini, hakikatlerini açık seçik gösterdik. Bunların bizden başka yaratıcısı ve yöneticisi olmadığı husûsunda onu bilgilendirdik ve bütün bunları, kuşku götürmez kesinlikte bir îmâna ulaşsın diye yaptık. (KUR'AN YOLU, 2/430)

(76).**'Gece basınca (**İbrâhim**) bir yıldız gördü, 'işte bu benim Rabbim' dedi; yıldız batınca 'batanları sevmem' dedi….'** (..) Hz**.** İbrâhim âyetlerde ifâde edilen bu gözlemi**,** kendi şahsıyla ilgili değil, putperest olan kavminin tevhidle tanışması için gerçekleştirmiştir. Zîrâ Kur'ân-ı Kerim, Hz. İbrâhim'in yetiştiği ve zaman zaman içinde bulunduğu çevrelerdeki insanların yıldızlara, putlara ve şahıslara (firavunlara) tapındıklarını bize haber vermektedir. Târihi kayıtlar da bu durumu onaylamaktadır. Ancak Ehl-i sünnet inancına göre Allah Teâlâ peygamberlerini hem **nübüvvet sonrasında mâsumiyet** zırhına büründürerek şirk, hırsızlık ve zinâ gibi itikâdi ve ahlâki ilkelere uymayan hususlarda **korumuş,** hem de **peygamberlik öncesinde** korumuştur. (..) İşte koruma sebebiyledir ki, **peygamberler** hayatlarının hiçbir döneminde Allâh'a ortak koşmamışlardır. O hâlde Hz. İbrâhim ilgili âyette **sözü geçen gözlem olayından önce de Allâh'ı birlemiştir.** Dolayısıyla o, yıldızlar, ay ve güneşle ilgili gözlemini kendisi için değil, kavmi için yapmıştı. (M. DEMİRCİ, 1/434)

Hz. İbrâhim, Urfa yöresinden, toplumunu terk ederek Şam veya Filistin'e göçmüş, Harran'da evlendiği eşi Sâre'den, İshak (a.s.) ve diğer eşi Hacer'den de İsmail (a.s.) doğmuştur. (H. DÖNDÜREN, 1/252)

Milâttan önce 2100'lerde yaşadığı kabul edilen ve Hanif dini önderi **Hz**. **İbrâhim'in** kavmi ay, güneş ve yıldızlarla, bu gök cisimlerini sembolize eden **put**lara taparlardı. (KUR'AN YOLU, 2/430)

(78).**'Ey kavmim! Ben sizin (**Allâh'a**) ortak koştuğunuz şeylerden uzağım'** Hz. İbrâhim, bu gözlemini tek başına yapmadığı, yanında kavminden bir grup insanın da bulunduğu (bu ifâdeden) sonucu çıkarılmıştır. (..) Bu ifâdeden, bu kavmin Allâh'ın varlığına inandıkları, fakat gök cisimlerini ve bunları sembolize eden putları O'na ortak koştukları ve böylece

tevhid inancından saptıkları anlaşılmaktadır. Esâsen, Kur'ân'ın hâkim tavrı, tanrı tanımazlardan çok, **şirkle mücâdeledir**. (KUR'AN YOLU, 2/431)

Hz. İbrâhim'in 75, 76, 77, 78'nci âyetlerde geçen sözlerini tartışma konumunda söylemiş olmalıdır. Zîrâ Hz. İbrâhim, baştan beri putları reddetmiş, fıtratı şirke bulaşmamıştır. (S. HAVVÂ, 4/446) Hz. İbrâhim (a.s.), kavminin üzerinde olduğu bâtılın açıklama sadedinde münazara makamında bulunmaktadır. (M. A. SÂBÛNİ, 1/373)

(82).**'İman edip de îmanlarını zulümle (**şirkle**) karıştırmayanlar (**var ya**) işte (**korkudan**) emin olmak onların (**hakkı**)dır.''** Şüphesiz **şirk** büyük bir zulümdür. Peygamber (s) de böyle tefsir etmiştir. Çünkü şirk, îmânı bitirir, amelleri boşa çıkarır. (H. T. FEYİZLİ, 1/136)

Hadis: İmam Ahmed rivâyet ediyor: Abdullah'dan dedi ki: **'Îman edenler îmanlarını zulüm ile bulaştırmayanlar…'** âyeti nâzil olunca, bu, Rasûlullah'ın ashâbına ağır geldi. (ashab endişelendi) ve 'Hangimiz nefsine zulmetmez ki? Dediler. Bunun üzerine Rasûlullah şöyle buyurdu: Durum sizin anladığınız gibi değildir. Allâh'ın Sâlih kulunun dediği gibi **'yavrucuğum, Allâh'a ortak koşma. Çünkü şirk, çok büyük bir zulümdür'** (Lokman 31/13) buyurduğunu duymadınız mı? İşte o zulüm, şirktir. (Müslim Îman 197). (S. HAVVÂ, 4/447)

6/84-90 PEYGAMBERLERİN YOLUNA TABİ OLMAK

84. Biz ona İshâk'ı ve Yâkub'u bağışladık. Her birine hidâyete erdirdik. Daha önce Nûh'a ve onun neslinden Dâvûd'a, Süleyman'a, Eyyüb'e, Yûsuf'a, Mûsâ'ya ve Hârûn'a da hidâyete erdirdik. Biz, iyi davrananlara işte böyle mükâfat veririz.

85. Zekeriyâ'ya, Yahyâ'ya, Îsâ ve İlyâs'ı da (hidâyete erdırdik**), hepsi de iyilerdendi.**

86. İsmâil, Elyesa', Yûnus ve Lût'u da (aynı şekilde hidâyete erdirdik**). Her birine âlemlerin üstünde (**farklı**) yüksek meziyetler verdik.**

87. Onların babalarından, nesillerinden ve kardeşlerinden bâzılarını da (hidâyete erdirdik**). Onları seçtik ve onları doğru yola eriştirdik.**

88. İşte bu, Allâh'ın hidâyetidir ki O kullarından dilediğini ona eriştirir. Eğer onlar da şirke gitmiş olsalardı, yaptıkları herşey boşa giderdi. [bk**. 39/65]**

89. İşte onlar, kendilerine kitap, hüküm (hikmet**) ve peygamberlik verdiğimiz kimselerdir.** (Ey Peygamberim!) **Eğer bu (**Kur'ân'a muhâtap ola**)nlar da inkâr ederlerse, (**bilsinler ki biz**) inkâr etmeyecek bir kavmi onların yerlerine getiririz. [**bk**. 5/54; 14/19-20]**

90. Onlar (o peygamberler**), Allâh'ın doğru yola eriştirdiği kimselerdir. O hâlde (**Rasûlüm**!** Sen de**) onların (**o tevhid esâsına dayalı**) yoluna uy ve de ki: "Ben (**peygamberlik vazîfeme karşılık**) sizden hiçbir karşılık istemiyorum. O (**Kur'an**) bütün âlemlere bir 'irşad ve uyarı'dır."**

84-90. (85). **‘Zekeriyâ, Yahyâ, Îsâ ve İlyâs’ı da (**hidâyete erdirmiştik**) Hepsi de (**sâlih**) iyilerdendi.’** Hz. Îsâ’nın annesine nisbet edilerek anılması, zürriyetin kız çocuklarına da kapsadığına delâlet eder. Nitekim Hz. Hasan ve Hüseyin (r) peygamberimizin zürriyetinden sayılırlar. Halbuki Rasûlullah Efendi’mize soyca anneleri ile bağlanırlar. (İ. H. BURSEVİ, 5/391)

Haccac, Yahyâ b. Ma’mer’e haber göndererek şöyle dedi: Bize ulaştığına göre, senin Hasan ile Hüseyin’in peygamber (s)in zürriyetinden geldiğini ve bunu Allâh’ın kitabından delillendirdiğini ileri sürdüğün haberi ulaştı. Ben Kur’ân’ı baştan aşağı okuduğum hâlde, böyle bir şeye rastlamadım.

Yahyâ ona şöyle dedi: ‘Sen Yüce Allâh’ın En’am sûresinde yer alan **’Ve onun soyundan Dâvûd’u, Süleyman’ı, Yahyâ’yı, Îsa’yı ve İlyas’ı da’** buyruğunu hiç okumadın mı?’ ‘Evet, dedi Haccac., Yahya: ‘Peki, Îsâ babasız olduğu hâlde İbrâhim’in soyundan gelmiş olmuyor mu? Bunu üzerine Haccac, ‘Doğru söyledin, diye cevap verdi. (S. HAVVÂ, 4/451)

(90).**‘De ki: Ben buna (**peygamberlik görevime**) karşılık sizden bir ücret istemiyorum.’** Hanefiler, bu âyete dayanarak, : Bu buyrukta, **Kur’an**-ı Kerim’i **öğretmek** ve Hadis-i Şerif rivâyet etmek karşılığında **ücret** almanın câiz olmadığının delili vardır’ demişlerdir. Bu konu, ihtilâflı bir meseledir. Hanefi fıkhında, nihâyette fetvânın ‘**caiz olduğu’** şeklinde verilmiştir. (S. HAVVÂ, 4/450, 451)

‘… peygamberlerin hidâyetine uy.’ Bütün peygamberlerin tebliğ ettiği gerçekler aynıdır. Çünkü hepsi vahye dayanır. Dolayısıyla peygamberimizden **önceki peygamberlerin tebliğ** ettiği emir, yasak ve hükümler, daha sonraki peygamberlerin tebliği ile değişmemiş ise **bağlayıcıdır,** uygulanması gerekir. Peygamberimiz ve onun şahsında bütün müminlere yönelik **‘Peygamberlerin hidayetine uy’** emri, bunun delilidir. (İ. KARAGÖZ 2/497, 498)

6/91-94 ALLÂH’I GEREĞİ GİBİ TANIMAK

91. (Müşrikler de**:) “Allah hiçbir insana bir şey indirmedi.” demekle, Allâh’ın kadrini gereği gibi takdir etme(**miş ol**)dular. (**Rasûlüm**!** Onlara**:) “Öyleyse Mûsâ’nın, insanlara nûr ve doğru yol gösterici olarak getirdiği Kitab’ı kim indirdi? Hâlbuki siz onu birtakım kâğıtlara (**yazıp**) koyuyor, onu (**o işinize gelen kısmını**) açığa çıkarıyor, birçoğunu da gizliyorsunuz. Sizin de, atalarınızın da bilmediği şeyler (**Kur’an’da**) size öğretilmiştir. (**İşte o Kitab’ı indiren de**) Allah’tır.” de. Sonra bırak onları, daldıkları (**bataklıklar**)ında oynayadursunlar.**

92. (Ey Peygamberim!) **Bu (**Kur’an**), kendinden önceki (**ilâhî kitap**)ları doğrulayan ve şehirlerin anası (**olan Mekke**) ve çevresindeki (**yeryüzündeki insan**)ları uyarman için indirdiğimiz mübârek bir kitaptır. Âhirete inananlar, ona (**Kur’ân’a**) da inanırlar ve onlar namazlarına devam ederler.**

93. Allâh’a karşı yalan uydurandan veya kendisine hiçbir şey vahyedilmediği hâlde, “Bana da vahyedildi.” diyenden ve “Allâh’ın indirdiği (âyetler / hükümler**) gibi ben de indirir (**söyler**)im!” diyenden daha zâlim kim olabilir? (**Ey Rasûlüm**!) Ölüm sıkıntıları**

içinde (kıvranır**) iken, meleklerin de ellerini uzatarak: "Haydi bakalım çıkarın (**kurtarın elimizden**) canlarınızı! Allâh'a karşı doğru olmayanı söylemeniz ve O'nun âyetlerin(**i kabullenmey**)e karşı büyüklük taslamanız sebebiyle bugün, hor ve hakîr edici bir azap ile cezâlandırılacaksınız!" (**derler**. O vaziyette**) zâlimleri bir görsen!**

94. (Onlara âhirette şöyle denilecek**:) "Andolsun ki (**hayatta**) size bahşettiğimiz şeyleri artık arkanızda bırakarak, ilk defa sizi yarattığımız gibi (**hiçbir şeysiz**) tek tek huzûrumuza geldiniz. Artık kendilerinin hakikaten ortakları(**mız**) olduğunu sanıp iddiâ ettiğiniz şefaatçilerinizi de yanınızda görmüyoruz. Doğrusu, (**Allah yerine kendisine bağlandıklarınızla**) aranızdaki (**bağ**)lar kesildi. (**Dünyâda**) bir şey san(**ıp da rağbet et**)tikleriniz, sizden uzaklaşıp gitmişlerdir."**

91-94. (91).'(Müşrikler) **Allâh'ı hakkıyla takdir etmediler'** Celâl ve cemâl sıfatlarını lâyıkıyla tanımadılar. Her şeye gücünün yettiğine, rahmân ve rahîm olduğuna îman etmediler, nimet ve rahmetinin kadrini bilmediler. Hukûkuna riâyet, ilâhlık şânına hürmet etmediler, Hâsılı **takdirsizlik ve nankörlük** yaptılar. (..) **'Allah beşere bir şey indirmedi'** sözü, bir **müşrik sözü** olduğu ve yukardan beri anlaşılageldiği üzere, **Mekke müşrikleri**nin de bu fikirde bulunduğu açıktır. (ELMALILI, 3/461)

Müşrikler, büyük bir inatla 'Allah insanlardan bir peygamber göndermemiştir, herhangi bir insana vahyettiği bir kitap indirmemiştir' diye aptalca direniyorlardı. Oysa Arap Yarımadası'nda Ehl-i Kitap'tan **Yahudilerle komşuluk yapıyorlardı.** Üstelik onların Ehl-i Kitap olduklarını ve yüce Allâh'ın Mûsâ'ya (as) Tevrat'ı indirdiğini inkâr etmiyorlardı. Sâdece peygamberimizin * salât ve selâm üzerine olsun – peygamberliğini inkâr etmek için **inat**ları ve diretmeleri yüzünden söylüyorlardı. **'Allah herhangi bir insana birşey indirmemiştir'** şeklindeki sözlerinden dolayı Kur'ân-ı Kerim, onları kınayarak karşılamaktadır. Bu arada Kur'an onları, daha önce Mûsâ'nın getirdiği kitapla da yüzyüze getirmektedir: **'Onlar 'Allah hiçbir insana bir şey indirmemiştir' derken, Allâh'ı gereği gibi tanıyamamışlardır.'** Câhiliye döneminde Mekkeli müşriklerin söylediği bu sözlerin benzerleri her zaman söylenegelmiştir. Bugün de aynı sözleri söyleyenler bulunmaktadır. (S. KUTUB, 4/95)

Dâvet edildiği ve açıklandığı hâlde îman etmeyen kimselerin, **îmâna zorlanmaması,** kendi hâllerine bırakılması gerekir. **'Sonra onları içine daldıkları bataklıkta bırak, oyalanıp dursunlar'** cümlesi bu anlamı ifâde etmektedir. Çünkü dinde zorlama yoktur. (2/256), dileyen îman eder, dileyen de inkâr eder. (18/29; İ. KARAGÖZ 2/500)

(92).**'Bu (**Kur'an**), kendisinden önceki (**ilâhi kitap**)ları doğrulayan ve şehirlerin anası (**olan Mekke**) ve çevresindeki (**yeryüzündeki insan**)ları uyarman için indirdiğimiz mübârek bir kitaptır.'** Kur'ân'ın, kendinden önceki kitapları tasdik etmesi iki noktada toplanır: **(a)** Önceki Kitaplarda, Hz. Muhammed'in peygamberliği, müjdesi vardı. Kur'ân'ın indirilmesi ile bu, fiilen gerçekleşmiştir. **(b)** Kur'an başta Allâh'ın birliği, peygamberlik ve âhiret gibi itikadi konular olmak üzere, birçok esas ve hükümde **eski kitaplarla tam** bir **uyum** içinde olmuştur. (KUR'AN YOLU, 2/440)

'Çoğunu da gizliyorsunuz.' Meselâ, Hz. Muhammed'in sıfatlarını bildiren âyetleri, recm / taşlama (cezâsı) âyetlerini ve başka Tevrat'ın hükümlerini gizliyorsunuz. (İ. H. BURSEVİ, 5/400)

Şehirlerin anası: Şehirlerin anasından kasıt, **Mekke'**dir. Ona bu adın verilmesinin sebebi, yeryüzünün tam göbeğinde olması, takvâ ehlinin kıblesi olması ve yeryüzünün en hürmete şâyan yeri olmasıdır. (..) **Çevresindekiler:** Diğer Arap kabileleri ve diğer Âdemoğullarıdır. Arap olsun olmasın, diğer bütün insanlardır. Mânâ şudur: Biz bu **Kur'an'ı** bereket olsun diye ondan önceki kitapları tasdik etsin, şehirlerin anasını ve etrafında bulunan diğer dünyâyı uyarasın diye indirdik. (S. HAVVÂ, 4/453)

'…kendinden önceki kutsal kitapları onaylayan mübârek / kutlu bir kitaptır…' Yüce Allâh'ın peygamberler göndemesi ve bu peygamberlere kitap indirmesi, O'nun evrene yerleştirdiği kânunlarından birisidir. Şu, Allah tarafından indirilmiş olmasını kabul etmedikleri yeni kitap da **ulu ve kutlu bir kitap**tır. Şüphesiz Allah doğru söylüyor. O, Allâh'a andolsun ki, kutlu bir kitaptır. Bu kitap, bereketin tüm anlamıyla bereketli, **kutlu bir kitap**tır. **Kaynağı bakımından** kutludur. Yüce Allah onu katından indirmekle kutsamıştır. Yüce Allâh'ın ona lâyık olduğunu bilerek **indirdiği yeri** açısından kutludur. Burasu Muhammed (s)'in temiz, şerefli ve ulu kalbidir. **Hacmi ve içeriği** bakımından **kutlu**dur bu kitap. Kuşkusuz bu kitap, kalınlık bakımımndan insanların yazdığı kitaplara göre sayılı sayfalar konumundadır. Ancak, her bölümünde öylesine **anlamlar, işâretler, etkenler ve direktifler** içermektedir ki, hacim ve yer bakımından ondan kat kat büyük olan bu kitapların hiçbiri bu düzeye ulaşamaz. (..) Bu kitap **etkisi açısından** da **kutlu**dur. Doğrudan doğruya insan fıtratına ve oluşumuna oldukça tatlı, lâtif ve **etkileyici** bir **tarzda hitap** etmektedir. Her alanda, her alışkanlıkta ve her eğilimde karşısına çıkmakta ve hiçbir konuşmacının sözlerinin yapamayacağı **etki**yi yapmaktadır. Çünkü **bu kitapta,** yüce Allâh'ın verdiği bir **etkileme gücü var**dır. (S. KUTUB, 4/98)

(93).**'Allâh'a karşı yalan uyduran… daha zâlim kim vardır?'** 'Allâh'a karşı yalan uyduran kimse'den maksat, **'Allah hiçbir insana hiçbir şey indirmedi' (6/91) ve 'Kur'an Muhammed'in uydurmasıdır' (**25/4, 69/44-46**)** diyen **müşrikler**dir. Allâh'a âit olmayan sözleri Allâh'a isnad etmek, Allâh'a karşı iftirâ ve büyük bir zulümdür. Peygamberimiz (s) böyle bir davranışta bulunmaktan münezzehtir. Allâh'ın emretmediğini emretti, yasak etmediğini yasak etti demek, **Allâh'a iftirâ** etmektir. (İ. KARAGÖZ 2/502)

'Allâh'ın indirdiğinin benzerini ben de indireceğim' demek, Kur'ân'ın benzerini ben de yazabilirim, demektir. Bu, **'Müşriklere karşı âyetlerimiz okunduğu zaman, 'Duyduk, istesek biz debunun benzerini elbette söyleriz'** (8/31) sözünün bir benzeridir. Âyetin bu cümlesi ile kasdedilen kimse, Peygamberimizin vahiy kâtibi olan, sonra irtidat edip müşriklere sığınan Abdullah . Sa'd b. Ebî Serh'tir. (İ. KARAGÖZ 2/503)

(94).'**(**Onlara âhirette şöyle denilecek**:) "Andolsun ki (**hayatta**) size bahşettiğimiz şeyleri artık arkanızda bırakarak, ilk defa sizi yarattığımız gibi (**hiçbir şeysiz**) tek tek huzûrumuza geldiniz.'**

'O gün ne mallar fayda verir ne oğullar! Allâh'a arınmış bir kalp ile gelen başka.' (26/88, 89) **'Ey insanlar! Ana babanın çocuğuna hiçbir yarar sağlayamayacağı, çocuğun da ana babasına hiçbir yarar sağlayamayacağı günden korkun.'** (31/33). Bu âyet-i kerîmeler, âhirette insanın **malının,** mülkünün, servetinin ve **çocuklarının,** anne ve babasının bir **faydasının olmayacağı**nı, ancak îman ve sâlih amellerinin fayda vereceğini beyan etmektedir. (İ. KARAGÖZ 2/505)

Hadis: Hasan Basri'den: Kıyâmet günü Âdemoğlu, bir kuzu imiş gibi getirilir. Yüce Allah ona, 'Topladıkların nerede?' diye sorar. O: Rabbim onu topladım, fakat en fazla olduğu bir zamanda da terk ettim. Yüce Allah, ona şöyle der: 'Peki ey Âdemoğlu, kendin için önden gönderdiklerin nerede?' der. Önden gönderilmiş hiçbir şey olmadığını görür. Bundan sonra da şu âyet-i kerimeyi okudu: '**Andolsun ki sizi, ilk defa yarattığımız gibi tek tek geldiniz ve size verdiğimiz şeyleri ardınızda bıraktınız.'** (İbn Ebi Hatim rivâyeti, S. HAVVÂ, 4/459)

'İlk kez yarattığımız gibi' ifâdesinin anlamı doğduğunuz gündeki gibi, yalnız ve tek demektir.

Hadis: İnsanlar kıyâmet gününde, yalın ayak, çıplak ve sünnetsiz olarak haşr olunacaklardır. ' bunu işiten Hz. Âişe vâlidemiz 'Eyvah, o gün kadınların ve erkeklerin avret yerleri açık mı olacak?' deyince, Rasûlullah (s) şöyle buyurmuşlardır: '**O günde**, **herkesin kendine göre bir derdi vardır'** (Abese, 80/37) Erkekler kadınlara, kadınlar erkeklere bakamazlar. Onlar, başkasıyla uğraşma imkânı bulamayacaklardır. (Müslim'den, İ. H. BURSEVİ, 5/414)

6/95-99 ALLÂH'IN VARLIĞININ KEVNİ DELİLLERİ

95. Şüphesiz ki tâneyi ve çekirdeği yar(ıp çıkar**)an Allah'tır. Ölüden diriyi çıkaran, diriden de ölüyü çıkaran O'dur. İşte Allah (**bir ve gerçek olan İlâh**) budur. O hâlde nasıl (**olup da O'na îman etmekten**) çevriliyorsunuz?**

96. Sabahı (gecenin karanlığından**) yarıp ağartan O'dur. O, geceyi dinlenme (**zamânı**), güneşi ve ayı da (**vakitleri**) hesaplama (**ölçüsü olmaları**) için yaratmıştır. Bu, mutlak gâlip (**her şeyi**) hakkıyla bilen (**Allâh'**)ın takdîridir. [**bk**. 7/54; 36/37-40; 91/3-4; 92/1-2; 93/1-2]**

97. Kara ve deniz(de gecen**)in karanlıklarında, kendileriyle yolu bulmanız için size yıldızları yaratan O'dur. Bilen bir toplum için âyetleri geniş geniş açıkladık.**

98. Allah, sizi tek nefis (Âdem'**)den yaratandır. Sonra (**sizin için dünyâda**) bir süreli, bir de (**âhirette diriliş ve**) süresiz kalış yeri vardır. Gerçekten biz, derin anlayış sâhibi bir kavim için âyetleri geniş geniş açıkladık. [**krş**. 2/28; 11/7; 40/11]**

99. Gökten su indiren O'dur. İşte her şeyin bitkisini onunla çıkardık. Şöyle ki; ondan (ilk önce**) bir yeşil (**filiz**) çıkardık. Ondan da birbiriyle benzeşen ve benzeşmeyen (**başak ve salkım gibi**) birbiri üzerine binmiş tâneler, hurma tomurcuğundan sarkmış salkımlar, üzüm bağları, zeytin ve nar (**bahçeleri**) çıkarırız. (**Her birinin**) meyvesine önce meyvenin ilk yetiştiği sırada, bir de olgunlaştığı sırada bakın. Şüphesiz bunlarda inanan bir toplum için elbette birçok ibret** (Allâh'ın varlığına ve kudretini gösteren deliller) **vardır.**

95-99. (95).**'Ölüden diriyi çıkarır.'** Ölü topraktan canlı, büyüyüp gelişen bitkiyi çıkarır. **'Diriden de ölüyü çıkarandır.'** O müminden kâfir, kâfirden de mümin çıkarır. Bu ifâde ile öldükten sonra, onları diriltmeye kâdir olduğuna dikkati çekmektedir. Bütün bunları yaratan, öldükten sonra onları diriltmeye de kâdirdir. (S. HAVVÂ, 4/485)

İlk insan **Hz. Âdem'i** su ve **toprak** karışımı bir süzmeden, diğer insanları döllenmiş yumurta **nutfe**den, bitkileri ve ağaçları **tohum ve çekirdek**ten, tavukları **yumurta**dan, **yaratan Allah'**tır. Nutfe, tohum ve çekirdekte bir canlının kodlarını var eden, onlara bu **özelliği veren,** de **yüce Allah'**tır. **'Ölüden diriyi çıkarır'** cümlesi, bu anlamı ifâde eder. Canlı olan bitki ve ağaçlarda **tohumu,** erkelerde **spermi,** kadında **yumurtayı,** tavukta yumurtayı **yaratan** yüce **Allah'**tır. '**Canlıdan ölüyü çıkarandır'** ifâdesi bu anlamı ifâde eder. Âyetin bu iki cümlesi, mümin bir anne babadan kâfir bir insan, kâfir bir anne babadan mümin bir insan yetişebileceğini ifâde ettiği gibi, erkeğin sperminin kadının yumurtasını döllemesi ile rahimde insanı yaratan yüce Allah, **ölümden sönra insanı yeniden yaratacağını** da ifâde eder. (İ. KARAGÖZ 2/507)

İbrâhim (a.s.)'da olduğu gibi Allah mümini kâfirden, Nuh (a.s.)'ın oğluna olduğu gibi kâfiri müminden, itaatkâr kuldan âsi çocuğu veya bunun aksini çıkarır. (İ. H. BURSEVİ, 5/420)

(96).**'..sabahı yarıp çıkarandır.'** Gecenin karanlığından sabahı yarıp çıkartır ya da gündüzün aydınlığını yaratan O'dur. **'Geceyi bir sükûn, güneşi ve ayı da hesap için bir ölçü kılmıştır.'** Geceleyin dinlenilir, yaratıklar geçim için çalışıp çabalamaya ara vererek uykuya çekilirler. Ayrıca onu sevenler halk ile yalnızlıktan uzaklaşıp **hak ile ünsiyet**e çekilirler. Güneşi ve ayı da **hesap** için birer işâret kılmıştır. Yâni bir tür hesâbın işâretidirler. Çünkü **zamânın hesâbı** onların hareketleriyle bilinen bir şeydir. (S. HAVVÂ, 4/485)

Güneş ve Ay, gelişigüzel değil, **Allâh'ın koyduğu bir kânuna** ve programa göre hareket etmektedir. **'Güneş ve Ay bir hesaba göre hareket etmektedir.'** (55/5) **'Güneş ve Ay'ın her biri, bir yörüngede yüzüyor.'** (21/33). Bu kânun ve programın sâhibi, yüce Allah'tır. (..) Varlık âleminde hiçbir şey hesapsız, takdirsiz, gelişigüzel, keyfe göre oluvermiş bir tesâdüf ve tabiatın kendi kendine birbirini tâkip etmesi değil, bir bilgi ve kesin bir hesap iledir. Bu hesap, hiçbir şeye boyun eğmeyen **eşsiz bie kudretin,** gizli ve açığı gören, bilen, sınırsız bir ilmin sâhibi olan ve herşeye gücü yeten Allâh'ın işidir. (İ. KARAGÖZ 2/509)

(98).**'O sizi bir tek nefisten (**yâni Âdem'in canından**) yaratmış olandır. Sonra bir karar yeri, bir de emânet yeri vardır.'** Yâni, hepiniz bir nefisten meydana gelmiş olduğunuz hâlde, her birinizin bir istikrar hâliniz (yerleşme), bir istida (emânet, vedia) hâliniz var. Sırt omurgasından rahime, rahimden dünyâya, dünyâdan kabre, kâh yerleşme, kâh emânet olarak bırakılma, iki nöbetleşen hâl içindesiniz. (ELMALILI, 3/470)

Güneş, Ay, yıldızlar ve gezegenler **Allâh'ın varlığı**nın delilleridir. Güneş, Ay, yıldızlar, gezegenler ve bunların bir **düzen hâlinde hareket** etmeleri, hem Allâh'ın koyduğu bir düzenin sonucu olup, insanlar için bir nîmet, hem de Allâh'ın varlığının ve kâinatta bir düzen koyduğunun bir delilidir. Bunu ancak bilenler, anlayabilirler. Toprak ve denizde, yer ve gökte, bitkilerde ve hayvanlarda, hava boşluğu ve astronomide **Allâh'ın varlığına ve gücüne** delâlet eden o kadar **çok detay vardır ki,** anlamak ve bunlardanfaydalanmakbilginlere mahsustur. Bu itibarla **Botanik, Zooloji, Aritmetik, Astronomi, Meteoroloji, Gökbilim ve Matematik** ilimlerini öğrenmek **Allâh'ı ve gücünü tanımaktır.** (İ. KARAGÖZ 2/511) Yine **Tıp**, **veterinerlik**, **Peyzaj** mimarlığı da Allâh'ın gücü' kudreti, ilminin sonsuzluğunu tanımakta birer aracı olabilecektir.

Bâzı eski ve yeni tefsirlerde belirtildiği gibi (..) bu iki kavramı, insanın birbirini takip eden iki belirli konumuyla sınırlamak yerine, bunların ilk yaratılıştan insanın varlığının devâmı süresince içinde bulunduğu ve **intikal etmeye hazır olduğu bütün konumlarına** işâret

ettiğini düşünmek daha isâbetli olur. Buna göre insanoğlu başlangıcından itibâren **varlığının her konumunda hem bir karar hem de intikâle aday olma emânet hâlinde bulunma durumlarını birlikte yaşar.** Böylece o, cennet veya cehenneme varıncaya kadar, sırasıyla ilk nefsin özünde yâni insanı saklayan ilk cevherde, babanın sulbünde, annenin rahminde, toprağın üzerinde, yerin altında ve haşir yerinde **hem bir karar hâlinde hem de gelecek intikâle namzet emânet hâlini birlikte yaşar.** Müstekar bu hallerin ilkine, müstevda' da ikincisine işâret etmektedir. (KUR'AN YOLU, 2/445)

'Meyvesine, bir meyve verdikleri zaman bir de olgunlaştıkları vakit bir bakın.' Siz bu meyveleri ilk olarak meydana geldikleri zaman da, onlara bakın. Sizin bu bakmanız, **ibret almak** ve bunları takdir eden, yöneten, miktarlarını tâyin eden, bir durumdan bir duruma aktaran kimsenin **kudret**ine **delil** olarak görmek üzere bakın. (S. HAVVÂ, 4/486)

'Şüphesiz ki bunlarda îman eden bir topluluk için âyetler vardır.' Kadir, hikmeti sonsuz olanın varlığına ve birliğine delil olan işâretler / belgeler vardır. Çünkü, değişik türlerin,, farklı farklı çeşitlerin aynı asıldan meydana gelmesi, bunların teferruâtını bilen, **kudretli gücün** meydana getirmesiyle, var etmesiyle olur. (S. HAVVÂ, 4/487)

Bitki ve meyvelerin toprakta yetişmesi, su ile buluşuphavalar ısınınca ürün vermesi, aynı toprakta yetişen, aynı su ile beslenen, ve aynı güneş ışığı alan, fakat yaprağı, çiçeği, bitkisi, gövdesi ve dalı, **meyvesinin şekli, kabuğu, çekirdeği ve tadı farklı olması,** îman eden bir toplum için **Yaratıcı'nın** varlığına, **gücüne** ve nîmetlerine bir **delil**dir. (İ. KARAGÖZ 2/514)

6/100-102 ALLÂH'A ÇOCUK İSNAD EDENLERİN REDDİ

100. (Müşrikler**,) cinleri Allâh'a ortak koştular. Hâlbuki onları da O yaratmıştır. Bilgisizce O'na oğullar ve kızlar yakıştırdılar. O, onların (**bu türlü**) nitelemelerinden uzaktır ve şânı yücedir.**

101. Gökleri ve yeri yoktan var eden O'dur. O'nun bir eşi olmadığı hâlde nasıl (olur da**) O'nun bir çocuğu olabilir! Herşeyi O yaratmıştır ve O, herşeyi bilendir.**

102. (Ey insanlar!) **İşte, sizin Rabbiniz olan Allah bu niteliklere sâhiptir. O'ndan başka hiçbir İlâh yoktur. Herşeyi yaratan O'dur. O hâlde O'na kulluk edin. Herşeyin himâyesi, yönetimi O'nun elindedir.**

100-102. (100).**'Cinleri Allâh'a ortak koştular.' Cin** kelimesi, ateşten yaratılmış, gözle görülmeyen, insanlar gibi iyileri ve kötüleri olan varlıkları ifâde eder. (..) Kur'ân'a göre **müşrikler, cin**lere ve meleklere taparlar. (Sebe, 34/41) (Zuhruf 43/20) Allah ile görünmez varlıklar arasında nesep bağı kurarlar. (Sâffât 37/158), melekleri Allâh'ın kızları olarak düşünürlerdi. (Nahl 16/57, Sâffât 17/149) (KUR'AN YOLU, 2/446, 447)

Cin, sözlükte örtmek ve gizli kalmak anlamındaki **'cenne'** fiilinden isim olup, gizli ve görünmeyen varlık demektir. Terim olarak **cin**, Allah'a kulluk etmesi için (51/56) İnsanlardan önce ve ateşten yaratılmış (15/27) duyularla idrak edilemeyen, şuur ve irâde sâhibi, kendilerine peygamber gönderilen (6/130), ilâhi emirlere uymakla yükümlü olan, insanlar gibi

müminleri ve kâfirleri, iyileri ve kötüleri bulunan (72/11,14,15) varlıklardır. Peygamberimiz (s), ilâhi emirleri **cinlere de tebliğ etmiştir** (46/29). (…) müşrikler cinlerde ilâhi güç ve birtakım yetenekler olduğuna inanıyorlar, zararlarından korunmaya ve hoşnutluklarını kazanmaya çalışıyorlar, bu amaçla cinler adına kurban kesiyorlardı. Cinlerin, kâhinlere gökten haberler getirdiğine, Allah ile cinler arasında bir bağ bulunduğuna inanıyorlardı (37/158). (..) **Mekke müşrikleri**, Allahın varlığını kabul ediyorlar, ancak şefaatçi olur (10/18) ve kendilerini Allâh'a yaklaştırır inancı ile (39/3) **elleri ile yaptıkları putlara** ilah diye **tapıyorlar**, Allâh'a ortak koşuyorlar ve tek ilâh olduğunu kabul etmiyorlardı (38/5). (…) **Yahudi** ve Hristiyanlar, Allah'tan ayrı olarak hahamlarını ve rahiplerini rabler edinmişlerdi (9/31). **Hristiyanlar**, Hz.Îsâ (as)'ı ve annesini ilâh ve rab edinmişlerdi (9/31, 5/72,73,116, 4/171) Bu söylem ve inançlar ve âyette **"Allah noksan sıfatlardan uzaktır", " Allah kâfirlerin Allah hakkında söyledikleri nitelemelerden yücedir"** cümleleri ile reddedilmektedir. (İ. KARAGÖZ 2/515, 516, 517)

'… O hâlde O'na kulluk edin. Herşeyin himâyesi, yönetimi O'nun elindedir.' Bundan anlaşılıyor ki kim, Allâh'ı bırakıp kime ve neye kulluk ederse, yâni taparcasına ona sarılırsa o, onun rabbi veya ilâhı durumundadır. Mü'min ancak Allâh'a kulluk eder, Rab olarak da ancak Allâh'ı tanır ve ancak O'nun emirlerine uygun yaşamakla hayat bulur. [bk. 1/4; 9/31; 40/62; 41/30; 46/13] (H. T. FEYİZLİ, 1/140)

6/103. RÜ'YETULLAH

103. Gözler O'nu idrak edip göremez. O ise bütün gözleri görür. O Latîf'tir (dünyâda gözle görülmez**,** kullarına da lütuf sahibidir**), herşeyden haberi olandır.**

103-103'Gözler O'nu idrak edip göremez. O ise, bütün gözleri görür.' İdrak, (kavramak) , görmekten (rüyet) farklıdır. Çünkü idrak, bir şeyin özüne vâkıf olmak, onu kuşatmak ve kavramak, rüyet ise, bir şeyi görmekten ibârettir. Görmek, idrak olmadan da olabilir. (İ. H. BURSEVİ, 5/437)

'Arzulanan bir şeye ulaşma' anlamına gele **'idrak'** mecaz olarak 'duyu organının duyulur şeyi algılaması veya aklın soyut bir varlık ya da anlamı kavraması mânâsında kullanılır. Buradaki kullanımda her iki anlamı da kapsamaktadır. Yâni **'Gözler O'nu idrak edemez'** ifâdesiyle hem Allâh'ın gözle görülür **maddi ve cismâni bir varlık olmadığı** hem de zâtından başka hiçbir varlık tarafından **O'nun gerçek varlığının ve mahiyetinin bütünüyle bilinip kuşatılamayacağı** ortaya konmuştur. Bu ifâde ile özellikle maddi nesneleri, putları, heykelleri, resimleri tanrılaştıran, bunlara tanrısal aşkınlık ve kutsallık yükleyerek kendilerine sığınılan veya korkulan birer güç kaynağı gibi gören bütün dinler, inançlar ve bunlara dayalı tutumlar reddedilmiştir. (KUR'AN YOLU, 2/448, 449)

İslâm'ın iki temel kaynağından biri olan Kur'an, **'Yüzler var ki o gün ışıl ışıl parlar, Rabbine bakar'** (Kıyâmet 75/22-23). **'Hayır onlar (**inkârcılar**) o gün Rablerinden (**O'nu görmekten**) perdelenmişlerdir.'** (Mutaffifîn 83/15) âyetleriyle âhiret âleminde Allâh'ın görüleceğini belirtmektedir. İslâm'ın diğer kaynağı olan sünnette de Allah Rasûlü (s) 'Siz ayın ondördüncü gecesinde dolunayı gördüğünüz gibi Rabbinizi göreceksiniz.' (Buhâri, Müslim) şeklindeki sahih sözüyle **müminlerin âhirette Yüce Allâh'ı görecekleri**ni açıkça beyan etmektedir. (M. DEMİRCİ, 1/441)

Bu buyruk ile ilgili olarak Mutezile ile ehl-i sünnet arasında kelâmi tartışmalar cereyan etmiştir. **Mûtezile**, bu âyet-i kerimeyi dünyâda da, ahrette de Allâh'ın görülemeyeceğine dâir delil gösterirler. Ehl-i sünnet ise, böyle bir anlayışı reddetmekte ve bunu sapıklık olarak değerlendirmektedirler. Çünkü bu konuda Peygamber (s)'den gelen tevâtür derecesindeki haberler **müminlerin Allâh'ı** hem arasatta, hem de cennet bahçelerinde **göreceğini** ifâde etmektedir. (S. HAVVÂ,4/494)

Hadis: Cerir b. Abdullah, 'Biz Rasûlullah'ın yanında idik, dolunay hâlinde iken aya baktı ve 'Siz **Rabbinizi** bu ayı gördüğünüz gibi ayan beyan **göreceksiniz'** (Buhâri Mevâkit 16, İ. KARAGÖZ 2/519)

6/104-107 HAKKI GÖRMEK

104. (Ey insanlar!) **Doğrusu size, Rabbinizden deliller (**ve hakikati anlama kâbiliyeti**) geldi. Artık kim (**gerçeği**) görür (**ve îman eder**)se lehine, kim de kör kalırsa aleyhinedir. (**Ey Peygamberim!) De ki**:) "Ben de sizin üzerinize bir koruyucu değil (**tebliğciy**)im."**

105. (Ey Peygamberim!) **İşte böylece âyetleri türlü türlü (**üslûplarla**) açıklamamız, (**müşrikler**:) "Sen** Kur'ân'ı**) birinden öğrendin." demeleri, bir de onu (**Kur'ân'ı**) bilmeleri için âyetleri detaylı açıklıyoruz.**

106. (Ey Peygamberim!) **Rabbinden sana vahyedilene uy; O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Müşriklerden yüz çevir!**

107. (Ey Peygamberim!) **Eğer Allah dileseydi (**yâni irâdelerinde serbest bırakmasaydı**) müşrik olmazlardı. Seni onların üzerine bir gözcü de yapmadık, sen onların üzerine (**koruyucu**) bir vekil de değilsin.**

104-107. (105).**'İşte biz âyetleri böylece türlü türlü açıklarız. Ta ki onlar, sen okumuşsun desinler. Biz onu (**Kur'ân'ı**) bilen bir topluluğa apaçık gösterelim.'** Müşriklerin peygamberimize **'Sen Kur'ân'ı birinden öğrenmişsin'** demeleridir. Çünkü Arap müşrikler, Peygamberimiz (s)'e **'Sen birinden okuyup iyi öğrenmişsin, yoksa bu okuduğun şey, okumayı yazma bilmeyen birinin işi değildir.' 'Başka bir topluluk Muhammed'e yardım etmiştir.'** (25/4) **'Bu okudukları Muhammed'e sabah akşam okunmaktadır.'** (25/5), **'Bu ancak insan sözüdür'** (74/25) diyorlardı. (İ. KARAGÖZ 2/521)

'dereste': (**1**) sen okumuşsun. (**2**) karşılıklı olarak (dâreste) başkaları ile okumuşsun, **(3)** Geçip gitmiştir, geride kalmıştır. (..) Bu üç türlü sözü de, çağımızda kâfirlerden işitmemiz mümkündür. Onlar, 'Din, insanlık hayâtının aşamalarından bir aşamadır. Ve bu aşama sona ermiştir, geçip gitmiştir' derler. İşte bu, **Kur'ân'ın îcaz tecellilerinden** biridir. (..) Rasûlullah'tan tevâtüren gelen kıraetlerin birden fazla oluş hikmetini de anlamış oluyoruz. (S. HAVVÂ, 4/496)

(106).**'Rabbinden sana vahyolunana uy.'** ile maksat, âyetler ve âyetlerdeki **emir** ve **yasaklar**dır. Yüce Allah, bu emir ve yasaklara Peygameri(s)'in uymasını emretmektedir. Bu emir aynı zamanda **Peygamberin şahsında bütün müminler için** de söz konusudur. Dolayısı

ile aksine bir delil ve karîne olmadığı sürece Kur'an'daki her **emir** ve **yasağa uyulması farz**dır. (…) (İ. KARAGÖZ 2/522).

'Allahtan başka hiçbir ilah yoktur' cümlesi tek Allah inancını ifâde eder. Putları reddedip bir **tek Allâh'a îman etmek farz**dır, mümin olmak için olmazsa olmaz şarttır. (…) **'müşriklerden yüz çevir'** demek, ne derlerse desinler **aldırış etme**, onlara karşı hoşgörülü ol, eziyetlerine tahammül et. Allâh'a ortak koşmalarına, aldırış etme, **meclislerinde bulunma**, aralarına karışma ve onlara karşı **sevgi besleme,** demektir. (…) Yüce Allah, insanlara inanç ve ibâdet özgürlüğü vermiştir. (İ. KARAGÖZ 2/522)

'Müşriklerden de yüz çevir.' Onları afvederek, cezâlandırmayarak, eziyetlerine katlanarak ve güzel bir şekilde uzaklaşarak, onlardan yüz çevir. Bu durum, Allah sana fetih ve zafer verinceye kadar böyle sürsün. Fetih ve zaferden sonra, Allâh'ın hükmünü onların arasında uygularsın. (S. HAVVÂ, 4/491)

(107).**'Eğer Allah dileseydi, onlar şirk koşmazlardı.'** Şâyet Allah, onların îmânı seçeceklerini bilmiş olsaydı, onları hidâyete iletirdi. Ancak, onların **şirki seçeceklerini bildiğinden** dolayı şirk etmelerini murad etti ve onun irâdesi ile şirk koştular. (S. HAVVÂ, 4/491)

Yüce Allah, insanlara **inanç** ve ibâdet **özgürlüğü** vermiştir. **'Allah dileseydi insanlar, Allah'a ortak koşmazlardı'** cümlesi bu anlamı ifâde eder. Dileyen iman eder, dileyen inkâr eder (18/49). Eğer Yüce Allah isteseydi yeryüzünde her insan îman eder (10/99), hiç kimse inkâr etmez, müşrik ve kâfir olmazdı. **(**İ. KARAGÖZ 2/522, 523)

Allah, insana din seçmede zorlayıcı değildir, doğru yolu gösterir, seçme yeteneği ve izni verir, böylece **sorumluluk** da **insana âit** olur. (H. T. FEYİZLİ, 1/140)

'Hem biz seni onların başına bekçi yapmadık.' Peygamberimizin görevi sâdece İslâm'ı tebliğ ve tebyin etmektir (16/44), insanları îmâna zorlamak değildir (88/22). **'Biz seni onların başına bekçi yapmadık'** cümlesi bu anlamı ifade eder. Tebliğ edilen hak karşısında dileyen îman eder, dileyen inkâr (18/29). Îman etmemenin vebâli peygambere değil îman etmeyenleredir (10/108). Hz. Peygamber (s)'in inkârcılar üzerinde koruyuculuk ve bekçilik görevi yoktur (42/48; İ. KARAGÖZ 2/523)

6/108 BAŞKALARININ TANRILARINA SÖVMEMEK

108. (Ey müminler! Müşriklerin**) Allah'tan başka taptıklarına (**hakâret edip**) kötü söz söylemeyin. Sonra (**onlar da**) bilinçsizce hadlerini aşıp Allâh'a dil uzatırlar. Biz her ümmete yaptıklarını böylece süslü (**câzip**) gösterdik. Sonunda onların dönüşleri yalnız Rablerinedir. O, onlara (**dünyâda**) ne yapmakta olduklarını haber verecektir.**

108-108.'Allah'tan başkasına yalvaranlara kötü söz söylemeyin.' Müşriklerin ilâhlarına sövmeyin. Bunda bir maslahat bulunsa bile, sizin sövmeniz, onların Allâh'a sövmelerine sebep oluşturmasın diye, bundan uzak durun **'ki, onlar da bilmeyerek haddi aşıp, Allâh'a sövmesinler.' (..) Putlara sövmek** farz değil, **mubahtır**. Onlarla savaşmak ise farzdır. Tebliğ

de böyle. Mubah olan bir şey, doğuracağı sebepler ve meydana getireceği olaylar sebebiyle engellenebilir. Farz olan bir şey ise, doğuracağı sonuçlar dolayısı ile engellenmez. (..) **İtaat** farz, vâcip, sünnet veya mendup ise, bizler onu yapar ve bunun doğuracağı sonuçlara aldırış etmeyiz. Ancak bu, **mubah** bir iş ise ve bunun sonucunda da fesat veya bir maslahat ortaya çıkacak olursa, işte o takdirde hükümde farklılık söz konusu olur. Şâyet, maslahat görülürse yapılır ve ecir alınır. Şâyet **fesat görülürse**, **vaz geçilir**, yine **ecir** alınır. (S. HAVVÂ, 4/492, 493)

Allah yoluna dâvet eden **dâvetçinin hitap üslûbu**, tavırlarının ve tartışmalarının gerçekten **hassas** ve **inceliklere riâyet** edilerek yapılması gerekmektedir. Çünkü doğrudan doğruya yaralayıcı söz söylemek, içinde bulunduğu durumdan, daha iyi duruma geçmeye katkıda bulunmaz. (S. HAVVÂ, 4/498)

Sebb: Terbiye ve nezâkete uymayan **çirkin sözler** demektir. Eleştirmek, yanlışı doğruyu söylemek zorunlu olmakla birlikte, hakaret etmek, sövüp saymak, İslâm ahlâkının hilim, edep, nezâket kuralları ile bağdaşmaz. Bu âyete göre **başkalarının inançlarına**, kutsal saydıkları değerlere **hakâret** etmek, İslâmi edep ve ahlâkla **bağdaşmaz**. Aynı zamanda İslâm'ın izzetine de zarar verir. (KUR'AN YOLU, 2/453)

6/109-113. İMAN ETMEK İÇİN MÛCİZE İSTEYENLER

109. O (müşrik)**ler, eğer kendilerine (**istedikleri gibi**) bir mûcize gelse, kesinlikle ona inanacaklarına (**dâir**), olanca güçleriyle Allâh'a yemin ettiler. (**Rasûlüm!**) De ki: "Mûcizeler ancak Allah katındadır." Siz (**mü'minler**) farkında değilsiniz! O (**istedikleri mûcize**) gelse (**bile ümitlenmeyin**), onlar, yine de îman etmezler.**

110. (Ey Peygamberim!) **Biz müşriklerin (**kötü niyetlerinden dolayı**) kalplerini ve gözlerini ters çeviririz de 'ilk defâ ona inanmadıkları gibi' (**yine inanmazlar**) biz de onları, azgınlıkları içinde şaşkın olarak bırakırız.**

111. Eğer gerçekten biz, müşriklere melekleri indirseydik, ölüler kendileriyle konuşsaydı ve herşeyi onlara karşı (senin söylediklerine**) kefil olarak toplasaydık, Allâh'ın dilemesi dışında yine inanmazlardı. Fakat onların pek çoğu bilgisizdirler. [**krş. **6/124; 17/92; 25/21]**

112. (Ey Peygamberim!) **İşte böylece biz, her peygambere, insan ve cin şeytanlarını düşman yaptık. (**Bunlar**,) aldatmak için birbirlerine yaldızlı sözler fısıldarlar. Eğer Rabbin dileseydi (**imtihan için izin vermeseydi**), onlar bunu yapamazlardı. Öyleyse onları iftirâları ile başbaşa bırak.**

113. Bir de onlar (insan ve cin şeytanlar**), âhirete inanmayanların gönüllerinin o (**yaldızlı sözleri**)ne meyletmesi, ondan hoşlanmaları ve kazandıkları kadar (**günah**) işlemeleri için (**vesvese verirler**).**

109-113. (109).'(Müşrikler) **Kendilerine bir mucize gelirse ona kesinlikle inanacaklarına dâir Allah adına kuvvetle yemin ettiler.** (Ey Peygamberim!) **De ki: Mûcizeler ancak Allah katındandır.'** Müşrikler Kur'ân'ın Allah kelâmı olduğuna inanmadıkları, Hz.

Muhhammed'in onu Tevrat ve İncil hakkında bilgi sâhibi olanlardan ders alarak öğrendiğini iddiâ ettikleri için ondan **peygamberliğini kanıtlayacak başka mûcizeler istiyor;** o takdirde **bu mûcizeye,** dolayısıyla Hz. Peygamber'e inanacaklarına dâir and içiyorlardı. Âyette Hz. Peygamber'den mûcizeyi gerçekleştirmenin ancak Allâh'ın dilemesine bağlıbulunduğunu açıklaması istenmektedir. Hz. Peygamberin de bu gerçeği her vesileyle ifâde ettiği, **kendisinin ancak bir beşer olduğu**nu açıklıkla belirttiği görülmektedir. (Kehf 18/110; Fussilet 41/6; KUR'AN YOLU, 2/455)

Bâzı tefsirlerde işâret edildiği gibi, muhtemelen o dönemdeki Müslümanlar, iyi niyetleri sebebiyle **inkârcıların mucize istemekte samîmi olduklarını düşündükleri** için, Rasûlullah'tan bu isteklere olumlu karşılık vermesini beklemişlerdi. Bu sebeple âyette **'Mûcize geldiğinde de inanmayacaklarının farkında mısınız?'** buyurularak **müşriklerin samîmiyetsizliğine** dikkat çekilmiştir. (KUR'AN YOLU, 2/455)

(110).**'… yine onların gözlerini ve gönüllerini ters çevririz. Ve onları şaşkın olarak azgınlıkları içinde bırakırız.'** Allah Teâlâ inkârcıların kalplerini veya akıllarını ve gözlerini ters çevireceğini, böylece **eğriyi doğru, doğruyu eğri gereceklerini,** önceden olduğu gibi mûcize gösterildikten sonra da inanmamakta ısrar edeceklerini bildiriyor. Çünkü **niyetleri**, içtenlikle düşünmek ve **hakikati bulmak değil,** Hz. Peygamberi güç durumda bırakmaktır. (KUR'AN YOLU, 2/455)

'Bize melekler indirilmeli değil miydi.'? Hicr 15/7: '**Bize melekleri getirmeliydin',** diye istedikleri mûcizeyi göndersek, (6/111): '**ve ölüler kendilerine söylese.' (**Duhan 44/36) '**Babalarımızı diriltip getiriniz de şâhitlik etsinler'** diye istedikleri mûcize de yapılsa '**ve üzerlerine her şeyi kefil olarak toplasaydık ta' (**6/111**)** İsrâ **(**17/92**): 'Allâh'ı ve bütün melekleri kefil olarak getir'** diye istedikleri mûcizeyi de göstersek, '**Allah dilemedikçe hiçbir zaman îman etmeleri ihtimâli yoktur.'** Ve bundan dolayı, onlara âyet indirmek boşunadır. (ELMALILI, 3/496)

(112).**'İşte böylece biz her peygambere insan ve cin şeytanlarını düşman yaptık. Onlardan kimi kimine aldatmak için cazip sözler fısıldarlar.' Cin,** rûhânilerin bir kısmına denir. Çünkü **rûhâniler** üç kısımdır: **(a)** Hayırlılardır ki, meleklerdir. **(b)** Şerlilerdir ki, şeytanlardır, **(c)** Hayırlıları da, şerlileri de içine alan ortadakilerdir ki, özel mânâsıyla cin tâifesidir. (ELMALILI, 3/499)

Şeytan, insan ve cinden herhangi bir isyancı ve inatçıdır. Yâni gerek insan ve gerek cinden olsun, serkeş, kibirli, fitneci, inatçı, ele avuca sığmaz, kaypak, yola gelmez olanların hepsine, **şeytan** denilir. (2/14) (ELMALILI, 3/499)

İnsanların şeytanları, bâtılı ve şerri seçerler, peygamberler ve izleyenlerine düşmanlık yaparlar, **cinlerin şeytanları** insanların şeytanlarına destek olurlar, aldatıcı ve yıkıcı fikirler telkin ederler. **Cinler**in mümini olduğu gibi, kâfiri de vardır. (KUR'AN YOLU, 2/458)

Cenâb-ı Hak, cin ve şeytanların telkinlerini aldatıcı, süslü püslü olmakla nitelendirmektedir. Allâh'a ve âhiret gününe îman etmeyenlerin, haberleşme organlarında yazdıkları ve ileri sürdükleri görüşler, allanmış pullanmış, boş sözler olduğunu görüyoruz. Müslüman, âhirete îman etmeyen kimselerin boş sözlerine kulak vermekten sakınmalıdır. (S. HAVVÂ, 4/507)

Hadis: 'Sizden hiçbir kimse yoktur ki, kendisine görevlendirilmiş cinlerden bir arkadaşı, meleklerden bir arkadaşı olmasın. Sahâbe, 'Sizin de mi ey Allâh'ın Rasûlü?' diye sordular.

Rasûlullah (s), ‘Evet, ancak Allah, ona karşı yardım etti de Müslüman oldu, bana sâdece hayrı emreder‘ buyurdu. (Müslim Sıfatü’l Münâfikin 67; İ. KARAGÖZ 2/530)

Hadis: ‘Ey Ebû Zer! İnsan ve cin şeytanlarının şerrinden **Allâh’a sığın**.’ Ebû Zer diyor ki: ‘Yâ Rasûlallah! İnsanların şeytanları var mı’ dedim. Hz. Peygamber (s) “evet” buyurdu. (Ahmed No 21546; İ. KARAGÖZ 2/530,)

6/114-117 ALLÂH’IN KİTABI VARKEN BAŞKA HAKEM ARAMAMAK

114. (Ey Peygamberim! Müşriklere de ki**): “O, size Kur’ân’ı (**her hükmüyle**) açıklanmış olarak indirdiği hâlde Allah’tan başka bir hakem mi arayayım?” Kendilerine kitap verdiklerimiz(**den yahûdi ve hıristiyan âlimleri**) de o (**Kur’ân’)**ın gerçekten Rabbin tarafından indirilmiş olduğunu bilirler. Bu hususta sakın şüpheye düşenlerden olma!**

115. Rabbinin sözü (olan Kur’an) **doğruluk ve adâlet bakımından tamdır. O’nun sözlerini değiştirebilecek hiç kimse yoktur. O, (**her şeyi**) hakkıyla işitendir, bilendir.**

116. (Ey Peygamberim!) **Eğer yeryüzündeki (**insan**)ların çoğuna (**çoğunluğun İslâm’a uymayan görüş ve kararına**) uyarsan, seni Allâh’ın yolundan saptırırlar. Onlar zandan başkasına uymazlar ve onlar, ancak yalan yanlış söylerler.**

117. (Ey Peygamberim!) **Şüphesiz Rabbin, evet O, kendi yolundan sapan** (kimseler)**i çok iyi bildiği gibi, doğru yolda olanları da çok iyi bilir.**

114-117. (115). **‘Rabbinin sözü** (Rabbinin söylediği sözler, yâni onun bildirdiği, emrettiği, yasakladığı, vaat ettiği ve tehdid ettiği her bir sözü) **doğruluk ve adâlet yönünden eksiksizdir.’** Vâdinde, tehdidinde ve haberlerinde o dosdoğrudur; emrinde, yasağında ve indirdiği şer’i hükümlerde tam bir **adâlet** vardır. (S. HAVVÂ, 4/509)

Kur’an ihbâri (haberle ilgili), inşâi (emir ve yasaklar, Ö. ÇELİK 2/130) iki yönü içine alan bir Allah kelamıdır. Ki, birinde istenen doğruluk, birinde istenen de adâlettir. **Kur’an,** haberleri ve vaadleri yönüyle tamâmen **doğrudur**, yalandan, şüpheden uzaktır. Kânunları ve hükümleri yönüyle de tamâmen **adâlet**tir, zulümden, eğri büğrüden uzaktır. (ELMALILI, 3/502, 503) (..) Böylece âyette Allah kelâmının diğer bütün üstün nitelikleri de kapsayan **dört temel niteliği**ne işâret edilmiştir: **(a)** Tam ve mükemmel oluşu, **(b)** doğru ve gerçek oluşu, **(c)** âdil oluşu, **(d)** değiştirilemez ve tahrif edilemez oluşu. (KUR’AN YOLU, 2/460)

Kur’an, **hak** ve **ayrıntılı** bir **kitaptır**: Kurân’ın Hz. Muhammed (s)’in uydurması oludğunu söyleyen (25/4, 69/44-46) müşriklere Yüce Allah, Kur’an’ın hak, ayrıntılı ve açıklayıcı olduğunu bildirdi. İnsanın yaratılışı, âhiret hâlleri, âile hayâtı ve mîras başta olmak üzere Kur’an da birçok konu detaylı olarak açıklanmış, özet olarak zikredilen bir kısım konuların detayını da Peygamberimiz (s) beyan etmiştir (7/52).(İ. KARAGÖZ 2/532)

‘… sakın şüphecilerden olma’ Mümin olabilmek için, Kur’ân’ın Allah tarafından Hz. Muhammed (s)’e indirildğine, Allah sözü ve hak olduğuna, her emir ve yasağının, helâl ve

haramının, geçmişe ve geleceğe yönelik **verdiği bilgilerin doğru olduğuna** kesin olarak **îman** etmek **gerekir**. Kur'ân'ın Allah sözü mü, değil mi diye şüphe eden kimse mümin olamaz **'sakın şüphecilerden olma'** emri, peygamberin şahsında bütün insanlara yöneliktir. Çünkü Peygamber, aslâ şüphe etmez. (10/94) (…) **'Kur'ân'ın kelimelerini değiştirebilecek hiçbir kimse yoktur'** cümlesi, hem Kur'ân'ın Allah'tan geldiği gibi korunduğunu, hem kelime ve cümlelerini kimsenin tahrif edemeyeceğini, kimsenin Kur'ân'a ilâve ve ondan çıkarma yapamayacağını, hem emir ve yasaklarını, ilke ve hükümlerini, **kimsenin değiştiremeyeceğini** ifâde eder. Kur'ân'ın her hükmü, her emir ve yasağı uygulanabilir nitelikte, ferd ve toplumların yararına olacak özelliktedir. (İ. KARAGÖZ 2/532, 533)

(116).**'Eğer yeryüzündeki (**insan**)ların çoğuna uyarsan, seni Allâh'ın yolundan saptırırlar. Onlar zandan başkasına uymazlar ve (**bundan dolayı da**) onlar, ancak yalan yanlış söylerler.'** Farzları, helâl ve haramları tâyin, tespit ve uygulamada ilâhî hükümler esas alınır. İlâhî esaslara aykırı olan çoğunluğun verdiği hükümlere itibar edilmez. Yoksa haramlar serbest, farzlar yasak hâle gelir. Bunun içindir ki ilâhî hükümleri geçerli saymayan çoğunluğa itibar edilir ve onların arzularından çıkan dînî hükümlere uyulursa, farkında olmadan bunlar **ilâhlık mevkiine getirilmiş olur**. [bk. 2/256; 9/31; 33/36] (H. T. FEYİZLİ, 1/141)

Dünyâdaki **insanların çoğu kâfirdir.** Bu husûsu **'Eğer yeryüzündeki kâfirlerin çoğuna itaat edersen'** cümlesi bu anlamı ifâde eder. Bu husus başka âyetlerde de açıkça bildirilmektedir. Meselâ şu âyetler bunun açıkça delilidir: **'İnsanların çoğu buna îman etmezler.'** (40/5'). **'Ey Peygamberim! Sen ne kadar arzu etsen de insanların çoğu îman etmeyeceklerdir.'** (12/103). **'Andolsun, onlardan önce, evvelkilerin çoğu sapmıştı.'** (37/71; İ. KARAGÖZ 2/534)

Hadis: 'Allâh'a **isyan** konusunda **insana itaat olmaz.** İtaat ancak mâruf (İslâm'a ve akl-ı selîme uygun) şeylerde olur.' (Müslim İmâret 39, Buhâri Ahkâm 4, İ. KARAGÖZ 2/534)

Kâfirlerin çoğu insanı **Allah yolundan saptırır:** Bu husûsu âyetin birinci cümlesi ifâde eder. Kâfirlerin İslâm'a uygun olmayan söz ve tavsiyelerini kabul eden kimse, hak yoldan uzaklaşmış olur. Kâfirlerin küfür, müşriklerin şirk, münâfıkların nifak olan söz ve inançlarını **benimseyen** kimse, **kâfir, müşrik** ve **münafık olur.** Bu husus Kur'an'da onlarca âyette ifâde edilmektedir. Şu âyet, bu konuda çok açıktır: **'Ey müminler! Eğer müşriklere itaat ederseniz, siz de müşrikler olursunuz.'** (6/121). (..) **İnsanları saptırmak'** Allâh'ın isim ve sıfatları, Peygamberler, Kur'an ve âyetler, âhiret hayâtı, îman esasları, helâl ve haram konularında söz konusu olabilir. **İnsanları saptırmak,** en **büyük günahlardan biri**dir, bunu ancak kâfir olanlar yapabilir. (İ. KARAGÖZ 2/534).

6/118-121 HAYVAN KESİLİRKEN ALLÂH'IN ADINI ANMAK

118. (Ey müminler!) **Eğer Allâh'ın âyetlerine inanıyorsanız, üzerine Allâh'ın ismi anılan (**besmele ile kesilen hayvan**)ların etinden yiyin.**

119. Size ne oluyor da, üzerine (kesilirken) **Allah adı anılan (**helâl**) şeylerden yemiyorsunuz? Hâlbuki çâresiz kalıp (**yemeye**) muhtaç olduğunuz şeylerin dışında, (**Allah**) size haram kıldığı şeyleri ayrı ayrı açıklamıştır. Kesinlikle (**insanlardan**) çoğu,**

bilgisizce kendi arzu (ve heves**)leriyle, (**kendi saptığı gibi halkı da**) saptırırlar. Hiç şüphesiz Rabbin, haddi aşanları çok iyi bilmektedir.**

120. (Ey İnsanlar!) **Günahın açığını da gizlisini de bırakın. Hiç şüphesiz günah işleyenler, o kazandıkları şeyler yüzünden cezâlandırılacaklardır.**

121. (Ey müminler! Kesilirken**) üzerine Allâh'ın ismi (**kasten**) anılmayan (**Besmele çekilmeyen**) şeylerden yemeyin. Çünkü o(**nu yemek**) kesinlikle (**Allâh'a**) itaatsizliktir. Hakikaten şeytanlar sizinle mücâdele etmeleri için kendi dostlarına fısıldar (**telkinde bulunur**)lar. Eğer onlara itaat ederseniz, elbette siz de (**Allâh'a**) ortak koşanlardan olursunuz.**

118-121. (118).**'Üzerine Allâh'ın adı anılmış olanlardan yiyin, tabii onun âyetlerine inananlardan iseniz.'** Gerçekten îman etmişseniz, üzerine Allâh'ın adı anılarak kesilmiş olan hayvanları yeyiniz. Allâh'ın dışında adları anılarak kesilen şeyleri veya kesilirken Allâh'ın adı anılmayan şeyleri yemeyiniz. (S. HAVVÂ, 4/510, 511.)

Meyte (ölü**) haramdır.** Zarûret içerisinde olan kişinin durumu bundan müstesnâdır. Müşriklerin kestikleri **haram**dır. Müslümanın kesip de, Allah'tan başkasının adını andığı **haram**dır. (..) Eğer **unutarak besmele** çekmeyi terk edecek olursa, bunun bir zararı yoktur. Kasten terk edecek olursa, helâl değildir. Ebu Hanife ve İmam Mâlik'in görüşleri bu yöndedir. (S. HAVVÂ, 4/514)

Allâh'ın **helâlini helâl, haramını haram bilmek farz**dır. Haramı helâl saymak ne kadar yanlış ise, helâlı haram saymak da o kadar yanlıştır. Bu itibarla eti yenen bir hayvanı, Müslüman veya ehl-i kitap biri usulüne uygun olarak **Allâh'ın adı ile keserse,** bu hayvanın **eti yenir,** yenilmesi helâldir. **'Kesilirken üzerine Allah adı anılan hayvan etinden ne diye yemeyesiniz?'** soru cümlesi, 'yemelisiniz', 'yememenizi gerektiren bir yasak yok' demektir. (İ. KARAGÖZ 2/537, 538)

Aç kalan **ölmeyecek kadar haramdan yiyebilir.** Açlıktan dolayı ölüm tehlikesiyle karşı karşıya kalan (..) kimseler, ölmemek ve hayâtını kurtarmak maksadıyla normal şartlarda haram olanyiyeceklerden yiyebilir. Bu ilke âyette, **'..yemeye mecbur kaldığınız şeyler hâriç'** şeklinde, Bakara sûresini 173'ncü, En'am sûresinin 145'nci ve Nahl sûresinin 115'nci âyetlerinde **'Kim mecbur olur da, istismar etmeksizin ve zaruret ölçüsünü aşmaksızın yemek zorunda kalırsa'**, Mâide sûresinin 3'ncü âyetinde **'Kim şiddetli açlık durumunda zorda kalır da, günaha meyletmeksizin haram etlerden yerse'** şeklinde ifâde edilmiştir. Bir insan, haramı ancak zarûret miktârı, açlığını giderecek ve ölmeyecek kadar yiyebilir. (İ. KARAGÖZ 2/538)

(120).**'Günahın açığını da, gizlisini de bırakın.'** Mücâhid ve Katâde'ye göre (..) alenî olarak yapılan günahlara açık, gizli şekilde yapılan günahlara da **bâtını** /kapalı **günah** denilmektedir. Buna göre günahlar ister açıktan isterse gizli şekilde yapılmış olsun bu âyet müminlere **her türlü günahtan uzak durma**larını emretmektedir. (..) Yüce Allah bu âyette esâsen **açık ya da gizli günah**ınneler olduğunu ortaya koyma amacında değildir. Orada anlatılmak istenen**her türlü günahtan uzak durulması**dır. Onun için Allah müminlerden, kendilerini bu duruma düşmekten korumalarını, **zinâ ve hırsızlık** gibi açık; **kibir ve kıskançlık** gibi gizli günahlardan sakınmalarını istemektedir. (M. DEMİRCİ, 1/449)

Gizli veya âşikârherhangibir günah işleyen kimsenin, bu günahına tevbe etmesi gerekir. Kişi **tevbe etmeden ölürse,** işlediği günah sebebiyle **cehennem**le cezalandırılır. İşlenen günah; inkâr, şirk ve nifak ise, bu günahların cezâsı **ebedi** olarak cehennemde kalmaktır. İşlenen günah; namaz ve zekât gibi bir **farzı terk** etmek (9/34-35. 19/59) ve **fâiz almak** ve haksız yere **yetim malı yemek** gibi bir **haramı işlemek** ise(2/275, 4/10) bu günahların cezâsı Allah affetmezse (4/48, 116) belirli **bir süre cehennem**de kalmaktır. Cehenneme atılan günahkâr müminler, cezâlarını çektikten sonra veya Allâh'ın affı ile veya şefaat ile cehennemden çıkartılır ve cennete konulurlar. (İ. KARAGÖZ 2/539)

Hadis: Nevvas b. Sem'an dedi ki: Rasûlullah (s), **günah**ın ne olduğu ile ilgili soru sordum, şöyle buyurdu: **Günah,** kalbini rahatsız eden ve insanların öğrenmelerinden hoşlanmadığın şeydir.' buyurdu. (İbn Ebi Hâtim'den, S. HAVVÂ, 4/514)

(121).**'(**Kesilirken**) üzerine Allâh'ın ismi (**kasten**) anılmayan şeylerden yemeyin. Çünkü bu bir fısktır. (**günahtır**)' (..) 'Eğer onlara itaat ederseniz,**' Allâh'ın haram kıldığı şeyleri, helâl kılmak husûsunda onları dinleyecek olursanız **' şüphesiz ki siz de müşrikler olursunuz.'** (S. HAVVÂ, 4/511) **Hanefîlere** göre sâdece **kasıtlı** olarak Allâh'ı anmadan kesilen hayvanın etini yemek **haram**dır. İmam **Şâfii**ye göre, (..) bilerek de olsa bilmeden de olsa, Allâh'ın adı anılmadan kesilen **hayvanın eti**, **yenebilir,** hükmündedir. (KUR'AN YOLU 2/463)

'Eğer onlara itaat ederseniz siz de kesinlikle müşrikler olursunuz' cümlesindeki **'onlar'** ile maksat, insanlara vesvese veren cin ve insanların azgın, fâsık ve kâfir olanlarıdır. Haramı helâl veya helâlı haram kabul etme konusunda herhangi bir insanın sözünü tutan ve kabul eden kimse, bu kimseyi helâl ve haram belirleme konusunda Allâh'a ortak koşmuş olur. Bu konuda **ilke** şudur: **İnanç konusunda** müşrik kimseye itaat eden müşrik, **kâfire itaat eden kâfir,** münafığa itaat eden münafık **olur**. Amel ve iş konusunda itaat eden kimse ise **fâsık ve isyankâr olur.** (İ. KARAGÖZ 2/542)

Şeytanın dostları; fâsıklar, münâfıklar, inkârcılar ve tâğûtlardır. Hepsi de şeytanın isteği doğrultusunda Allâh'ın emir ve yasaklarının aksini yapmak ve yaptırmak ve kendi fikirlerine / ideolojilerine bağlılık isterler. Böyle iken onlara gönüllü itaat etmek, Allâh'a ortak koşmak olur. (H. T. FEYİZLİ, 1/142)

6/122 İMANIN NÛRU VE KÜFRÜN KARANLIĞI

122. (Mânen**) ölü (**durumunda**) iken dirilttiğimiz ve kendisine insanlar içinde yürüyebileceği bir nûr verdiğimiz kimse, (**küfrün**) karanlıklar(ı) içinde kalıp ondan hiç çıkamayan kimse gibi olur mu? İşte kâfirlere, yaptıkları yine de süslü göründü.**

122-122. '(mânevi**) ölü (**durumunda**) iken dirilttiğimiz ve kendisine insanlar içinde yürüyeceği bir nur verdiğimiz kimse (**küfrün**) karanlıklar(ı) içinde kalıp ondan hiç çıkamayan kimse gibi olur mu'?** Yüce Allah, mümin ile kâfir kimsenin bir olmayacağını bildirmektedir. Ölü hükmünde olan **kâfir,** bütünüyle hayır ve faydadan yoksunkalmış kimsenin durumuna benzetilmiştir. Çünkü şirk ve inkâr, insanın hakkı bâtıldan ayırıpkurtuluş

yolunu bulmasına engel olur. Allâh'ın kendisine îman nasip ettiği **mümin** kimse ise, bu **ışık ile** hakkı bâtıldan, doğruyu yanlıştan, iyiyi kötüden ayırt edebilen kimsedir. Dolayısıyla **mümin** aydınlıkta, **kâfir ve müşrik** karanlıkta yaşayan kimse gibidir. (İ. KARAGÖZ 2/543)

Hadis: Allah, mahlûkâtını karanlık içinde yarattı, daha sonra onlara nûrunu serpti. Kendisine bu nûrurn değdiği kişi doğru yola ulaştı, bu nûrun değmediği kimse de sapıttı. (S. HAVVÂ, 4/517, İmam Ahmed, Müsned)

6/123-124 GEÇMİŞ ÜMMETLERİN DURUMLARI

123. (Ey Peygamberim!) **Böylece biz, (**mevki ve servetçe**) ileri gelenleri o yerde hilekârlık / düzenbazlık yapmalarından dolayı oranın günahkârları olmalarına fırsat verdik. Hâlbuki onlar, ancak kendilerine hîlekârlık (**düzenbazlık**) yaparlar da bunun farkında olmazlar.**

124. Onlar (şehrin ileri gelenleri)**, bir âyet geldiği zaman: "Allâh'ın peygamberlerine verilenin bir benzeri bize de verilinceye kadar aslâ îman etmeyiz." dediler. Allah, peygamberliği nereye (**kime**) vereceğini çok iyi bilir. Suç işleyenlere, hilekârlık yapmaları sebebiyle, Allah katından bir aşağılama ve çok şiddetli bir azap erişecektir.**

123-124. (123).**'İleri gelenleri suçlular kıldık.'** Onlar, hüccet ve deliller bekledikleri için değil, aşırı kıskançlıkları yüzünden, inkârda ısrarcı olmuşlardır. İnkârcılık ve bâtıl inançlarında ısrar etmelerinin temelinde **kıskançlık, gurur, kibir** gibi sebepler bulunmaktadır. Velid b. Muğire, Ebu Cehil gibi kimseler, kendilerinin soylu, zengin olduklarını ileri sümüşlerdir. (KUR'AN YOLU, 2/466)

'Allah, peygamberliği nereye (kime**) vereceğini çok iyi bilir.'** **Hadis**: Allah, İbrâhim'in çocukları arasında İsmâil'i, İsmâil soyundan gelenler arasında Kinâne oğullarını, onlardan Kureyş'i seçti. (Müslim, S. HAVVÂ, 4/524)

Toplumun ileri gelenlerinin günah işlemelerine yüce Allah fırsat verdiği için âyette bu durum, **'Hîlekârlık yapmaları için her beldede oranın günahkârlarını, ileri gelenleri yaptık'** şeklinde ifâde edilmiştir**.** Hayrı da şerri de yaratan yüce Allah'tır. (Müslim). Ancak Allah, **şerre** yâni inkâr, şirk, isyan, kötülük, fitne ve fesâda **râzı olmaz.** (39/7), fakat **irâdelerini bu istikâmette kullanmak isteyenlere** de **engel olmaz**, onlara imkân verir. Yüce Allah, helâk etmek istediği beldenin günahkârlarına fırsat verir: **'Biz bir beldeyi helâk etmek istediğimiz zaman, oranın nîmet ile şımarmış zenginlerine itaati emrederiz, (**dinlemezler**,** biz de fırsat veririz) **onlar da orada itaatsizlik edip günah işlerler. Böylece o belde hakkındaki hükmümüz gerçekleşir, o beldeyi yerle bir ederiz.'** (17/16; İ. KARAGÖZ 2/545)

Hadis: 'Ben Âdemoğullarının peşpeşe gelen nesilleri arasından, içinden gönderildiğim şu nesle gelinceye kadar en hayırlıları arasından seçilerek gönderildim.' (Buhâri, S. HAVVÂ, 4/524)

Velid b. Muğîre, 'Peygamberlik hak olsaydı, ben ona daha layık olurdum. Çünkü ben, senden zenginim' demişti. **Ebu Cehil,** 'Ona gelen vahiy, bize de gelsin (ELMALILI) demişti.

‘Hayır, onlardan her biri, kendisine apaçık sahifeler verilmesini istiyor.’ (Müddessir, 74/52; ELMALILI, 3/512)

6/125-127 HAK DİN İSLÂM’DIR

125. Allah, kimi doğru yola iletmek isterse, onun göğsünü İslâm’a açar. Kimi de (niyet ve ameline göre**) sapıklıkta bırakmak isterse, (**İslâm’ı kabûle karşı**) sanki göğe çıkıyormuş gibi onun göğsünü dar ve sıkıntılı yapar. Böylece Allah, îman etmeyenlere azap ve sıkıntı verir.**

126. (Ey Peygamberim!) **İslâm, Rabbinin dosdoğru yoludur. Düşünen (**ve öğüt alan**) bir toplum için biz âyetleri detaylı olarak açıkladık.**

127. O (öğüt alıp yerine getire**)nlere, Rableri katında ‘esenlik’ yurdu** (cennet) **vardır. O, yapmakta oldukları (**hayırlı işleri**)nden dolayı onların dostudur.**

125-127. (125).**‘Allah kimi doğru yola iletmek isterse, onun göğsünü İslâm’a açar.’** Allah kime doğru yolu takdir ederse – **doğru yola ulaşmayı isteyen** ve deneme amacıyla kendisine verilen seçme özgürlüğü arasında O’na yönelen kişiye ilişkin geçerli kural uyarınca – **‘göğsünü İslâm’a açar’,** ufkunu genişletir, kolaylıkla ve istekle İslâm’ı kabul etmesini sağlar. Onun hareketlerini yönlendirir, ona güven verir. Böylece İslâm’la huzur ve rahata kavuşur. (S. KUTUB, 4/168)

Kimin için de sapıklık dilerse – **doğru yoldan kaçan** ve fıtratımı ona kapatan kimsenin sapmasına ilişkin geçerli kural uyarınca – **‘göğsünü sanki göğe çıkıyormuş gibi, dar ve tıkanık yapar.’** O doğru yola kapalıdır, duyu organları körelmiştir, bu yüzden İslâm’ı kabul etmekte zorlanır. (S. KUTUB, 4/168)

‘Allah kimi de yolundan şaşırtmak ve saptırmak dilerse, göğsünü sıkar, daraltır’ (Bu âyeti) ‘Allah kimi saptırmak isterse’ şeklinde anlamakdoğru değildir. Yüce Allah, peygamberleri vâsıtasıyla îman ve İslâm’a dâvet ettiği (10/25) ve bu dâvete icâbet edip mümin ve Müslüman olan kimseyi, kendisi istemeden îman İslâm’dan uzaklaştırıpkâfir yapmaz. Çünkü **Allah, kulunun küfrüne râzı olmaz.** ((39/7). Bu itibarla bu cümleyi, henüz îman etmemiş kimseye hidâyet etmeyip küfür hâlinde bırakması veya mümin iken irtidat edip **kâfir olmak isteyen k,msede sapıklığı ve küfrü yaratması** şeklide anlamamız gerekir. (Beyhaki). Çünkü şerri de hayrı da yaratan Allah’tır. Yüce Allah istemezse, kâfir mümin, mümin de kâfir olamaz. (İ. KARAGÖZ 2/548, 549)

Rabbimiz, bu âyet-i kerimede, yaratmış olduğu kâinattaki kânûna işâret ederek örnek veriyor, insan göğe doğru yükseldikçe nasıl **oksijen azalıp** basınç düştüğünden göğsü daralıp nefea alması güçleşiyorsa (ki bu Kur’ân’ın **mûcize**sidir. (El Esas 4/526) İslâm’ı içine sindiremeyenlerin de İslâm’a karşı içlerinin daralacağı, İslâm’ı yaşayanlar çoğaldıkça daha da bunalacağı anlatılıyor.) (H. T. FEYİZLİ, 1/143)

‘İslâm, Rabbinin dosdoğru yoludur. Düşünen bir toplum için biz âyetleri geniş geniş açıkladık.’ Doğru yol için ölçü, Allâh’ın kitâbı ve Rasûlü’nün örnek hayâtıdır. Onlara

uymayan ve onları esas almayan bütün fikir, görüş ve sözler, kimin olursa olsun alınmaz, itibar edilmez. [bk. 6/153; 14/1; 26/24] (H. T. FEYİZLİ, 1/143)

(127).**'Onlar için Rableri yanında emniyet ve selâmet yurdu olan cennet vardır.'** İslâm Allâh'ın, kendisinde hiçbir eğrilik bulunmayan dosdoğru yoludur. Bu yolda yürüyenler sonuçta **selâmet yurdu**na yâni her türlü nîmetin bulunduğu, fakat hiçbir kötülüğün bulunmadığı esenlik diyârı olan **cennet**e gireceklerdir. **Selâmet yurdu** dünyâda dilini gıybetten, gönlünü gafletten, organlarını her türlü günahtan, aklını bid'atten, davranışlarını haram ve şüpheden, amellerini riyâ ve yapmacıklıktan, hâllerini ucub ve kibirden koruyanlara ihsan edilecektir. (Ö. ÇELİK, 2/137)

'Esenlik yurdu' ile maksat, **cennet**tir. **'Allah esenlik yurduna çağırır'** (10/25). Cennete esenlik yurdu denilmesi, orada müminlerin güven ve huzur içerinide olmaları, maddi ve mânevi herhangi bir sıkıntıya ve zarara mâruz kalmamalarıdır. Şüphesiz cennet, esenlik yurdudur. Gerçek esenlik ancak cennette söz konusudur. Çünkü ölümsüz hayat, ihtiyaç bırakmayan zenginlik, zillete yer vermeyen şeref ve üstünlük, sağlıklı bir hayat, **insanın arzu ettiği herşey, güven ve huzur** sâdece **cennette mevcut**tur. (İ. KARAGÖZ 2/550, 551)

'Allah müminlerin velisi' demek, müminleri sever, amellerinin karşılığını tam verir, onları kötülüklerden korur, onlara yardım eder, îman üzere sâbit kılar, onlardan râzı ve hoşnut olur, demektir. Müminlerin gerçek dostu, Allah'tır. Bu konuda Kur'an'da birçok âyet vardır: **'Allah müminlerin dostudur.'** (3/68). **'Ey müminler! Sizin için Allah'tan başka ne bir veli ne de bir yardımcı vardır.'** (2/107). **'Allah îman edenlerin velisidir. Onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır.'** (2/257). **'Allah müttakîlerin velisidir.'** (45/29, 9/116, 29/22, 42/28; İ. KARAGÖZ 2/551).

6/128-135 HAŞR VE HESAP, İLAHİ ADÂLET

128. Âhiret günü (Allah**), onların** (insanların ve cinlerin) **hepsini (**huzûrunda**) toplayacak: "Ey cinler (**şeytanlar**) topluluğu! İnsanlarla (**onları azdırmak sûretiyle**) çok uğraştınız." (**diyecek**). İnsanlardan onların dostları da: "Ey Rabbimiz! (**Biz**) birbirimizden etkilendik ve bize belirlediğin ecelimize eriştik." diyecek. O'da buyuracak ki: "Öyleyse Allâh'ın dilediği (**süre**) dışında yeriniz, içinde sürekli kalmak üzere ateştir. Şüphesiz ki Rabbin, tam hüküm ve hikmet sahibidir, hakkıyla bilendir."**

129. İşte kazanmakta oldukları (günahlar**) yüzünden zâlimlerin bir kısmını, diğerlerine dost yaparız.**

130. (Kıyâmet günü Allah şöyle seslenir) **Ey cin ve insan topluluğu! İçinizden, size âyetlerimi tebliğ eden ve (**kıyâmette**) bugününüze kavuşmak husûsunda sizi uyaran peygamberler gelmedi mi? Onlar: "(**Kabahat bizde**,** biz**) kendi aleyhimize şâhidiz"** (ki biz Peygamberleri yalanladık) **derler. İşte dünyâ hayâtı onları aldattı; gerçekten onlar inkârcı olduklarına (**dâir**) kendi aleyhlerine şâhitlik ettiler.**

131. Bu (peygamberleri gönderme husûsu**), şunun içindir ki: Senin Rabbin, halkı habersiz iken (**uyarılmamışken**), memleketleri haksız yere helâk edici değildir.**

132. Herkes için yaptıklarına göre (Allah katında) **dereceleri vardır. Rabbin onların yaptıklarından habersiz değildir.**

133. (Ey Peygamberim!) **Rabbin, hem hiçbir şeye ihtiyacı olmayan, hem de merhametli olandır. Dilerse sizi ortadan kaldırır; sizi başka bir toplumun soyundan yarattığı gibi, sizden sonra da dilediğini yerinize getirir.**

134. (Ey insanlar!) **Size vaadedilen (**isyânınızdan dolayı sizi helâk edip yerinize dilediği başka milleti getirmesi**,** kıyâmetin kopması**,** tekrar dirilme**,** haşr ve hesap günü gibi**) şeyler kesinlikle gelecektir. Siz, onun önüne geçemezsiniz.**

135. (Ey Peygamberim!**) De ki: "Ey kavmim! Gücünüzün yettiğini sonuna kadar yapın; kesinlikle ben (**görevimi**) yapmaktayım. (**Dünyâ**) yurdun(**un**) sonu kimin lehine olacak yakında bileceksiniz. Kesinlikle zulmedenler kurtuluşa eremezler."**

128-135. (128).**'Onların dostları olan insanlar da diyecek ki, Rabbimiz kimimiz kimimizden etkilendik.'** Yâni insanlar, şeytanlardan faydalandılar çünkü onlara arzularını ve arzularını gerçekleştirme yollarını gösterdiler. Onlar da insanlardan faydalandılar, çünkü insanları saptırmak şeklindeki maksatlarının gerçekleşmesinde onlara hem itaat ettiler hem de yardımcı oldular. (S. HAVVÂ, 4/522)

Cinler, insanlara **şehvet** yollarını ve vasıtalarını gösterdiler: Hîle, tuzak, yalan söyleme, yalan haberler, sihir ve efsun usullerini, yalan - dolanla iş yapmak, fesat saçıp gizlenmek çârelerini öğrettiler. Bu şekilde insan, cinlerden faydalandı. (ELMALILI, 3/516)

'Buyurdu ki, devamlı kalmak üzere duracağınız ateştir. Allâh'ın diledikleri bunun dışında.' 'İllâ mâ şâellah' buyurulmasından anlaşılır ki, cehennemde ebedi kalmaktan bu istisnâ bâzı şahıslara değil, bâzı zamanlara âittir. (..) Ve beyan olunduğuna göre, Allâh'ın dilediği bâzı zamanlar kâfirler, ateşten çıkarılıp soğuğa, çok soğuğa atılacak, sonra yine ateşe döndürüleceklerdir. (ELMALILI, 3/517)

(129).**'İşte kazanmakta oldukları (**günahlar**) yüzünden zâlimlerin bir kısmını, diğerlerine dost yaparız.'** Benimsedikleri inançlar, tuttukları yollar aynı olanlar, birbirlerinin dostlarıdır. Âkıbetleri de aynıdır. Mümin müminin, münkir münkirin, zâlim de zâlimin dostudur. Âyetin beyanına göre bu, ilâhi bir yasadır. Buna göre bir mümin, bir münkire, bir zâlime, **dostluk** kurmak için değil, onu inkâr ve zulmünden vaz geçirmek için yaklaşmalıdır. (KUR'AN YOLU, 2/470)

Yâni onları birbirine musallat eder, bir **zâlim**i başka bir zâlimle cezâlandırırız. (İ. H. BURSEVİ, 5/513)

Bu âyet zâlimler için bir açık tehdittir. Gerek günahlarla nefse zulüm gerek yönetimde, gerek ticâretinde insanlara zulüm; yâni zulmün her türlüsü bu âyetin içine girmektedir. Zâlimler de kurtulacak değillerdir.) [bk. 6/45, 47, 135] (H. T. FEYİZLİ, 1/143)

(130).**'Ey cin ve insan topluluğu! İçinizden, size âyetlerimi tebliğ eden ve (**kıyâmette**) bugününüze kavuşmak husûsunda sizi uyaran peygamberler gelmedi mi'?** İbn-i Kesir'e göre, **Rasuller** sâdece insanlardandır. **Cinler**den resul gönderilmiş değildir. Bu konu, kelâm

(ilmi ile ilgili) bir tartışma konusudur. İbn-i Abbas'a göre, Resuller, âdemoğullarındandır. Cinlerden ise nezirler (uyarıcılar) vardır. Başka bir iddiâya göre cinler arasında da resuller bulunduğudur. (S. HAVVÂ, 4/529)

Hz. Muhammed (s)'in hem cinlere, hem de insanlara peygamber olarak gönderildiği husûsunda icmâ vardır. (İ. H. BURSEVİ, 5/517)

(131).**'Gerçek şu ki, halkı habersizken (**uyarılmamışken**) Rabbin haksızlıkla, ülkeleri / kalabalıkları helâk etmiş değildir.'** O haksız yere kasabaları, ülkeleri helâk etmez. Yâni eğer Yüce Allah, onlara bir kitap ve bir peygamber ile uyarmaksızın, gaflet içerisindeyken, helâk edecek olsa, **zulmetmiş** olur. O ise, zulmetmekten münezzehtir / uzaktır. (S. HAVVÂ, 4/528)

İlâhi uyarı vuku bulmadan önce, hiçbir kavim helâk edilmemiştir. Eğer öyle olmasaydı onlar, '**Bize bir peygamber gönderseydin de senin âyetlerine uysaydık' (**Tâhâ 20/134**)** diyerek Hakka karşı bahâne ileri sürerlerdi. (İ. H. BURSEVİ, 5/518)

(132).**'Herkesin yaptıkları işlere göre dereceleri vardır.'** Hayır ehli için cennette **dereceler** vardır. Bu derecelerin bâzısı bâzısından üstündür. Müşrikler için de **derekeler** (aşağı doğru inen basamaklar) vardır. (..) **Dereceler** kelimesi, mertebeler olarak tefsir edilmiştir. (İ. H. BURSEVİ, 5/521)

Hadis: 'Kul Allâh'ın kendisi için takdir ettiği dereceye ameli ile ulaşamazsa, Allah onun canına, malına veya çocuğuna bir **musibet** verir, sonra ona **sabretme gücü** ihsan eder ve böylece onu kendisi için takdir ettiği mertebeye ulsştırır.' (Ebû Dâvud Cenâiz 1; İ. KARAGÖZ 2/556)

'Allâh'ın gâfil olmaması' , insanların gizli – âşikâr, az – çok, iyi – kötü bütün ysptıklarından ve söylediklerinden haberdar olması (59/18), insanların yaptıkları bütün fiil ve davranışları görmesi (41/40), şâhit olması (3/98), bilmesi ((6/101) ve Allah'tan hiçbir şeyin gizli kalmamasıdır. İnsanların bütün söz, fiil ve davranışlarını muhâfaza etmesi ve görevli **meleklere tespit ettirip** yazdırmasıdır. (11/57, 45/29). Allâh'ın gâfil olmadığını bildirmesinde, uyarı ve müjde vardır. Allah, hiçbir kimsenin yaptığını karşılıksız bırakmaz. Îman edip sâlih amel işleyenleri dünyâ ve âhirette ödüllendirdiği gibi, inkâr ve isyan edip tevbe etmeyenleri, lütfu ve keremiyle bağışladığı müminler hâriç dünyâ ve âhirette cezalandırır. (İ. KARAGÖZ 2/556, 557)

(133).**'Rabbin Ganî ve rahmet sâhibidir.'** Fahrettin Râzi, Allâh'ın kullarını mükellef kılmasını onun ihsan ve **rahmetine** bağlar. Târih boyunca Allah, haktan ve iyilikten uzaklaşan nice kavimlere, merhametinin eseri olarak, ıslah olmaları için mühlet vermiş, islah olmayanları ortadan kaldırarak, yerlerine başka nesiller getirmiştir. (KUR'AN YOLU, 2/473)

'.. Rabbin çok zengindir….. ve rahmet sâhibidir.' Herşey ve herkes O'na muhtaç; O, hiçbir şeye ve hiçbir kimseye muhtaç değildir. (47/38, 35/15-17) Allah, bütün varlıklardan müstağnidir, onların îman ve ibadetlerine ihtiyâcı yoktur. Allâh'ın bu ismi, onlarca âyette geçmektedir. **'Kim inkâr ederse bilsin ki, Allah bütün âlemlerden müstağnidir (**kimseye muhtaç değildir).' (3/97, 14/8, 27/40, 29/6, 31/12, 39/7) (..) Yüce Allah dünyâda mümin – kâfir, itaatkâr ve isyankâr **herkese ve bütünyaratıklara merhamet eder. Âhirette** sâdece **mümin kullarına merhamet edecektir.** Allâh'ın merhameti herşeyi kuşatmış, (7/156), O, rahmeti kendisine farz kılmıştır. (6/12, 54; İ. KARAGÖZ 2/557, 558).

‘… Zâlimler kurtuluşa eremezler.’ Allâh’ın vaadi ve yardımı(40/51,52; 58/20), gerçekleşti, **müşrikler** Müslümanlara **yenildiler,** târih sahnesinden silindiler. Hicaz diyârı bütünüyle Müslümanların hâkimiyetine girdi, **Allâh’ın vaadi yerine geldi.** (14/13,14; 24/55) Müşrik ve kâfirler, âhirette cehenneme gidecekler ve burada ebedi kalacaklardır. (4/48; İ. KARAGÖZ 2/560)

6/136-140 MÜŞRİKLERİN BÂZI BÂTIL ÂDETLERİ

136. Müşrik)ler Allâh’ın yarattığı ekin ve hayvanlardan O’nun için bir pay ayırdılar da kendi boş zanlarınca: “Şu Allâh’ın, şu da (O’na**) ortak yaptığımız (**putlar**)ın.” dediler. Ortakları için ayrılanlar Allâh’a ulaşmaz ama Allah için ayrılan o ortaklarına gidiyor. Verdikleri hüküm ne kötüdür! [**bk**. 5/103; krş. 16/56]**

137. Bir de onların ortakları (olan o putlara hizmetle görevli kâhinler**), onları helâke sevketmek ve dinlerini karıştırıp bozmak için, müşriklerden çoğuna (**kız**) çocuklarını öldürmeyi hoş (**bir şey gibi**) gösterdiler.** (Ey Peygamberim!) **Allah dileseydi bunu yapmazlardı. O hâlde onları uydurdukları şeylerle başbaşa bırak.**

138. Müşrik)ler, (boş**) zanlarına göre: “(**İlâhlarımıza âit olan**) bu hayvanlar ve ekinler haramdır. Onları bizim dilediklerimizden başkası yiyemez, birtakım hayvanların sırtları(**na binmek veya yük vurmak**) da haramdır.” dediler. Birtakım hayvanlar da vardır ki (**Allah emrediyor diye**) O’na iftirâ ederek, üzerine Allâh’ın ismini anmazlar (**besmelesiz keser veya öldürürler**). O da, onları iftirâ ettikleri şeyler yüzünden cezâlandıracaktır.**

139. Müşrikler) dediler ki: “Bu hayvanların karnındakiler (canlı doğarsa**) erkeklerimize helâl, kadınlarımıza haramdır. Eğer o ölü (**doğar**) ise hepsi on(**u yeme**)de ortaktırlar.” Allah onlara, böyle nitelendirip ayırt etmelerinin cezâsını verecektir. Şüphesiz ki O, mutlak ilim ve hikmet sahibidir, hakkıyla bilendir.**

140. Bilgisizlik yüzünden beyinsizce (kız**) çocuklarını öldürenler ve Allâh’ın kendilerine (**helâl olarak**) rızık verdiği şeyleri Allâh’a iftira ederek haram yapanlar, kesinlikle (**dünyâ ve âhirette**) ziyâna uğradılar. Onlar gerçekten saptılar ve doğru yolu da bulacak değillerdir.**

136-140. (136). **‘Ve onlar Allah için O’nun yarattığı ekin ve davarlardan bir pay ayırdılar.’** Câhiliye Araplarından kimileri, ekinlerden ve hayvanlardan bir bölümünü, Allah ile putlar arasında paylaştırırlar, Allah için ayrılanı konuklara ve yoksullara harcarlardı. Putlar için ayrılanı ise, huzûrunda yapılacak âyin ve hizmetlere sarf ederlerdi. Allâh’a ayrılan paydan artanı da yine putların tarafına yönlendirirlerdi. Ancak putlar için ayrılandan, Allah tarafına aktarma olmazdı. Buna gerekçe olarak da, ‘Allah zengin, putlar ise yoksuldur’ derlerdi. (H. DÖNDÜREN, 1/273, 274)

‘Ve kendi zanlarına göre: Bu Allâh’ındır’ dediler.’ Bu payın Allâh’a âit olduğunu zannettiler, Halbuki Allah onlara bu konuda ne bir emir vermiştir, ne de böyle bir paylaştırmayı yapabileceklerine dair şer’i bir hüküm indirmiştir. (S. HAVVÂ, 4/531, 532)

‘Ne kötüdür, hükmedegeldikleri.’ Putlarını Allâh’a üstün tutmak, Allâh’ın onlar için koymuş olduğu şer’i hükümler gereğince amel etmemek şeklindeki hükümleri, yargı ve yönetim düzenleri ne kadar kötüdür. (S. HAVVÂ, 4/532)

(..) İşte bu âyete göre, put ve benzerlerini Allâh’ı sever gibi sevme (2/165), ona bağlanma, tapınma, aynı zamanda kendi menfaatlerini güvenceye almak için de onları ayakta tutmaya yarayan bu tür âdet ve harcamalar, şirk ve müşrikliktir. İşte müşriklerin en belirgin vasıfları görünürde Allâh’ı tanımalarına rağmen fiilen putları, Allâh-u Teâlâ’dan öncelikli ve önemli saymalarıdır. 28/63. âyete göre, aslında bunlar, kendilerine tapmaktadırlar. (H. T. FEYİZLİ, 1/144)

(137).**‘’Şirk koşanlardan birçoğuna çocuklarını öldürmelerini süslü göstermiştir.’ Câhiliye** Araplarının sapkınlıklarından biri de, çocuklarını öldürmeleridir. Bâzı Araplar geçim sıkıntısı ya da savaşlarda esir düşerek, fuhşa sevk edilebilir endişesi ile **kız** çocuklarını **diri diri toprağa gömerek öldürüyorlardı**. (..) İkinci Akabe bîatında, Medîne’li Müslümanlar, câhiliye döneminde yaygın olarak işledikleri günahlardan vaz geçtiklerine dâir söz vermişlerdi. Bunlar arasında evlât öldürme suçunu da saymaları ve Mümtehine 60/12 âyette söz edilmesi evlâtlarını öldürme olayının pek nâdir olaylardan olmadığını göstermektedir. (KUR’AN YOLU, 2/476)

Müşrikler, **kız çocukları**na değer vermez, birçoğu toprağa gömerek çocukları **öldürürlerdi.** Bu, büyük günah ve **haram**dır. Yüce Allah, çocuklarıaçlık korkusu ile öldürmeyi yasaklamaktadır. **‘Yoksulluk korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin. Onları da sizi de biz rızıklandırırız. Onları öldürmek gerçekten büyük bir günahtır.’** (17/31; İ. KARAGÖZ 2/562)

(138).**‘Allah yapmakta oldukları iftirâları yüzünden onları cezâlandıracaktır.’ Müşrikler, bahîra, sâibe ve vasile** dedikleri deve ve koyunların et ve sütlerini kendi istediklerinden başkalarına **haram** kılmışlardı. Yine **hâm** diye niteledikleri develerin sırtına binmeyi yasakladıkları gibi, kimi hayvanları keserken Allâh’ın adını değil, putların adını anıyorlardı. (H DÖNDÜREN, 1/274)

Âyette, bu tür uygulamalar **şirk** dininin kalıntıları sayılmakta ve ilga edilmekte, müşriklerin bu bâtıl uygulamaları nedeniyle cezâlandırılacakları belirtilmektedir. (KUR’AN YOLU, 2/477)

İnsan, kendisi için yasalar koymaya kalkınca, hayret verecek şeyler ortaya koyar. Bizler, ancak Allah’tan ve Rasûlü’nden hüküm alırız. İnsanın bağımsız şekilde **yasamalarda** bulunması kesinlikle **söz konusu olamaz**. İnsan, Allâh’ın bir kuludur. Ona düşen, Allâh’ın çizdiği şeriatın dâiresi içinde kalmak, bu dairenin dışına çıkmamaktır. (S. HAVVÂ, 4/535)

6/141-150 ALLÂH’IN BAHŞETTİĞİ NİMETLER

141. O bağlı ve bostanlı bahçeleri, tatları çeşit çeşit hurmaları, ekinleri, (yaprakları ve meyveleri**) birbirine benzeyen ve birbirinden farklı zeytin ve narları yaratıp yetiştiren O’dur. (**Onlar**,) meyve verince meyvesinden yiyin. Toplandığı ve biçildiği günde de,**

hakkını (öşrünü**,** zekât ve sadakasını**) verin; fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez.**

142. Gerek yük taşımak, gerek (kesmek ve yününden**) döşek (**ve yaygı**) yapmak için (**kullanılan deve**,** sığır**,** koyun vb.**) davarları (**yaratan O'dur. (Ey insanlar!**) Allâh'ın size rızık (**olarak**) verdiği şeylerden yiyin. Şeytanın adımlarını izlemeyin (**haram yemeyin ve günah işlemeyin**). Çünkü o, sizin için apaçık bir düşmandır. [**krş**. 2/168-169]**

143. (Allah**,** o hayvanları**) sekiz eş (**yarattı**), koyundan iki, keçiden de iki. De ki: "(**Allah**) iki erkeği mi haram etti, iki dişiyi mi, yoksa bu iki dişinin rahimlerinde bulunan (**yavru**)ları mı? Eğer doğru söyleyenler iseniz bana, ilme dayanarak haber verin."**

144. Deveden de iki, sığırdan da iki (çift yarattı**).** (Ey Peygamberim!) **De ki: "(**Allah**) iki erkeği mi, iki dişiyi mi, yoksa (**bu**) iki dişinin rahimlerinde bulunan (**yavru**)ları mı haram etti?" Yoksa Allah size bunu tavsiye ederken, siz şâhit (**olarak orada**) mıydınız? Böyle bilgisizce insanları saptırmak için Allâh'a karşı yalan uydurandan daha zâlim kimse bulunabilir mi? Şüphesiz Allah o zâlimler gürûhunu doğru yola eriştirmez.**

145. (Ey Peygamberim!**) De ki: "Bana vahyedilenler arasında (**Allâh'a karşı olan tavrınızdan dolayı haram dediklerinizden**) yiyen bir kimseye haram edileni bulamıyorum. Aksine (**helâl dediğiniz**) ölü veya akıtılmış kan veya domuz eti -ki zaten murdardır- yahut da bir fısk, yâni Allah'tan başkası adına (**kesilen hayvan**)lar haramdır. Kim de çâresiz kalırsa, (**başkasının hakkına**) saldırmamak ve (**zarûret**) sınırı(**nı**) aşmamak üzere (**isteksiz olarak yerse**), şüphesiz Rabbin çok bağışlayandır, çok acıyandır."**

146. Yahûdilere tek tırnaklı (hayvanlar**)ın hepsini haram ettik. Sığır ve koyunun iç yağlarını da onlara haram ettik. Yalnız bunların sırtlarının veya bağırsaklarının (**yapışmış olarak**) taşıdıkları ya da kemiğe karışan yağlar bunun dışındadır. İşte onları azgınlıkları yüzünden böyle cezâlandırdık. Biz, elbette hep doğru söyleriz.**

147. (Ey Peygamberim!) **Eğer (**getirdiğin hükümlerde**) seni yalanlarlarsa, de ki: "Rabbiniz geniş bir rahmet sâhibidir, ama O'nun azâbı (**bir indi mi**), artık suçlular topluluğundan geri çevrilmez."**

148. (Ey Peygamberim!) **Müşrikler (**puta yâhut hevâsına tapanlar**) diyecekler ki: "Eğer Allah dileseydi, ne biz ne de babalarımız müşrik olurdu, üstelik (**helâl**) hiçbir şeyi de haram yapmazdık." Hâlbuki onlardan öncekiler de azâbımızı tadıncaya kadar (**peygamberlerini**) böyle yalanlamışlardı. De ki: "Yanınızda (**bize açıklayacağınız**) bir bilgi mi var? (**Varsa**) onu bize çıkarı(**p gösteri**)n. Siz, ancak zanna uyuyorsunuz ve siz, sâdece uyduruyorsunuz."**

149. (Ey Peygamberim!) **De ki: "Kesin delil, ancak Allâh'ındır. Eğer O dileseydi, elbette hepinizi doğru yola kavuştururdu. (**Ama O, size sorumluluk verdi ve imtihan için sizi irâdenize bıraktı**.)"**

150. (Ey Peygamberim!) **De ki: "Haydi (**haram saydıklarınız hakkında**) Allâh'ın bunu haram ettiğine şâhitlik edecek olan şâhitlerinizi getirin!" Şâhitlik etseler bile, sen onlarla berâber şâhitlik etme (**sözlerini kabullenme**). Âyetlerimizi yalanlayanların ve âhirete inanmayanların heves ve arzularına uyma! Onlar, putlarını Rablerine denk tutuyorlar.**

141-150. (141).**‘Her biri mahsul verdiği zaman mahsûlünden yiyin.’** (yukarıda) sözü geçen meyvelerin (**hurma**, **zeytin**, **nar**..) her birisinden yiyin. Buradaki emir, **mubahlık** ifâde eder. Âyetteki ifâde, olgunlaşmadan yenilmez mânâsına gelmez, aksine olgunlaşmadan önce de sonra da, onlardan **yararlanmanın mubah olduğu**nu ifâde eder. (S. HAVVÂ, 5/19)

‘Hasat edildiği gün de hakkını verin.’ Üzüm, hurma vb. şeylerin hasat zamanında bir miktârını fakirlere **tasadduk** etmektir. Bu, bir ölçüye bağlanmaksızın **vâcip** kılınmıştır. (İ. H. BURSEVİ, 5/540)

(..) **‘hasat günü hakkını veriniz’** direktifiyle zekâtın kastedilmiş olması kesin değildir. Çünkü âyete ilişkin bâzı rivâyetlerde burada amaçlananın sınırları belirsiz **sadaka** olduğu ifâde edilmektedir. Oysa belirlenmiş oranlarıyla birlikte zekât, hicretin ikinci senesinde Peygamberimizin (s) uygulaması (sünneti) ile belirlenmiştir (..). (S. KUTUB, 4/195)

‘israf etmeyiniz’ İbn-i Kesir’e göre bu buyruk, **yemekteki isrâfa** dâirdir. Aklınıza ve bedeninize zararlı olduğundan dolayı yemekte aşırı gitmeyin, demektir. (S. HAVVÂ, 5/23)

Mekke’de nâzil olan bu âyetteki **hakkın** (zekâttan) başka bir vâcip **sadaka** olduğu ve miktarının belirlenmesinde israftan kaçınma kaydıyla kendi takdirine bırakıldığı görülüyor. Bu durum, sâdece hayırseverlik gereği nâfile sadaka değil, bir yükümlülük bulunduğu açıklanmıştır. (ELMALILI, 3/529)

Âyette servetin, mal, mülk, para ve ekonomik değerlerin **israf** yapılması **yasaklanmakta**dır. **‘Malı israf etmek’** yerli yerinde harcamamak, faydasız yere harcamak, gerektiğinden çok harcamak anlamına geldiği gibi, **Allâh’ın uygun görmediği yerlere harcamak** anlamına da gelir. İhtiyâcı gidermeyen, güzel olmayan, **yararsız, boş yere** ve **gayr-i meşru harcamalar,** ihtiyâcın ötesinde hakkı olmayan alanlara nîmetlerin aktarılması **israf**tır. (..) (İ. KARAGÖZ 2/568)

Hadis: Bir haberde (tasadduk etmeye) geçimini sağlamakla mükellef olduklarından başla (Müslim, Zekât) buyurulmuştur. (İ. H. BURSEVİ, 5/540)

Ebû Hanîfe, bu âyet-i kerimeyi topraktan biten her şeyden **zekât** olarak **onda bir** veya onda birin yarısının **farz olduğuna** delil göstermektedir. (S. HAVVÂ, 5/22)

Küfrün bir başka çeşidi (141’nci âyet): Câhiliye Arapları, bir takım davar türlerini haram kabul etmişlerdi. Burada hitap, öncelikle onlara yöneliktir. İkinci olarak da, çağlar boyunca onlara benzeyen, meselâ inekleri haram kabul eden Hindular, deveyi haram kılan bâzı kesimler, koyun sığır ve keçi türünün dişilerini haram kılan bâzı gruplar da bunlar gibidir. Şüphe yok ki, Allâh’ın helâl kıldığı şeyi haram kılan herkes **kâfir**dir. (S. HAVVÂ, 5/22)

‘… şeytanın adımlarına uymayın.’ ‘Şeytanın adımlarını izlemek’ ile maksat, Allah ve Peygamberine **isyan** etmektir. Günah işleyen her insan, şeytanın adımlarını izlemiş olur. Çünkü insandaki günah işleme isteği, şeytanın bir dürtüsüdür. Şeytanın musallat olupisyâna düşürücü duygu, düşünce ve davranıştelkin etmediği hiçbir insan yoktur. İnsan, içindeki günah ve kötülük duygusundan **Allâh’a sığınması gerekir.** Yüce Rabbimiz **‘eğer şeytandfan**

bir kışkırtmaseni dürterse, hemen Allâh'a sığın' (7/200) buyurmuştur. (İ. KARAGÖZ 2/570)

(142).**'Allâh'ın size rızık (**olarak**) verdiği şeylerden yiyin. Şeytanın adımlarını izlemeyin.'** Allâh'ın helâl kıldığı şeylerden yiyin. Câhiliye insanlarının yaptıkları gibi, siz de bunları kendinize haram kılmayın. (..) **'Şeytanın adımlarını izlemeyin.'** Haram ve helâl kılmak konusunda onun yolundan gitmeyin. (S. HAVVÂ, 5/20)

(143).**'Allah erkekli dişili çiftler hâlinde sekiz hayvan yarattı: Koyundan iki, keçiden iki. De ki: Allah iki erkeği mi haram kıldı, yoksa iki dişiyi mi?..'** Sekiz adet olarak sayılan **koyun**un, **keçi**nin, **deve**nin ve **sığır**ın erkeğin de dişisini de, dişilerinin rahimlerinde bulunan yavruları da yaratan Allah'tır. İstediği hükmü koyma yetkisine sâhip tek varlık olan Allah, **bunlardan hiçbirini haram kılmamıştır.** Kimseye de bunları haram kılma yetkisini vermemiştir. (Ö. ÇELİK, 2/147)

Müşriklerden Mâlik b. Avf, Hz. Muhammed'e 'Sen atalarımızın helâl saydığı ölü, kan ve domuz eti gibi şeyleri haram kılıyormuşsun' deyince, Allâh'ın Rasûlü, sekiz çiftin et, süt, yün ya da gücünden yararlanmak için yaratıldığını belirtmiştir. Buna göre **helâl**ı ve **haram**ı **belirleyen Allah'tır**. İnsanlar, kendi değer yargılarına göre helâlı haram, haramı helâl kılamaz. (H. DÖNDÜREN, 1/274)

'Deveden de iki, sığırdan da iki (çift yarattı**). De ki: "(**Allah**) iki erkeği mi, iki dişiyi mi, yoksa (**bu**) iki dişinin rahimlerinde bulunan (**yavru**)ları mı haram etti?"** Bir önceki âyette keçi ve koyunun haram olmadığı bildirilmişti. Bu âyette ise, deve ve sığırın erkeği, dişisi ve dişinin rahmindeki yavrunun etlerinin yenmesinin **haram olmadığı** bildirilmektedir. **'Allah size bunları haram kıldığında orada hazır mıydınız?'** cümlesi, istifhâm-ı inkâri olup **'Allah böyle bir haram kılmadı'** demektir. (..) Arap **müşriklerin,** deve, sığır, koyun ve keçinin erkek ve dişilerinin ve dişilerin rahimlerinde olan yavrularına **haram demeleri** ve bunun Allâh'ın hükmü olduğunu söylemeleri **yalan, iftirâ ve zulüm**dür. Çünkü Allâh'ın böyle bir hükmü yoktur. Allah bu hayvanları, insanların istifâdesi için yaratmıştır. (İ. KARAGÖZ 2/572)

(145).**'De ki, Bana vahyedilenler arasında (**Allâh'a karşı olan tavrınızdan dolayı haram dediklerinizden) **yiyen bir kimseye haram edileni bulamıyorum.' (..) 'Dedi ki, bana vahyolunanlar arasında'** yâni bu âyet-i kerimenin nüzûlü esnâsında, anlamındadır. Çünkü bundan sonra, başka şeyler de **haram** kılındı. Bu ifâdede **haram kılmanın** ancak Allâh'ın vahyi ve şeriatı ile sabit olacağına, kişilerin nefsi istekleri ile olamayacağına dikkat çekilmekterdir. (S. HAVVÂ, 5/24)

'Aksine (helâl dediğiniz**) ölü veya akıtılmış kan veya domuz eti – ki zâten murdardır- yâhut ta bir fısk, yâni Allah'tan başkası adına (**kesilen hayvan**)lar haramdır.' 'meyte: ancak leş** olması**:** Yâni tezkiyesiz, besmelesiz ölmüş olması, kendi kendine ölmüş, boğulmuş, taşla veya odunla vurularak öldürülmüş, yüksekten düşmüş, boynuzlanmış, canavar parçalayarak ölmüş hayvanların hepsini içine alır. (..) **'yâhut dökülmüş kan olması'** ki**,** ciğer, dalak ve kesimden sonra damarlarda kalmış olan kan kalıntısı bunun dışındadır. (..) Yâhut **'domuz eti'** olması; (..) **'çünkü domuz eti pistir'** Yâni mutlaka necistir, pistir. Bu gerekçeden anlaşılır ki, ne kadar **pis** şeyler varsa hepsi öncelikle **haram**dır. Yalnız, dış görünüşüyle pis olanlar değil, bâtınen (görünmez, manen) pis olanlar da **haram**ır. (ELMALILI, 3/531)

Kim de çâresiz kalırsa her kim haram kılınan bu şeylerden zarûret sebebiyle yemek zorunda kalırsa, (başkasının hakkına) **saldırmamak (**zulmetmemek**) ve (**zarûret**) sınırını aşmamak üzere (**ihtiyaç fazlasını almamak) **şartıyla (**yerse) **muhakkak ki Rabbin gafûrdur, rahimdir.'** Zarûret ile karşı karşıya kalanı sorumlu tutmaz. Ona mağfiret eder. (S. HAVVÂ, 5/24)

Demek ki, **çâresiz** için yemek husûsunda haram olan hiçbir şey yoktur. Ancak, saldırganlık ve aşırılık sınırlaması vardır. Şu hâlde zor durumda bulunmayanlar için saldırganlık ve aşırılık öncelikle **haram**dır. Başkasının hakkına tecâvüz ederek / başkasına zarar vererek, yemek **haram**dır. (ELMALILI, 3/532)

Hadis: 'Bize **iki ölü** (balık ve çekirge) ile iki kan (ciğerlerdeki ve dalaktaki kan) **helâl** kılınmıştır. (İbni Mace'den, İ. H. BURSEVİ, 5/545)

Hanefîlere göre, **şifâ** vereceği kesin olarak bilinen haram yiyecek ve içeceklerle tedâvi mümkün ve câizdir. İbn-i Abidin, **mütehassıs doktor**, hastanın kesin şifâsı idrar veya kan içmesi yâhut ölü hayvan eti yemesi iledir' derse, bu **caiz olur**. (H. DÖNDÜREN, 1/274)

Yüce Allah, âyet-i kerîmede ölü, akıtılmış kan, domuz eti, Allah'tan başkası adına kesilmiş olanların **haram** kılınmasının yanında, sünnetle de bunlara başka şeyler eklenmiştir: Evcil **merkep (**eşek**)ler, atlar, katırlar yırtıcı** olan bütün **azı dişli hayvanlar, pençesi olan** bütün **uçan kuşlar da haram** kılınmıştır. (S. HAVVÂ, 5/31)

(146).**'İşte onları azgınlıkları yüzünden böyle cezâlandırdık.'** Yahûdiler, peygamberlerini öldürmüşler, haramı helâl, helâli haram saymışlar ve tefecilik yaparak fakirleri ezmişlerdir. Bu Âyetler onları reddetmek için inmiştir. (H. T. FEYİZLİ, 1/146)

'.. biz elbette doğru söyleyenleriz' cümlesi, Allâh'ın her hükmünün, her sözünün ve her emrinin ve her söylediğinin doğru ve hak olduğunu ifâde eder. Allah, aslâ yalan söylemez, en doğru sözlü olan Allah'tır. Kur'an Allah sözüdür. Bu itibarla **Kur'ân'ın bütün ilke ve hükümleri,** emir ve yasakları **doğru ve isabetlidir**. (İ. KARAGÖZ 2/575)

(147).**'De ki, Rabbiniz geniş bir rahmet sahibidir.'** Çünkü O, yalanlayanlara mühlet verir, onları çabuk cezâlandırmaz. (S. HAVVÂ, 5/25)

'De, söyle' emri, Peygamberin şahsında **bütün müminlere yönelik**tir. Bu itibarla, Allâh'ın insanlara tanıtılması ve İslâm'ın tebliğ edilmesi gerekir. (İ. KARAGÖZ 2/576)

Allah dilemeyince kimse bir şey yapamaz. Ancak, suçun (Allah tarafından) takdir edilmesi Allâh'ın rızâsı değil, suçlunun rızâsı bakımındandır. Rahim olan Allah, **günaha râzı değildir**. İnsanlara seçme, sezme yeteneği, peygamber, kitap, akıl ve hikmet vermiştir. Buna karşı, günahkârın arzu ettiği suç ve günaha izin vermesi, **günaha rızâsından değil**, kulun rızâsını yerine getirme ve **sorumluluğunu** ortaya koymak içindir. (ELMALILI, 3/536)

(148).**'Müşrikler: 'Eğer Allah dileseydine biz O'na ne ortak koşabilirdik ne de babalarımız; ne de herhangi bir şeyi haram kılabilirdik!' diyecekler.'** (..) Cüz'i irâde ve **seçme yetkisine sâhip** olan **insan**, bir şeyin kötü olduğunu bile bile, 'Allah böyle istediği için böyle yapıyorum' diyerek **kendini sorumluluktan kurtaramaz**. Çünkü onun, Allâh'ın ne dilediğini bilmesi mümkün değildir. Ancak peygamberlere gönderdiği vahiylerle murâd-ı ilâhiyi bilmek mümkün olabilir. Bu sebeple Cenâb-ı Hak, bu tür iddiâda bulunan kimselerden

iddiâlarını doğrulayacak kesin bir bilgi ve sağlam bir **belge getirmeleri**ni istemektedir. Fakat böyle bilgi ve belge yoksa ileri sürülen iddiâlar bir yalan, **kuruntu ve saçmalık**tan başka bir şey değildir. (Ö. ÇELİK, 2/150)

(149).**'De ki, kesin delil Allâh'ındır.'** **Kesin delil:** Kitap, peygamber ve beyan (İ. H. BURSEVİ, 5/551) (..) Ey müşrikler, sizin hiçbir deliliniz olmadığı ortaya çıktığı hâlde **üstün delil** Allâh'ındır. (İ. H. BURSEVİ, 5/550) (..) Allâh'ın ortaya koyduğu delillerde hiçbir eksiklik yoktur. Onlar mükemmeldir. (S. HAVVÂ, 5/26)

Son derece açık, **sağlam** ve değişmez, bozulması ve geçersiz kılınması mümkün olmayan **delil**, **Allâh'ındır**. Çünkü Allah, birçok deliller, birçok ibret örnekleri ortaya koymuştur. Geniş rahmeti ile göz, kulak, akıl, anlayış ve dilediğini seçme yeteneği vermiş, kitap ve peygamber göndermiştir. (ELMALILI, 3/539) **'el huccetü'l bâliğa: kesin delil':** Bundan maksat Kur'ân-ı Kerim, Rasûlullah (s)'in beyanları ve Allâh'ın ilim, hikmet, azamet ve kudretine delâlet eden kevni âyetlerdir. (Ö. ÇELİK, 2/151)

Müşrikler hem Allah'tan gelen emirleri ve peygamberi kabullenmez, Allâh'ın farzlarını, helâllerini haram / yasak, haramlarını da helâl/serbest sayarlar, hem de bunları, Allâh'ın dilemesine bağlarlar. Aynı zamanda ortaya çıkan Cebriye fırkası da bunlar gibi yaptığı kötü işlerin / **günahların** hepsinin **Allâh'ın dilemesiyle olduğunu**, kendilerinin bir rolü olmadığını söylerler. Bu yanlış bir inançtır. Çünkü böyle olsa ne peygamber, ne kitap gelirdi. Ne de emir ve yasaklar olurdu. Çünkü yüce Allah, "**Kim doğru yola gelmişse**, **ancak kendi lehine**, **kim de saparsa kendi aleyhinedir**." (17/15) buyurmaktadır. [krş. 9/105; 41/40] (H. T. FEYİZLİ, 1/147)

'Âyetleri yalanlayan ve âhirete îman etmeyen kâfirlerin arzularına uyma' demek, onların 'İslâm'a uygun olmayan inanç, düşünce, söz, eylem ve davranışlarını **benimseme,** kabul etme' demektir. (İ. KARAGÖZ 2/578)

6/151-153 İLÂHİ DİNLERİN ESÂSI OLAN ON HÜKÜM

151. (Ey Peygamberim!) **De ki: "Geliniz size Rabbinizin haram ettiği şeyi ben okuyayım: O'na hiç bir şeyi ortak / denk tutmayın, anaya babaya da iyilik edin, fakir düşmek (**korkusun**)dan çocuklarınızı öldürmeyin. Biz, sizin de onların da rızkını veririz. 'Zinânın ve her türlü kötülüğün' açığına da gizlisine de yaklaşmayın. Allâh'ın haram ettiği canı geçerli sayılan bir hak olmadıkça öldürmeyin." İşte (**Allah**), düşünesiniz diye size bunları emretti.**

152. Yetimin malına da rüşdüne kadar en güzelin dışında yaklaşmayın. Ölçü ve tartıyı tam ve doğru yapın. Biz hiçbir kimseye gücünün yettiğinden fazlasını yüklemeyiz. Söz söylediğiniz zaman, akrabânız da olsa adâleti gözetin. Allâh'ın ahdini (verdiği emri ve verdiğiniz sözü**) yerine getirin. İşte (**Allah**), düşünüp öğüt alasınız diye bunları emretti.**

153. İşte İslâm, dosdoğru yolumdur. O hâlde ona uyun, (başka**) yollara uymayın ki (**bunlar**) sizi Allâh'ın yolundan ayırmasın. İşte 'Allah, emirlerine uygun yaşayıp kötülüklerden sakınasınız' diye size bunları emretti.**

151-154. Bu Âyetlerde sıralanan **on emir** şunlardır:

(151).**Bir: (1) 'O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın.'** Bu, İslâm'ın ana ilkesi olup, Allâh'ın birliği inancının ve Müslüman olmanın ilk şartıdır. (KUR'AN YOLU, 2/486)

Şirk en büyük zulümdür (31/13). **Şirk** koşmak **haram,** şirki terk etmek ise **farz**dır. İnsan, şirki terk etmeden mümin olamaz. Allah şirki, tevbe etmedikçe affetmez (4/48, 116), **Hadis:** 'Allâh'a **şirk koşmadan** ölen mümin kimse **cennete girer;** Allâh'a şirk koşarak ölen müşrik kimse ise cehenneme girer.' (Müslim) anlamındaki hadîs-i şerifte **müşrik** insanın **cehennem gireceği** açıkça bildirilmiştir. (İ. KARAGÖZ 2/580, 581)

İki: (2) 'Ana babaya iyilik edin.' Ana babaya iyiliği terk etmek **haram**dır. Onlara karşı gelmek, kötülük yapmak ise öncelikle **haram**dır. (S. HAVVÂ, 5/32)

Anne babaya ancak Allâh'a **şirk** ve **isyan** konusu olduğunda **itaat edilmez.** (31/15). Bunun dışında anne babanın meşru isteklerinin yerine getirilmesi, onlara iyi davranılması, **ihtiyaçlarının karşılanması,** azarlanmaması, **kalplerinin kırılmaması** onlara itaat kavramına dâhildir. (..) **'Anne babaya iyilik edin'** emrinde, onlara kötülük etmeyin, zulmetmeyin anlamı da vardır. Anne babaya kötülük etmek, **zulmetmek** ve onları **incitmek haram**dır. İsrâ sûresinin 23 – 25'nci âyetlerinde sâdece Allâh'a ibâdet etmek, anne babaya **ihsanda bulunmak,** onlara **öf** bile **dememek,** onları azarlamamak, onlara güzel söz söylemek, onlara merhamet etmek ve **hayır duâ**da bulunmak **emredilmiştir.** (İ. KARAGÖZ 2/581)

Üç: (3) 'Fakirlik korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin.' Çocuklarınızı öldürmeyin emri, **kürtaj** konusuyla yakından ilgilidir. Günümüz âlimlerinin büyük çoğunluğu, hâmileliğin hangi aşamasında olursa olsun, **çocuk düşürmenin** ve **aldırmanın haram** olduğu görüşündedir. (..) Hz. Peygamber'in doğum kontrolünün en basit şekli olan **azil / meniyi rahimin dışına akıtma** uygulamasına izin verdiğine dâir **hadisler** vardır. (Buhâri, Müslim, Ebû Dâvud) Çeşitli mezheplerin âlimlerinin çoğunluğu da **azlin câiz olduğu**nu kabul etmişlerdir. (..) Azlin mubah olması, gebe kalmamak için - başka bir yasak çiğnenmedikçe ve zararlı olmamak kaydıyla – daha başka tıbbi önlemlere başvurmanın da câiz olduğunu gösterir. Çünkü **Kur'an'da gebe kalmamak değil, çocuk öldürmek yasaklanmıştır.** Bununla birlikte evlenmenin asıl amacı, neslin devâmı ve gelişmesi için çocuk yapmaktır. Bu sebeple kadının güzelliğinin bozulması, çocuğun bir ayakbağı telâkki edilmesi gibi keyfi sebeplerle **fıtratın tabii akışına müdâhale** etmek, özellikle Müslüman nüfusun artmasının gerekli olduğu hâl ve şartlarda **çocuk yapmaktan kaçınmak doğru değil**dir. (KUR'AN YOLU, 2/487)

Dört: (4) 'Kötülüğün (çok ağır günah olan fuhuşun**) gizlisine de, açığına da yaklaşmayın.'** Burada dördüncü olarak haram kılınan şeyler, açıktan açığa **zinâ** ve benzeri açık ahlâksızlıklar, günahlar ya da gizlice **zinâ** etmek ve buna benzer günahlardır. (S. HAVVÂ, 5/32)

Âyette geçen **'fuhuş: kötülük'** deyimini **zinâ** eylemine özgü kılmak hem akışın tabiatına, hem de çoğul kipinin yapısına daha uygun düşmektedir. Çünkü zinâ suçunun işlenmesine **önayak** olan bâzı **davranışlar** ve koşulların **her biri** bizzat **fuhuştur**. Örneğin süslenmek, **açılıp saçılmak,** erkek kadın karışık yaşamak, **şehvet dolu sözler,** işâretler, davranışlar ve gülüşmeler, aldatmalar, **çekici davranışlar** ve tahrikler… Evet bunların tümü en son kötülüğü

kuşatan kötülüklerdir, haddi aşmalardır. **Gizlisiyle, açığıyla hepsi fuhuş**tur. (S. KUTUB, 4/208)

Ayrıca, **kötülüğü / fuhuşu** yapmayın yerine **yaklaşmayın** buyurulması, insanı kötülüğe sevk edebilecek ortam ve şartlardan uzak durmayı ön görmektedir. (KUR'AN YOLU, 2/488)

Beş: (5) 'Allâh'ın haram kıldığı bir canı, hak ile olmadıkça öldürmeyin.' Yüce Allah, insan öldürmeyi yasaklamış ve bir cana kıymayı bütün canlara kıymak gibi saymıştır. (5/32). Bir insanın **kasden** bir insanı öldürmesi **haram** olduğu gibi, **kan dâvâsı da haram**dır. **(İ.** KARAGÖZ 2/583)

Hadis: 'Her Müslümanın diğer Müslümana **canı, malı ve ırzı haram**dır.' (Müslim Birr 32)

Hadis: 'Büyük günahlar; Allâh'a ortak koşmak, anne babaya isyan etmek, insan öldürmek ve yalan söylemektir.' (Müslim Îman 144; İ. KARAGÖZ 2/584)

(152).**Altı: (6) 'Yetimin malına, ergenlik çağına erinceye kadar o en güzel olanından başka bir şekilde yaklaşmayın.'** Yetimlerin zayıflığından yararlanıp onların mal ve mülküne tecâvüz etmek, **haram**dır. (4/2). **'Zulüm ile yetimlerin mallarını yiyenlerkarınlarına ancak ateş yemiş olurlar. Onlar alevli bir ateşe gireceklerdir.' (**4/10; İ. KARAGÖZ 2/584) (..) Yetimin malına el sürmemek, onun ergenlik çağına ulaşmasına kadar devâm eder. Ergenleştiğinde, malı ona verilir. (S. HAVVÂ, 5/33)

Yedi: (7) 'Ölçüyü, tartıyı da tam ve doğru yapın.' Âyette **'ölçü ve tartıyı adâletle yapın'** emri bağlayıcıdır. Ticâret hayâtında ölçü ve tartıda eksiklik ve haksızlık yapmak zulüm **haram,** büyük günah ve ahlâk dışı bir davranış olduğu gibi, ölçü ve tartıyı tam yapmak, kurallara riâyet etmek, Allâh'a itaat, ibâdet, sevap ve ahlâki bir davranıştır. (İ. KARAGÖZ 2/584) (..) **(**Akrabâ da olsa**)** Hem eksik veya fazla ölçü kullanmayınız. Hem de ölçer ve tartarken, eksik veya fazla yapmayınız. **Adâlet** ve **eşitliği** sağlamada **gücünüz yettiği kadarla** sorumlusunuz. Gücünüzün yetişmediği affedilmiştir. (ELMALILI, 3/547)

Sekiz: (8) 'Ve söz söylediğiniz zaman - yakınlarınız dahi olsa - âdil olun' emri, müminin hem **konuşmasın**da, hem **şâhit,** haber ve **hüküm verme** konusunda âdil ve **doğru olması** gerektiğini ifâde eder. Emir herkesi bağlayıcıdır. Doğru sözlü ve âdil olmak **farz** (33/70), yalan, yalancı şâhitlik ve zulüm **haram**dır. (4/135, 5/8; İ. KARAGÖZ 2/585)

Bu buyruk, çeşitli konularla ilgili bilgi, haber, hüküm, övgü, yergi, sözleşme, yemin, vaad, vasiyet, öğüt, eleştiri, emir, istek, istişâre gibi, **her türlü sözlü ilişkilerde adâletli, dürüst** olmayı, haksızlık, zulüm, incitme, eziyet, hakâret gibi ahlâka aykırı amaçlar güden sözler sarf etmekten sakınmayı kapsamaktadır. (KUR'AN YOLU, 2/489)

Dokuz: (9) 'Allâh'ın ahdini de yerine getirin.' Allâh'ın size teklif ettiği, **emirleri**, **yasakları**, Allah adına başkalarına verdiğiniz **ahitleri**, nezirleri, yeminleri, **akitleri**, geçerli her türlü taahhütleri yerine getiriniz. **Ahdi bozmak haram**dır. (ELMALILI, 3/547)

(153).**On: (10) 'Bu benim dosdoğru yolumdur. Buna uyun (**başka**) yollara uymayın.'** Rasûlullah bize, bir düz çizgi çizdi, bu rüşd yoludur dedi, Sonra bunun sağından ve solundan birçok çizgiler daha çizdi, bunlar da birtakım yollardır ki, her birinde bir **şeytan** vardır, ona çağırır dedi. Sonra da bu âyetleri okudu. **(Hadis,** ELMALILI, 3/548, Buhâri'den)

6/154-157. SEMÂVİ KİTAPLAR VE KUR'AN

154. Yine biz, iyilik yapanlara (nîmetimizi**) tamamlamak, herşeyi genişçe açıklamak, doğru yola iletici ve rahmet olmak üzere Mûsâ'ya Tevrat'ı verdik. Bu sâyede onlar (**İsrâiloğulları**), Rablerine kavuşacaklarına inansınlar (**diye**).**

155. İşte bu (Kur'an**), mübârek bir kitaptır ki onu biz indirdik; ona uyun ve onunla korunun / aykırı davranmaktan sakının ki merhamete eresiniz.**

156. (Ey Mekke halkı! Bu Kur'an'ı indirmemizin sebebi**): "Kitap(**lar**), yalnız bizden önceki topluluklar (**yahûdi ve hıristiyanlar**)a indirildi, biz ise, onların okunmasından hakikaten habersizdik (**anlamıyorduk**)." demeyesiniz diyedir.**

157. Yahut: "Bize kitap gönderilseydi, biz onlardan daha doğru yolda olurduk." demeyesiniz diyedir. İşte artık size Rabbinizden açık delil, doğru yol (rehberi**) ve bir rahmet gelmiştir. Allâh'ın âyetlerini yalanlayandan ve onlardan yüz çeviren (**ve çevirten**)lerden daha zâlim kimse bulunabilir mi? Âyetlerimizden yüz çevirenleri (**bu**) yüz çevirmeleri sebebiyle, azâbın en kötüsüyle cezâlandıracağız.**

154-157. (155).**(-)** '**Kur'ân'a uyun'** ve **'Allâh'a karşı gelmekten sakının'** emirleri, Kur'an'daki emirlere uyulması ve yasaklardan sakınılması, ilke ve hükümlerine riâyet edilmesi gerektiğini ifâde eder. **'Kur'ân'a uyun ve Allâh'a karşı gelmekten sakının'** emirleri, prensip olarak Kur'ân'ın **bütün emir ve yasaklarının bağlayıcı** olduğunu, emir ve yasaklara riâyet etmenin **farz olduğunu** ifâde eder. **(**İ. KARAGÖZ 2/590) (Bu konuda hatırlayabildğim bir istisnâ da var: Şöyle ki, **'gul sîrû fi'l ard' / Yeryüzünde seyahat ediniz'** emri, namaz gibi, oruç gibi yerine getirilmediğinde günah işleneceği anlamına gelmez. Bâzı tefsirlerde bu emrin **ibâha / mubahlık** için olduğu belirtilmektedir. (M. SELMAN)

(156).(Bu Kur'an'ı indirmemizin sebebi) **Kitap (**lar**) yalnız bizden önceki topluluklar (**Yahûdi ve hıristiyanlar)**a indirildi**, **biz ise**, **onların okunmasından hakikaten habersizdik (**anlamıyorduk**) demeyesiniz diyedir.'** Tevrat ve İncil Arapça olmadığı için, Araplar bu durumu bahâne ederek 'Biz onların dillerinden anlamıyoruz, bu yüzden içlerindeki hükümlerden de habersiziz' diyebilirlerdi. Kur'ân'ın Arapça inmesinin sebebi, onlara itiraz imkânı bırakmamaktı. (H. DÖNDÜREN, 1/276)

(157).**'İşte size Rabbinizden açık bir delil, bir hidâyet ve bir rahmet gelmiştir.'** Bu âyette **Kur'ân-ı Kerim** üç kelime ile nitelendirilmiştir: **Beyyine (**delil**), hüdâ (**hidâyet**) ve rahmet.**
(a).Beyyine: Kesin belge. Gerçeği ortaya koyan kesin belge. Kur'an, içeriği itibariyle gerçeği, iyiyi, güzeli ortaya koyan delil ve belgedir. **(b).Hüdâ:** Hidâyet rehberi. **(c).Rahmet:** İnanan topluluklara hayır ve saâdet getirdiği için, rahmet olarak nitelendirilmiştir. (KUR'AN YOLU, 2/491)

6/158 KIYÂMET ALÂMETLERİ

158. (Ey Peygamberim! İnanmak için ne bekliyorlar**?) O** (müşrik)**ler mutlaka kendilerine (**ölüm veya azap**) meleklerinin gelmesini yâhut Rabbinin (**imhâ eden azâbının**) gelmesini ya da Rabbinden (**kendilerini imâna mecbur eden**) bâzı** (kıyâmet) **alâmetlerin**(in) **gelmesini mi bekliyorlar? Rabbinin bâzı alâmetleri geldiği gün, evvelce îman etmemiş veya îmânında hayır kazanmamış hiçbir kimseye îmânı fayda vermez. De ki: "Bekleyin (**o kıyâmet alâmetlerini**)! Şüphesiz biz (**de**) bekleyenlerdeniz."**

158-158. (a).(İnanmak için ne bekliyorlar) **onlar mutlaka kendilerine (**ölüm veya azap**) meleklerinin gelmesini,**

(b). yahut Rabbinin (imhâ eden azâbının**) gelmesini,**

Yâhut Rabbinin gelmesi ile anlatılmak istenen Rabbinin emrinin gelmesidir. Nesefi'ye göre, **Rabbin gelmesi**, Rabbinin **emrinin** gelmesidir. Bu da azap veya kıyâmettir. (S. HAVVÂ, 5/42) **'Melekler sıra sıra dizili olduğu halde Rabbin(**in emri**) geldiği zaman** buyruğunca haklarında en son ilâhi hükmün ortaya çıkmasına,

(c). ' Ya da Rabbinden bâzı alâmetlerin gelmesini mi bekliyorlar.'

'Üzerimize gökten taş yağdır' (8/32**), 'Yahut zannettiğin gibi üzerimize gökten parçalar düşürülmesin'** dedikleri şekilde başlarına taş yağması, göğün parçalanıp üzerlerine düşmesi veya **îman** etmeye **mecbur edecek alâmetlerin gelmesine** bakarlar. (ELMALILI, 3/553)

'âyât / mûcizeler' Abdullah b. Mesud'un şöyle dediği rivâyet edilmektedir: Yüce Allah bu ifâde ile, görülünce îman etmenin hiçbir fayda sağlamayacağı alâmetleri kasdetmiştir ki, onlar da **güneşin batıdan doğması, dâbbetü 'l arz** ile **Ye'cüc ve Me'cüc**'ün ortaya çıkmasıdır. (Taberi ve İbnü 'l Cevzi'den M. DEMİRCİ, 1/467)

(d). 'Ondan önce îman etmiş (olmayan**) veya îmânında hayır kazanmamış kimseye îmânı fayda vermez.** Bu îman**,** ümitsizlik hâlindeki îmandır**.** Çâresizlik ve son pişmanlık halindeki îman da fayda vermez**.** Âyetin bu kısmı**, amelsiz îmanın** fayda vermeyeceğini savunanların delilidir. (Beyzâvi'den, H. T. FEYİZLİ, 1/149)

'Hışmımızı gördükleri zaman inanmaları, kendilerine bir fayda sağlamadı.' (Mü'min 40/85) buyruğu üzere, cezânın açıkça görüldüğü böyle zamanda, **yeis (**ümitsizlik**) zamanında îman kabul edilmez. (**ELMALILI, 3/553**)**

Hadis: Güneş, batıdan doğmadıkça kıyâmet kopmayacaktır. Güneş batıdan doğduktan sonra ve insanlar bunu gördükten sonra, îman etmeleri fayda vermeyecektir. (M. A. SÂBÛNİ, 1/399, Buhâri'den)

6/159. EHL-İ KİTABIN VE MÜSLÜMANLARIN FIRKALARA AYRILMASI

159. (Ey Peygamberim!) **Dinlerini parça parça edenler ve (**şirk ve tâğûta mensup liderlerin**,** hevâ ve hevesleri uğruna dinde**) grup grup ayrılanlar var ya, sen hiçbir şekilde onlardan değilsin. Onların işi Allâh'a âittir. Sonra (**Allah**,) onlara yaptıklarını haber verecek (**ve hesaplarını görecek**)tir. [**krş**. 3/102-103; 30/32]**

159-159. 'Dinlerini parça parça edenler' İbn Abbas, Mücâhid ve Katâde'den nakledilen bir rivâyete göre **'dinlerini parça parça edip gruplara ayrılanlar'**dan maksat **yahûdiler ve hıristiyanlar (**İbn Atıyye**) ,** yine İbn Abbas'a isnad edilen başka bir görüşe göre bunlar **müşrikler**dir. (Râzi) Zîrâ (..) İslâm'dan önceki Araplar çok çeşitli inanç gruplarına ayrılmışlardı. Ayrıca bu âyette, **İslâm ümmeti** içinde daha sonra ortaya çıkan **gruplaşmalara işâret** buyurulduğu da düşünülebilir. Her hâlükârda âyet-i kerîme, **dinde birlik ve berâberliğin önemi**ni vurgulamakta, bu hususta ayrılığa düşenlerin Hz. Muhammed'den de uzaklaşmış olacakları uyarısında bulunmaktadır. (KUR'AN YOLU, 2/494)

'Bölük bölük olanlar yok mu? Senin onlarla hiçbir alâkan yoktur.' Onlar hakkında sana soru sorulmaz. Onların tefrikalarından dolayı sen sorumlu olmayacaksın. Onların görecekleri cezâ, sana gelip çatmaz. (S. HAVVÂ, 5/36)

6/160 İYİLİĞİN VE KÖTÜLÜĞÜN KARŞILIĞI

160. Kim (Allâh'a**) bir iyilik (**ve sâlih amel**)le gelirse, kendisine onun on misli (**sevap**) vardır. Kim de bir kötülükle gelirse o, sâdece onun dengiyle cezâlandırılır. Onlar haksızlığa uğratılmazlar.**

160-160. 'Kim bir iyilikle gelirse onun on katı vardır, kim de bir kötülükle gelirse o ancak misliyle (dengiyle**) cezâlandırılır.'** Bâzı âyet ve hadislerde kötülüğün karşılığının dengi ile iyiliğin karşılığınınsa fazlasıyla verileceği bildirilmiş, bu fazlalık yukarıdaki âyette **on misli** olarak belirtilmiştir. Diğer âyetlerde ise, miktar belirtilmeksizin, **'kat kat fazlasıyla'** (4/40), **daha iyisiyle** (27/89), **daha güzeliyle** (42/23) karşılık bulacağı bildirilmiştir.

Hadis şârihlerinin / açıklayıcılarının ayrıntılı incelediği bâzı hadislere göre, istenip de yapılmayan **kötülük** (günah olarak) yazılmayacak, yapılan da bir tek kötülük olarak yazılacak, buna karşılık istenip te yapılmayan **iyilik** bir iyilik olarak, yapılan da 10 mislinden 700 misline kadar katlanarak yazılacaktır. Bu hadislerin birinde **yediyüz misli**nden sonra, bir de '**daha çok katlanarak'** ifâdesi yer alır. (KUR'AN YOLU, 2/494, Buhâri, Rikak'tan)

6/161-164 DOSDOĞRU DİN

161. (Ey Peygamberim!) **De ki: "Şüphesiz ben, Rabbimin beni doğru yola, dosdoğru bir din olan İbrâhim'in Hanîf (**tevhid**) Dîni'ne ilettiğiyim. O müşriklerden değildi."**

162. (Ey Peygamberim!) **De ki: "Benim namazım, (**hac**,** umre**,** diğer**) ibâdetlerim, hayâtım ve ölümüm âlemlerin Rabbi Allah içindir."**

163. "O'nun hiçbir ortağı yoktur. Ben bununla emrolundum. Ben (bu ümmette**) müslümanların ilkiyim." [**krş**. 6/14** ve dipnotu**]**

164. (Ey Peygamberim!) **De ki: "O (**Allah**), herşeyin Rabbi iken, ben Allah'tan başka bir rab mı arayayım? Herkesin kazandığı ancak kendisinedir. Hiçbir günahkâr, diğerinin (**işlediği günah**) yükünü taşımaz (**herkes kendi yaptığından sorumludur**). Sonunda dönüşünüz ancak Rabbinizedir. Hakkında ayrılığa düştüğünüz şeyleri, (**O**) size haber verecektir."**

161-164. (161).**'İbrâhim'in hanif dînine.'** Hz. İbrâhim'in **hanif** olan dîninin esasları şöyledir: **(a)** Allâh'ın varlığına ve birliğine ve bütün peygamberlere inanmak, **(b)** Allah'tan başka hiçbir şeyi ilâhlaştırmamak, **(c)** Allâh'ın koyduğu esaslarda yürümek, **(d)** Hakka yönelip her türlü bâtıldan ve haramdan uzak durmak. (H. T. FEYİZLİ, 1/149)

Hadis: Hz. Âişe'den, Habeşlilerin oyunlarını seyretmek üzere tenimi (başımı) Rasûlullah'ın omuzuna koydum. Sonunda usanıp, yanından çekilip gittim. Rasûlullah o gün, şöyle buyurdu: Yahûdiler bilsin ki, bizim dinimizde bir genişlik **(müsamaha)** vardır. Ben müsamahakâr haniflik ile gönderildim. (S. HAVVÂ, 5/50)

'O, ortak koşanlardan değildi.' İbrâhim (a.s.)'a tâbi olduğunu iddiâ eden Mekke'li müşrikleri **'Uzeyr Allâh'ın oğludur'** (9/30) diyen Yahûdi müşrikleri, **'Mesih Allâh'ın oğludur'** diyen hıritiyan müşrikleri reddetmektedir. (İ. H. BURSEVİ, 5/591)

Hadis: Bir bayram günü Rasûlullah (s) iki koç kurban etti. Onları keserken şöyle buyurdu: **İnnî veccehtü vechiye….., İnne salâtî ve ….**âyetlerini okudu. (S. HAVVÂ, 5/50, Buhâri'den, İ. H. BURSEVİ, 5/592)

(164).**'Kendi (**günah**) yükünü taşıyan hiç kimse, bir başkasının (**günah**) yükünü taşımaz.'** Yâni ne günah yapmakta, ne de cezâsını çekmekte vekâlet (vekillik) cereyan etmez. Herkes yaptığı günahı kendi yapar ve cezâsını kendi çeker. Şu halde birinin diğerine 'Sen sunu şöyle yap da günahı, **cezâsı** yalnız **benim boynuma olsun'** demesi yalandır. Günah yapan yaptığının cezâsını çeker; öyle deyip yalan söyleyen, günaha teşvik eden de bu yalanının, bu teşvik ve aldatmasının, bu kötü taahhüdünün cezâsını çeker. (ELMALILI, 3/561)

Bu âyetle insanlık tarihinde ilk defa **suçların şahsiliği esâsı** getirilmiştir. Bu sebeple câhiliye devrinde suç işleyenin yakın akrabalarını da suça ortak etmek sûretiyle işlenen kan davaları zulmü yasaklanmıştır. [krş. 2/286; 35/18] (H. T. FEYİZLİ, 1/149) Bu husus dünyâda ve âhirette de böyledir. (İ. KARAGÖZ 2/600)

Hadis: 'Kişi ne babasının ne de kardeşinin suçundan dolayı **sorumlu tutulamaz.'** (Nesâi Tahrim 29, İ. KARAGÖZ 2/599)

Âhirette kişininîmânı var ve ameli sâlih ise **mükâfat**, îmânı yok, ameli kötü ise **cezâ** verilir. Kimse kimsenin günahını yüklenmez, kimse **kimseye sevâbını vermez,** kimse kimsenin günahını almaz, kimse başkasının günahı ile cezalandırılmaz. (54/24; İ. KARAGÖZ 2/600)).

6/165 ÜSTÜNLÜKLER İMTİHAN İÇİNDİR

165. (Ey insanlar!) **Sizi (**emirlerini yerine getirmede**) yeryüzünün halîfeleri / görevlileri yapan, size verdiği şeylerde sizi imtihan etmek için kiminizi kiminizden derecelerle üstün kılan O'dur. Şüphesiz ki Rabbinin cezâsı çabuktur ve yine şüphesiz O, çok bağışlayan, çok merhamet edendir.**

165-165. 'O sizi yeryüzünün halîfeleri yapandır.' Yeryüzünde nice ümmetler gelmiş geçmiştir. Siz Muhammed ümmeti, hepsinin halefi olmuş, yerlerine konulmuş bulunuyorsunuz. Allâh'ın bundan böyle yeryüzünde sâhiplik edecek, **yönetecek** ve **hükümlerini uygulayacak** olan görevlileri, **sorumluları** sizsiniz. Allâh'ın Âdem'e takdir ettiği, meleklere nasip etmediği bu yüksek makam ve şerefe sizi tâyin edip, ağır sorumluluk ve emaneti size verdi. (ELMALILI, 3/562)

'Size verdiği şeylerde, sizi imtihan etmek için kiminizi kiminizden derecelerle üstün kılan O'dur.' Derecelerin farklı olmasının sonucu, nice yükseklerdekiler düşebilir. Ve nice aşağıdakiler çıkabilir. Bunun için **üst derece**de bulunanların tehlikeleri daha çok, **sorumluluk**ları **daha ağırdır**. O halde, dünyâda mevki ve mertebe (ve mal) yüksekliğine mağrur olmamalıdır. (S. HAVVÂ, 5/52, ELMALILI, 3/562)

Allah insanlara **farklı** derecede **mal – mülk ve itibar vermiştir.** İnanları, nîmetleri ve varlık âlemindeki herşeyi yaratan Allah'tır. Allah hakimdir, her sözü, her işi ve her ilkesi **hikmet dolu**dur. İnsanları, **fiziki** yapıları, boyları, endâmı, **ten rengi**, aklı ve **yeteneklerini farklı yarattığı** gibi, rızık, imkân, **mal – mülk,** itibar, iş ve **görevleri**ni de **farklı yaratmıştır.** İnsanların kimisi çok zeki ve akıllı, kimisi az zeki ve aklı kıt, kimisi zengin, kimisi fakirdir. Bunun pek çok hikmeti vardır. Bu hikmetlerden birinin bu âyette **'imtihan'** olduğu bildirilmektedir. Diğer bir gerekçe, Zuhruf sûresinin 32'nci âyetinde şöyle bildirilmiştir: **'Dünyâ hayâtında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık; birbirlerine iş gördürmeleri için kimini kimine, derece derece üstün kıldık.'** (İ. KARAGÖZ 2/602)

Bu âyetten şu **üç sonuç** çıkmaktadır: **(1)**. İnsanın, içinde yaşadığı dünyâda ilâhî tebliğin ve hükmün yerine getirilmesini sağlayan **halîfe/yönetici** oluşu. **(2)**. İnsanların dünyâlık bakımından **birbirinden farklı** oluşu. **(3)**. Bu **farklılığın hikmeti**; kazancında çok verilenin de, az verilenin de hatta mahrum edilenin de **imtihan** edilmesidir. İnsan, verilen bu lütuf karşısında ya şükrünü unutmuş azgınlığını çoğaltmıştır yâhut verilenlerin azlığından şikâyet ve isyan etmiştir yâhut da her hâline şükredip gereğini yapmıştır. [bk. 3/134; 24/37] (H. T. FEYİZLİ, 1/149)

7.A ‘ R A F S Û R E S İ

Mekke döneminde nâzil olmuştur. 206 âyettir. A‘râf, 46. âyette geçtiği üzere, cennetle cehennem arasında yüksek bir tepe olup ondan bahsedilmesi nedeniyle bu kelime sûreye ad olmuştur. Bâzılarına göre sûrenin 163 ve 171. âyetleri Medîne’de inmiştir. (H. T. FEYİZLİ, 1/150)

Rahmân ve Rahîm Allâh’ın adıyla

7/1-3 KUR’ÂN’A UYUN

1. Elif, Lâm, Mîm, Sâd.

2. (Ey Peygamberim**!** Bu Kur’an**,) kendisiyle (**insanları**) uyarman ve inananların da düşünüp öğüt alması için sana indirilen bir kitaptır. Bu (**Kur’ân’ı tebliğ konusun)**dan dolayı yüreğinde bir sıkıntı olmasın.**

3. (Ey insanlar**!) Rabbinizden size indirilen (**Kur’ân-ı Kerîm’)**e uyun, onun dışında / onsuz birtakım ‘önder ve dostlara’ uyup peşlerinden gitmeyin. Ne az öğüt alıyorsunuz!**

1-3. (1).**‘Elif, lâm, mîm, sâd.’** Bu harflerin tefsiri ile ilgili her hangi bir nas / açık hüküm yoktur. Müfessirlerin bu konuda bütün söyledikleri, kendi anlayışları çerçevesinde kaydettikleri birtakım görüşlerdir. (S. HAVVÂ, 5/78)

‘Ondan dolayı göğsünde bir sıkıntı olmasın.’ Müşrik Arapların çoğu, Peygamberimizi yalancılık ve büyücülük ile itham ediyorlar, ileri gelenleri halka, ‘îman etmeyin, ilâhlarınıza sabredin, bu okunanlar uydurmadır, Zikir / Kur’an aramızda Muhammed’e mi indirildi?’ diyorlardı. (38/4-8). Müşriklerin söyledikleri sözlertden dolayı **göğsü daralan** (15/97) Peygamberimiz (s) **mümin olmuyorlar** diye âdetâ **kendisini helâk edecek** duruma geliyordu. (26/3). Yüce Allah Peygamberine yapılan tepkilere **aldırış etmemesini,** sıkıntıya düşmemesini, daha önceki toplumların da peygamberlerinden yüz çevirdiklerini ve onları yalanladıklarını (26/6) ve görevinin sâdece Kur’ân’ı **tebliğ** etmek olduğunu (42/48) bildirdi. (İ. KARAGÖZ 2/604)

‘Rabbinizden size indirilen (Kur’an’)**a uyun’** emri, kayıtsız, şartsız ve mutlak olarak zikredilmiştir. Dolayısıyla aksi bir karîne ve delil bulunmadıkça Kur’ân’ın bütün emirlerine uymak ve yasaklarından sakınmak, ilke ve hükümlerini uygulamak, helâlini hel+al, haramını

haram kabul etmek ve haramlardan sakınmak **farz**dır. (..) Âyetin **'Allah'tan başka dostlara uymayın'** anlamındaki ikinci cümlesinde Allâh'a **isyan konusunda** insanlara **itaat** edilmesi **yasak**lanmaktadır. Âyetin bu cümlesine göre Kur'an hükümleri ile örtüşmeyen hiçbir hükme, emir ve yasağa uyulmaz, uyulursa Allâh'a isyan edilmiş olur. Şu âyette, Allah ve Peygamberinden başkalarının İslâm'a aykırı emir ve yasaklarına uymamanın gerekçesi bildirilmektedir. **'Eğer, yeryüzündekilerin çoğuna itaat edersen, seni Allah yolundan saptırırlar.'** (6/114). Herhangi bir konuda âyet veya sahih bir hadis var ise, bu âyet ve hadis esas alınır, başka görüşlere itibar edilmez. (İ. KARAGÖZ 2/605)

'Ondan başka dostlara uymayın.' Allâh'ı bırakıp, ondan başka kimselerin peşinden gitmeyin. Rasûlullah'ın gösterdiği yolu bırakmayın, başka yollara sapmayın. Başka yollara saparsanız, Allâh'ın hükmünden yüz çevirmiş olursunuz. Yâni, Allâh'ın dışında cin ve ins(an) **şeytanlarını veli (dost)** edinmiş, onlara itaat etmiş, olursunuz. (S. HAVVÂ, 5/79)

7/4-7 GEÇMİŞ ÜMMETLERİN HELÂKİ

4. Nice isyankâr belde (halkı**) var ki biz onları helâk ettik. Öyle ki azâbımız onlara geceleyin veya gündüz uykusunda iken geliverdi. [**krş**. 7/97-99; 16/45]**

5. Azâbımız onlara geldiğinde, onların yakınmaları (itirafları**): "Biz gerçekten (**Allâh'ın hudûdunu aşan**) zâlimlerdendik" demeleri oldu.**

6. Kendilerine (peygamber**) gönderilenlere, kesinlikle soracağız ve gönderilen (**peygamber**)lere de (**kendilerine uyup uymayandan ve tebliğ görevinden**) elbette soracağız.**

7. Ve onlara (dünyâda yaptıkları**) herşeyi, kesin bilgi(**miz**) ile kesinlikle anlatacağız. Biz, hiçbir zaman onlardan uzak (**ve habersiz**) değildik.**

4-7. (4).**'Nice yurtlar vardır ki, biz onları helâk etmişizdir. Geceleyin uyurken veya öğleyin dinlenirken baskınımız gelip çattı, onlara.'** Özellikle bu iki vaktin zikredilmesinin sebebi, gaflette oluş vakitleri olmasındandır. Bu vakitlerde gelen **azap** daha şiddetli ve daha dehşetlidir. Nesefi şöyle diyor: Lût (a.s.) kavmi geceleyin **seher vakti**, Şuayb (a.s.) kavmi de **kaylûle** (kuşluk ve sonrası) vakti helâk edilmişlerdir. (S. HAVVÂ, 5/79)

(5).**'Azâbımıza uğradıkları andaki tek feryatları 'Biz gerçekten zâlimdik' demekten ibâret oldu.'** Bu felâketzedelerin bu sözleri ile kasdettikleri zulüm, **müşriklik** anlamına gelir. Kur'an üslûbunda bu ifâde biçimine sık sık rastlarız. Gerçekten müşriklik zulüm olduğu gibi, zulüm de müşrikliktir. Kendisini yaratan Rabbine **ortak koşan kimseden daha zâlimi** düşünülebilir mi? (S. KUTUB, 4/256)

Burada **zulüm,** inat etme, peygamberi yalancılıkla suçlama, uyarılara kulak tıkama, Allâh'ın âyetlerine sırt çevirme, bunların hepsini de kapsamak üzere, **şirk** anlamına gelir. (KUR'AN YOLU, 2/501)

Hadis: Kendilerinin ileri sürecekleri bütün mâzeretler ortadan kaldırılmadığı sürece, hiçbir kavim **helâk** edilmiş değildir. (İbn Humeyd'in Abdullah b. Mesud'dan rivâyeti, S. HAVVÂ, 5/83)

(6).**'And olsun ki, kendilerine peygamber gönderilmiş olanlara da soracağız, peygamber olarak gönderilenlere de soracağız.'** Gönderilen peygamberleri nasıl, ne cevap ile karşıladınız. **'Elçilere ne cevap verdiniz'** (Kasas 28/65) diye sorguya çekeceğiz. (ELMALILI, 4/11)

Rahmân 55/39**: 'O gün ne insana, ne de cinne günahlarından sorulmaz.'** Suçlu oluşları yüzlerinden belli. Suçları bütün belgeleriyle bilinmiş ve zapt edilmiştir. Kendilerinden veya şundan – bundan sormağa gerek yoktur, demektir. (ELMALILI, 4/12)

(7).**'And olsun ki onlara, bilerek anlatacağız.'** Peygamberler, soruldukları zaman, **'Bizim bilgimiz yok, gizlileri bilen yalnız sensin, sen.'** (Mâide, 5/109) diyecekler. Bunun üzerine en gizli durumlarına varıncaya kadar hepsinin yaptıklarını, içlerini, dışlarını ilmimizle yüzlerine vuracağız. (ELMALILI, 4/12)

7/8-10 KIYÂMET GÜNÜ AMELLERİN TARTILMASI

8. O gün (kıyâmette**,** herkesin dünyâda yapıp ettiğini**) tartmak haktır (**gerçektir**). Kimlerin tartıları ağır gelirse, işte onlar kurtuluşa erenlerdir.**

9. Kimlerin de terâzileri hafif gelirse, işte onlar âyetlerimizi inkâr ettiklerinden dolayı, kendilerine yazık eden kimselerdir.

10. (Ey insanlar!) **Andolsun ki sizi yeryüzüne yerleştirdik ve size orada (**birçok**) geçim vâsıtaları meydana getirdik. Öyleyken pek az şükretmektesiniz.**

8-10. (8).**'Mizan o gün haktır** (gerçekleşecektir)' Allâh'ın ümmetlere ve Resullerine hesap soracağı günde, amellerin adâletli bir şekilde tartılcağı hak ve gerçektir. (S. HAVVÂ, 5/79)

O gün ise, **amel defterleri**ndeki her işlem en ince, en küçük noktalarına varıncaya kadar hakkıyla tartılıp, leh ve aleyhteki **alacak ve borç dengeleri** tamâmen gerçekleşecek, herkesin **kâr zarar** pusulaları, **bilançoları,** belgeleri çıkarılıp hesapları kapanacaktır. (ELMALILI, 4/12)

Tartı (el vezn) : Halk arasında terâzi ve kantar anlaşılmaktadır. Kıyâmet gününde bunun keyfiyeti konusunda farklı görüşler vardır. Cumhur, mizanda tartılacak olanların, **amellerin sahîfeleri** olduğu görüşündedir. Mahlûkâta amelleri hakkında soru sorulacak, dilleri ve organları bu amellerini itiraf edecektir. Bu **sahifeler**in mâhiyeti hakkında bir şey söylemeye kalkışmamak gerekir. Bunların hakikatını en iyi bilen Allah'tır. (S. HAVVÂ, 5/85)

Çoğunluğun görüşüne göre, **amellerin tartılması** müslümanlara has olacağı, kanâatindedir. **Kâfirlerin amelleri** ise boşa çıkacaktır: Nitekim âyette, (el Kehf, 18/105) **'Biz kıyâmet günü, onlar için ölçü tutmayacağız'** buyurulmuştur. Bu bakımdan, onların amelleri

nedeniyle azapları hafifletilmeyecektir. Ancak, **Ebu Tâlip**'e has olarak onun azâbı azaltılacaktır. (S. HAVVÂ, 5/86, 87)

Bu âyetlerde **kâfirlerin tartılatının hafif geleceği** bildirildiğine göre, demek ki kâfirler için mîzan kurulacaktır. Bu âyet ve benzerleri (23/102, 103; 101/6-7) birlikte değerlendirildiğinde **kâfirler için mîzan kurulacağı,** ancak bu mîzânın kâfirlerin iyilik ve kötülüklerini, sevap ve günahlarınıayırt etmek için değil, günahlarını ve **kötülüklerini sayıp ortaya çıkarmak** ve **sorgulamak için kurulacağı** anlaşılır. Çünkü îmanları olmadığı için kâfirlerin hiçbir hasenâtı ve güzel amelleri ve sevâbı olmaz. Çünkü îmansız ameller boşa gider (5/5). Îman ve sâlih ameller olmayınca, mizanda tartıları hafif gelir. (İ. KARAGÖZ 2/614)

Âhiret mahkemesinde **ameller** adâletli bir şekilde değerlendirilecek, haksızlık edilmeyecek, herkesin yaptıklarının karşılığı denk bir şekilde ödenecek, iyiliklerin karşılıkları fazlasıyla verilecektir. Ancak, tevbe, şefaat, Allâh'ın rahmetinin nişânesi olarak müminlerin bâzı günahlarının affedilmesi ya da bâzı sevaplarının artırılması mümkün olacaktır. (KUR'AN YOLU, 2/503)

(10).**'And olsun ki sizi yeryüzünde yerleştirdik,'** yerleşik kıldık, onu size vatan, hayat ve ölümünüzde karargâh yaptık veya üzerinde **tasarruf, güç** ve kuvvet verdik. **'ve onda sizin için birçok geçimlikler,'** yaşayacak, geçinecek, faydalanacak sebepler, vâsıtalar **'yaratıp tahsis ettik'** ki yer, güç ve geçim sebepleri, diğer bir cdeyimle vatan, iktidar, geçim, bu esas nimetler ne büyük ilâhi bağışlardandır. Ve bunlardan dolayı insanlar, Allâh'a karşı ne kadar hukuk ve görevler ile **şükür ve şükran borçlu**dur. (ELMALILI, 4/16)

'Kimlerin de terâzileri hafif gelirse,' Müminlerin günahları, sevaplarından ağır gelirse ne olacak? Konu ile ilgili âyet-i kerîme ve haîs-i şeriflere baktığımız zaman, Bu kimsenin **hâlinin Allâh'a kalacağını** anlıyoruz. Yüce Allah, dilerse – kul hakları hâriç – mümini affeder veya şefaat ile bağışlar ve cennetine koyar; dilerse affetmez (2/284), günahı nispetinde cehennemde cezalandırır, sonra îmânın mükâfâtı olarakcehennemden çıkartır, cennetine koyar. (İ. KARAGÖZ 2/612)

'Andolsun ki sizi yeryüzüne yerleştirdik ve size orada (birçok**) geçim vâsıtaları meydana getirdik. Öyleyken pek az şükretmektesiniz.'** Yüce Allah, yeryüzünü insanlar için yaratmış (2/29), göklerde, yerde ve ikisi arasında bulunan herşeyi **insanların hizmetine** sunmuş (31/20) ve dünyâyı **insanın yaşayacağı özellikte** var etmiştir. (..) Yerdeki toprak, su, bitkiler, mâdenler, ağaçlar, hayvanlar kısaca bütün varlıklar **insanın yararlanmasın**a sunulmuştur. (İ. KARAGÖZ 2/615)

7/11-18 İBLİS'İN HZ. ÂDEM'E DÜŞMANLIĞI

11. (Ey insanlar!) **Yine andolsun ki sizi(**n önce insan olarak maddenizi**) yarattık, sonra size şekil verdik, sonra da meleklere: "(**Kudretim için**) Âdem'e secde edin." dedik. İblis'ten başka hepsi secde ettiler; o, secde edenlerden olmadı. [**krş**. 2/34-39]**

12. (Allah**,** İblis'e**:) "Sana emrettiğim zaman, secde etmekten seni engel olan nedir?" dedi. (**İblis de**:) "Ben ondan hayırlıyım, beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yaratın." dedi.**

13. (Allah**:) "Öyleyse, in oradan! Orada (**cennette**) büyüklük taslaman senin haddine değildir. Çık oradan! Çünkü sen aşağılıklardansın!" buyurdu.**

14-15. (İblis**: "**Hiç olmazsa insanların tekrar**) dirilecekleri güne kadar bana mühlet ver." dedi. 15. (**Allah**:) "Sen mühlet verilenlerdensin." buyurdu.**

16-17. (İblis**:) "Madem ki bana azgınlık yapma imkânı verdin; andolsun ki ben de insanlar(**ı saptırmak**) için senin doğru yolunda onlar için (**pusu kurup**) oturacağım." 17. "Sonra onların önlerinden arkalarından sağlarından, sollarından yanlarına gelip sokulacağım (**onları azdırıp saptıracağım.**) Sen de onların çoğunu şükrünü (**kulluğunu**) yerine getirenlerden bulmayacaksın." dedi.**

18. (Allah**) buyurdu ki: "Haydi, yerilmiş ve (**rahmetimden**) kovulmuş olarak çık oradan! Onlardan kim sana uyarsa, andolsun ki hepinizi cehenneme dolduracağım."**

11-18. (11).**'Andolsun ki, sizi yarattık, sonra size şekil verdik.'** Önce **ruhlar** yaratılmış, sonra insanın hammaddesi olan **toprak** ve daha sonra topraktan yaratılan ilk insan **Hz. Âdem'**e şekil verilip, **ruh** üflendikten sonra meleklerin ona boyun eğmesi istenmiştir. (H. DÖNDÜREN, 1/277)

Babanız **Âdem'i**, şekilsiz bir **çamurdan** yarattık, ondan sonra ona, **şekil** ve sûret verdik veya sizleri erkeklerin sulbünde var ettik, kadınların rahimlerinde şekillendirdik. (S. HAVVÂ, 5/111)

Âyet-i kerîmede geçtiği üzere insan, kendisinin yaratıcısı değildir. Kendisine şekil/sûret, dillerini ve renklerini veren de kendisi değildir (3/6; 30/22; 40/64; 64/3). Bunun gibi bilgisi de ezelî, ebedî, herşeyi kapsayıcı ve görecesiz değildir. Böyle olunca insan yüce Yaradanı'na karşı, İblis misâli O'nun yüceliğini tanısa bile, **büyüklük taslayarak** secde / ibâdet etmez, emrini yerine getirmezse, nankörlük yapmış / kâfir olmuş ve şeytanın kendine benzetmeye çalıştığı kimselerden olmuş olur. (H. T. FEYİZLİ, 1/150)

İblis'in Kehf sûresinde (18/50) vaktiyle **cinlerden olduğu**, Tahrim sûresinde (66/6), Meleklerin Allâh'ın buyruklarına isyan etmeyecekleri bildirilmektedir. Buna göre **iblis** de meleklerden ayrı olarak buyruklara **isyan etme yeteneği** bulunmaktadır. (KUR'AN YOLU, 2/506)

(12).**'Dedi ki, 'Ben ondan daha hayırlıyım. Beni ateşten yarattın, Onu ise çamurdan yarattın.'** İblis, azarlanıp sorguya çekildiğinde, **'Ben ondan hayırlıyım'** Yâni, daha faziletli / üstün, daha yükseğim. Böyle olanın aşağı derecedekine **secde** etmesi uygun değildir.' Cevabını verdi. (ELMALILI, 4/17)

Cin asıllı olan **iblis, (**18/50**)** meleklerin arasında iken (38/69) ve Allah katında makam ve derece sâhibi bir kul iken (15/27, 55/15) melekler ile birlikte Hz. Âdem'e secde emrine muhâtap olmuştur. Kibirlenerek yüz çevirmiş ve secde emrini yerine getirmemiştir. (2/34, 38/73-75) Yüce Allah iblise, **'niçin secde etmediğini sorması'** öğrenmek için değil, kendisine **suçunu itiraf ettirmek için**dir. Çünkü Allah, her şeyi bilir; O'ndan hiçbir şey gizli kalmaz. (İ. KARAGÖZ 2/617)

Nesefi'den: **Çamur,** sertliği ve vakarı dolayısı ile ateşten üstündür. İlim, hayâ, sabır ondan gelmektedir. Bu durum (Hz. Âdem'i) **tevbe** ve **istiğfara** sevk etmiştir. **Ateş** ise, serkeşlik ve yükseliş göze çarpar. Bu durum onu büyüklenmeye (**kibir)** itmiştir. Ateşten helâk, hainlik ve yok ediş beklenirken, topraktan emânet ve geliştirmek beklenir. Çamur, ateşi söndürür. Ancak ateş, çamuru yok etmez. İblis, nihâyet yanlış karşılaştırma yapmış ve ayağı kaymıştır. (S. HAVVÂ, 5/124)

'Sana emrettiğim hâlde seni secdeden alıkoyan nedir'? Allah**,** iblisin secde etmekten alıkoyan asıl sebebi bilmesine rağmen, soru sorması, kibir, inat ve küfrünü Âdem'in aslını aşağı görmesini ortaya çıkartmak içindir. Âyet-i kerimede, usül âlimlerinden, **'emir vücup ifâde eder'** şeklinde bir kanâati savunanların lehine delil vardır. (S. HAVVÂ, 5/112)

(13).**'Hemen çık, sen alçaklardansın'** Mâdem ki büyüklük taslıyorsun, cennetten in, aşağıya. (S. HAVVÂ, 5/112)

Kibirlenmek, küçüklüktür. Büyüyecek olan, büyüklenmez. Yüce Allah, bu emirle onu bulunduğu makamdan derhal azledip, indirmiştir. Kibirine karşılık küçüklüğe ve hakârete mahkûm etti. (ELMALILI, 4/20)

İşte **şeytan,** yüce Allâh'ın emrine karşılık**, hevâsına göre akıl yürüttüğünden** ve Allâh'a itaat etmeyip kendi fikri doğrultusunda hareket ettiğinden **lânet**li ve aşağılık olmuştur. (H. T. FEYİZLİ, 1/151)

Âyette, Allah-ü Teâlâ'nın **iblis**i sırf isyanından ötürü değil, kibirlenmesi sebebiyle cennetten kovup, indirdiğine dikkat çekilmektedir. Bir **hadiste**, şöyle buyrulmuştur: Kim Allah için **tevâzu** gösterirse, Allah onu yüceltir. Kim de, böbürlenip, büyüklük taslarsa, Allah onu aşağıların aşağısına indirir. (İ. H. BURSEVİ, 6/33, Müslim'den)

(14).İblis, hayâtı ölüme tercih ederek: '**Dedi ki, 'Bana onların tekrar diriltilecekleri güne kadar mühlet ver'** yâni ba's gününüe kadar bana süre tanı. Ba's ise, Sûr'a son defa üfürme zamânıdır. (S. HAVVÂ, 5/112)

İblis, aslında Yüce Yaratıcı'yı inkâr etmediği gibi, öldükten sonra dirilmeyi de inkâr ediyor değildir. O biliyormuş ki, Âdem'in soyu ve nesli olacak, bir müddet yaşayacaklar, sonra ölecekler ve bir gün gelip dirilecekler. İblis, bu dirilme gününe kadar zaman isteği içinde, birinci nefha devresini atlatıp, süresiz olarak ölümden kurtulmayı ve zillet ve aşağılık içinde de olsa, yok olmadan sonsuzluğa ermeyi arzu etmiştir. (ELMALILI, 4/20)

(15).**'Sen mühlet verilmişlerdensin'** Bu isteğin kabul edilmesinin nedeni **imtihan**dır. İblis'in böyle istekte bulunmaya cesâret etmesi, Cenâb-ı Hakk'ın ne kadar **halîm** olduğunu bilmesidir. (S. HAVVÂ, 5/112)

İblis, dileğinin kabûlünden sonra uzun ömrünü, tevbe, şükür ve kurtuluşla kullanacak yerde, îman, İslâm ve doğruluk yolunu kesip, **pusuya duracağını**, söylemiştir. (ELMALILI, 4/21)

(17).**'Sonra, andolsun ki, onların önlerinden'** (âhiret hakkında şüpheye düşürerek) **'arkalarından'** (dünyâya rağbetlerini artırarak) **'sağlarından'** (yâni iyilikler tarafından) **'ve sollarından'** (yâni kötülükler tarafından) **'geleceğim' (..)** Burada**, 'altlarından ve üstlerinden geleceğim'** demeyişinin sebebi, rahmet ve secdenin işgal ettiği önemli yer dolayısı iledir. (S. HAVVÂ, 5/112)

Allâh'ın emri şeytanın aklına yatmadı, bundan dolayı emrine itaat etmedi. Yüce Allah da onu lânetleyip huzurundan kovdu ve kendi azgınlığında bıraktı. Bundan böyle **şeytan**, kendisinin yaptığı gibi insanları, hem Allâh'ın emrine karşı, kendi fikrini ön plana çıkarmaya, kendi fikir ve görüşüne göre davranmaya hem de Allâh'ın yasak ettiği şeyleri yapmaya teşvik edecektir. Böylece kimi günaha, kimi küfre sapacaktır. **Allâh'ın emri aksine emir veren** de **kendini rab yerine koymuş olacaktır**. Gerçek müslümanlar şeytanın tuzaklarına düşmezler.) [krş. 4/118-119; 36/60; 38/76-83] (H. T. FEYİZLİ, 1/151)

'Ve sen onların çoğunu şükreder bulmayacaksın.' İblis**,** bu sözü zan ile söylemiş ve isâbet etmiştir. (bk. Sebe, 34/20) **İblis**, bu sözü meleklerden duyarak sarf etmiştir. (ELMALILI, 4/21)

(18).**'..çık oradan (**cennetten veya semâdan**), alçak ve kovulmuş olarak'** yerilmiş, ayıplanmış, Allâh'ın rahmetinden uzaklaştırılıp kovulmuş olarak. Ondan sonra yüce Allah yeminle şöyle buyurdu: **'Andolsun ki, onlardan kim sana tâbi olursa cehennemi bütün sizden dolduracağım.'** Senden ve sana tâbi olanlardan dolduracağım ve bunun istisnâsı olmayacak. (S. HAVVÂ, 5/113)

7/19-25 HZ. ADEM VE HAVVA'NIN YERYÜZÜNE İNDİRİLMESİ

19. (Allah**,** Âdem'e şöyle hitap etti**:) "Ey Âdem! Sen ve eşin cennette yerleş(**in**), dilediğiniz yerden yiyin. (**Fakat**) şu ağaca yaklaşmayın. Sonra kendisine yazık edenlerden olursunuz."**

20, 21. Derken şeytan, onlara, gizlenmiş ayıp yerlerini kendilerine göstermek için, (onlara şöyle**) fısıldadı da: "Rabbiniz size, meleklerden olursunuz veya (**cennette**) ebedî kalanlardan bulunursunuz diye, bu ağaçtan (**meyve**) yemenizi yasakladı." dedi. Ardından: "Şüphesiz ben, sizin (**iyiliğiniz**) için öğüt verenlerdenim." diye de yemin etti.**

22. İşte böylece, ikisini de aldatarak (o yasak meyveden yedirdi ve Allah katındaki mevkilerini**) aşağı indirdi. Onlar ağacı(**n meyvesini**) tattıklarında ikisinin de edep yerleri açılıverdi ve cennet yaprağı ile oralarını örtmeye başladılar. Rableri de onlara: "Ben, sizin bu ağaçtan (**meyve**) yemenizi yasaklamadım mı? Şeytan muhakkak ki size apaçık bir düşmandır, demedim mi?" diye seslendi. [**krş**. 2/35-37; 20/116-123]**

23. (İkisi de**:) "Ey Rabbimiz! Biz kendimize yazık ettik, eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan kesinlikle biz, ziyâna uğrayanlardan oluruz." dediler.**

24. (Allah**) buyurdu ki: "Birbirinize düşman olarak inin, sizin için yeryüzünde bir zamâna kadar kalmak ve geçinmek (**artık takdir edilmiş**)tir." [**bk**. 2/36; 20/123]**

25. Yine buyurdu ki: "Orada yaşayacaksınız, orada öleceksiniz ve oradan (dirilip**) çıkarılacaksınız." [**bk**. 84/3-5]**

19-25. (19).**‘Ve Ey Âdem! Sen ve eşin cennette oturun’** Allah, bunu Hz. Âdem’e İblis’i cennetten çıkardıktan sonra söylemiştir: sen eşin ile birlikte cenneti mesken edin, demişti. (S. HAVVÂ, 5/113)

Bu cennetin Huld (Ebedilik) Cenneti veya gök cennetlerinden bir **cennet** veya yeryüzü cennetlerinden bir cennet olması hakkında bâzı görüşler vardır. İblis’in **‘ihbit minha’** emriyle indirilip çıkarılan cennet hakkında İbn-i Abbas (r) Huld cennetinde değil, Adn cennetinde idiler, demiştir. (ELMALILI, 4/23)

(22). **‘İkisi de kendilerini cennet yaprağı ile örtmeye başladılar.’** Şeytanın Âdem ve Havvâ’yı **vesvese** ile kandırması onun insanlığa ilk kötülüğüdür. Onların yasak meyveyi yemesi de insanlığın ilk **günah**ı oldu. Âdem ve eşinin mahrem yerleri açılınca, ortmeye girişmeleri insanda **hayâ duygusu** fıtrattan geldiğini göstermektedir. (KUR’AN YOLU, 2/610)

(23).**‘İkisi dedi ki, ‘Rabbimiz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize merhamet etmezsen kesinlikle biz, zarara uğrayanlardan oluruz.’** Nesefi’den: Bu buyrukta, Mutezile’nin aleyhine delil vardır. Çünkü Mu’tezile’ye göre küçük günahlar, tevbe etmeksizin de mağfiret olunur. (S. HAVVÂ, 5/114)

Âdem (as**) beş şey ile bahtiyar** oldu: Emre karşı gelmeyi itiraf etmek, pişmanlık duymak, nefsini kötülemek, tevbeye teşebbüs etmek, rahmetten ümidi kesmemek.

İblis beş şey ile bedbaht (mutsuz**) oldu:** Günahını kabul etmedi, pişmanlık duymadı, kendini kınamayıp azgınlığını Allâh’a bağladı, rahmetten ümidini kesti. (ELMALILI, 4/26)

(24).**‘Buyurdu ki: ininiz.’** Burada hitap, Âdem ve Havva’ya yönelmiştir. Çünkü İblis daha önceden inmiş bulunuyordu. (S. HAVVÂ, 5/114)

Tefsir âlimleri, Hz. Âdem, Havva ve İblis’in indikleri yerleri ayrı ayrı zikretmişlerdir. Ancak, bunların hepsi, İsrailiyâta dâir haberlerdir. İndikleri yeri bilmek, dünyâ ve ahiret için faydalı olsaydı, Allah bunu kitabında ya da Rasûlü (a.s.) zikrederdi. (S. HAVVÂ, 5/126)

7/26-27 TAKVA ELBİSESİ

26. Ey Âdemoğulları! Size edep yerlerinizi örtecek bir giysi, giyinip süsleneceğiniz bir elbise ihsan ettik. Takvâ elbisesi ise daha hayırlıdır. İşte bunlar Allâh’ın âyetleri (lütfunun alâmetleri**)ndendir ki belki bu sâyede düşünüp öğüt alırlar. [**krş**. 7/32]**

27. Ey Âdemoğulları! Şeytan (ilk defa**) ana babanızı, (**yanıltıp**) mahrem yerlerini kendilerine göstermek için örtülerini soyarak cennetten çıkar(**mayı başar**)dığı gibi, sizi de şaşırtıp saptırmasın! Çünkü o da, yandaşları da, sizin kendilerini görmeyeceğiniz yerden sizi görür(**ler**). Elbette biz, şeytanları, îman etmeyenlerin dostları yaptık.**

26-27. (26).**‘Size avret yerlerinizi örtecek bir giyimlikle, bir de sizi süsleyecek elbise indirdik. … takvâ elbisesi… bu mutlak hayırdır.’** Âyette, **üç tür elbise**den söz edilmiştir:

(a) Sâdece örtünme ihtiyacını karşılayacak **basit** ve sâde elbise, **(b)** Örtünmenin yanında **zînet** maksadı da taşıyan kaliteli, temiz ve düzgün elbise, **(c) Takva elbisesi**: Mecâzi olarak, sâlih amel, iffet, iyi huy olarak açıklanmıştır. (..) Ayrıca, **takva** ile **hayânın ilişkisi olduğu** belirtilmiştir. (KUR'AN YOLU, 2/513, 514)

Elbise ve **örtünme**, sâdece ayıp yerleri örten, bedeni koruyan ve süsleyen birer nesne olmaktan çıkıp, aynı zamanda **insanı takvâ sahibi kılan bir araç** olarak görülmelidir. Elbise, gizlenmesi gereken kısımları kapatacak şekilde olmalı ve kişinin durumu göz önünde tutularak ne çok pahalı, ne de çok pejmürde olmalı, ne büyüklenme ve kendini beğenme ne de riyâkâr bir hava taşımalıdır. Dahâsı **dindar bir giyim,** erkeğin kadın kıyâfeti ve benzerlerini (kadının da tersini) giymemesini ve bu konuda **Müslüman olmayanları taklit etmeme**yi gerektirmektedir. (MEVDÛDİ, 2/25)

(27).**'Şeytan (**ilk defa**) ana babanızı, (**yanıltıp**) mahrem yerlerini kendilerine göstermek için örtülerini soyarak cennetten çıkardığı gibi, sizi de şaşırtıp saptırmasın!'** Şeytan ve şeytanın insan ve cin dostları aynı gâyede olup Allâh'ın emrini tutmak isteyenlere düşmanlık ederler. İnsan da böylece Allâh'ın emir ve yasağını ön plânda tutmaz da şeytanın ve dostlarının câzip gösterdiği şeylere uyarsa, burada olduğu gibi, bulunduğu mevkii ve durumdan ihraç edilme ve mahremiyetinin ortaya çıkması söz konusudur. Şeytanın gâyesi de budur. (H. T. FEYİZLİ, 1/152)

Aman dikkatli olun! **'Zîrâ şeytan ve dostları, sizin onları göremediğiniz bir boyuttan sizi görebilirler.'** Gerçek kimliklerini hissettirmeden ustalıkla aranıza sızar, hiç beklemediğiniz bir anda, **akıl almaz** yol **yöntemlerle** sizi aldatmaya çalışırlar. Üstelik insanlar arasında onlarla işbirliği yapanlar da var: **'Doğrusu biz şeytanları, îman etmeyenlerin'** en yakın müttefiki, akıl hocası ve **'dostu hâline getirdik.'** (M. KISA, 1/170, 171)

'Biz şeytanları inanmayanların dostu yaptık.' Îmansızlıkla şeytanlık arasında bir çekicilik vardır. Korusuz bahçeye haşerelerin üşüştüğü gibi **'Muhakkak biz kâfirlere şeytanları gönderdik, onları günaha sevk ediyorlar.'** (Meryem 19/83) âyeti delâletince **îmansız** kalplere de **şeytan musallat olur**. Îmansızlar şeytanlığı sever, şeytana özgü hasletlere, hareketlere kapılırlar. Hayırsız, hayırsızla düşer kalkar; eşkiyânın reisi en büyük haydut olur. Bunun gibi îmansızların bütün eğilimleri şeytanlıkta olduğundan önlerine şeytanlar düşer, başlarına şeytanlar geçer ve artık onları diledikleri yere sevkeder, soydurur, soyarlar. (ELMALILI, 4/29, 30)

7/28-30 ALLAH KÖTÜLÜĞÜ DEĞİL, ADÂLETİ EMREDER

28. Kâfirler, kötü (günah**) bir iş yaptıkları zaman: "Babalarımızı bu yolda bulduk, Allah da bize bunu emretti." derler.** (Ey Peygamberim!) **De ki: "Şüphesiz Allah, çirkin işleri emretmez. Allâh'a karşı bilmediğiniz şeyleri mi söylüyorsunuz?"**

29. (Ey Peygamberim!) **De ki: "Rabbim bana adâleti ve itidâli emretti. Her mescidde (**namazda**) yüzlerinizi (**kıbleye**) çevirin. Dîni yalnız 'Allâh'a has kılarak' (**sâdece**) O'na ibâdet edin, ilk defâ sizi yarattığı gibi, yine (**O'na**) döneceksiniz."**

30. (Allah**,** insanlardan**) bir kısmını doğru yola iletti, bir kısmının üzerine de sapıklık (**sıfatı**) hak oldu. Çünkü onlar, Allâh'ı bırakıp şeytan (**ve ona yandaş olan**)ları dost (**ve önder**) edindiler, kendilerinin de (**hâlâ**) doğru yolda olduklarını sanırlar. [**bk**. 16/36]**

28-30. (28).**‘Onlar bir hayâsızlık yaptıkları zaman..’** **Hayâsızlık (**fahişe**) :** Alabildiğine çirkin günahlar demektir. Meselâ, câhiliye halkının çıplak olarak Beytullah’ı tavaf etmeleri, şirk ve zinâ gibi günahlar bunlara örnektir. Âyet-i Kerimenin anlatımından **tesettür**ü **terk** etmenin hayâsızlık olduğu anlaşılmaktadır. (..) **‘Biz atalarımızı da onun üzerinde bulduk, Allah da bize bunu emr etti, dediler.’** Onların bu iki iddiâsı da saçma ve bâtıldır. Çünkü birincisi câhili kimselerin **taklidini** içermekte, ikincisi de Allâh’a iftirâyı içermektedir. (S. HAVVÂ, 5/136)

Kureyş kabîlesi dışındaki Araplar, **Beytullah’ı** günlük hayatta giydikleri elbise ile tavaf etmezlerdi. Erkek **gündüz çıplak** olarak, kadınlar gece vakti, anadan doğma beyti tavaf ederlerdi. El Hums, (Kureyş ve onun kolları) ise elbiseleri ile tavaf ederlerdi. (S. HAVVÂ, 5/147)

Âyet şöyle bir gerçeğe (..) ışık tutmaktadır: Geçmişte ve günümüzde nice insanların, İslâm’ın gerçekleri kendilerine ulaştığı halde **eski geleneksel inanç** ve yaşayışlarında **ısrar** etmelerinin temel sebebi **kör taklitçilik**tir. Onlar, yahûdilik ve hıristiyanlık gibi, aslı gerçek olsa da, zamanla bozularak gerçeklik ve geçerlilik değerini büyük ölçüde kaybetmiş ve hakiki bir din olmaktan çok gelenekler manzûmesinden ibâret kalmış telâkkilere dayanan inanç ve hayat tarzlarını, Allâh’ın uygulanmasını emrettiği din zanneder, bunu savunurlar. Bu büyük **yanılgının asıl sebebi** ise, bilinçli ve objektif düşünmek yerine **gelenek taassubuna** saplanmaktır. (KUR’AN YOLU, 2/516)

(29).Yine buyurmuştur ki: **insanlar atalarını putlaştırmasın;** onlardan kalma çirkinlikleri, yanlış fikirleri, bozuk gelenekleri din gibi kutsallaştırmasın; görünüşteki değerleri, varlık ve mevkileri ne olursa olsun, **yoldan sapmışlara kul olmasın;** günah ve isyan yuvalarının müdâvimleri olmasın. Aksine şöyle hitap etmiştir: **‘(**Ey insanlar!**) Her secde ettiğinizde yüzlerinizi O’na çevirin, kendisine içten bir inanç ve bağlılıkla O’na yalvarın. Başlangıçta sizi O yarattığı gibi (**yine O’na**) döneceksiniz.’** (KUR’AN YOLU, 2/517)

(..) Bu âyette Yüce Allah **üç husûsun yapılmasını** bize emretmektedir. Bunlardan biri **adâleti temin** etmek, ikincisi **her secde esnâsında yüzü Allâh’a çevirmek,** üçüncüsü de samimi duygularla **O’na yalvarmak**tır. (..) Rebi b. Enes demiştir ki: ilgili âyette yer alan **‘her secde ettiğinizde secdenizi yalnız O’na yapın’** cümlesi, secdenin başka varlıklara değil, ancak Allâh’a yapılmasını ifâde etmektedir. (Taberi) (..) Bu âyet Mekke toplumu içerisinde bulunan **putperestleri muhâtap alarak** içerdiği konuları onlara yöneltmektedir. Böyle olunca Kur’ân’ın genel hedefleri arasında da yer aldığı gibi **söz konusu âyetin amacı putperestlerin,** Allâh’a ortak koştukları **putları aradan çıkarıp tevhid sırrına ulaşmalarını sağlamak**tır. Çünkü Kur’an ilk temel hedef olarak şirki yeryüzünden kazıyıp onun yerine tevhidi yerleştirmeyi ilke edinmiştir. (M. DEMİRCİ, 1/483, 484)

Müminler mümin, kâfirler kâfir olarak **dirilecek**lerdir. Peygamberimizin beyânı ile ‘Her insan öldüğü hâl üzere dirilir.’ (Müslim). (..) İnsanlar ilk defâ çıplak ve sünnetsiz yaratıldığı gibi, **dirilmeleri** de **çıplak ve sünnetsiz** olacaktır. (Tirmizi; İ. KARAGÖZ 2/632)

(30).**‘Bir kısmını hidâyete erdirdi. Onlar Müslümanlardan bir kısmının üzerine de sapıklık hak oldu.’** Onlar da kâfirlerdir. (..) O sizleri ilk olarak, kâfirler ve miüminler olarak yarattıysa, aynı şekilde kâfirler ve müminler olarak diriltecektir. **Hadis**: Allah, her bir kulu, üzerinde bulunduğu hal üzere diriltir. (Müslim, İbn Mâce’den S. HAVVÂ, 5/148)

Hadis: Allah şöyle buyurdu: ‘Ben kullarımı hanif olarak yarattım. Şeytanlar, onlara vararak dinlerinden alıp uzaklaştırdı.’ (S. HAVVÂ, 5/148)

Hidâyet de, **dalâlet** de ancak Allah Teâlâ’nın yaratmasıyla meydana gelir. Ancak Allah, bunları, kulun kesbine ve gayretine göre yaratır. (İ. H. BURSEVİ, 6/70)

Yüce Allah hem dilediğine hem isteyene hidâyet eder. **‘Allah bir gruba hidâyet etti’** cümlesi, bu anlamı ifâde eder. Yüce Allah, mümin olan bir insanı kendisi istemedikçe kâfir yapmaz. Dalâleti, küfrü, şirki ve nifâkı seçen, insanın kendisidir. **‘Bir grup sapıklığa müstehak oldu.’** Cümlesi, bu anlamı ifâde eder. Sapıklığı isteyen, insanın kendisidir. (İ. KARAGÖZ 2/633)

‘Çünkü onlar Allâh’ı bırakıp şeytanları dostlar edindiler.’ Şeytanların yardımını istediler. İşte bu, onların saptırılmalarının sebebidir. (S. HAVVÂ, 5/137)

‘ve kendilerinin doğru yolda olduklarını sanıyorlardı.’ İşte her bir kâfirin durumu budur. Alabildiğine sapıklık içinde olduğu halde, tam hidâyet üzere olduğunu, son derece doğru olduğunu, aklının üstünlük itibariyle zirvede bulunduğunu, **her şeyi yerli yerince yaptığını zanneder** ve aldanışın kendisine telkin ettiği buna benzer türlü lâkap ve niteliklere kendisini lâyık görür. Oysa onun durumu **baştanbaşa sapıklık** ve körlüktür, yok oluştur. (S. HAVVÂ, 5/137)

7/31-35 İSRAF ETMEMEK

31. Ey Âdemoğulları! Her mescidde ziynet (olan temiz ve güzel elbise**)nizi alın (**giyinin**). Yiyin, için, fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez.**

32. (Ey Peygamberim!) **De ki: “Allâh’ın kulları için (**yaratıp**) çıkardığı süsü ve rızıktan temiz / helâl olanlarını kim haram etmiştir?” De ki: “Onlar, dünyâ hayâtında, özellikle kıyâmet gününde îman edenler içindir. İşte (**biz**,) bilen kimseler için âyetlerimizi böyle geniş geniş açıklıyoruz.**

33. (Ey Peygamberim!) **De ki: “Rabbim açığı ile gizlisi ile kötü işleri (**her türlü**) günahı, haksız yere isyânı / azgınlığı ve kendisine tapılması husûsunda hiçbir delil indirmediği şeyi (**yüceltip ona bağlanmakla**) Allâh’a ortak koşmanızı ve Allah hakkında bilmediğiniz şeyleri söylemenizi haram kılmıştır.”**

34. Her ümmetin bir süresi vardır. Onların eceli gelince ne bir an geri kalabilir, ne de bir an öne geçebilirler.

35. Ey Âdemoğulları! İçinizden size âyetlerimi anlatan bir peygamber gelir de, kim (günahlardan**) korunur ve kendini ıslah ederse, onlara hiçbir korku yoktur ve onlar üzülmezler.**

31-35. (31).**‘Ey Âdemoğulları! Her mescide gidişinizde zînetlerinizi alın.’** Namaz, Rabbe bir sesleniştir. Bu sebepten dolayı, namaz için **tesettür** ve **tahâret** gerektiği gibi, süslenmek

ve koku sürünmek te müstehaptır. (..) Buradaki emir, vücûba hamledilemez. Çünkü bu tür süslenmek vâcip değil de, sünnet olduğu gâyet açıktır. (S. HAVVÂ, 5/138)

'Zînetlerinizi takının' emri, zorunluluk ifâde eder. Bu itibarla **avret** yerlerini **örtmek farz,** açmak **haram**dır. Namazlarda ve toplum içerisinde **güzel elbise** giymek sünnettir. (İ. KARAGÖZ 2/634)

Müslüman bilhassa, Cuma ve bayram günlerinde namaza gideceği zaman, **hoş koku sürünmeli**dir. Bu da süslenmenin kapsamına girer. Ayrıca **dişlerini misvaklayacak**tır. Bu da süslenmenin bir unsurudur. İbn-i Abbas'tan rivâyete göre, Rasûlullah şöyle buyurmuştur: **Beyaz elbise** giyiniz. Çünkü o, sizin elbiselerinizin hayırlısıdır. Ölülerinizi de beyaz renklilerle kefenleyiniz. (**Hadis**, S. HAVVÂ, 5/150)

^Yiyin ve için' emri, helâl olmak kaydıyla yerine göre **mubah,** sağlıklı olarak hayâtı sürdürecek kadar yiyip içmek ise vücup yâni **zorunluluk** ifâde eder. Sağlığı kaybedecek, çalışamayacak ve ibâdetlerine devam edemeyecek kadar yiyip içmeyi terk etmek ise **haram**dır. (İ. KARAGÖZ 2/635)

Haramı helâl kılmak veya helâlı haram yapmak veya yemek ve içmekte, süs eşyâsında hırs ve ifrat etmek gibi bir şekilde **orta hâl sınırını geçmeyin**iz. Çünkü O. yâni Allah israf edenleri sevmez, işlerine râzı olmaz, bu muhakkak. Bunun iniş sebebinde çıplak tavaf âdetinden başka bir de şu rivâyet ediliyor ki: Âmiroğulları hac günlerinde yemek ve yağlı yemezler, ancak bayılıp düşmeyecek kadar kût miktarı (ölmeyecek kadar yiyecek bir şey) yerlerdi ve bu şekilde haclarını ululardardı. Müslümanlar da böyle yapmak istemişler, bu âyet nâzil olmuştur. (ELMALILI, 4/33)

'Yiyin, için fakat israf etmeyin.' Malı, mülkü ve serveti; içki, kumar, uyuşturucu ve fuhuş ve benzeri **gayr-i meşru yerlere harcamak** israf olduğu gibi zâyi etmek, lüzumsuz yere harcamak, **ihtiyaçtan fazla tüketmek** de **israftır.** Meselâ ekmek ve gıdâ maddelerini çöpe atmak, su ve elektriği boşa harcamak, kullanılabilir giysileri ve ev eşyâsını atıp yenisini almak, **gereğinden fazla harcama** yapmak ve tüketimde aşırı gitmek **israf**tır. (İ. KARAGÖZ 2/635)

Hadis: Yiyin, için, giyinin, tasadduk edin, büyüklenmeksizin ve israf etmeksizin. Çünkü Allah, nimetinin etkisini kulunun üzerinde görmeyi sever. (Ahmed b. Hanbel, Nesâi, İbn Mâce'den)

Hadis: Âdemoğlu, karnından daha kötü bir kap doldurmuş değildir. Âdemoğluna, bedenini ayakta dimdik tutacak **birkaç lokma** yemek yeterlidir. Eğer mutlaka çok yiyecek olursa, üçte birini yemeye, üçte birini içeceğine, üçte birini de nefes alıp vermeye ayırsın. (Ahmed b. Hanbel'den)

Sizin kitabınızda, **tıp ilmine** dâir hiçbir şey yoktur.' Diyen hıristiyan doktora Ali b. El Hasen b. Vahid şu cevabı verir: 'Allah, tıp ilminin bütününü kitabındaki bir yarım âyette bir araya getirmiştir. O da, 'Yiyin, için, ama israf etmeyin' buyruğudur. (S. HAVVÂ, 5/150-151)

Bu âyette, **tıbbın yarısı özetlenmiştir**. Sağlığı korumak baştan sona tıbbın en büyük şartını ve gayesini teşkil ettiğinden, tıbbın bir yarısı **sağlığı koruma** diğer yarısı da hastalıkları tedâvi etmektir. (ELMALILI, 4/33)

(32).**‘De ki, Allâh’ın kulları için çıkardığı zîneti ve rızıktan hoş ve temiz olanları kim haram kılmış.’** Bu bir inkâri istifham (soru)dur. Yâni, Allâh’ın çıkardığı bu zînetleri ve tertemiz şeyleri **haram kılmak** kimsenin haddi değildir. Şu hâlde bu âyet, yenecek ve giyilecek ve çeşitli süs eşyalarında aslolan **mubahlık** olduğuna delildir. (ELMALILI, 4/33)

Kur’an ve sünnette helâl ve haram yiyecek ve içecekler bildirilmiştir. **Helâl veya haram olduğu bildirilmeyenler** ise **‘iyi ve temiz’** olmak şartıyla helâldir. Çünkü Kur’an’da Hz. Peygamberin ‘iyi ve temiz’ şeyleri helâl kıldığı (7/157) bildirilmektedir. Bir şeyin temiz ve iyi olup olmadığının ölçüsü, Kur’an ve sünnette haram veya helâl kılındığı bildirilen şeylerin genel nitelikleri ile akl-ı selim ve zevk-i selimdir. (İ. KARAGÖZ 2/638)

(33).**‘De ki, Rabbim haram kıldı’:**
(a) ‘açığıyla, gizlisiyle tüm hayâsızlıkları’ Yâni çirkinliği açık, aşırı olan fenâlıkları, fuhuş ve ahlâka aykırı olayları,

(b) ‘ve günahı’ Allâh’ın emrine aykırı her türlü davranışı, (S. HAVVÂ).

(c) ‘haksız yere haddi aşmayı’ Yâni, haddi aşarak cana, mala, ırza yâni haysiyet ve hukûka tecâvüzü ve **zulmü** (haram kıldı..) (ELMALILI, 4/34.) **Bağy:** Burada sözü geçen haddi aşma halinden, yapılan **haksızlığa misliyle** geri çevirmeye, **karşılığını vermeye** şer’an **izin verilmiştir**. (S. HAVVÂ, 5/139)

Hadîs-i Kudsi: ‘Ey kullarım! Ben nefsime zulmü haram kıldım. Aranızda birbirinize zulmetmenizi de haram kıldım, birbirinize zulmetmeyin.’ (Müslim Birr 55)

Hadis: ‘Zulümden sakınınız, Çünkü **zulüm,** kıyâmet gününde karanlıklardır.’ (Müslim Birr 56; İ. KARAGÖZ 2/641)

(d) ‘Allâh’a hiçbir delil indirmediği herhangi bir şeyi ortak koşmanızı’ (haram kıldı).
Yüce Allah, kendisine **ortak koşulmasını haram** kılmıştır. **Şirk**, canlı veya cansız Allah’tan başka bir varlığı ilâh, mâbut ve yaratıcı olarak kabul etmek, ibâdetleri Allah rızasının dışında bir gâye, **gösteriş** ve **halka duyurmak için** yapmaktır. Arap müşrikler, Allâh’ın varlığını kabul ediyorlar (46/87), ancak şefaatçi olur ve kendilerini Allâh’a yaklaştırır inancıyla (39/3, 43) putlara ilâh diye tapıyorlardı. (53/19-23). Bu konuda hiçbir delilleri yoktu, olması da mümkün değildi. **Allâh’a ortak koşmak haram,** zulüm, (31/13) ve büyük günahtır. **(İ.** KARAGÖZ 2/641, 642**)**

(e) ‘Allâh’a karşı bilginiz olmayan şeyi söylemenizi’ haram kılmıştır.
İnsanların **Allah hakkında bilmediği şeyleri söylemesi haram**dır, (..) Allâh’a iftiradır. **‘Allâh’a iftirâ’** Allah hakkında câiz olmayan şeyleri Allâh’a isnad etmektir. Meselâ Allâh’ın ortakları var, Allah çocuk edindi, Allâh’ın oğlu var, melekler Allâh’ın kızlarıdır, Îsâ Mesih ve Üzeyir Allâh’ın oğludur, Allah üç ilâhın üçüncüsüdür demek, (..) **Allâh’ın söylemediği şeyleri söyledi,** haram kılmadığı şeyleri haram kıldı, sevap ve meşru saymadığı şeyleri sevap ve meşru saydı demek, **Allâh’a iftirâ** etmektir. (5/7, 72-73; 6/21, 140; 9/30, 10/17, 18/15). (..) Herhangi bir şeyi **‘Allah haram kıldı’** veya **‘Allah emretti’** diyebilmek için bir âyet veya sahih bir hadîsin bulunması veya âyet ve sahih hadîse dayanması gerekir. Aksi takdirde bilmeden konuşmak ve Allâh’a iftirâ olur. (İ. KARAGÖZ 2/642)

(34).**'Her ümmetin bir eceli vardır.'** Belirli bir vakti vardır ve bu vakitte, îman etmedikleri takdirde onların kökünü kazıyan **azap** gelir. Bu buyrukta, bu dîni reddeden kimselere, Allah tarafından bilinen bir sürede gelecek olan **azap ile tehdit** vardır. (S. HAVVÂ, 5/139)

Her ümmet, her millet ve **her devlet için** Allah tarafından takdir edilmiş bir **ömür vardır**. Buna göre, canlılar gibi milletler ve devletler de doğar, büyür, yaşlanır, geriler ve sonunda yıkılır. Toplumun sağlıklı yapıda olması ve adâletin geliştirilmesi, toplumun ömrünü uzatırken, aksi yönde gelişmeler, toplumun ömrünü kısaltır. (H. DÖNDÜREN, 1/278)

(35).**' …kim (**günahlardan**) korunur ve kendini ıslah ederse, onlara hiçbir korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir.'** Îman edip sâlih amel işleyen, günahlardan sakınanve îmanla bu dünyadan ayrılan müminlerin korku ve hüznü olmaz. Çünkü bu kimseler, âhirette cennete girecekler, dolayısıyla korku ve üzülmeleri olmayacaktır. Melekler kendilerine **'Şüphesiz, 'Rabbimiz Allah'tır' deyip sonra dosdoğru olanlar var ya, onların üzerine melekler iner ve 'korkmayın, üzülmeyin, size dünyâda iken vaad edildiğiniz cennetle sevinin' derler.'** (41/30-32, 2/38, 43/68-69; İ. KARAGÖZ 2/644)

7/36-41 CEHENNEM EHLİ VE BİRBİRLERİYLE MÜNÂKAŞALARI

36. Âyetlerimizi yalanlayanlar, onlar(ı kabuld**)e büyüklük taslayanlar ve yüz çevirenler var ya, işte onlar, cehennem ehlidirler, onlar orada ebedî kalacaklardır.**

37. Şu hâlde, Allâh'a karşı yalan uyduran veya âyetlerini yalanlayandan daha zâlim kim olabilir? Onların Kitap'dan nasipleri (ne ise**) kendilerine ulaşacaktır. Nihâyet canlarını alacak elçilerimiz (**melekler**) onlara geldikleri zaman: "Allâh'ı bırakıp da dilek ve şikâyetlerinizi yaptığınız (**putlar**) nerede?" diyecekler, onlar da: "Bizi bırakıp kayboldular." diyecekler ve böylece kâfir olduklarına dâir kendi aleyhlerine şâhitlik edecekler.**

38. (Allah**,** kıyâmet günü kâfirlere şöyle diyecektir**:) "Sizden önce gelip geçmiş cin ve insan topluluklarıyla birlikte siz de girin ateşe." Her topluluk (**cehenneme**) girdikçe yandaş (**ve önder**)lerine lânet eder. Nihâyet hepsi peşpeşe orada toplanınca, sonrakiler öncekiler için: "Ey Rabbimiz! İşte bunlar bizi saptırdı, onlara ateşten bir kat daha (**fazla**) azap ver." derler. (**Allah**) buyurur ki: "Her biri(**niz**) için bir kat fazla (**azap**) vardır. Fakat siz (**onu**) bilmezsiniz."**

39. Buna karşılık, öncekiler de sonrakilere: "Sizin bize bir üstünlüğünüz yoktur. O hâlde kazandıklarınız yüzünden siz de tadın azâbı!" derler.

40. Âyetlerimizi yalanlayıp da ona (inanmayıp**) büyüklük taslayanlar var ya! Göğün kapıları onlar(**ın ruhların**)a açılmayacak ve halat iğne deliğinden girinceye kadar onlar cennete giremeyeceklerdir. İşte suçluları / kâfirleri böyle cezâlandırırız.**

41. Kâfirlere, cehennem (ateşin**)den bir döşek ve üstlerinde de (**yine ateşten**) örtüler vardır. İşte zâlimleri böyle cezâlandırırız!**

36-41. (37).**'Âyetlerimizi yalanlayanlar, onlar(**ı kabuld**)e büyüklük taslayanlar ve yüz çevirenler var ya, işte onlar, cehennem ehlidirler, onlar orada ebedî kalacaklardır.'** Bu âyette, cehenneme girecekler bildirilmektedir. Cehennem halkı olanların iki özelliği zikredilmiştir: **(a). 'Allâh'ın âyetlerini yalanlamak'.** 'Allâh'ın âyetleri' ile maksat, Kur'ân-ı Kerim âyetleridir. Bir kimse Kur'ân'ı veya bir âyeti bile yalanlasa **kâfir olur** ve cehennemlik olur. **(b). Allâh'ın âyetlerine karşı kibirlenmek.** Bununla maksat; âyetleri, âyetlerdeki hükümleri, helâl ve haramları, emirleri ve yasakları **beğenmemek** ve uygulamayı kabul etmemektir. Âyetleri yalanlamak gibi bu davranış da **inkâr**dır. (İ. KARAGÖZ 2/645)

'Allâh'a karşı yalan uyduran veya O'nun âyetlerini yalan sayanlardan daha zâlim kim vardır?' En büyük zulüm Allah adına yalan uydurmak; bilgisizce Allah şunu haram kıldı, şunu helâl kıldı' demek veya O'nun âyetlerini yalanlamaktır. Bundan daha çirkin ve daha büyük zulüm yoktur. (Ö. ÇELİK, 2/186) **'İşte onlara kitaptaki payları erişecektir.'** Dünyâ hayâtında onlar için yazılmış bulunan rızıklar, ömür, mutluluk ve bedbahtlıklar ulaşacaktır. **'Nihâyet elçilerimiz canlarını almak üzere onlara geldiklerinde'** Ölüm meleği ve onun yardımcıları ruhlarını kabzetmek için (..) gelince azarlayıcı bir üslûpla: **'Diyeceklerdir ki: 'Allah'tan başka taptıklarınız nerede?' 'Onlar da derler ki: 'Onlar bizi bırakıp kaçtılar' 'Ve onlar kendi aleyhlerine gerçekten kâfir olduklarına şehâdet ederler.'** Sözün mutlak bir gerçeği ifâde ettiğini belirten **'şehâdet'** lâfzını kullanarak kâfir olduklarını **itiraf** ederler. (S. HAVVÂ, 5/155)

Hadis: 'Ey insanlar! Allâh'a karşı gelmekten sakının. Rızkı güzel bir şekilde kazanın. Çünkü hiçbir kimse, - biraz gecikse bile – **rızkını** tamamen **almadıkça ölmeyecektir**. **Allâh'a karşı gelmekten sakının**. Rızkı güzel bir şekilde elde edin. **Helâl** olanı **alın**, **haram** olanı **bırakın**.' (İbn Mâce Ticâret 2, No 2144; İ. KARAGÖZ 2/647)

(38).**'(**Allah**,** onlara**:) "Sizden önce gelip geçmiş cin ve insan topluluklarıyla birlikte siz de girin ateşe." buyurur. Her topluluk (**cehenneme**) girdikçe (**kendisine uyup tâbi olduğu**) yandaş (**ve önder**)lerine lânet eder.' 'İnkâr edenler bölük bölük cehenneme sürülecek…'** (Zümer 39/71) âyetinin haber verdiği şekilde bütün kâfirler mahşer yerinde biraraya getirilerek sonra birbiri ardınca **gruplar hâlinde cehenneme atılacak**lar. Hem de birbirlerine lânet okuyarak… (..) Bu grupları ardı ardına cehenneme girmeleri tamamlanıp hepsi orada biraraya gelince aralarında **çeşitli konuşmalar** olacak. Burada o konuşmalardan birine yer verilmektedir. Anlaşılan o ki, burada konuşanlardan bir grubu dünyâda küfür ve sapıklıkta önderlik yapanlar, bir grubu ise onlara körü körüne tâbi olanlardır. (Ö. ÇELİK, 2/187)

Yüce Allah, hükümlerini beğenmeyip de açık veya gizli **kâfir olan liderlere**, hem kâfir olduklarından hem de toplumu bu sapık zihniyetleri doğrultusunda **saptırdıklarından** dolayı.; bunların peşinden gidenlere de; hem kendi irâdeleriyle küfre rızâ göstererek saptıklarından hem de peşinden gittiklerinin saltanatlarının uzamasına vesîle olduklarından dolayı –her iki kesime de– **iki kat cezâ** verir.) [bk. 2/165-167; 34/31] (H. T. FEYİZLİ, 1/154)

(40).**'Âyetlerimizi yalanlayıp da ona (**inanmayıp**) büyüklük taslayanlar var ya!'** Ruhları yükselmez, meleklerin sırlarına eremezler, duâ ve niyazları reddolunur, üzerlerine feyz ve bereket inmez. (ELMALILI, 4/38, 39)

'Göğün kapıları onlara açılmaz,' ruhları yükselemez, biraz fırlasalar bile yükseklere nüfuz edemezler, meleklerin sırlarına eremezler, düşerler, duâ ve niyazları reddolunur. Üzerlerine feyz ve bereket inmez. (ELMALILI, 4/39)

‘Cennete giremezler.’ ‘Ta deve iğne deliğine girinceye kadar’ Diğer bir mânâ ile ‘halat iğnenin deliğine girinceye kadar’ (ELMALILI, 4/39) (..) Deve veya kendir (ip, halat) nasıl iğne deliğine hiçbir zaman giremeyecekse, bu gibi kimselerin de **cennete girmeleri ebediyen** söz konusu **olmayacaktır**. (S. HAVVÂ, 5/157)

Abdullah b. Abbas, Said b. Cübeyr ve Mücâhid (..) âyette yer alan **‘el cemel’** kelimesini **‘el cümmel’** şeklinde okuyan imamların kuraatlarını esas alarak ona **‘gemi halatı’** anlamını vermişler; böylece söz konusu âyeti **‘gemi halatı iğne deliğinden geçmedikçe cennete giremeyeceklerdir’** şeklinde anlam vermişlerdir.

7/42-43 CENNET EHLİ

42. Îman edip de sâlih amel işleyenler –ki biz hiç kimseye gücünün yettiğinden başka bir şey teklif etmeyiz–, işte onlar cennetliktirler. Onlar orada ebedî kalacaklardır.

43. (Cennette) **Onların yüreklerinden ‘kin ve haset’ cinsinden ne varsa söküp atarız, (**cennetlerin) **zemininden ırmaklar akarken: “Bizi buna eriştiren Allâh’a hamdolsun. Eğer Allah, bizi doğru yola iletmeseydi, biz kendimiz (**buna**) erişemezdik. Andolsun ki Rabbimizin peygamberleri gerçeği getirmiştir.” derler. (**Onlara**:) “İşte (**dünyâda**) yapmış olduğunuz (**iyi işler**)den dolayı mirasçı edildiğiniz cennet budur.” diye seslenilir.**

42-43. (42).**‘Îman edip sâlih ameller işleyenlere gelince, ki biz kimseyi gücü yetmediği şeylerden sorumlu tutmayız’** kaydı, cennete girmek için güç yetirilmeyecek işlerin altına girme şartının olmadığını, herkesin **gücü yettiği kadar ibâdet** ve tâata devam ettiği takdirde cennete girebilme imkânına sâhip olduğunu haber verir. (Ö. ÇELİK, 2/189)

(43).**‘Göğüslerinde kinden ne varsa söküp atmışızdır. Altlarından ırmaklar akar.’** Dünyâ hayâtında iken aralarındaki **kin**leri çıkarıp attık. Ancak, cennette onların arasında sevgi ve muhabbetten başka bir şey kalmayacaktır. (S. HAVVÂ, 5/158) Cennet ehlinin ruhları kötü duygulardan, kin ve öfkeden arındırılacaktır. Bu sebeple **cennet** barış ve esenlik yurdu (6/127, 10/25) olacaktır. (KUR’AN YOLU, 2/527)

Hadis: Rasûlullah (s) buyurdu: Müminler, ateşten kurtulduklarında cennet ile cehennem arasındaki bir köprünün başında tutulurlar. Dünyâ hayâtında aralarında cereyan etmiş haksızlıkların **kısas**ı yapılır. Bu şekilde temizlenip arındırıldıktan sonra, **cennet**e girmelerine izin verilir. (Buhâri’den, S. HAVVÂ, 5/166)

Hadis: ‘Cennetlikler cennete girince bir kimse şöyle seslenir: ‘Siz cennette ebediyen yaşayacak, hiç ölmeyeceksiniz. Hep sağlıklı kalacak, hiç **hastalanmayacaksınız**. Hep genç kalacak, hiç **yaşlanmayacaksınız**. Hep nimet ve mutluluk içinde yaşayacak, hiç keder ve sıkıntı çekmeyeceksiniz.’ Rasûl-i Ekrem (sav) sözüne devamla buyurdu ki: ‘Onlara şöyle seslenileceğini bildiren: **‘Dünyada yaptığınız iyi amellere karşılık mirasçı olduğunuz cennet işte budur!’** (A’raf 7/43) âyeti de bunu göstermektedir.’ (Müslim Cennet 22’den, Ö. ÇELİK, 2/190)

7/44-45 CENNET VE CEHENNEM EHLİNİN KONUŞMALARI

44. Cennetlikler, cehennemliklere (şöyle**) seslenirler: "Rabbimizin bize vaadettiğini, biz gerçek olarak gördük. Siz de Rabbiniz'in size (**azap**) vaadini gerçek olarak gördünüz mü?" (**Onlar da**:) "Evet." derler. O sırada aralarından bir görevli şöyle seslenir: "Allâh'ın lâneti zâlimlerin üzerine olsun."**

45. "(Zâlimler insanları**) Allah yolundan engelleyen, onu eğri (**çelişkili**) göstermek isteyenlerdir. Onlar âhireti de inkâr edenlerdir."**

44-45. (44).**'Cennet ehli, cehennem ehline seslendi.'** Bu âyetten, mesâfenin uzaklığının sesi idrak etmeye - genellikle - engel olmadığı anlaşılır. Zamanımızda radyo ve televizyon keşiflerinin bu Kur'an gerçeğini nasıl ortaya çıkardığını görüyoruz. (ELMALILI, 4/43)

'O sırada aralarından bir görevli şöyle seslenir: 'Allâh'ın lâneti zâlimlerin üzerine olsun.' Söz konusu bu çağırıcı **Mâlik** adındaki melektir. Onun bu seslenişini cennettekiler de cehennemdekiler de işitecektir. Bu **zâlimlerin nitelikleri** şudur: **(1) 'Onlar ki Allâh'ın yolundan alıkorlar.' (2) 've onu eğriltmek isterler'** bu yolun sapmasını ve onda çelişkiler ortaya çıkmasını arzularlar. **(3) 've onlar âhireti de inkâr edenlerdir.'** Âhiret yurduna inanmazlar. Bu **zâlimler** hem Allâh'ın yolundan alıkoymak isterler, fesat çıkartmayı arzu ederler hem de âhirete inanmaz onu inkâr ederler. (S. HAVVÂ, 5/159)

7/46-49 A'RAF EHLİ

46. Cennet ile cehennem arasında bir perde vardır. A'râf'ın (yüksek tepelerin**) üzerinde de (**cennetlik ve cehennemliklerin**) her birini sîmâlarından tanıyan kimseler vardır. Cennet ehline: "Selâmün aleyküm" (**Allâh'ın selamı size olsun**) diyerek seslenirler ki bunlar çok arzu ettikleri hâlde, henüz oraya (**cennete**) girmemiş kimselerdir.**

47. (Âraf ehlinin) **Gözleri cehennem ehli tarafına çevrildiği zaman da: "Ey Rabbimiz! Bizi zâlimler topluluğuyla berâber bulundurma." derler.**

48. (Yine**) A'raf ehli, sîmâlarından kendilerini tanıdıkları (**inkârcı**) birtakım kimselere seslenerek: "Çokluğunuz da büyüklük taslamanız da size fayda sağlamadı" derler.**

49. "Allah, onları hiçbir rahmete eriştirmez, diye (aşağı görüp**) yemin ettiğiniz, bu (**cennetlik ola**)nlar mıydı?" derler. (**Bu sırada cennetliklere de şöyle denilir**:) "Girin cennete, size hiçbir korku yoktur, siz mahzun olacak da değilsiniz."**

46-49. (46).**'Cennet ve cehennem arasında bir perde vardır. A'râf'ın (**yüksek tepelerin**) üzerinde de her birini sîmâlarından tanıyan kimseler vardır.' A'raf:** perde demektir. Bu da cennet ile cehennem arasında bir sûrdur. Âyet-i kerimede, her grubun sîmâları ve

alâmetleri ile tanınmasıyla ilgili olarak şöyle denilmiştir: Müminlerin alâmeti yüzlerinin aklığı, kâfirlerin ise yüzlerinin karalığı olacaktır. (S. HAVVÂ, 5/160)

Hasan-ı Basri demiştir ki, A'raf, marifet (bilmek) kelimesindendir. Ve mânâ: Cennet ehli ile cehennem ehlini sîmâlarından tanımak üzere bir takım kimseler vardır, demektir. (ELMALILI, 4/43)

(A'**râf**, meşhur kavle göre, cennetle cehennem arasındaki sûrun **yüksek tepeleri** demektir. Huzeyfe (r), İbn-i Mes'ûd (r) ve İbn-i Abbas'tan gelen rivâyetlere göre A'raf ehli, yâni yüksek tepelerde oturanlar, **sevap ve günahları eşit** olan kimselerdir. Bunlar, cennete girmeyi arzu ve ümit etmekte olup Allâh'ın dilediği bir zamâna kadar burada kalacaklar, sonra Allâh'ın affına nâil olarak cennete gireceklerdir. (H. T. FEYİZLİ, 1/155)

(48).**'A'raf ashâbı sîmâlarıyla tanıdıkları kimselere'** kâfirlerin ileri gelenlerine **'seslenerek derler ki: 'Topluluğunuz da büyüklenmekte olmanız da size fayda vermedi.'** Ne sizin mal toplamalarınız veya çokluğunuz ve bir arada bulunmanız, ne de hakka ve insanlara karşı **büyüklük taslamanızın** size faydası olmadı. İşte şimdi herşey ortadan kalkmış, yok olmuş ve geriye bu gibi kimselere sâdece **zillet**, **utanmak** ve **ateş** kalmıştır. (S. HAVVÂ, 5/160)

'.. sîmâlarından tanıdıkları kimselere..' Velid b. Muğîre, Ebû Cehil, Âs b. Vâil ve akranları: 'Allah Selman, Ammâr ve benzerlerini cennete koyacak da bizi cehenneme atacak ha, böyle şey olmaz. Allah bizim hizmetçilerimizi, çobanlarımızı bizden üstün tutmaz' derlerdi ki, işte A'raf ehlinin **'ne topluluğunuz, ne de büyüklük taslamanız size hiçbir şey sağlamadı'** diye bağırdıkları bunlar ve bu gibilerdir. (ELMALILI, 4/44)

(49).**'Kendilerine Allâh'ın rahmetine erdirmeyeceğine yemin ettiğiniz bunlar mıydı?'** Ve **'bunlar mıydı?'** diye işâret ettikleri de onların küçümsedikleri Selman ve Ammar gibi ehl-i îman kimselerdir. (ELMALILI, 4/44) '**(**İşte**) Girin cennete size hiçbir korku yoktur ve sizler üzülecek de değilsiniz(**denilmiştir**)'** Bu söz yüce Allâh'ın A'raftakilere söyleyeceği sözlerdendir. (S. HAVVÂ, 5/161)

7/50-51 CEHENNEMLİKLERİN CENNET EHLİNDEN TALEPLERİ

50. Cehennem ehli, cennet ehline: "(Sizdeki**) sudan veya Allâh'ın size verdiği rızıktan (**biraz**) da bize aktarın." diye feryat ederler. Onlar da: "Doğrusu Allah, bunları kâfirlere haram etmiştir." derler.**

51. Küfre sapanlar, dinlerini bir eğlence ve oyun yaptılar ve dünyâ hayâtı da kendilerini aldattı. (İşte onlar**) bugünlerine kavuşacaklarını unuttukları ve âyetlerimizi bilerek inkâr ettikleri gibi, bugün biz de (**cezâ içinde**) onları unutur (**terk eder**)iz. [**bk**. 6/70]**

50- 51. (50).**'Cehennemlikler, cennetliklere : 'Sudan veya Allâh'ın size verdiği rızıktan biraz da bize aktarın' diye seslenirler.'** Yiyecek ve meyvelerden aktarın veya bize Allâh'ın size vermiş olduğu rızıklardan atın demektir. (S. HAVVÂ, 5/161)

50’nci âyet, âdemoğlunun, azap içinde olsa bile, yeme içmeden uzak kalamayacağını gösterir. (H. DÖNDÜREN, 1/278)

(51).**‘Onlar ki, alay ve eğlenceyi din edindiler.’** Dilediklerini haram ve dilediklerini helâl kıldılar. Ya da alay ve eğlenceyi kendileri için bir din, bir gidilen yol edindiler. (..) **‘Biz de bugün onları böylece unuturuz.’** Onları azâba mahkûm eden nitelikleri dünyâ sevgisi, ahireti unutmak ve Allâh’ın âyetlerini yalanlamaktır. (S. HAVVÂ, 5/161)

Kâfirliği benimseyenler, İslâm’ı değersiz gördüler, hattâ müslüman olmakla sevinmek yerine, aşağılık kompleksine kapıldılar. Buna karşılık başka ideolojileri yücelttiler. Âyet-i kerîme şu anlamı da içermektedir: Onlar, dinlerini eğlence ve zevk haline getirdiler; yâni **İslâm’ı bırakıp eğlence** ve geçici zevklerini **din yaptılar** ve onlara taptılar. Fahreddîn-i Râzî’nin ifâde ettiği gibi, “Onlar dünyâya meylettiler ve onun, ateşin üstünde bir tavan gibi olduğunu düşünmediler.” Böylece nefsin meşru olmayan arzu ve isteklerini hırsla elde etmeye çalıştılar ve böylece cehenneme düştüler (bk. 10/7-8).) (H. T. FEYİZLİ, 1/155)

7/52-53 KUR’ÂN’I İNKÂR EDENLERİN ÂKIBETİ

52. Biz, gerçekten onlara îman edecek herhangi bir topluma doğru yolu öğretici ve rahmet olarak, hem de ilim üzere geniş geniş açıkladığımız bir kitap getirdik.

53. (O kâfirler**,) ancak Kitab’ın haber verdiği sonu mu bekliyorlar? Onun haber verdiği âkıbet (**son**), geldiği** (kıyâmetin koptuğu) **gün, önceden onu unutanlar: “Hakikaten Rabbimiz’in peygamberleri (**bize**) gerçeği getirmişti. Şimdi bizim için şefaatçilerden (**birileri**) var mı ki bize şefaat etseler veya geri (**dünyâya**) döndürülür müyüz ki (**önce**) yapmış olduğumuzun başkasını** (sâlih ameller) **yapsak?” derler. Hiç şüphesiz onlar kendilerine yazık ettiler ve uydurdukları putlar da kendilerinden uzaklaşıp kayboldu.**

52- 53. (52).**‘Andolsun ki biz, onlara bir kitap getirdik. Onu inanan bir kavim için hidâyet ve rahmet olarak bilgi üzere uzun uzun açıkladık.’** Bu kitap hem uzun uzun açıklanmış, hem de müminler için bir hidâyet ve rahmettir. Bu kitap **helâl**, **haram**, mev’iza / **nasihat** ve **kıssaları** ile gayet açık ve ayrıntılıdır. Bu kitap, **genişçe açıklanmış** ve ilim üzere indirilmiş olmakla birlikte; hidâyet ve rahmettir de. Fakat müminlere… (S. HAVVÂ, 5/173, 174)

Bu **kitap**ta verilen her bilgi ve hüküm **doğru**dur. **‘.. bir ilme göre’** kaydı, kitabın **Allâh’ın ilimne dayandığı**nı, bu sebeple kitapta yer alan ayrıntılı bilgilerin ve haberlerin yanlışlık ihtimâli taşımaktan uzakolduğunu, **yanlışlık ve hatâ bulunmadığı**nı, ifâde eder. Bu itibarla Kur’an’da verilen bilgilerden hiç şüphe etmemek, hükümlerini uygulama konusunda hiç tereddüt etmemek gerekir. (İ. KARAGÖZ 2/659)

(53).**‘Onlar, kitabın haber verdiği sonu mu bekliyorlar.’** **Tevil:** sözlükte, bir şeyi aslına döndürmek demektir. Küfür ehli inanmayı, kıyâmet, yeniden dirilme, hesap, cehennem azâbı gibi acıklı sonuçların ortaya çıktığını **gözleriyle görmeye kadar ertelemeyi** düşünür. Ancak, o gün geldiğinde inanma ve güzel amel yapma fırsatı verilmez. (H. DÖNDÜREN, 1/278)

Kâfirlerin **‘Gerçekten Rabbimizin peygamberleri hakkı getirmişler’** diye itirafları, cehenneme girerken zebânilerin **‘Size bir uyarıcı gelmedi mi?’** sorusuna **‘Evet, bize uyarıcılar gelmişti, fakat biz onları yalanlamış; Allah size, hiçbir şey indirmemiştir; siz kesinlikle yalan söylüyorsunuz, demiştik.’** ((96/18, 74/30, 31). **‘Eğer biz onları dinlemiş ve aklımızı kullanmış olsaydık, şimdi cehennemliklerden olur muyduk?’** (67/8-11), şeklindeki itirafları, iş işten geçtiği için bir fayda sağlamayacaktır. (İ. KARAGÖZ 2/660)

7/54 GÖKLERİN VE YERİN YARATILMASI

54. (Ey insanlar!) **Şüphesiz ki Rabbiniz, gökleri ve yeri altı aşamada yaratan, sonra Arş’ı hükmü altına alan; geceyi, peşi sıra gelen gündüzle bürüyüp örten; güneşi, ayı ve yıldızları emrine boyun eğmiş olarak yaratan Allah’tır. Haberiniz olsun ki yaratmak da, emir de / hüküm de O’na özgüdür. Âlemlerin Rabbi olan Allah ne kadar yücedir!**

54-54. ‘Şüphesiz sizin Rabbiniz gökleri ve yeri altı günde / aşamada yaratan’ Yevm **(gün)** kavramını 24 saatlik zaman dilimi şeklinde anlamamak gerekir. Nitekim başka âyetlerde **an** (5/29), **bin yıl** (22/47), olduğu da ifâde edilmiştir. Bu **altı gün**ün ne kadar sürdüğünün bilinmediği, **altı devir** diye anlamak daha uygun olacaktır. (KUR’AN YOLU, 2/534, 535)

‘Sonra arş üzerine istivâ eden / hükmü altına alan..’ **İstivâ** fiili **‘alâ’** edatı ile istilâ etti, hükmetti, **hükmü altına aldı** anlamlarına gelir. Yaratma ve yarattıklarına hükmetme, ilâhlığın iki niteliği olup, âlemin kadim olmadığını gösterir. (H. DÖNDÜREN, 1/278)

İlim adamlarının izlediği yol, bu gibi açık hükümleri herhangi bir keyfiyet ve tatile girmeksizin (**yorumsuz**) **geldiği gibi** kabul etmektir. Teşbîhe sapanların ilk aklına gelen görünen mânâ, Allah hakkında kabul edilmez. Çünkü şânı yüce Allâh’a hiçbir şey benzemez. (Şûra, 42/11) (S. HAVVÂ, 5/178) (..) **İmam Mâlik’e**, **arşa istivâ** sorulduğunda istivâ malum, keyfiyeti bilinmez, buna inanmak zorunlu, soru sormak bidattir’ dediği rivâyet edilir. (KUR’AN YOLU, 2/536)

Âhirette **kâfirler için şefaat yok**tur. Âhirette kâfirler için şefaat eden bulunmayacak (6/70), bulunsa bile şefaat onlara fayda sağlamayacaktır: **‘Artık şefaatçilerin şefaati** (kâfirlere) **fayda vermez.’** (74/48). (..) Kâfirler, henüz cehenneme girmeden önce **keşke dirilmeseydik** 69/27-29), **keşke** Müslüman olsaydık (15/2), **keşke** filânı dost edinmeseydik. (25/28-29), **keşke** Allâh’a ve Peygambere itaat edeydik, (23/66-68), **keşke** dünyaya geri döndürülsek de Rabbimizin âyetlerini yalanlamasakve müminlerden olsak. (6/27, 2/166, 167) diye **pişmanlık duyacaklar,** yeniden dünyaya dönmeyi arzu edecekler (26/99-102), ancak bu mümkün olmayacaktır. (İ. KARAGÖZ 2/661).

‘Gündüzü durmadan kovalayan gece ile bürür.’ Bu buyrukta, büyük bir mûcize vardır. Çünkü bu buyrukta yeryüzünün döndüğü **ilkesi** vurgulanmaktadır. Bu âyetin indiğinde insanlık henüz **dünyânın döndüğü** konusunda bir kanaate (bilgiye) sâhip değildi. İşte bu, bu kitabı göklerdeki ve yerdeki bütün gizlilikleri bilenin indirdiğinin delilidir. (S. HAVVÂ, 5/178-179)

Güneş, Yerküre, Ay, yıldızlar, gezegenler ve galâksileri yaratan, kendilerine **görevlerini** ve aralarındaki düzenlerini, **çekim kuralını var eden** ve varlıklarını sürdürmelerini sağlayan yüce **Allah'**tır. Bu yıldızlar **milyarlarca yıl**dır düzenleri bozulmadan varlıklarını sürdürmektedir. Bu, hem Allâh'ın varlığını ve gücünü hem de biz insanlara olan nimetini ifâde eder. (İ. KARAGÖZ 2/664)

'Yaratmak da emretmek de yalnız Allâh'a özgüdür' cümlesi, **'**varlıkları **yaratan ve yöneten yüce Allah'tır'** anlamını ifâde eder. Bu âyete göre bu evrendeki bütün varlıklar **'halk âlemi'** ve **'emir âlemi'** diye ikiye ayrılır. Kütlesi olan varlıklara **şehâdet âlemi**, melekler ve ruhlar gibi kütlesi olmayan ve gözle görülmeyen varlıklara **melekût âlemi** denir. Bütün varlıklar, O'nun yarattığı ve varlıkların tâbi olduğu kânunlar O'nun emri ile olmuştur. Madde ve mânâ, beden ve ruh, mülkiyet ve tasarruf hep O'nun eseri ve düzenlemesi, O'nun ilmi, irâdesi ve kudretinin sonucudur. **'Yaratmak O'na özgüdür'** cümlesi Allâh'ın evrendeki nizâmın yaratıcısı, **'Emir O'na özgüdür'** Allâh'ın bütün varlıkların yöneticisiolduğunu ifâde eder. (İ. KARAGÖZ 2/664) **'İyi bilmeli ki, bütün yaratmak ta O'nundur, emir de.'** Yâni baştan sona, takdir etme ve tekvin (var etme) de O'nun. Kabul etme ve **şeriat koyma** da (O'nun). (ELMALILI, 4/63)

7/55-56 DUÂ ADABI

55. (Ey müminler!) **Rabbinize (**gönülden**) yalvararak gizlice duâ edin. Çünkü O, haddi aşanları sevmez.**

56. (Îman**,** ahlâk ve ilâhî adâletle belirli bir**) düzen sağlandıktan sonra (**bunlardan saparak**) yeryüzünde** (fitne fesat ve) **bozgunculuk yapmayın, (**azâbından**) korkarak ve (**rahmetini**) umarak O'na duâ edin. Muhakkak ki iyi hareket eden (**ve iyilik yapan**)lara Allâh'ın rahmeti çok yakındır.**

55-56. (55).**'Rabbinize (**gönülden**) yalvararak gizlice duâ edin.'** 'Duâ edin' emri bağlayıcı bir emirdir. Dolayısıyla duâ etmek **farz** bir görevdir. (..) Rasûlullah (s) bir **hadis**lerinde; 'Ey Allâh'ın kulları! Size duâ etmenizi tavsiye ederim.' Buyurmuştur. (Tirmizi) (..) Duânın **aracısız olarak** doğrudan Allâh'a yapılması, tekke, **türbe,** ölü veya diri ve benzeri herhangi bir varlıktan değil, ne istenecekse **doğrudan Allah'tan** istenmesi gerekir. (İ. KARAGÖZ 2/665)

Duânın usûl, **âdâp** ve **kurallarını** şöyle özetleyebiliriz: **(1)** Duâya eûzü **besmele,** Allâh'a **hamd** ve peygambere **salât** ile başlanmalıdır. (Tirmizi). **(2).** Duâdan önce **tevbe** ve istiğfar edilmelidir. (Müslüm) **(3).** Eller **semâya açılmalı** ve duâ sonunda yüze sürülmelidir. (Buhâri) **(4).** Duâda yüce **Allâh'ın en güzel isimleri** zikredilmelidir. (17/110) **(5).** Duâ **ihlâsla** ve bilinçli olarak yapılmalıdır.(40/65, 7/29) **(6). Kabul** olunacağına **inanarak** duâ edilmelidir. (Tirmizi) **(7). Kısık sesle** ve **yalvararak** duâ edilmelidir. **(8).** Ümit ve korku içinde duâ edilmelidir. (7/56) **(9). Meşru** şeyler istenmeli, ölçülü olunmalı, aşırı gidilmemelidir. (Müslim) **(10)** Sâdece sıkıntılı zamanlarda değil, **her zaman** duâ edilmelidir. (Beyhaki). **(11). Sâdece Allâh'a** duâ edilmeli, araya **başka aracılar dâhil edilmemeli**dir. (1/5, 26/213; (İ. KARAGÖZ 2/667)

Riyâdan korkulması hâlinde **gizli duâ** yapılır. Böyle korku yoksa açıktan duâ edilir. Yüksek sesle duâ edilmesi hâlinde, meselâ namaz kılan şaşıracaksa, Kur'an okuyan, şer'î ilim tahsil edenin dikkati dağılacaksa, gizlice duâ etmek daha faziletlidir. (S. HAVVÂ, 5/181)

Duâda haddi aşmak peygamberlerin rütbesini istemek, göklere yükselmeyi istemek, İblisin, Ebû Cehil'in cennete girmesini istemek, kendisine vahiy gelmesini isttemek vb. (S. HAVVÂ, 5/181)

(56).**'Yeryüzünde bozgunculuk yapmayın'** 56'ncı âyette (..) Allah arzı yâni dünyâyı veya ülkeyi ıslah etmiş, düzene koymuşken, insanların orada **fesat çıkarıp** düzeni bozmaları **yasaklanmakta;** böylece insanın tabii ve beşeri çevresiyle ilişkisi düzenlenmektedir. Râzi âyetin bu bölümünü özetle şöyle açıklar: Dünyâdaki hiçbir düzenli şeyi bozmayın. Öldürme, yaralama, gasp ve hırsızlık gibi insana verilen zararlar; inkâr ve bid'atlarla dîne verilen zararlar; zinâ, livâta, zinâ iftirası gibi insan onuruna, nâmûsuna ve âileye verilen zararlar; sarhoş edici şeylerle **akla verilen zararlar** bu **yasağın kapsamına girer.** Çünkü dünyâ hayâtında **insanlara âit beş temel hak** ve menfaat konusu vardır: **Can, mal, nesep, din ve akıl. 'Yeryüzünde bozgunculuk yapmayın!'** buyruğu bütün bu hak ver menfaatlerle bunların kapsamına giren diğer şeylerin korunmasını öngörür. (KUR'AN YOLU, 2/538)

Yeryüzünde **bozgunculuk yapmak haram**dır: **'Bozgunculuk yapmayın'** cümlesi bu anlamı ifâde eder. Âyette, sulh ve sükûna erdikten sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmak yasaklanmaktadır. Bu **yasağı ihlâl etmek haram**dır, büyük günahtır. Yeryüzünde bozgunculuğun birçok çeşidi vardır: Meselâ ticârette hîle yapmak, **bozuk gıdâ** üretmek, **trafik kuralları**nı bilerek **ihlâl** etmek, cana, mala, nâmûsa **saldırmak,** iş, meslek yol **güvenliği**ni, insan ve **kamu haklarını ihlâl** etmek, çevreyi **kirletmek,** hayvan, bitki, su kaynakları, ırmak, göl, deniz ve ormanlara **zarar vermek,** uyuşturucu üretimi, insan ve toplumların arasını **yalan haber**lerle bozmak, **terör,** iftirâ ve benzeri eylemler yeryüzünde bozgunculuk yapmaktır. (İ. KARAGÖZ 2/667)

7/57-58 ALLÂH'IN KUDRETİNİN ALÂMETLERİ

57. O, rahmetinin önünde müjdeci olarak rüzgârları gönderendir. Sonunda o (rüzgâr**)lar, (**topladığı yağmur yüklü**) ağır bulutları yüklenince onu, ölü (**kurak**) bir bölgeye yollarız; derken onunla su indirir ve o (**su**) ile de (**türlü türlü**) meyveler (**mahsuller**) çıkartırız. İşte** (kıyâmet kopunca) **ölüleri de böyle (**diriltip**) çıkartacağız. Artık düşünüp ibret alırsınız.**

58. Rabbinizin izniyle (toprağı**) güzel diyârın, bitkisi de (**bol / güzel**) çıkar. Kötü olandan ise, yararsız bitki çıkar. İşte şükredecek bir toplum için âyetleri böyle çeşitli şekillerde açıklıyoruz.**

57-58. (57).**'O, rahmetinin önünde müjdeci olarak rüzgârları gönderendir.'** 57'nci âyet-i kerîmede, havadan ağır olduğu hâlde, hemen düşmeyen nemlerin, ilâhi kânun gereği yağmur hâlinde yağması için önce rüzgârlarla bir araya getirilip yoğunlaştırıldığı, sonra Yüce Allâh'ın dilediği yere sevk edilip, yağdırırldığı ve orada **hayâti** bir **diriliş vesîlesi** olduğunun fiziki bir tablosu sergilenmektedir. İşte burada olduğu gibi, **ölüleri diriltmesi** de O'nun için çok kolaydır. (H. T. FEYİZLİ, 1/156)

‘Nihâyet bunlar yağmur yüklü bulutları yüklendiğinde biz onu ölü bir bölgeye gönderir, onunla su indirir ve onunla’ su ile **‘her tür ürün çıkartırız.’** Rüzgârlar yağmur ile ağırlaşmış bulunan bulutları kaldırınca, bu bulutları yağmuru bulunmadığı için ölü durumunda bulunan bir ülkeye gönderir ve o bulut ile veya bu **bulutu** oraya **sürüklemek** sûretiyle **yağmur** sâyesinde orada **meyveler biter.** (S. HAVVÂ, 5/176)

‘İşte’ yâni ölü topraktan meyvelerin çıkartılması gibi **‘ölüleri de böylece çıkarırız. Tâ ki iyice düşünüp ibret alasınız.’** Sizin bu ibret alışınız öldükten sonra dirilmeye îman etmeye sizi götürsün. Çünkü her iki diriltme arasında da bir fark yoktur. Zîrâ bunların her birisi de bir şeyin öldürülmesinden sonra iâde edilmesini göstermektedir. (S. HAVVÂ, 5/176)

(58).**‘Güzel memleketin bitkisi, Rabbinin izniyle güzel çıkar.’** Şânı yüce Allah, **‘iyi ve temiz ülkenin bitkisi’** buyruğunu müminler hakkında bir örnek olarak göstermiştir. **Müminin** hem **kendisi iyi** ve **temizdir**, hem de **ameli iyi** ve **temizdir**. Kâfirin ise, hem kendisi kötü, hem de amelinin kötü ve pis olduğu vurgulanmaktadır. (S. HAVVÂ, 5/185)

‘Kötü olandan ise faydası çok az olan çıkar.’ Bu buyruk, öğüdün fayda verdiği mümin ile bundan hiçbir şekilde fayda almayan ve etkilenmeyen **kâfirin misâli**dir. (S. HAVVÂ, 5/176)

Hz. **Peygamberin** (s) **gelişi**, ilâhi hidâyetin ve tebliğin gönderilişi, bulut ve **hayat veren** yağmur yüklü **rüzgâra benzetilmiştir**. Yağmur hayatın hazînelerini, (meyve vs.) tekrar bitirmek üzere toprağı nasıl canlandırırsa, Hz. Peygamber’in (s) tâlimleri ve rehberliği de aynı şekilde iyilik hazînelerini açığa çıkararak **ölü insanlığı** öylece **hayâta kavuşturur.** (..) Rasullerin tebliğ ve irşatların da ancak gerekli kâbiliyete sâhip olup da, doğru rehber yokluğundan bu gizli kalmış yeteneklerini bir türlü geliştirememiş olanlar yararlanabilecektir. **Şerir ve samimiyetsiz ansanlar**a gelince, onlar üzerine yağmur düşse bile, sâdece **faydasız çalılık**lar bitiren çorak topraklar gibi **peygamberlik müessesesini bereketinden faydalanamaz**lar. (MEVDÛDİ, 2/42, 43)

Hadis: ‘Allâh’ın benimle göndermiş olduğu **hidâyet** ve **ilim**, yeryüzüne yağan **bol yağmura benzer**. Yağmurun yağdığı yerin bir bölümü verimli bir topraktır. Yağmur suyunu emer, bol çayır ve ot bitirir. Bir kısmı da suyu emmeyip üstünde tutan çorak bir yerdir. Allah burada biriken sudan insanları faydalandırır. Hem kendileri içer, hem de hayvanlarını sular ve ziraatlarını o su sâyesinde yaparlar. Yağmurun yağdığı bir yer daha vardır ki, düz ve hiçbir **bitki bitmeyen kaypak arâzi**dir. Ne su tutar ne de ot bitirir. İşte bu, Allâh’ın dîninde anlayışlı olan ve Allâh’ın benimle gönderdiği hidâyet ve ilim kendisine fayda veren, onu hem öğrenen hem öğreten kimse ile buna başını kaldırıp kulak vermeyen, Allâh’ın benimle gönderdiği **hidâyeti kabul etneyen kimsenin benzeri**dir. (Buhâri İlim 20; Müslim Fezâil 15’den Ö. ÇELİK, 2/201)

(..) âyetin şöyle bir uyarı maksadı taşıdığı açıktır: ‘Güzel ürünler veren bereketli topraklar gibi olun; faydasız bitkiler çıkaran **işe yaramaz topraklar gibi olmayın.’** Nitekim hem 57 hem de 58. Âyetlerin son cümleleri de bu yorumu desteklemektedir. Yâni Allah insanlardan, bu hususları dikkate alarak **düşünüp** taşınmalarını, gerçeği görmelerini ve nihâyet müminler olarak **şükretmeleri**ni istemektedir. (KUR’AN YOLU, 2/540)

7/59-64 NUH ALEYHİSSELÂM VE KAVMİ

59. Andolsun ki Nûh'u kavmine (peygamber olarak**) gönderdik, (**o da**): "Ey kavmim! Allâh'a kulluk edin, sizin için O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Doğrusu ben, size (**inecek**), büyük bir günün azâbından korkuyorum." dedi.**

60. Halkından ileri gelenler şöyle dedi: "Biz seni gerçekten apaçık bir sapıklık içinde görüyoruz."

61. (Nuh**) dedi ki: "Ey halkım! Bende hiçbir sapıklık yoktur. Ben sâdece, âlemlerin Rabbi tarafından gönderilmiş bir peygamberim."**

62. "Size Rabbimin vahyettiklerini duyuruyorum, size (iyiliğiniz için**) öğüt veriyorum ve Allah'tan (**gelen vahiyle**) sizin bilmediklerinizi biliyorum."**

63. "Yoksa siz, 'Allâh'ın emirlerine uygun yaşayıp' da bu sâyede merhamete erişesiniz diye uyarmak için, içinizden bir kimse vâsıtasıyla Rabbinizden size bir vahiy gelmesine (inanmayıp da**) şaştınız mı?"**

64. Kavmi Nûh'u yalanladı. Biz de onu ve onunla berâber gemide bulunanları kurtardık. Âyetlerimizi yalanlayanları da (tûfanda**) boğduk. Çünkü onlar, (**gerçeklere karşı**) kör bir kavim idiler. [**krş**. 11/24-49]**

59-64. (59).**'Andolsun ki Nûh'u kavmine gönderdik de 'Ey kavmim!' dedi. 'Allâh'a kulluk edin, sizin için O'ndan başka bir ilâh yoktur.'** Hz**. Nuh,** kendi kavmini Allâh'a ibâdet etmeye, Allâh'ın gönderdiği mesajlara bağlanıp Rasûlüne tabi olmaya dâvet etmiştir. Buna karşılık, onun kavminin takındığı tavır, onu sapıklıkla itham etmek, yalanlamak ve Yüce Allâh'ın yaratıklarından herhangi birisine vahiy indirmesinden hayrete düşmek oldu. Bu bakımdan suda boğulmak sûretiyle cezâlandırıldılar. Diğer taraftan şanı yüce Allah, Hz. Nûh'u ve **îman ehlini kurtarmıştır**. (S. HAVVÂ, 5/195)

Hz. Nuh'un kavminin bu gün **Irak** denilen ülkede **yaşamış olduğu**nu öğreniyoruz. Aynı husus, İncil'den daha eski Bâbil arkeolojik kazılarında bulunan levhalarla da teyid edilmiştir. Bunlar, İncil ve Kur'an'da nakledilmiş olan benzer kıssayı anlatır ve olay yerini Musul'a yakın bir mevkide tesbit ederler. **Ağrı dağı** civarında da bulunan **kalıntılar**, Nuh (a.s.) kıssasına işâret eder. (MEVDÛDİ, 2/45)

(60).**'Kavminden ileri gelenler'** yâni eşraftan sayılanlar ve efendiler **'Dedi ki: Biz seni apaçık bir sapıklık içinde görüyoruz.'** Senin apaçık doğru yolu terk edip gittiğini görmekteyiz. Buradaki **'görmek'**ten kasıt, kendi iddiâlarına göre olup kalbî ve aklî bir görmedir. İşte her çağda kâfirler **hidâyet ehlinin dalâlette olduğunu** düşünürler. (S. HAVVÂ, 5/202)

(63).**'..aranızdan bir adama Rabbiniz tarafından bir öğüt geldi diye mi hayret ediyorsunuz.'** Buradaki sorudan kasıt, onların bu tutumlarının reddedilmesidir. (imkâri istifham) **'Zikir'**den kastedilen öğüttür. **'aranızdan bir adama'** lâfzıyla ise sizden, sizin türünüzden, sizinle aynı dili konuşan bir kişinin üzerine indirdiğimiz bu vahiy ile uyarılma kasdedilmiştir. Çünkü onlar Hz. Nuh (as)'un peygamberliğinden hayrete düşmüşler ve

insanların peygamber olarak gönderilmesini kasdederek: **‘Biz bunu önce gelen atalarımızdan işitmedik.’** (Müminûn 23/24) diyorlar ve ayrıca: **‘Eğer Allah dileseydi elbette melekleri indirirdi.’** (Müminûn 23/24) diye itiraz ediyorlardı. (S. HAVVÂ, 5/203)

7/65-72 HÛD ALEYHİSSELÂM VE ÂD KAVMİ

65. Âd (kavmin**)e de kardeşleri Hûd’u (**gönderdik**). O da: “Ey halkım! Allâh’a kulluk edin, sizin O’ndan başka bir ilâhınız yoktur. Siz hâlâ ‘Allâh’ın emrine uyup azâbından sakınmaz mısınız?”dedi. [**bk**. 11/52-60; 41/16; 46/21-25; 51/41-43]**

66. Halkından ileri gelen kâfirler: “Biz seni gerçekten bir akılsızlık içinde görüyoruz ve hiç şüphesiz seni yalancılardan olduğunu biliyoruz..” dediler.

67. (Hûd**) dedi ki: “Bende hiçbir akılsızlık yoktur. Ben sâdece âlemlerin Rabbi tarafından gönderilmiş bir peygamberim.”**

68. “Size Rabbimin vahyettiklerini duyuruyorum ve sizin (iyiliğiniz**) için çalışan güvenilir bir öğütçüyüm.”**

69. “(Yoksa gelecek azâba karşı**) sizi uyarmak için, içinizden bir adam vâsıtasıyla Rabbinizden size bir öğüt (**ve ihtar**) gelmesine mi şaştınız? Düşünün ki (**Allah**,) sizi Nuh kavminden sonra onların yerlerine geçirdi / hükümdarlar yaptı, yaratılışta size (**onlara nispetle**) fazla güç (**ve kuvvet**) verdi. O hâlde Allâh’ın nîmetlerini (**unutmayıp**) hatırlayın ki kurtuluşa eresiniz.”**

70. (Onlar**:) “Yalnız Allâh’a kulluk etmemiz ve babalarımızın tapmakta olduklarını bırakmamız için mi bize geldin? O hâlde doğru söyleyenlerden isen, bizi tehdit ettiğin (**o azâb**)ı getir bize.” dediler.**

71. (Hûd**) dedi ki: “Artık Rabbinizden üzerinize bir azap (**fırtınası**) ve gazap elbette gerçekleşti. Allah onlar(**a tapmanız**) hakkında hiçbir delil indirmediği hâlde, sizin ve babalarınızın taktığı (**düzmece tanrılar**) isim(**li put**)lar hakkında mı benimle tartışıyorsunuz? Artık bekleyin (**azâbın gelişini**), ben de sizinle berâber bekleyenlerdenim!”**

72. Hûd’u ve onunla berâber olanları (katımızdan**) bir rahmetle kurtardık. Âyetlerimizi yalanlayanların ve îman etmeyenlerin de kökünü kestik.**

65-72. ‘Hud (a.s.) ve Ad kavmi’ Hz. Hud, kavmini Allâh’a ibâdet etmeye dâvet etmiş, Allâh’ın onlara verdiği nimetleri hatırlamalarını istemiştir. Onlar da Hz. Hûd’u beyinsizlikle itham etmişler, yalanlamışlardır. Allâh’ın vahiy indirdiğine inanmamışlar, şirk üzere kalmaya devam etmişlerdir. Buna karşılık Allah, onların kökünü kazıyan bir **rüzgâr** göndererek cezâlandırmış, Hz. Hûd ve müminleri cezâdan istisnâ etmiştir. (S. HAVVÂ, 5/195)

Âd bin İrem (Tekvin sifirinde Aram diye geçmektedir), Kur’an’da sözü geçen **Âd-ı Ûlâ** (birinci Âd)dırlar. Direkli, çardaklı binâları vardır. Şanı Yüce Allah, (Fecr 89/68) **‘Rabbinin**

Âd'a, direkli İrem'e ne yaptığına görmedin mi ki, onun şehirlerde benzeri yaratılmamıştı' diye buyurmaktadır Bunların evleri Yemen'de **Ahkaf** denilen, Cibâlü 'remm'dedir İbn-i Cerir rivâyetine göre, **Hadramevt**'te hâlen **Hz. Hûd'un kabri** diye bilinen bir mezar bulunmaktadır. (S. HAVVÂ, 5/212)

1837 de James R. Wellested, **Hısnı Gurab** yakınında Hûd peygamberden bahseden levhalar buldu. (MEVDÛDİ, 2/48)

(67).**'Dedi ki: 'Bende hiçbir akılsızlık yoktur.'** Âd **kavmi,** peygamberlerini beyinsizlikle suçlamış, **Hud** (a.s.) ise, 'Bende beyinsizlik yoktur, Rabbimin vahyettiklerini bildiriyorum' cevabını vermiştir. Âd kavminin düşmanlık ve sapıklığına karşılık, Hûd (a.s.) verdiği cevapla, güzel bir **edep örneği**, büyük bir **ahlâk** vardır. (S. HAVVÂ, 5/208)

(69).**'…Düşünün ki O sizi, Nuh kavminden sonra onların yerine geçirdi ve yaratılışta sizi onlardan güçlü kıldı.'** Hz. Hûd kavmini iknâ etmeye çalışırken Allâh'ın onlara olan lütuflarından bilhassa **ikisini hatırlatmakta**dır: **(a)** Allâh'ın Nûh'tan sonra onları **'halîfeler'** kılması, **(b)** Onları sağlam yapılı ve güçlü yaratması. Bunlardan ilki, Âd kavminin tufandan sonra ilk teşkilatlanan ve **yeryüzünü imar faaliyetlerine girişen** nesil olduğunu; ikincisi de Nûh soyundan gelen öteki kabilelere göre daha **iri yapılı insanlar**dan oluştuğunu gösterir. (KUR'AN YOLU, 2/546)

(71).Kur'an'da tekrar edilen **'Allâh'ın haklarında hiçbir kanıt indirmediği..'** ifâdesi, temel bir gerçeği düşündürüyor. Allâh'ın indirmediği her söz, kânun, örf veya düşüncenin bir ağırlığı yoktur, etkisi azdır ve kayboluşu çabuk olur. Fıtrat, tüm bunları hafife alır. Eğer sözler, Allah'tan geliyorsa, **Allâh'ın onlara yerleştirdiği** bir **yetki nedeniyle**, bir **ağırlığı vardır** ve gönüllere işler, yerleşir. Nice alımlı düşünce, nice süslü ve otorite destekli sosyal kurum ve uygulama vardır, ama **Allâh'ın otoritesinden** kaynaklanan bir güç içeren sözleri **karşısında eriyip gider**. (S. KUTUB, 4/331, 332)

7/73-79 SÂLİH ALEYHİSSELÂM VE SEMÛD KAVMİ

73. Semûd (kavmin**)e de, kardeşleri Sâlih'i (**gönderdik**,** onlara**) dedi ki: "Ey halkım! Allâh'a kulluk edin. Sizin için O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Size Rabbinizden apaçık bir mûcize geldi. İşte size bir mûcize olarak Allâh'ın dişi devesi! Onu (**kendi hâline**) bırakın, Allâh'ın arzında otlasın, ona dokunmayın (**bir fenâlık yapmayın**), yoksa sizi acıklı bir azap yakalar."**

74. "(Ey kavmim**!) Düşünün ki vaktiyle (**Allah**) Âd (**kavmin**)den sonra size hükümranlık bahşetti, sizi yeryüzünde yerleştirdi; ovalarında köşkler edinip dağlarından evler oyar, (**kayaları**) yontardınız. Artık Allâh'ın nîmetlerini anın, (**emirlerinden çıkıp**) yeryüzünde ortalığı karıştırarak bozgunculuk yapmayın."**

75. Onun kavminden (îman etmeyip**) büyüklük taslayanlar, içlerinden kendilerince zayıf (**ve hor**) görülen mü'minlere: "Siz Sâlih'in gerçekten Rabbi katından gönderilmiş (**bir peygamber**) olduğunu biliyor musunuz?" dedi(**ler**). (**Zayıf görülen müminler de**:) "Doğrusu biz (**ona ve**) onunla gönderilenlere inananlarız." dediler.**

76. Büyüklük taslayan o kişiler: "Biz, sizin îman ettiğinizi inkâr edenleriz." dediler.

77. Nihâyet dişi deveyi kesip öldürdüler ve Rablerinin emrine isyân ettiler ve: "Ey Sâlih! Eğer sen gönderilen peygamberlerden isen tehdit ettiğin (azâb**)ı bize getir." dediler.**

78. Bunun üzerine onları şiddetli (bir sesle gelen**) sarsılma yakalayıverdi de yurtlarında diz üstü çök(**üp cansız kal**)ıverdiler.**

79. (Sâlih de gördüğü dehşet verici manzara karşısında**) yüzünü öteye çevirip: "Ey kavmim! Andolsun ki ben, size Rabbimin gönderdiği hükmü duyurmuş ve size öğüt vermiştim. Fakat siz öğüt verenleri sevmiyorsunuz" dedi.**

73-79. 'Sâlih (a.s.) ve Semûd…' Hz. Sâlih, kendi kavmini Allâh'a ibâdet etmeye, Allâh'ın nimetlerini hatırlamaya dâvet etmiş, peygamberliğinin delili olarak **dişi deve**yi getirmiştir. Fakat onlar, kâfirlikte, büyüklük taslamakta ileri gittiler, dişi deveyi öldürdüler. Bu sebeple Yüce Allah, **zelzele ve yüksek ses** ile onları cezâlandırdı. Sâdece Hz. Sâlih ve îman edenleri azaptan kurtuldu. (S. HAVVÂ, 5/195-196)

Semûd, Hz. Sâlih'in peygamber olarak gönderildiği, eski bir Arap toplumunun adıdır. Nuh'un oğlu Sam'ın soyundan gelmiştir. Dedeleri, Semûd'un adıyla anılırlar. Suriye ile Hicaz arasında bulunan **Hicr**'de yaşamışlardır. Kur'an'da **Ashâbü'l Hicr** diye anılırlar. Bunlar **Vâdi'l Kurâ'**da **kayaları oyarak evler** (89/9), düz arazide de saraylar yapan bir Arap toplumu idi. (KUR'AN YOLU, 2/548, 549)

Semûd kavmi, Hz. İbrâhim'den önce yaşamış, Arab-ı Âribe kabilelerindendir. Semûd, Ad kavminden sonradır. Meskenleri, Hicaz-Şam arasında, Vâdi'l Kurâ ve çevresi olan alanlardadır. **Bu meskenler hâlâ mevcuttur**. Gören, dehşete kapılır. Aradan geçen binlerce yıla rağmen, yeni **yontulmuş** gibi bir izlenim vermektedirler. (S. HAVVÂ, 5/218)

Rasûlullah, ashab ile birlikte, Tebük'te konaklayınca, **Semûd** evleri yakınında Hicr bölgesinde konakladı. **Semûd** kavminin içtiği sularla hamur yapılınca, tencereleri dökmelerini emretti. Oradan uzaklaşarak, şöyle buyurdu: Onlara Îsâbet edenin benzerinin size Îsâbet etmesinden korkarım. O bakımdan onların oldukları yerlere girmeyiniz. (S. HAVVÂ, 5/218)

(75).**'Kavminin ileri gelenlerinden büyüklük taslayanlar, içlerinden zayıf görülenlerin inanan kesimine dediler ki: 'Siz Sâlih'in Rabbi tarafından gönderildiğini biliyor musunuz?'** (..) Bu zorbalar kesimi, Sâlih'e inananlar arasındaki yoksul ve kimsesiz müminleri inançları dolayısıyla kınamış; onların inandığı şeyleri kendilerinin reddettiklerini açıkça bildirmişlerdir. Sonunda **kibir ve inatları** yüzünden basîreti bağlananlar, verdikleri sözü çiğneyerek **deveyi kestiler.** Bu, onların aslâ yola gelmeyeceklerinin açık bir ifâdesiydi. Bu sebeple **şiddetli bir deprem**le eski inkârcı kavimlerin âkıbetine mâruz kaldılar. (KUR'AN YOLU, 2/549, 550)

Mûcize İstemeyiniz: Semûd kıssası münâsebeti ile Rasûlullah bizlere Allah'tan mûcize istememeyi öğretmektedir. Rasûlullah Hicr'den geçince, şöyle buyurdu: 'Allah'tan mûcizeler istemeyiniz. İşte Sâlih kavmi, mûcize istedi ve istedikleri oldu. Onlar, Rab'lerinin emrine karşı geldiler ve onu (deveyi) kestiler. Bu bakımdan **sayha** onları yakaladı. (S. HAVVÂ, 5/219)

7/80-84 LÛT ALEYHİSSELÂM VE KAVMİ

80. Lût'u da (gönderdik**). (**O da**) vaktiyle, kavmine demişti ki: "Sizden önceki âlemlerden hiç kimsenin yapmadığı bir fuhşu /** homoseksüellik **mi yapıyorsunuz?"**

81. "Siz, kadınları bırakıp şehvetle erkeklere varıyorsunuz. Doğrusu siz haddi aşan (azgın**) bir kavimsiniz."**

82. Kavminin cevâbı: "Onları (Lût ve yandaşlarını**) kasabanızdan çıkarın. Herhâlde onlar, fazlasıyla temiz olan insanlarmış!" demek oldu.**

83-84. Biz de onu ve ehlini (âile ve taraftarlarını**) karısı hâriç kurtardık. Çünkü o, (**küfrü sebebiyle**) geride kal(**ıp helâk ol**)anlardan oldu. O sırada üzerlerine (**felâket getiren**) bir** (taş) **yağmuru yağdırdık. İşte bak, günahkâr suçluların sonu nasıl oldu!**

80-84. Lût (a.s.) Kavmi: Hz. Lût, kendi kavmini, erkeklerin erkeklerle ilişkiye girme sapıklığından vaz geçirmeye çalıştı. Kavmi, Hz. Lût'u yalanladı ve tehdit etti. Allah onları cezâlandırdı, gökten üzerlerine **taş yağmuru** yağdırdı. Yaşadıkları bölgeler, yerin dibine geçti, Allah, Hz. Lût ve îman edenleri kurtardı. (S. HAVVÂ, 5/196)

Lût, Haran bin Azer'in oğludur. Hz. İbrâhim'in kardeşinin oğludur. Hz. İbrâhim ile birlikte îman etmiş, onunla birlikte Şam (Suriye)'a hicret etmişti. (S. HAVVÂ, 5/224)

Tevrat'ta bildirildiğine göre, Ölüdeniz kıyısındaki **Sodom ve Gomore** (Ammure) peygamber olarak gönderilmiştir. (KUR'AN YOLU, 2/551)

Lûtiliğin Cezâsı: İmam Ebû Hanîfe'nin kanaatine göre, Lût kavminin amelini işleyen bir kimse, o kavme yapıldığı gibi, yüksekçe bir yerden atılır ve arkasından da taşlanır. (S. HAVVÂ, 5/225)

Hadis: İbn-i Abbas'tan: Rasûlullah şöyle buyurdu: 'Lût kavminin amelini işlediğini tespit ettiğiniz kimseyi, ister yapan olsun, ister yapılan, öldürünüz. (Ebû Dâvud, Tirmizi, İbn Mâce'den S. HAVVÂ, 5/225)

Kadınlara arka yoldan yaklaşmak, küçük Lûtiliktir. Ve bu da icma ile **haram**dır. (S. HAVVÂ, 5/225, 226)

(84).**'Bir bak ki, günahkârların âkıbeti nasıl oldu!'** 84'ncü âyetteki **'bak'** emri, aklı olup düşünen herkesedir. Bakmak, onların durumundan **ibret alıp** yaptıklarından sakınmak içindir. O hâlde Cenâb-ı Hakk'ın, peygamberlerine karşı gelen günahkâr ve azgın kavimleri nasıl helâk ettiğine bakıp ibret almak, böyle bir **hazin âkıbete** uğramaktan **sakınmak gerekir**. (Ö. ÇELİK, 2/215)

7/85-93 ŞUAYB ALEYHİSSELÂM VE KAVMİ

85. Medyen'e (Hicr ve Eyke halkına) **de kardeşleri Şuayb'ı (**gönderdik**,** onlara şöyle**) dedi: "Ey kavmim! Allâh'a kulluk edin, sizin için O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Size Rabbinizden açık bir delil geldi: Ölçüyü ve tartıyı tam yapın, insanların eşyâsını (**mallarını ve haklarını**) eksik vermeyin, (**îman ve ilâhî adâletle**) düzeltildikten sonra da yeryüzünde (**tekrar saparak**) bozgunculuk yapmayın. Eğer inanan kimseler iseniz, bunlar sizin için hayırlıdır."**

86. "Îman edenleri tehdit edip Allah yolundan alıkoyarak ve o yolu eğri göstermek isteyerek yol başına oturmayın (tuzaklar kurmayın**). Düşünün ki vaktiyle siz az idiniz de (**Allah**) sizi çoğalttı. Bakın (**Allâh'ın emirlerinden saparak**) fesat çıkaranların sonu nasıl oldu!"**

87. "Eğer içinizden bir grup benimle gönderilene îman etmiş, bir grup da îman etmemişse, Allah aramızda hükmedinceye kadar sabredin. O, hüküm verenlerin en hayırlısıdır."

88. Kavminden (îman etmeyip**) büyüklük taslayan ileri gelenler: "Ey Şuayb! Seni ve seninle berâber îman edenleri ya kesinkes kasabamızdan çıkaracağız ya da kesinlikle milletimize (**bizim yaşadığımız dinimize**) dönersiniz." dediler. O da: "Biz istemesek de mi?" dedi.**

89. "(Sonra bilin ki**) Allah bizi, (**vahiyle o bâtıl dîninize inanmaktan**) kurtardıktan sonra, eğer sizin** (bâtıl) **dîninize dönersek, Allah hakkında yalan uydurmuş oluruz. Rabbimiz Allâh'ın dilemesi dışında o (**sizinki**)ne dönmemiz bizim için olacak şey değildir. Rabbimizin ilmi herşeyi kuşatmıştır. Biz ancak Allâh'a güvendik. Ey Rabbimiz! Bizimle kavmimiz arasında hak olan ne ise ona hükmet, sen hükmedenlerin en hayırlısısın."**

90. Kavminden inkâra sapanların ileri gelenleri: "Eğer Şuayb'a uyarsanız, kesinlikle zarara uğrar, perişân olursunuz." dediler.

91. Sonunda onları müthiş bir deprem yakalayıverdi ve yurtlarında dizüstü çök(üp cansız kal**)ıverdiler. [**bk**. 11/84-95]**

92. Şuayb'ı yalanlayanlar… Sanki orada hiç yaşamamış gibi oldular. Şuayb'ı yalanlayanlar var ya (işte**) asıl zarara uğrayan onlar oldular.**

93. Bunun üzerine (Şuayb**), onlardan yüz çevirip: "Ey kavmim! Andolsun ki Rabbimin gönderdiği hükümleri size duyurmuştum ve size öğüt vermiştim. Artık kâfir bir kavme ne diye üzüleyim?" dedi.**

85-93. (85).**'Medyen'e de kardeşleri Şuayb'ı gönderdik.'** Medyen toprakları Hicaz'ın kuzeybatısında, oradan Kızıldeniz'in doğu sâhiline, güney Filistin'e, Akabe körfezine ve Sînâ yarımadasının bir bölümüne kadar uzanan bölgelerde yer alır. Medâyin'de yaşayanlar **büyük tüccar** idiler. Onların yerleşim merkezleri, Kızıldeniz sâhilini takip eden Yemen – Mekke ve oradan Sûriye ticâret yolu güzergâhı ile Irak'tan Mısır'a giden yolun kesiştikleri mevkilerde yer alır. Bundan dolayı da onlar Araplar arasında iyi bilinirler ve helâk olmalarından sonra bile, Sûriye ve Mısır'a giden **ticâret kervanlarının yolları onların arkeolojik kalıntıları arasından geçmesi** nedeniyle hatırlanırdı. (MEVDÛDİ, 2/58)

‘Ey kavmim, Allâh’a kulluk edin.’ Onları Allâh’a ve O’nu tevhid etmeye dâvet etti. Bu ise bütün Rasullerin dâvetidir. (..) **‘O hâlde ölçüyü ve tartıyı doğru tutun.’** Tastamam yapın, eksiksiz yapın. **‘İnsanların eşyâsını eksık vermeyin.’** Ölçüyü ve tartıyı eksiltmek suretiyle onların haklarını azaltmayın. Onlar, bütün alışverişlerinde insanları aldatıyor ve eksik ölçüp tartıyorlardı. (..) **‘Allâh’ın yolundan alıkoyarak ve onun eğriliğini isteyerek öyle her yolun başını tutup oturmayın.'** Allâh’ın yolundan alıkoymak maksadıyla **tehdit** ederek, bu yolun eğrilmesini isteyerek yol başlarını tutmayın. (S. HAVVÂ, 5/226, 227)

(88).**‘Kavminden (**îman etmeyip**) büyüklük taslayan ileri gelenler: “Ey Şuayb! Seni ve seninle berâber îman edenleri ya kesinkes kasabamızdan çıkaracağız ya da kesinlikle milletimize (**dînimize**) dönersiniz.” dediler.’** Puta tapanlar / bâtıl dinliler, atalarından duyduklarını din kabul edip Allâh’a ve O’ndan gelenlere teslimiyeti kabul etmediklerinden peygamberleri ve onlara **inananları yurtlarından çıkarma** / sınır dışı etme tehdidinde bulunmuşlardır. Hâlbuki onlar bilmiyorlar ki inananların vatanı, inancını rahatça yaşadığı her yerdir. [krş. 8/30; 17/76; 63/8] (H. T. FEYİZLİ, 1/161)

(89).**‘Allah bizi ondan kurtardıktan sonra yine sizin dîninize dönecek olursak, doğrusu Allâh’a karşı yalan uydurmuş oluruz.’** Hz. Şuayb, **‘yine sizin dîninize dönecek olursak’** sözünü nasıl söyleyebilir? Çünkü peygamberin küfre girmesi imkânsızdır, sorusu akla gelebilir. Cevabı: O kendi kavminin eski dinlerine dönmesini kast etmiştir. Her ne kadar, kendisi böyle dönüşten uzak olsa da, bu ifâdesi **tağlib** (çoğunluğun esas alınması) hükmüne göre söylenmiş sözdür. (S. HAVVÂ, 5/228)

Medyen halkı, büyük bir iddiâ ve yeminle söyledikleri **‘Ey Şuayb! Seni ve sana îman edenleri hiç şüpheniz olmasın ki memleketimizden sürüp çıkaracağız.’** (A’raf 7/88) sözleri karşılığında cezaya çarptırıldılar ve yurtlarından feci bir şekilde hem de ebediyen dönüşü olmayan bir çıkarılma ile çıkarılanlar da onlar oldu. **‘asıl zarara uğrayanlar, Şuayb’ı yalanlayanlar oldu.’** (A’raf 7/92) sözü ile de onların **‘Bakın eğer Şuayb’ın arkasından giderseniz, o takdirde siz de kesinlikle zarara uğrar, perişan olursunuz.’** (A’raf 7/90) sözleri karşılığındaki cezâları haber verilmektedir. Onlar bu haksız sözlerine karşılık cezalandırılmışlardır. (Ö. ÇELİK, 2/220)

7/94-99 GEÇMİŞ ÜMMETLER VE ALINACAK İBRETLER

94. Biz, hangi beldeye bir peygamber gönderdiysek, onun halkını, (inkârları yüzünden**) ancak yalvarıp yakarsınlar diye, fakirlik ve sıkıntıyla yakalamışızdır.**

95. Sonra bu kötülük / sıkıntı yerine iyilik (ve bolluk**) getirdik. Nihâyet çoğaldılar (**isyâna başlayıp**): “Babalarımızın başına da sıkıntı ve felâket, iyilik ve bolluk geldi” dediler** (ibret almadılar)**. Bu sırada hiç hatırlarından geçmezken onları ansızın (**azâbımızla**) yakalayıverdik. [**krş**. 7/130-131]**

96. Eğer o beldelerin halkı, îman edip (Allâh’a karşı inkâr ve isyandan**) sakınsalardı, elbette üzerlerine gökten ve yerden bereket (**kapı**)larını açardık. Fakat (**peygamberlerini**)**

yalanladılar, biz de kazandıkları (günahları**) yüzünden onları (**azapla**) yakaladık. [**bk**. 10/98; 34/34; 37/147-148]**

97. Beldelerin (inkârcı**) halkı geceleyin kendileri uyurken, azâbımızın onlara gelmesinden emin mi oldular?**

98. Veya o beldelerin halkı kendileri eğlenip oyalanırken bir kuşluk vaktinde azâbımızın onlara gelmesinden emin mi oldular?

99. Veya onlar, Allâh'ın azabından emin mi oldular? Fakat kendilerine yazık eden topluluktan başkası, Allâh'ın (mühlet verdiği azap**) cezâsından emin olmaz.**

94-99. (95).**'Bunun üzerine biz de onları kendileri farkına varmadan ansızın yakalayıverdik.'** Birden bire tutmaktan maksat, Âd ve Lût kavminde olduğu gibi yalnız helâkin bir anda ve göz açıp kapayıncaya kadar geçen süre içerisinde olması değil, Semûd kavminde olduğu gibi yakalamanın ansızın başlayıp, helâkin bir müddet devam etmesi demektir. Bâzı kavimler birden yakalanıp birden mahv edilmiş, bâzıları da **birden bire yakalanıp**, sürüne sürüne mahvedilmişlerdir. (ELMALILI, 4/84)

Çağlar boyu otorite ve **saltanatlarının elinden gideceği**nden ve Allâh'ın emirlerinin hâkim olacağından korkan Firavun ve benzerleri, peygamberleri kendilerine râkip, onlara inananları da potansiyel suçlu görerek onlara her türlü eziyeti revâ görmüşlerdir. Hâbuki yüce Allah kullarının din ve ahlâklarının bozulmasından ve onları **kula kulluktan kurtarmak** için emirlerini bildiren **peygamberler** göndermiştir. Ama onları dışlayan, emirleri kabullenmeyen, akıllarına, hevâlarına ve tâğûtlara tapan âsî kavimlere, ilâhî kânun gereği, bâzen **darlık**, kuraklık, kıtlık ve **âfet** şeklinde **uyarılar** gelmiş, fakat bunun karşısında, "Bunlar tabiat olayları/doğal afetlerdir." deyip geçmişler, bâzen de bolluk ve rahat verilince onun da bir **imtihan olduğunu düşünmeyip** şımarıp **azmışlar**, yüce Allâh'ın takdirini, O'na sığınmayı, tevbe ve şükrü unutmuşlardır. Böylece de **helâk** olup gitmişlerdir. (H. T. FEYİZLİ, 1/161)

(96).**'Şâyet belde halkı îman etmiş ve sakınmış olsalardı, elbette üzerlerine gökten ve yerden bereket** (kapı)**ları açardık.'** Âyet-i kerîme ekonomik rahatlığa ulaşma yolunun îman ve takvâdan geçtiğini göstermektedir. Allâh'ın şeriatını çalışmaz, işlemez hâle getiren ya da ona aykırı düşen kâfir toplumların ekonomik düzenlerinin uygulanması ile **refah** gerçekleşmez. (S. HAVVÂ, 5/244)

Göğün ve yerin **bereket kapılarının açılması**nın iki mühim sebebi **îman ve takvâ**dır. Eğer helâk kıssaları anlatılan o ülke halkları, bu hususlara dikkat etseydiler, helâk olmayacak; aksine gökten ve yerden elbette büyük bereketlere nâil olacaklardı. **'bereketler'**den maksat, gökten ve yerden insanoğluna ihsan edilen maddi ve mânevi **bütün hayırlar,** nimet ve ihsanlardır. (Ö. ÇELİK, 2/224)

Îman ve **takvânın sonu** bereket, **bolluk**, mutluluk ve **esenlik**tir: Bu hükmü, **'îman etseler ve Allâh'a karşı gelmekten sakınsakardı, elbette onlara göğün ve yewrin bereket kapılarını açardık'** cümlesi, açıkça ifâde etmektedir. Talâk sûresinin 2 v2 3'ncü âyetlerinde **'Kim îman edip Allâh'a karşı gelmekten sakınırsa, Allah ona bir çıkış yolu açar ve onu beklemediği yerden rızıklandırır'** şeklinde ifâde edilmiştir. Takvâlı olabilmek için, şartlarına uygun îman

etmek, bütün farz görevlerini yapmak ve bütün haramlardan sakınmak gerekir. (İ. KARAGÖZ 2/692).

Âfet ve **musîbetlerin sebebi** insanların inkâr ve **zulüm**leridir: Yüce Allah, zâlim ve merhametsiz değildir. Kullarına zerre kadar zulmetmez. Bu itibarla dünyâda ve âhirette insanların başına gelen âfet ve sıkıntılar, insanların inkâr ve isyanları, zulüm ve azgınlıkları sebebiyledir. Bu husus âyette**'Biz de onları işledikleri günahları sebebiyle yakalayıp cezâlandırdık'** cümlesi ifâde etmektedir. Önceki âyetlerde beş peygamberin kavminin inkâr ve iayanları sebebiyle cezâlandırıldığı bildirilmişti. (İ. KARAGÖZ 2/692)

(97).**'Onlar Allâh'ın azabından emin mi oldular? Fakat (**nefislerine uyup**) kendilerine yazık eden topluluktan başkası Allâh'ın (**mühlet verdiği) **azaptan emin olmaz.'** Allâh'ın **azâbı**ndan emin olmak **küfür**dür. (İ. H. BURSEVİ, 6/228)

Allâh'ın affedeceğine güvenerek, **günahlara** alabildiğine devam etmek **küfür**dür. Allâh'ın rahmetinden ümit kesmek de bunun gibidir: Çünkü şânı yüce Allah, **'Kâfirlerden başkası Allâh'ın rahmetinden ümidini kesmez'** (12/87) diye buyurmuştur.

Bu **emin olmak duygusu** Allâh'ın kendisinden intikam almaya kâdir olmadığı inancından kaynaklanıyorsa, Allah rahmet edemeyeceği, merhamet edemeyeceği, ihsanda bulunamayacağı inancından kaynaklanıyorsa, **bu inanış küfür**dür. (S. HAVVÂ, 5/245)

Allâh'a gönülden **inananlar**, O'nun **azâbından** her an **korkarlar** ve O'na karşı her türlü saygısızlıktan kaçınırlar. Ancak **inanmayanlar**, Allah'tan korkmazlar ve O'nun emir ve yasaklarını hiçe saydıklarından kendilerini güvende zannederler. Hâlbuki âfetlerin ne zaman ve nereye geleceği belli olmaz. [bk. 7/4; 16/45] (H. T. FEYİZLİ, 1/162)

'.. emin mi oldular' sorusu, **'emin olmasınlar'** anlamındadır. **'.. beldelerin halkları'** ile maksat, Mekke ve civârında yaşayanlarve bunların konumunda olanlardır. **'Allâh'ın mekri'** ile maksat; Allâh'ın zâlimlere inkâr, isyan ve zulümlerine rağmen nîmet vermesi, kendilerini düzeltmeleri için mühlet vermesi, **sonra ansızın cezalandırması**dır. (İ. KARAGÖZ 2/693).

7/100-126 MÛSÂ (A.S.)'IN ÂSÂ MÛCİZESİ VE SİHİRBAZLAR

100. (Ey Peygamberim!) (Önceki**) sâhiplerin(**in helâkin**)den sonra, dünyâ mülküne vâris olanları şu (**olaylar**) yola getir(**ip hâlâ uyandır**)madı mı! Eğer biz dileseydik,** (Mekke halkını) **günahları yüzünden felâkete uğratır ve kalpleri üzerine mühür basardık da onlar (**hakikati**) işitmezlerdi.**

101. (Ey Peygamberim!) **İşte o beldeler… Sana onların haberlerinden (**bâzısını**) anlatıyoruz: Andolsun ki onlara peygamberleri açık deliller getirmişti. Fakat daha önce yalanladıkları şeylere îman edecek değillerdi. Allah kâfirlerin kalbini (**küfürlerindeki inatları sebebiyle**) işte böyle mühürler. [**bk**. 11/101-102; 17/15]**

102. Biz, insanların çoğunda (îman ve itaat**) sözüne bağlılık bulamadık. Onların çoğunu gerçekten itaatten çıkmış kimseler bulduk.**

103. Sonra onların (Nuh, Hud, Sâlih, Lût ve Şuayb peygamberlerin**) ardından Mûsâ'yı mûcizelerimizle Firavun'a ve onun ileri gelen adamlarına gönderdik. Onlar da (**inkâr ederek**) mucizelerimizi inkâr ettiler. Bak, fesat çıkaranların sonu nasıl oldu?**

104. Mûsâ dedi ki: "Ey Firavun! Şüphesiz ben âlemlerin Rabbi katından (gönderilmiş**) bir Elçi'yim."**

105. "(Benim için**) doğru olan görev, Allâh'a karşı haktan başkasını söylemememdir. Doğrusu size, Rabbinizden bir mûcize ile geldim, artık İsrâiloğulları'nı benimle (**Şam'a**) gönder."**

106. (Firavun**) dedi ki: "Eğer bir mûcize ile geldiysen ve eğer doğru söyleyen birisi isen haydi getir de (**göster**) onu!"**

107. Bunun üzerine (Mûsâ**) âsâsını (**yere**) attı. Âsâ hemen apaçık bir yılan oldu.**

108. Elini (koltuğuna sokup**) çıkardı, eli hemen bakan kimseler için bembeyaz oldu.**

109. Firavun'un kavminden ileri gelenler dedi ki: "Doğrusu bu çok bilgili bir sihirbazdır."

110. "Sizi yurdunuzdan çıkarmak istiyor." (Firavun**): "Öyleyse ne buyurursunuz?"**

111. (İleri gelenler) **Dediler ki: "Onu ve kardeşini (**Hârûn'u**) beklet; (**bu sırada**) şehirlere toplayıcı (**tellâl**)lar gönder."**

112. "Bilgili sihirbazların hepsini sana getirsinler."

113. Sihirbazlar Firavun'a geldi(ler**): "Eğer gâlip gelenler biz olursak, bize elbet bir ödül var, değil mi?" dediler.**

114. (Firavun**:) "Evet" dedi, "hem de siz, mutlaka (**benim**) yakınlar(**ım**)dan olacaksınız."**

115. (Sihirbazlar**:) "Ey Mûsâ! Sen mi (**hünerini önce**) ortaya koyacaksın, yoksa (**önce**) biz mi koyalım?" dediler.**

116. (Mûsâ**:) "Siz ortaya koyun." dedi. (**Onlar ellerindeki ip ve sopaları**) atınca, insanların gözlerini büyülediler. Onlara korku saldılar; büyük bir sihir (**meydana**) getirdiler.**

117. Biz de Mûsâ'ya: "Âsânı bırak." diye vahyettik. Bir de ne görsünler; o, (sihirbazların**) uydurup gösterdiklerini yakalayıp yutuyordu.**

118. İşte gerçek meydana çıktı ve onların yaptıkları boşa gitti.

119. İşte orada yenildiler ve küçük düştüler.

120. Sihirbazlar (bu yenilgi üzerine**) secdeye kapandılar.**

121-122. "…Mûsâ ve Hârûn'un Rabbi olan âlemlerin Rabbine îman ettik." dediler.

123. Firavun dedi ki: "Ben size izin vermeden önce ona îman ettiniz ha! Şüphesiz bu, halkını oradan çıkarmak için şehirde (aranızda anlaşarak**) kurduğunuz bir tuzaktır. Yakında (**başınıza neler geleceğini**) bileceksiniz."**

124. "Mutlaka ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama keseceğim, sonra da hepinizi asacağım." [krş**. 5/33; 20/71]**

125-126. (Onlar**:) "Şüphesiz biz (**her hâlükârda ölüp**) Rabbimize döneceğiz." dediler. 126. "Ve sen ancak, Rabbimizin âyetleri bize geldiğinde (**onlara**) îman ettik diye bizden intikam alıyorsun. Ey Rabbimiz; üstümüze sabır yağdır, bizi müslümanlar olarak öldür." dediler.**

100-126. (101).**'**(Peygamberler açık delil getirmişti) **fakat daha önce yalanladıkları şeylere îman edecek değillerdi. Allah, kâfirlerin kalbini (**inatları sebebiyle**) işte böyle mühürler.'** Sünnetullah'a göre**,** bir **toplumun helâki,** geçmiş milletlerden ve kalıntılardan **ibret** alınmadığı zaman gerçekleşir. Bir kişi hakkında sünnetullah şöyledir: Eğer bir insan kasden gözlerini kapatırsa, güneş ışığı ona yardımcı olamaz. (MEVDÛDİ, 2/67)

(102).**'Biz insanların çoğunda sözünde durma** (diye bir şey) **bulmadık.'** 'Ahd', Allâh'ın Hz. Âdem'in sulbüne, soyuna ve dolayısıyla bütün insanların fıtratına bahşettiği hakkı ve **hakikati bulma,** kabul etme **eğilimi,** her insanın yaratılışının en başında potansiyel olarak sâhip bulunduğu îman ve iyilik istîdâdı, ezelde Allâh'ın Rab oluşunun ikrârı (7/172) demektir. 'Her doğan çocuk İslâm fıtratı üzerine doğar' (Müslim) **hadis**inin ifâde ettiği anlamdır. Âyette insanların çoğunun mümin olmadıkları ve kâfir oldukları beyan edilmektedir. (İ. KARAGÖZ 2/696).

(103).**'Sonra onların (**o peygamberlerin**) ardından Mûsâ'yı mûcizelerimizle Firavun'a ve onun ileri gelen adamlarına gönderdik.'** Hz. Mûsâ MÖ. 13. Yüzyılın, (1200 lü yılların ortaları)nda yaşadığı sanılmaktadır. **Firavun,** Mısır krallarına verilen addır. Kur'an'da sözü edilen mumyası da bulunmuş olan, II. Ramses olduğu söylenir. (H. T. FEYİZLİ, 1/162)

Hz. Mûsâ'nın kıssasında iki ayrı Firavun'dan söz edilmektedir. **Biri** Hz. Mûsâ'nın doğduğu zaman Mısır'ı idâre etmekte olan ve Hz. Mûsâ'yı evine götürüp, büyüten Firavun; **diğeri** ise İsrailoğullarını serbest bırakması istenen ve Kızıldeniz'de boğulan **Firavun'**dur. (MEVDÛDİ, 2/69)

İsrailoğulları: Hz. Yâkub'un 12 oğluna ve soyuna İsrailoğulları denir. Aynı ırka Yâkub'un en büyük oğlu Yahuda'dan dolayı **Yahûdi** de denir. Bu ırk, her ne kadar Hz. İbrâhim'e dayanıyorsa da, Hz. Mûsâ'ya tâbi olduklarından **Mûsevi** de denir. Hz. Yusuf zamanında Filistin'den Mısır'a göç eden Yahûdiler, Firavunların baskısı altında ezilmişlerdir. Hz. Mûsâ, onları firavunun zulmünden kurtardı. (H. DÖNDÜREN, 1/300)

(107).**'Bunu üzerine Mûsâ, âsâsını yere attı. Bir de baktılar ki, apaçık bir yılan.'** Bu âyet, maddenin yapı değiştirmesinin, bir şeyin hakikatinden başka bir şeye dönüşmesinin mümkün olduğunun en büyük delilidir. Meselâ bakırın altına dönüşmesi gibi. Böyle bir değişim mümkündür. (Âlûsi'den S. HAVVÂ, 5/270) Çağımızda ilim adamları atomun yapısındaki elektron ve protonların sayısını değiştirmek sûretiyle bir **cismi**, **başka bir cisme dönüştürmek imkânı**na sâhiptir. (S. HAVVÂ, 5/270, 271)

(109).**‘Firavun’un kavminden ileri gelenler: Şüphesiz bu, bilgili (**usta**) bir sihirbazdır’ dediler’ Mûcize,** Yüce Allâh’ın peygamberlerini, dâvâlarında desteklemek ve sözlerini doğrulamak için onların ellerinde meydana getirdiği olağanüstü hâllerdir. (..) Hz. Mûsâ zamanında **sihir**/ büyü çok yaygındı. Sihrin toplum üzerinde büyük bir etkisi vardı. Hz. Mûsâ’nın en büyük mûcizesi de **âsânın yılan olması** ve sihirbazların yılan şeklinde gösterdiği ipleri yutmasıdır. (..) Hz. Îsâ döneminde de **tıp ilmi** yaygındı. Bu yüzden Hz. Îsâ’nın mûcizeleri de ölüleri diriltmek, körleri iyi etmek gibi mûcizeler verilmişti. (..) Hz. Muhammed (s) döneminde ise **fesâhat, belâğat**a itibar edilmekte olduğundan, onun mûcizesi de **Kur’ân-ı Kerim** olarak ortaya çıkmıştır. (H. DÖNDÜREN, 1/300, KUR’AN YOLU, 2/567)

(117).**‘Biz de Mûsâ’ya âsânı bırak diye vahyettik. Bir de ne görsünler: Onların uydurduklarını yakalayıp yutuyor.’** Âsâdan olan yılan, her nereye gittiyse, ip ve sopaları oynayan yılanlar şeklinde gösteren sihirin etki alanını kırmış ve çevrelerinde bir dönmesiyle de bunlar **ip ve sopalar hâline dönerek** gerçek kimlikleriyle görünmeye başlamışlardır. (MEVDÛDİ, 2/75)

(119).**‘İşte orada yenildiler ve küçük düştüler.’** Çünkü bâtıl ve bâtıla dayalı şeyler, vahye dayalı hareketler karşısında eriyip yok olurlar. Fakat ortaya konulan hak, bâtıla bulanmış veya bâtılla karıştırılmışsa, hak olma özelliğini kaybedecek ve bâtıla etki edemeyecektir. Eğer Hz. Mûsâ da onların öğrendikleri düzen ve düzeneklere başvursa idi, yılanlar, toplanılan o meydanda birbiriyle boğuşurlardı. Fakat **Hz. Mûsâ vahye dayandığı** için onların hepsi yenik düştüler.) [krş. 20/69; 21/29 ve 109. sûre] (H. T. FEYİZLİ, 1/163)

(120).**‘Sihirbazlar (**bu yenilgi üzerine**) secdeye kapandılar. Mûsâ ve Hârûn’un Rabbine îman ettik dediler.’ İman,** birkaç sâniye içerisinde sihirbazların yapılarında meydana getirdiği değişiklik, dikkatlerden kaçmamıştır. Aynı insanlar, atalarının dînine yardım için evlerini barklarını terk etmişlerdir. Az önce, Hz. Mûsâ ile mücâdelelerinde gâlip gelirlerse alacakları ücreti soran bu insanlar, az sonra **gerçek îmanın cesâreti** ile doluyorlardı. (MEVDÛDİ, 2/77)

Sihirbazlar, Mûsâ’ya îman edip onun tarafına geçtiklerini gâyet açık olarak göstermişlerdi. Bu sebeple Firavun’un **‘Ben size izin vermeden ona îman ettiniz öyle mi?’** anlamına gelen sözü, bir soru olmayıp **tehdit**ten ibârettir. Nitekim **‘Ama yakında göreceksiniz’** deyip bunun ardından vereceği cezâları sıralamasından da bu anlaşılmaktadır. **‘Ben size izin vermeden…’** şeklindeki sözü de Firavun’un, neye inanıp neye inanmayacaklarına kadar, onların her türlü tutum ve davranışlarına hükmettiğini, **vicdanlarını baskı altında tuttuğu**nu göstermektedir. (KUR’AN YOLU, 2/570, 571)

Bu olay insanlık târihinde **materyalizmin iflâs ettiği**ni ortaya koyan kesin bir realitedir! Az önce başardıkları takdirde **Firavun’dan ücret isteyen,** idâri mekanizmaya yakın olmayı arzu eden bu bir avuçluk insan topluluğu kendisini Firavun’un üstünde gören tehditleri ve cezâlandırmaları küçümseyen, cezâlandırmayı ve **asılmayı mükâfâtını Allah’tan dileyerek**, direnerek **karşılayan topluluğa dönüşmüştür**. (S. KUTUB, 4/389)

(..) İşte bu niteliklere sâhip bir **îman Firavun’un tahtını ve tâcını tehdit eder.** Firavun’un otoritesinden, saltanatından başka ve aynı anlamdaki bu ifâde ile **Firavun’un ilâhlığından destek alan makamlarını**, mevkilerini ve otoritelerini **tehdit altında** bırakır. Puta tapıcı toplumun bütün değerlerinin hepsini tehdit etmeye başlar. Savaşın bu özellik ve karakterini

böylece kavramak, yalnız Allâh'ın ilâhlığına çağırmaya kalkışan, bunun için ortaya çıkan herkes için zorunludur. İşte tek başına **şavaşın karakteri**ni bu şekilde kavrayış, önceleri büyücü olan müminlerin, Allâh'a dâvet yolunda karşılaştıkları **bütün engellemeleri basit görmelerini sağlamıştır.** (S. KUTUB, 4/390)

(126).**"Ve sen ancak, Rabbimizin âyetleri bize geldiğinde (**onlara**) îman ettik diye bizden intikam alıyorsun. Ey Rabbimiz; üstümüze (**bol**) sabır yağdır, bizi müslümanlar olarak öldür." dediler.' İ**şte Firavun, Nemrut ve benzerleri, kendi otoritelerine ters düşenlere, vahye ve tevhîde tâbi olanlara çeşitli cezâlar uygulamışlardır. Çünkü bu tür kişiler, kendilerini rab yerinde gördüklerinden, gerek Allâh'a ve Peygamber'e îman, gerekse onların emirlerine itaat, ancak **kendi izinleri ölçüsünde** olsun **isterler** (20/71). Her ne kadar bir zaman Fransız İhtilâli'nde "Sezar (Kral)'ın hakkı (hukuku) Sezar'a, Tanrı'nınki de Tanrıya göredir." denmişse de Tanrı'nın haklarını vermede / emirlerini yerine getirmede de yine kral tanrı durumuna geçen Sezar'ın izni geçerli olmuştur. **Firavun** ve ileri gelenlerinin **korkuları**, inananların çoğalması ve **sistemlerinin çökmesinden** ileri gelmektedir. Çok kimse, sihirbazların bu îman cesaretini gösterememiştir.) [bk. 5/59; 9/74; 12/106; 20/70-74; 26/46-49; 85/4-8] (H. T. FEYİZLİ, 1/164)

7/127-129 FİRAVUN'UN YAPTIĞI HAKSIZLIKLAR

127. Firavun kavminin ileri gelenleri (Firavun'a**): "Mûsâ ve kavmini, bu yerde (**Mısır'da**) bozgunculuk etmeleri, (**Mûsâ'nın da**) seni ve ilâhları terk etmesi için mi bırakıyorsun?" dedi(**ler. Firavun da**:) "Oğullarını öldürteceğiz, kadınlarını sağ bırakacağız; elbette biz, onların üstünde otoriter (**bir güc**)üz." dedi.**

128. Mûsâ, kavmine: "Allah'tan yardım isteyin ve sabredin. Şüphesiz ki yeryüzü Allâh'ındır. Kullarından dilediğini ona mirasçı yapar. (Güzel**) âkıbet (**Allâh'ın emir ve yasaklarına) **uygun yaşayanlar içindir." dedi.**

129. (Mûsâ'ya îman edenler**: "**Ey Mûsâ**!** Sen**) bize (**peygamber**) gelmeden önce de, geldikten sonra da, bize (**hep**) işkence edildi." dediler. (**Mûsâ**: "**Biraz sabredin**,) umulur ki Rabbiniz, düşmanınız** (olan Firavun ve kavmin)**i yok eder, bu yerde (**Mısır'da**) sizi yerlerine hükümran yapar da nasıl hareket edeceğinize bakar." dedi.**

127-129. (127).**'Firavun'un kavminden o mele'** o meclis üyeleri **'Mûsâ'yı ve kavmini bırakacak mısın'** Yâni sihirbazları asıp kesip de Mûsâ'yı ve kavmini, yâni İsrâiloğullarını bırakacak mısın **'ki yeryüzünde fesat çıkarsınlar ve bırakacak mısın ki o Mûsâ, seni ve ilâhlarını terk etsin' dediler.'** Böyle diyerek Firavun'u Hz. Mûsâ aleyhine körüklediler ve harekete geçirmek istediler. (..) O hâlde Mûsâ'nın cezâlanmasını isteyenler, daha önce Mûsâ hakkında **'Muhakkak ki bu bilgili bir sihirbazdır'** diyerek ona sihir isnad edenlerdir. Ayrıca **'onu ve kardeşini beklet, toplayıcıları şehire gönder..'** diyerek Firavun'u böyle bir tecrübe ve imtihana girmeye teşvik etmiş olan cemiyet erkânıdır. (..) Bunun üzerine Firavun ileri gelenlerine cevap vermek üzere **'Dedi ki: Oğullarını öldürtecek, kadınlarını sağ bırakacağız. Elbette biz onların üzerinde kahredici güce sâhibiz.'** Yâni onlara daha önce yaptığımız gibi, dilediğimizi yine de yaparız, merak etmeyin. Güyâ Firavun bu son cümle ile yenilgi endişesini ve ezikliğini silmek ve adamlarına moral vermek istiyor. Fakat ne kadar dikkat çekicidir ki, Mûsâ hakkında hiçbir şey söylemiyor. Zîrâ âsâdan öyle gözü yılmış,

Mûsâ'dan öyle korkmuş idi ki, ona saldırmak şöyle dursun, ismini bile söylemekten çekiniyordu. (ELMALILI, 4/112, 113)

(..) Nerede olursa olsun, insanlar herhangi bir insandan yasalar alıp ona itaat ederse, ona ibâdet etmiş olurlar. Bu aynı zamanda Peygamberimizin (s) yüce Allâh'ın Yahudiler ve hıristiyanlara ilişkin **'Onlar hahamlarını ve papazlarını Allah'tan başka ilâhlar edindiler..'** (Tevbe 9/31) âyetine getirdiği yorumla da uyum arzetmektedir. Adiy bin Hâtem bu âyetin okunduğu sıradamüslüman olmak için Rasûlullâh'ın huzûruna gelen bir hıristiyandı. Âyeti duyduğunda, 'Ey Allâh'ın peygamberi, onlar hahamlarına ve papazlarına tapmıyorlardı' demişti. Peygamberimiz (s) 'Evet, ama onlara tapınıyorlardı; onlar haram olan şeyleri helâl kılıyor, helâl olan şeyleri de haram kılıyorlar, onlar da bunu kabul ediyor ve kendilerine tâbi oluyorlardı. İşte bu, onların **hahamlara** ve **papazlara ibâdeti** demekti.' (Tirmizi'den, S. KUTUB, 4/391, 392)

(128).**'Mûsâ kavmine'** Firavun'un öldürme kararını işitip telâşa düştükleri zaman, İsrâiloğullarına şu **iki emri** ve iki müjdeyi tebliğ ederek, onları teskin etmek için dedi ki: **'Allah'tan yardım dileyiniz'** yâni Allah dilemeyince hiç kimsenin birşey yapamayacağını, bütün kuvvet ve kudretin Allâh'ın elinde olduğunu biliniz, ümitsizliğe düşmeyiniz de Allah'dan yardım isteyiniz. Kalplerinizi, fikirlerinizi, emellerinizi, kuvvetlerinizi ve varlıklarınızı Allah'ta birleştiriniz de öz ve söz birliğiyle Allah diyerek çalışınız. **'ve sabrediniz'** Firavun'un sözlerinden telâşa kapılıp, 'Allah bu adama neden yapacağını yapmıyor' diyerek acele etmeyiniz; dayanıklı ve sabırlı olunuz. **'Muhakkak ki yeryüzü Allâh'ındır.'** Şu hâlde Mısır da O'nundur. **'onu, kullarından kime dilerse ona miras yapar.'** Babadan oğula kalan mîras gibi, elden ele geçirir. **'âkıbet de müttakilerindir.'** Hayırlı son, başarılı sonuç, saygısızların şu veya bu kavmin değil, korunanlarındır ki, Allah'tan yardım isteme ve sabır bu korunmanın ilk şartlarıdır. (ELMALILI, 4/114)

(129).Lâkin Mûsâ'nın kavmi, mutlak anlamdaki bu iki müjdeden de teselli bulmadılar ki, Mûsâ'ya **'Biz, dediler, 'sen bize gelmeden önce de eziyet görüyorduk, sen geldikten sonra da görüyoruz.'** Öncekiyle Hz. Mûsâ'nın doğumundan önceki yapılan eziyeti ve erkek çocuklarının kesilmesi işkencesini, sonrakiyle de bu defa yapılacağı söylenen öldürme ve tehditleri kastediyorlar. Gerçi İsrâiloğullarının, Firavun ve adamlarının elinde **köle sayılmaları,** ağır işlerde kullanılmaları, çok **ağır vergiler** altında ezilmeleri gibi daha birçok çektikleri eziyetler vardı ve onların bu sözleri bütün bu çektikleri eziyetleri de içine alıyor olabilir. (..) Mûsâ, kendi kavminin böyle çâresizlik içinde sızlandığını görünce **'Umulur ki dedi, Rabbiniz düşmanınızı yok eder, sizi de yeryüzüne halîfe yapar.'** İlâhi hükümlerin yürütülmesine sizi halîfeler yapar da **'bakar, nasıl amel edeceksiniz,'** güzel işler mi yapacaksınız, çirkin işler mi? Bilfiil açığa çıksın da ona göre iyiye iyi, kötüye kötü son mükâfâtınızı veya cezânızı versin, işte böyle müjde verdi. (ELMALILI, 4/114, 115)

7/130-134 FİRAVUN VE KAVMİNİN CEZÂLANDIRILMASI

130. Andolsun ki biz, Firavun (ve**) halkını, düşünüp ibret alsınlar diye, yıllarca kuraklık ve kıtlık ile cezâlandırdık. [**krş**. 2/49-50]**

131. Onlara iyilik (bereket**) gelince: "Bu bizim (**hakkımız**)dır." derler. Eğer onlara bir kötülük (**kıtlık, musîbet**) ulaşırsa, Mûsâ ile onun berâberinde olanları uğursuz sayarlar.**

Haberiniz olsun ki onların uğursuzluğu (amelleri sebebiyle**) ancak Allah katındandır / yaratması iledir. Fakat çokları** (bu gerçeği) **bilmezler. [**krş**. 7/95-96]**

132. (Firavun'un yandaşları**,** Mûsâ'ya**:) "Bizi büyülemek için bize her ne mûcize getirirsen getir, biz sana inanacak değiliz." dediler.**

133. Bundan dolayı (Biz**) onların üzerlerine ayrı ayrı mûcizeler olarak tûfan, çekirge, haşerat, kurbağalar ve (**sularına**) kan gönderdik; yine de (**hiç birinden ders almadılar,**) büyüklük tasladılar ve suçlu / günahkâr bir toplum oldular.**

134. Üzerlerine (bir de**) o azap (**felâketi**) çökünce: "Ey Mûsâ! Rabbine, sana verdiği söz (**ve teminat**) hürmetine, bizim için duâ et. Eğer bu azâbı bizden kaldırırsan, andolsun ki kesinlikle sana îman edeceğiz ve kesinlikle İsrâiloğulları'nı seninle berâber (**Mısır'dan**) göndereceğiz." dediler.**

130-134. (130).**'Andolsun ki biz, Firavun hânedânını yıllarca kuraklık ve kıtlık ile tutup sıktık.'** Allah Teâlâ'nın rahmetinin ne kadar geniş ve sonsuz olduğu anlaşılmaktadır. Zîrâ Rabbimiz, Firavun ve kavmi gibi her bakımdan helâke hak kazanmış kimseleri bile **hemen helâk etmeyip,** onları daha önceden birtakım sözlü ve fiili uyarılarla kendine dönmeye dâvet etmektedir. (Ö. ÇELİK, 2/236)

Zulüm, kıtlık ve **yokluğa sebep olur.** Firavun ve kavmi, sâdece putlara tapmakla kalmıyor, İsrâiloğullarına zulmediyordu. Bu yüzden kıtlık ve ürünlerin noksanlığı ile cezâlandırıldılar. İnsanlara **zulüm,** büyük günahtır. **Zulüm**, ilâhî cezaya âfet ve **musibetlerin gelmesine sebep** olur. Âyet, bunu ifâde etmektedir. (İ. KARAGÖZ 2/705).

(131).**'Eğer onlara bir kötülük (**kıtlık**) ulaşırsa, Mûsâ ile onun berâberinde olanları uğursuz sayarlar. Haberiniz olsun ki, onların uğursuzluğu (**amelleri sebebiyle**) ancak Allah katındandır.'** Yâni uğur veya **uğursuzluk** sayılacak kuşları, bütün talihleri, yaratılıştan, iyi veya kötü bütün nasipleri ancak Allah katındadır.

Hadis: Hz. Peygamber (s.a.) **Uğursuzlık ve baykuş yoktur.** (Buhâri, Müslim) hadis-i şerifi ile 'tıyera'yı / uğursuzluğu yasaklamış ve iptal etmiştir. (ELMALILI, 4/119-120)

Hz. Peygamber, gelecek için iyimser olmayı ümit ve güven telkin ettiği için **tefe'ül**ü tavsiye ederken, **uğursuzluk** telakkisinin câhiliye müşrikliğinin kalıntısı olduğundan İslâm'da yeri olmadığını belirtmiştir. (KUR'AN YOLU, 2/577)

(134).**'Dediler ki: Ey Mûsâ, sana olan ahdi sebebiyle Rabbine duâ et.'** Buradaki **'ahid'**den kasıt, Hz. Mûsâ'nın peygamberliğidir. (..) **'Şâyet bu azâbı'** (belâ ve musibeti, ELMALILI) '**bizden kaldırırsan andolsun ki sana inanacağız ve İsrâiloğullarını seninle birlikte göndereceğiz'** diye söz verdiler. Hz. Mûsâ da Rabbine duâ edince, üzerlerinden azap kaldırıldı. Fakat söylediklerini hiçbir şekilde yerine getirmediler. (S. HAVVÂ, 5/276)

7/135-137 FİRAVUN'UN DENİZDE BOĞULMASI

135. Biz, erişecekleri boğulma vaktine kadar onlardan azâbı kaldırdığımızda, derhâl sözlerini bozdular.

136. Biz de onlardan intikam aldık; âyetlerimizi yalan saydıkları ve onları umursamadıkları için kendilerini denizde boğduk.

137. Zayıf ve hor görülen (yahûdi**) kavmi(**ni**) de, içine feyz ve bereket verdiğimiz yerin doğu taraflarına ve batı taraflarına mirasçı kıldık. (**Böylece eziyetlere**) sabretmeleri yüzünden, Rabbinin İsrâiloğulları'na olan güzel sözü tamâmen yerine geldi. Firavun ve kavminin yapmakta oldukları (**köşkleri**) ve yükseltmekte oldukları (**binaları**)nı da yıkıp harap ettik.**

135-137. (137).**'Zayıf ve hor görülen (**Yahûdi**) kavmi (**ni**) de, içine bereket verdiğimiz yerin (**Şam'ın**) (**Filistin'in**) doğu taraflarına ve batı taraflarına mîrasçı kıldık.'** Burada sözü geçen **arz**'dan kasıt onlara vâdedildiği bilinen belli **arz-ı mev'ud '**dur. (..) Yüce Allah, İsrâiloğullarına Filistin'i Müslüman oldukları zaman vermişti. Aynı toprakları, bize de Müslüman olduğumuz için verdi. **Filistin,** bugün de, dün de, yarın da Müslümanların olmuştur, Müslümanların olacaktır. Onlara düşen, orayı kâfirlerden geri almaktır. (S. HAVVÂ, 5/277)

İsrâiloğullarının hâkimiyetine verilen bu yer, Mâide sûresi 21. Âyetinde **'Allâh'ın size yazdığı kutsal toprak'** diye anılıyor. İsrâ sûresinin başında da Kudüs'deki **Mescid-i Aksâ**'dan söz edilirken, bu sûrede de **'bâreknâ'** olduğu gibi**, 'bâreknâ' /** çevresini mübârek, bereketli, verimli kıldığımız denilmektedir**.** Şu hâlde İsrâiloğullarının hâkimiyetine verilen yer sâdece **Filistin** olmalıdır. (KUR'AN YOLU, 2/579, 580)

7/138-141 İSRAİLOĞULLARINA LUTFEDİLEN NİMETLER

138-139. İsrâiloğulları'nı o denizden geçirdik de, (ardındsn çölde**) kendilerine mahsus putlara tapan bir kavme (**Amâlika kavmi**) rastladılar. "Ey Mûsâ! Onların ilâhları gibi bize de bir put yap!" dediler. (**Mûsâ**) dedi ki: "Gerçekten siz câhillik eden bir kavimsiniz." 139. (**Mûsâ dedi ki**:) "Şüphesiz bunların içinde bulundukları (**din**) yok olmaya mahkûmdur, (**ibâdet diye**) yaptıkları şey de boşunadır."**

140. (Mûsâ: Ey kavmim!) **"Allah, sizi çağdaşlarınıza üstün kılmışken ben size ilâh olarak Allah'tan başkasını mı arayayım?" dedi.**

141. (Ey İsrâiloğulları**!) Hani sizi Firavun (**ve**) yandaşlarından kurtarmıştık. Oysa onlar sizi zulüm (**ve işkence)**nin en kötüsüne uğratıyorlardı; oğullarınızı öldürüp kadınlarınızı da sağ bırakıyorlardı. Bunda, Rabbinizden size, büyük bir sınavvardı. [**bk**. 2/49; 7/127]**

138-141. (138).**'Derken bir kavme (**Amâlika kavmi**) uğradılar ki, o kavim kendilerine özgü birtakım putlara tapıyorlardı.'** Fakat Kur'an bize şunları anlatıyor ki, bu kıssada dikkat çekici önemli nokta herhangi bir kavim veya herhangi bir put olursa olsun, genel olarak ve mutlak anlamda **putperestliğin bâtıl,** temelsiz ve **yok olmaya mahkûm** birşey olmakla

berâber yine de **bâzı câhilleri** çeken ve **aldatan** yanlarının bulunduğu kesindir. . İşte böyle bâzı fenâlıklar görenek **(âdet)** yoluyla halka bulaşmaktadır. İsrâiloğulları'ndaki **altın buzağı** fitnesi de **görenek** yüzünden meydana gelmiştir. (ELMALILI, 4/126)

'Ey Mûsâ dediler, bunların kendilerine özgü olan ilâhları gibi, bize özel bir ilâh yap!' Yâni içlerinde böyle diyenler oldu ki, bu da kurtuluştan sonra İsrâiloğulları'nın **küfre olan eğilimleri**dir. Buna karşı Mûsâ, **'Kesinlikle siz câhillik ediyorsunuz' dedi.'** Yapma bir ilâh istemek, şu veya bu kavme özel ilâhlar olabileceğini sanmak ve puta tapan bir kavmin putlarına imrenmek **câhillik**ten başka bir şey değildir. (ELMALILI, 4/126)

Yüce Allah, İsrâiloğullarını **çağlarındaki insanlardan üstün kıldığı** hâlde, Hz. Mûsâ'dan **put istemeleri edepsizlik,** Allah'tan başka bir ilâh kabul etmeleri ise **şirk** ve hak din İslâm'dan irtidat etmektir. İsrâiloğulları **bu istekleri ile kâfir olmuşlar**dır. (İ.KARAGÖZ 2/714).

(139).**'ve yapmakta oldukları da bâtıldır.'** Onların putlara tapmak şeklindeki bu işleri de bâtıldır, çürüktür, tutarsızdır. (S. HAVVÂ, 5/308)

Kur'ân-ı Kerîm'in de detaylarına varıncaya kadar gerçekçi, doğru ve güvenilir bir şekilde çeşitli vesîlelerle ortaya koyduğu gibi **İsrâiloğullarının karakteri** kararsız, azimsiz, **zayıf ruhlu** bir karakterdir. Hidâyete erer ermez hemen sapıklığa düşen, henüz yükselmeğe başlamışken **birden alçalıveren,** doğru yola girer girmez hemen **dönüş yapan,** gerisin geriye dönen karakterdir. Bunun yanında **yüreklerinde bir katılık,** hakka karşı bir duyarsızlık, duygu ve bilinç alanında kabalık yer almaktadır. Şimdi onlar hâlâ kendi karakterlerini değiştirmemişlerdir. Kendi putlarına tapınan bir kavimle karşılaşır – karşılaşmaz, peygamberlerinin kendilerine tevhit ile gönderildiğini ve yirmi seneyi aşlın direktiflerini unutuyorlar. (S. KUTUB, 4/408)

Âyet-i kerîmede geçen olayın benzerleri her devirde, çeşitli şekillerde cereyan etmiştir. Artık günümüz dünyâsında Allâh'a inanmakla berâber açıktan açığa Allâh'a ortak koşularak tapılan putlar pek kalmamış fakat bunun yerine, **çağdaş** birtakım **putlar edinme yoluna gidilmiştir**. Çünkü insanlar, çocuk veya ilkel insanlar gibi zihince küçük kaldıkları, gelişmedikleri sürece ancak gördüklerine inanmak veya inandıklarını görmek isterler, görünmeyen yüce şeylere pek akıl erdiremezler. Hattâ inanıyor gibi olsalar da yine gözleri önünde dikilen put ve benzerlerine Allah'tan daha çok bağlanmak isterler (2/165). Bunun içindir ki Hz. Mûsâ'nın kavmi de gözlerinin önünde tapınacakları bir put istemişlerdi. (H. T. FEYİZLİ, 1/166)

(140).**'O sizi âlemlere üstün kılmışken ben sizin için ilâh olarak Allah'tan başkasını mı arayacak mışım?' (..)** Buradaki üstünlük, İsrâiloğulları'nın peygamberlerine ve onların tebliği olan **hak dinlerine inanıp** düzgün ve erdemli bir yaşayışa sâhip oldukları dönemlerde **küfür ve dalâlet içinde yaşayan milletlere karşı sahip oldukları üsrünlüktür.** Buna karşılık, yine Kur'ân'ın açıklamasına göre anılan özellikleri kaybettikleri dönemlerde **'alçaklık ve âcizlikle damgalanmışlar',** türlü yıkımlara mâruz kalmışlardır. (bk. Bakara 2/61; İsrâ 17/4-8) Esâsen konumuz olan âyette de dolaylı olarak onlara **üstünlüklerinin tevhid geleneğine sâhip olmalarından** ileri geldiğine, eğer putperestlik gibi bâtıl inançlara saparlarsa bu üstünlüklerini kaybedeceklerine bir işâret vardır. (KUR'AN YOLU, 2/582, 583)

'Allah sizi çağdaşlarınıza üstün kıldığı hâlde…' (Bu ifâde) bütün devirlerde yaşayan İsrâiloğullarına hamledilemez. Çünkü Kur'ân'ın beyânına göre, İslâm'a aykırı hareket eden

İsrâiloğulları, **alçaklık ve âcizlikle damgalanmış** ve **lânetlenmişler**dir. (2/61, 17/4-8; İ. KARAGÖZ 2/714).

(141).**'Hani sizi işkencenin en kötüsüne uğratan, oğullarınızı öldüren, kadınlarınızı sağ bırakan Firavun hânedânından kurtarmıştık.'** İsrâiloğulları bu suretle hem bir tür katliâmla hem de nesillerinin tüketilmesini (**soykırım**) hedefleyen korkunç bir plânla karşı karşıya kalmışlardır. Âyette Allah Teâlâ'nın onları bu son derece **tehlikeli plânla yok edilmekten kurtardığı** hatırlatılarak, bunu şükürle karşılayacakları yerde başları selâmete çıkar çıkmaz putperestliğe özenmelerinin ağır bir suç ve **nankörlük olduğu**na işâret edilmektedir. (KUR'AN YOLU, 2/583)

7/142-143 MÛSÂ (A.S.) IN ALLÂH'I GÖRMEK İSTEMESİ

142. Biz (Sînâ Dağında) **Mûsâ ile otuz gece (**için**) sözleştik ve onu, bir on (**gece ilâvesi**) ile tamamladık. Böylece Rabbinin tâyin ettiği vakit, kırk gece olarak tamamlandı. Mûsâ (**ayrılırken**) kardeşi Hârûn'a: "Kavmim içinde benim yerime geç/ vekilim ol, (**onlara tebliğ et ve yumuşaklıkla**) ıslâha çalış, bozguncular(**dan yana olup onlar**)ın yoluna gitme!" demişti.**

143. Mûsâ (ibâdet için**) belirlediğimiz vakitte gelip Rabbi ona (**ilâhî kelâm ile**) konuşunca (**Mûsâ**): "Rabbim! Bana (**kendini**) göster, sana bakayım." dedi. (**Allah**): "(**Sen dünyâ gözüyle**) beni aslâ göremezsin. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde kalırsa sen de beni göreceksin." buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince, onu yerle bir ediverdi ve Mûsâ baygın olarak yere düştü. Ayılınca: "Seni tenzih ederim (**sen yücesin, bu sözümden dolayı**), sana tevbe ettim ve ben îman edenlerin ilkiyim." dedi.**

142-143. (142).**'Biz Mûsâ ile otuz gece (**için**) sözleştik ve onu, bir on (**gece ilâvesi**) ile tamamladık. Böylece Rabbinin belirlediği vakit, kırk gece olarak tamamlandı.'** Hz. Mûsâ**,** kendisine verilen ağır misyonun gerektiği rûhi ve mânevi gelişmesini sağlayacak oruç, zühd, ibâdet, arınma, tefekkür için **Tûr-i Sînâ'**ya çağırıldı. (MEVDÛDİ, 2/82)

Hz. Mûsâ, bu esnada Nebi Sâlih ile Tur-i Sina arasında Vadi 'ş Şeyh denilen yere bırakmıştı. Vadinin bir tarafında Hz. Sâlih'in (a.s.) **Semûd** topraklarından göç edip yerleştiği yer alır. Vâdinin diğer ucunda Cebel-i Hârun denilen, İsrâiloğulları'nın buzağıya tapmalarını protesto etmek üzere gittiği tepecik vardır. Vâdinin üçüncü tarafında Sînâ dağı vardır. Bu dağın tepesinde Hz. Mûsâ'nın **40 gün**/gece geçirdiği mağara bulunmaktadır. Mağaraya yakın bir câmi ve bir kilise bulunmaktadır. Dağın eteğinde ise, Bizans Jüstinyen'i tarafından inşâ edilmiş bir manastır vardır. (MEVDÛDİ, 2/82)

Burada**, mânevi** alanda **yol alınması** bakımından **gece**ye işâret vardır. Kur'an kadir Gece'sinde inmiştir. Kur'ân'ın gece okunması daha etkilidir. **Teheccüd namazı** teşvik edilmiştir. (Peygamberimize teheccüd namazı farz kılınmıştır; N. YASDİMAN, 4/136, Celal YILDIRIM tefsîrine atıfla)

Allah ehlinin büyük bir aydınlığa ve tecelli sabahına erebilmeleri için **geceler** kadar karanlık ıstırap saatleri ile **çile** doldurmaları gerekmektedir. **İlâhi feyizler** daha çok geceleri vuku

bulur. Ve bütün başarı sabahları, ıstırap gecelerinin seherlerini izleyerek meydana çıkar. (ELMALILI, 4/128)

(143).**'Rabbi onunla konuşunca…'** Meleklere olan kelâmı gibi aracısız ve perde arkasından ona söz söyledi. **'onu özel konuşmak için yaklaştırdık.** (Meryem, 19/52) ilâhi sözü delâlet eder ki, bu kelâm '**necva'** idi. Mûsâ (a.s.), **ilâhi kelâmı her yönden işitiyordu**, diye bir rivâyet vardır. Bu da gösterir ki, Allâh'ın kelâmını işitmek, yaratılmışların sözünü işitmek gibi değildir. (ELMALILI, 4/128)

'Dedi ki: Rabbim bana kendini göster, sana bakayım.' Bu (âyet) ehl-i sünnetin Mutezile'ye karşı Allâh'ın görülmesinin câiz olduğuna dair bir delildir. Çünkü Allâh'ı en iyi bilen bir peygamber olarak Hz. Mûsâ, Allâh'ın görülebileceğine inanmış olmalı ki, ondan böyle bir istekte bulundu. Allah hakkında câiz olmayan bir şeye inanmak **küfür**dür. (S. HAVVÂ, 5/311) .

'Buyurdu ki, Beni katiyyen göremezsin.' Şu fâni dünyâda, fâni gözle göremezsin. Aksine bâki göz ile bekâ yurdunda görebileceksin. (..) Bu (âyet)da aynı şekilde âhiret yurdunda Allâh'ın görülmesi konusunda ehl-i sünnetin lehine ve Mu'tezileye karşı bizim delilimizdir. Çünkü Yüce Allah, 'ben kesinlikle görünmem' dememiştir. (S. HAVVÂ, 5/311)

Ehl-i sünnete göre, **Allâh'ın görülmesi** aklen câizdir. Çünkü O'nun var olması itibâriyle görülmesi mümkündür. Ancak, dînî kaynaklar O'nun dünyâda değil, **ahirette görüleceğini** bildirmiştir. Sonuç olarak Hz. Mûsâ **'Bana (kendini) göster'** derken, imkânsız olanı değil, câiz olanı istemiştir. **'Sen beni aslâ göremezsin'** şeklindeki ilâhi cevap, mutlak olarak imkânsız isteği red değil, sâdece Allâh'ın dünyâda görülemeyeceğini bildirir. Birçok **hadis**te, Allâh'ın âhirette mümin kulları tarafından görüleceği haber verilmiştir. (KUR'AN YOLU, 2/587)

'Rabbi dağa tecelli edince, onu paramparça etti ve Mûsâ'da baygın düştü.' **Tecelli:** perdenin veya örtünün açılması üzerine, bir şeyin bütün gerçekliği ile ortaya çıkmasıdır. (..) Âyetteki bu kısım, mecâzi bir ifâde olup, dünyâ varlıkları ile aşkın / ilâhi güçler arasına Allah tarafından konulmuş bulunan perdelerin kaldırılması kasdedilmiştir. Bu perde (engeller) kalkınca, Rabbâni güç ile dağ arasında bir ilişki doğmuş ve dağ paramparça olmuş, Mûsâ dehşete kapılarak yere yığılmıştır. (KUR'AN YOLU, 2/587)

7/144-147 TEVRAT

144. (Allah**) buyurdu ki: "Ey Mûsâ! (**Verdiğim**) vahiylerimle ve seninle konuşmamla seni (**zamanındaki**) insanların üzerine seçkin kıldım; sana verdiğimi al ve şükredenlerden ol!"**

145. Biz, ona, (Tevrat'a âit**) levhalarda (**zamanıyla ilgili**) her şeyin bir açıklamasını yazdık: "Bunları kuvvetle tut (**sımsıkı sarıl**), kavmine de emret, onları en güzel şekliyle uygulasınlar. Yakında size, fâsıkların yurdunu göstereceğim." (**dedik**). [**bk**. 19/12]**

146. Yeryüzünde haksız yere büyüklük taslayanları âyetlerim(i anlamak**)tan uzaklaştıracağım. Onlar her türlü mûcizeyi görseler de ona inanmazlar, doğru yolu görseler, onu yol edinmezler; (**fakat**) azgınlık yolunu görürlerse, yol olarak onu edinirler.**

Bu, onların âyetlerimizi yalanlamalarından ve onlar(ı anlamak**)tan gâfil olmalarındandır.**

147. Âyetlerimizi ve âhirete kavuşmayı yalanlayanlar var ya, onların bütün amelleri boşa gitmiştir. Onlar, ancak yaptıkları (inkâr, nifak ve isyanları) **sebebiyle cezâlandırılırlar.**

144-147. (144).**'.. Ey Mûsâ, Ben vahiylerim ve konuşmam ile seni insanlara seçip üstün kıldım.'** (Bu) âyette yüce Allah, Hz. Mûsâ'ya hitap etmekte ve dönemindeki insanlara iki gerekçe ile üstün kıldığını bildirmektedir. **Birisi,** peygamber olarak görevlendirilmesi, **diğeri** ise doğrudan konuşmasıdır. Bununkarşısında **iki emir** vermiştir: Maddî ve mânevi nîmetlerin kıymetini bilmesi ve nîmetlere şükredenlerden olmasıdır. **Nîmetlere şükretmek farz** bir görevdir. Nîmete nankörlük, nimetin zevâline sebep olur. (İ. KARAGÖZ 2/718).

(145).**'… Levhaları kuvvetle tut.'** Âyet, **ilâhi emir ve yasakların bağlayıcı olduğu**nu ifâde eder. Allâh'ın emrinin uygulanması ve haramlarından kaçınılması **farz,** aksi davranış büyük günahtır. Aynı şey diğer kitaplarda ve elbette Kur'an'da emir ve yasakları için de söz konusudur. **'.. kuvvetle tut'** emri ile maksat, titizlikle emirlerine uy ve yasaklarından sakın, demektir. (İ. KARAGÖZ 2/719).

(146).**'Yeryüzünde haksız yere büyüklük taslayanları âyetlerim(**i anlamak**)tan uzaklaştıracağım.'** İnsanlara doğru yolu gösteren, yüce Allah'tır. Allah dilediğine hidâyet eder, dilediğine hidâyet etmez ve sapıklıkta bırakır. Ancak, bir insan **hidâyete ermek ister,** irâdesini, aklını ve yeteneklerini bu istikâmette kullanırsa, **Allah buna engel olmaz,** mümin ve Müslüman olmasına imkân verir ve ondan râzı olur. (29/69, 39/7) İnsan irâdesini inkârdan yana kullanırsa, onu da sapıklıkta bırakır. (İ. KARAGÖZ 2/721).

Bu buyruk, her insana yönelik olduğu gibi, İsrâiloğullarına da yöneliktir. Çünkü bu Allâh'ın sünnetlerinden bir **sünnet**tir. Yeryüzünde büyüklük taslamanın mânâsı ise, yaratılmışlara karşı haksızlık etmek ve hakkı kabul etmeye yanaşmamaktır. Çünkü büyüklenmek Allâh'a mahsustur. (S. HAVVÂ, 5/316, 317)

Sünnetullah: İnsan iyi niyetli olur, hayır hakîkat sevgisi taşır, bu yolda çaba harcarsa, Allah ona hayır ve hakîkat yollarını açar. (29/69) , aksine kötü niyet olur, kibir, gurur, yanlış inançta inat ederse, Allah onu âyetlerinden uzaklaştırır, îmandan mahrum bırakır. Kibir, inat ve azgınlıkta ısrar eden kişi ve toplumlar hidâyetten yoksun bırakılırlar. (KUR'AN YOLU, 2/589, 590)

(147).**'Âyetlerimizi ve âhirete kavuşmayı yalanlayanlar var ya, onların bütün amelleri boşa gitmiştir.'** İnsan, dünyâ nîmetlerini de âhiret nîmetlerini de çalışarak elde eder. Dünyâ nîmetlerini yüce Allah, **mümin kâfir ayırımı yapmadan** isteyen ve çalışan herkese verir, âhiret nîmetlerini ise sâdece îman edip, sâlih ameller işleyen ve haramlardan sakınanlara verir. (2/200-202, 17/18-21). Cehennemde cezâlandırılacak olanlar da kendi isyan ve günahlarının bedelini öderler. (İ. KARAGÖZ 2/722).

7/148-156 İSRAİLOĞULLARININ BUZAĞIYA TAPMASI (148-156),

148. Mûsâ'nın (Tûr'a gidişi**,** otuz günü geçince**) ardından kavmi, ziynet takımlarından (**eriterek tapınmak için**) böğüren bir buzağı heykeli**(ni tanrı) **edindiler. Onun kendileriyle konuşmadığını ve onlara bir yol da gösteremeyeceğini görmediler mi? (**Böyle iken Sâmirî'nin başkanlığında**) onu (**ilâh**) edindiler ve zâlimlerden oldular.**

149. (Buzağıya tapmaktan**) çok pişmanlık duyup da kendilerinin gerçekten saptıklarını görünce: "Eğer Rabbimiz bize acımaz ve bizi bağışlamazsa mutlaka ziyâna uğrayanlardan oluruz." dediler.**

150. Mûsâ kavmi(nin bu hâli**)ne kızgın ve üzgün olarak dönünce, (**Hârûn'a**): "Ben (**gittik**)ten sonra, benim arkamdan ne kötü işler yaptınız! Rabbinizin emrini (**beklemeye tahammül göstermeyip dîninizi değiştirmekte**) acele ettiniz ha?" dedi. (**Tevrat**) levhaları(**nı yere**) bıraktı ve kardeşinin başından (**saçından**) tutup kendine doğru çekmeye başladı. (**Kardeşi Hârun**): "Ey anamın oğlu! Bu kavim beni zayıf görüp küçümsedi, az kalsın beni öldürüyorlardı. (**Böyle yaparak**) düşmanları bana güldürme ve beni bu zâlimlerle berâber tutma." dedi.**

151. (Mûsâ üzülerek**:) "Ey Rabbim; Beni ve kardeşimi bağışla, rahmetine bizi de dâhil et, sen merhametlilerin en merhametlisisin." dedi.**

152. Buzağıyı (ilâh**) edinenlere (**gelince**), hiç şüphesiz, onlara Rablerinden bir gazap ve dünyâ hayâtında da bir aşağılanma erişecektir. İşte biz, yalan uyduranları böyle cezâlandırırız. [**bk**. 20/85-97]**

153. Günahları işleyip de sonra ardından tevbe eden ve îman edenler(e karşı**) şüphesiz Rabbin bundan sonra elbette çok bağışlayan ve çok merhamet edendir.**

154. Mûsâ'nın öfkesi (geçip**) sakinleşince, (**yerden**) levhaları aldı. Onların bir nüshasında (**şu vardı**): "Hidâyet ve rahmet, Rablerin(**e karşı gelmek**)ten sakınan kimseler içindir."**

155. Mûsâ (buzağıya tapan arkadaşları nâmına af dilemek üzere tekrar**) belirled vakit(**te buluşmak**) için, kavminden yetmiş adam seçti de (**onlar**,** Allâh'ın Mûsâ ile olan konuşmasını işitmelerine rağmen**,** ancak Allâh'ı görünce inanacaklarını söylemeleri üzerine**) onları bir sarsıntı (**zelzele**) tutunca (**yıkılıp bayıldılar**.** Mûsâ**) dedi ki: "Yâ Rabbi! Eğer dileseydin onları da, beni de daha önce helâk ederdin. İçimizdeki birtakım beyinsizler yüzünden bizi de mi helâk edeceksin? Bu senin imtihânından başka (**bir şey**) değildir. Onunla dilediğini sapıklıkta bırakır, dilediğini de doğru yola iletirsin. Sen bizim velîmizsin, artık bizi bağışla ve bize merhamet et. Sen bağışlayanların en hayırlısısın." [**bk**. 2/55]**

156. "Bize hem bu dünyâda hem de âhirette iyilik nasip et. Şüphesiz biz (tevbe edip**) sana yöneldik." (**dedi**). (**Allah**) buyurdu ki: "Ben, (**amellerine göre**) dilediğim kimseyi azâbıma uğratırım. Rahmetim ise her şeyi kuşatır, onu takvâlı olan (**Allâh'ın emrine uygun yaşayan**)lara, zekâtı verenlere ve âyetlerimize inananlara nasip edeceğim."**

148-156. (148).**‘Mûsâ’nın ardından kavmi zînet takımlarından böğüren bir buzağı heykeli**(ni tanrı) **edindiler.’** Hz. Mûsâ’nın Tur’da kalma süresi on gün uzatılınca, kavminden **Sâmiri** adında bir sanatkâr bir **buzağı heykeli** yaptı. Heykel, rüzgârda ses çıkarıyordu. İşte sizin ve Mûsâ’nın tanrısı budur diyerek insanları küfre düşürdü. Mûsâ’nın kardeşi Hârûn’u da dinlemediler. (H. DÖNDÜREN, 1/302)

(150**).‘ve kardeşi** (Hârûn’un)’**un başından tuttu, kendine doğru çekmeye başladı.’** Bundan şunlar anlaşılır: **(a)** Din işinde, öz kardeşi de olsa, hatıra gönüle bakmıyor, **(b)** Kardeşini kendi yerine vekil bırakmış olduğundan, her şeyden önce hesap sormaya ondan başlıyor, **(c)** Kardeş ile işbirliği etmek, en önemli iş olduğundan önce **kardeş ile işbirliği** etmek gerektiğini gösteriyor. (ELMALILI, 4/137, 138)

‘.. zâlim kavim..’ ile maksat, buzağıya tapan İsrâiloğullarıdır. Allah’tan başka bir varlığa ilâh diye tapmak, en büyük zulümdür. Putlara tapanlar, kendilerine zulmetmiş olurlar. Çünkü puta tapmanın bedelini kendileri ödeyecektir. (İ. KARAGÖZ 2/725).

(152).**‘Buzağıyı (**ilâh**) edinenlere (**gelince**) hiç şüphesiz, onlara Rablerinden bir gazap ve dünyâ hayâtında da bir aşağılanma erişecektir.’** Söz konusu **aşağılama**, düşmanları karşısında yenilmiş duruma düşmeleri veya isyankârlıkları sebebiyle, kendilerine vâdedilen kutsal topraklardan mahrum bırakılarak **vatansız** bir **hâle gelmeleri**dir. Sâmiri’ye isâbet eden **zillet** insanlardan uzaklaşması; onun insanlara, insanların da ona dokunmasının yasaklanmasıdır. (bk. Tâhâ 20/97) **Müfteri olmaları** ise, hiçbir haklı bir gerekçeye dayanmadan, tamâmen nefislerinin arzusu istikâmetinde hareket ederek âdi bir nesneden yapılmış **buzağı heykeli**ne tapmalarıdır. Bu âyetle Allah Teâlâ sâdece İsrâiloğulları’nı değil, **kendisi dışında bir kısım ilâhlar edinip onlara tapan başka toplunlar**ı da cezalandırıp **zillete düşüreceğini,** bunun bir sünnetullah olduğunu haber vermektedir. (Ö. ÇELİK, 2/251, 252)

(153).**‘Kötülükleri işleyip de sonra ardından tevbe eden ve îman edenler(**e karşı**) muhakkak ki Rabbin bundan sonra elbette çok bağışlayan ve çok merhamet edendir.’** Kâfirin tevbe edebilmesi için, inkârına pişman olması ve şartlarına uygun îman etmesi, Müslüman olarak yaşaması; müminin işlediği bir günaha tevbe edbilmesi için **pişman olması,** günahı terk etmesi, Allah’tan af ve mağfiret istemesi ve hâlini düzeltmesi gerekir. Tevbe etmek **farz** bir görevdir. Tevbe eden kimse Allâh’a itaat ve ibâdet etmiş olur. (İ. KARAGÖZ 2/727, 728).

(155).**‘Mûsâ,** (buzağıya tapan arkadaşları namına af dilemek üzere tekrar) **belirlediğimiz vakit**(te buluşmak) **için kavminden yetmiş adam seçti de onları bir sarsıntı tutunca (,**yıkılıp gittiler)’ Bununla birlikte bu seçkinlerin yaptığı neydi? Kendilerini bir titreme tutmuş ve bayılmışlardı. Çünkü onlar, başka bir sûrede belirtildiği gibi Mûsâ’nın levhalarla getirdiği farzları tasdik etmek için **Allâh’ı apaçık görmeyi talep** etmişlerdi. (bk. Bakara 2/55-56) **Bu istek,** İsrâiloğulları’nın hem iyilerinin hem de kötülerinin **karakterini ortaya koyan** bir belgedir. Onları iyileri ve kötüleri bu açıdan çok farklı değillerdir. İşin daha tuhaf olanı ise, onların tevbe ve bağışlanmayı dileme makamında iken, böyle bir istekte bulunmalarıdır! (S. KUTUB, 4/427, 428)

Âyet-i kerîmede geçen yahûdiler gibi, her devirde bir kısım insanlar, Allâh’a samimi olarak dönmeye ve emirlerine teslimiyete çağırıldıkları zaman, içlerindeki putları kıramayan ve görsel putlara rağbet edenler bir bahâne bulup yan çizerler ve âsîliklerine devam ederler.

Bunlara karşılık mü'minler: "**İçimizdeki beyinsizler yüzünden bizi de helâk etme Allâh'ım**." diye duâ etmelidirler. (H. T. FEYİZLİ, 1/168)

(156).**'Ben (**amellerine göre**) dilediğim kimseyi azâbıma uğratırım. Rahmetim ise, herşeyi kuşatır.'** **Azap** ile ilgili beyan da, '**usîbu**: Îsâbet ettireceğim' (gelecek zaman kipi), buyurulduğu halde, **rahmet** konusunda ise **'herşeyi kapladı'** buyurulmaktadır. Rahmetin genişliği başlangıç açısından, azap dileği şimdiki ve gelecek zaman açısından söz konusudur. Demek ki **rahmet** işin aslı, azap da ayrıntısıdır. Yâni aslolan rahmet, yaratıcının zatının gereğidir. **Azap** ise kulların durumları gereğidir. (..) İşin başında rahmetin içinde iken, sonra azâbın sahasına giriyor. Demek ki, **ilâhi rahmetin kapsamına girmeyen hiçbir şey yok**, lâkin azâbı tadan da olacak, tadmayan da. (ELMALILI, 4/144, 145)

Rahmet asıl, **azap** sonradan gelendir. Nitekim En'am sûresinde (6/12) **'O kendi üzerine rahmeti yazmıştır'** buyurularak bu hususa işâret edilmiştir. İnsan da dâhil olmak üzere her varlık, var olmakla rahmete mazhar olmuştur. Fakat insan, inanç ve eylemlerine göre azâbı da, rahmeti de hak edebilir. (KUR'AN YOLU, 2/600)

7/157-158. TEVRAT VE İNCİL'DE BAHSEDİLEN ÜMMÎ PEYGAMBER

157. O (Ehl-i Kitap ola**)nlar ki yanlarındaki Tevrat ve İncil'de (**adını ve özelliğini**) yazılmış olarak bulacakları, ümmî peygamber olan (**son**) Elçi (**Muhammed**)'e uyarlar. O (**Peygamber**), onlara iyiliği emreder, onları kötülükten sakındırır. Onlara temiz / hoş şeyleri helâl, pis ve murdar şeyleri de haram kılar. Onlar(**ın sırtın**)dan ağır yükü ve üzerlerinde olan zincirleri (**zor yükümlülükleri**) kaldırır. Artık ona inanan, ona hürmet eden, ona yardım eden ve onunla berâber indirilen nûra (**Kur'ân'a**) uyanlar var ya, işte kurtuluşa erenler sâdece onlardır. [**bk. 2/146**]**

158. (Ey Peygamberim!**) De ki: "Ey insanlar! Şüphesiz ben, Allâh'ın sizin hepiniz için (**gönderilen**) peygamberiyim. O (**Allah**) ki göklerin ve yerin mülkü ve hükümranlığı kendisinindir. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O, hem diriltir hem öldürür. O hâlde Allâh'a inanın; Allâh'a ve O'nun sözlerine inanan, ümmî peygamber Elçi'sine de inanın. Ve ona uyun ki doğru yolu bulasınız." [**bk. 2/107; 34/28**]**

157-158 (157).**'Onlar ki, yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılmış olarak bulacakları, ümmî peygamber olan (**son**) Elçi'ye uyarlar.'** **Ümmi:** Okuma yazması olmayan demektir. **Nebi:** Haber anlamına gelen nebe' den türemiş olup, haber veren anlamındadır. Ehl-i sünnet kelâmcılarının çoğuna göre, **Resul,** bağımsız bir şeriat getirip, bunu tebliğ eden ve uygulanmasını isteyen Allah elçisidir. **Nebi** ise**,** önceki bir Rasûlün şerîatını topluma tebliğ eden, vahiy alan Allah elçisidir. (H. DÖNDÜREN, 1/302)

Rasul kavramı, **nebi**den daha geneldir. Zîrâ nebilerin sâhip olduğu tebliğ özelliği, resuller için de geçerlidir. Hâlbuki resullerin sâhip olduğu kitap ve hüküm getirme özelliği nebilerde yoktur. (KUR'AN YOLU, 2/602)

Âyet-i Kerîmede Allah Rasûlü (s)'in şu **mühim özellikleri** haber verilir: **(1).'O ümmi peygambere uyarlar'** ifâdesiyle, Hz. Muhammed zamanında ve sonraki devirlerde îman etmiş olan Yahûdi ve hıristiyanlar kast edilmiştir. Tevrat ve İncil'de Hz. Muhammed hakkında bilgiler bulunmaktadır. Bakara (2/146) da **'Kendilerine kitap verdiklerimiz onu kendi oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar'** buyurulmuş, Saf sûresinde (61/6) Hz. Îsâ'nın onu müjdelediği ifâde edilmiştir. (KUR'AN YOLU, 2/603)

(2).'Mârûfu emreder' Allâh'a şirk koşanları terk etmeyi, kullara adâletli davranmayı emreder. (3).'**Münkeri nehyeder'** Putlara tapmayı yasaklar, akrabalık bağlarını kesmeyi yasaklar.

Mâruf, Allâh'ın emir ve tavsiye ettiği söz, eylem ve davranışlardır. Buna göre mâruf**, farz**, **vacip**, **nâfile** ve **mendup** hükmünde olan **her ameli** içine alır. Meselâ beş vakit namaz, zekât ve sadaka gibi belli ibâdetler **mâruf** kavramınâ dâhil olduğu gibi, anne ve babaya iyilik etmek ve insanlarla iyi geçinmek gibi görevler de mâruf kapsamına dâhildir. Mâruf, hayrın, faziletin, hakkın ve adâletin kendisidir, Rasûlullâh'ın emrettiği herşeydir. (..) **Münker,** hırsızlık, zinâ, iftirâ, cana kıymak, gıybet ve dedikodu yapmak, gibi **açıkça yasaklanan** işler ile, insan tabiatının hoş karşılamayacağı, toplumun ve bireylerin, huzur ve sükûnuna zarar verecek her türlü söz, eylem, davranış ve işleri kapsar. (İ. KARAGÖZ 2/735).

(4).'Temiz şeyleri onlara helâl kılar.' Şeriatta hoş ve temiz olanları, üzerinde Allah adı anılarak boğazlanmış olanları, haram karışmamış kazançları, İsrâiloğulları'na haram kılınmış iç yağını helâl kılar.

(5).'Murdar şeyleri de haram eder.' Kan**,** leş**,** domuz eti gibi tiksinti veren şeyleri, Allah'tan başkası adına kesilmiş şeyleri onlara haram kılar. Yâhut hüküm itibariyle pis olan fâiz, rüşvet vb. kazançları haram kılar. (S. HAVVÂ, 5/324, 325)

Âyet, Peygamberimiz (s)'in **helâl ve haram belirleme görevi**nin olduğunu da ifâde eder. (9/29, 33/36) Yüce Allah, **'Peygamber size ne verdiyse onu alın, size ne yasakladı ise ondan sakının'** (59/7) buyurmuştur. Bu âyette peygamberin emir, yasak ve hüküm olarak koyduğu şeylere uyulması kesin bir ifâde ile emredilmektedir. **Hadis:** 'Size yasak ettiğim şeyden sakının; size emrettiğim şeyi, gücünüzün yettiği nispette yerine getitrin.' (Ahmed, İ. KARAGÖZ 2/735, 736).

(6).'Onların ağır yüklerini ve üzerindeki zincirleri indirir.' Allah Rasulü, kendisine inanan ve uyan İsrâiloğulları'nı bâzı hükümleri yürürlükten kaldırmakla, ağır yüklerden (kurtarmıştır) Şöyle ki: İsrâiloğulları'nın bâzı hatalarda ölümle cezâlandırılması bâzı temiz yiyeceklerin ve sakıncasız davranışların haram sayılması, cumartesi günü çalışmanın yasak olması gibi eski dinlerin ağır hükümleri baskısından kurtarmıştır. (KUR'AN YOLU, 2/605, 606)

İslâm son hak din, Hz. Muhammed son hak peygamber, Kur'an son ilâhi kitaptır. Dolayısıyla yüce Allah, Hz. Muhammed (s) ile **daha önceki ağır sorumlulukları kaldırmıştır.** İslâm, insan fıtratına uygun, her insanın uygulayabileceği ve gücünün yeteceği (2/286) nitelikte hükümler içermektedir. **İslâm, kolaylık dînidir.** Allah kolaylık ister, zorluk istemez. (2/185). Allah Kur'ân'ı insanlara zorluk için göndermemiştir. (20/1). Dinde hiçbir güçlük yoktur. (22/78). **Hadis:** 'Gerçekten bu din, **kolay**dır.2 (Buhâri, İ. KARAGÖZ 2/737)

‘.. ve ona indirilene (Kur’ân’a) **uyanlar var ya, işte onlar kurtuluşa erenlerdir.’** Kur’an hükümlerine uymak Allâh’ın kesin emridir. **‘**Ey müminler**! Rabbinizden size indirilene uyun.’** (7/3, 31/21) **‘Şu** (Kur’an) **bizim indirdiğimiz bereket kaynağı bir kitaptır, artık ona uyun.’** (6/155). (..) **‘Kur’ân’a uymak’** Kur’ân’ın hükümlerini uygulamak ve âyetlerde geçen emir ve yasaklara, helâl ve haramlara, öğüt ve tavsiyelere riâyet etmektir. (20/134, 28/47). **‘Kur’ân’a uyanlar’** Allâh’ın bağışlamasına ve büyük bir ödüle ulaşacakları gibi, dünyâda da âhirette de **mutlu olurlar,** doğru yoldan sapmazlar ve sapıtmazlar. (İ. KARAGÖZ 2/738).

(158).**‘De ki: ‘Ey insanlar!’** Arabıyla, Arap olmayanıyla, beyazı, siyahı ve sarı ırkıyla **‘Ben gerçekten Allâh’ın hepinize’** istisnâsız olarak **‘gönderdiği peygamberiyim.’** Yâni diğer peygamberler gibi, yalnız kendi kavmime özel bir peygamberlik ve şeriatla değil, **genel peygamberlikle** hepinize**, insanlara ve cinlere** gönderilmiş peygamberim. Tebliğ edeceğim ilâhi hükümler, sâdece bir kavmin kurtuluş ve saadetine değil, hepinizin ve dolayısıyla bütün yaratılmışların iyiliğine ve yararınadır. (ELMALILI, 4/150, 151)

‘O ki, göklerin yerin mülkü kendisinin olandır. O’ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Hem diriltir, hem öldürür.’ İşte hak olan ilâhın niteliği budur. Bu kâinâtın mutlak mâliki kim ise, gerçek mânâda ilâh da O’dur. Kim hayat verebilir ve kim öldürüyor ise, işte gerçek ilâh O’dur. İşte bu ilâh Muhammed (s)’i **bütün insanlara** Rasul olarak **göndermiştir.** Bundan dolayı şânı yüce Allah bütün insanlara şu buyruğu ile: **‘Şu halde Allâh’a ve O’nun ümmi peygamberi olan… elçisine inanın’** diye seslenmiştir. İşte bu, onun risâletinin delillerindendir. Okuma yazma bilmediği hâlde, taşıdığı hidâyet ve mûcizevi gerçeklerle birlikte, bu yeni risâlet sâhibi o. **‘Allâh’a ve O’nun sözlerine inanmakta olan(**dır**).’** O peygambere îman ediniz ki, Allâh’ı ve Allah tarafından indirilmiş kitaplarını tasdik eder. **‘ve ona uyun’** O peygamberin izlediği yolu izleyin, onun peşinden gidin. Yâni ona îman etmekle birlikte, ona tâbi de olun, **‘tâ ki hidâyet bulasınız.’** Doğru yol üzere gidebilesiniz. (S. HAVVÂ, 5/325, 326)

‘Peygambere uyun ki, doğru yolu bulasınız’ emir cümlesi, bütün insanlara yöneliktir. **‘Peygambere ittibâ’** her konuda Kur’an ve sünnete uymakla mümkün olur. **‘**(Ey Peygamberim!) **De ki:** (Ey insanlar!) **Eğer Allâh’ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın’** (3/31) anlamındaki âyette, Allah sevgisini kazanmanın yolunun Peygambere uymak olduğu ifâde edilmektedir. Kur’an’da, Hz. Peygambere uyanlar övülmektedir. (8/64, 3/53). (..) **‘Allâh’a ve elçisine îman edin’** emir cümlesi **bağlayıcı**dır. Allâh’ın varlığına ve Kur’an’da bildirilen bütün nitelik, özellik, isim ve sıfatlarına îman etmek gerekir. İsim ve sıfatlarıyla birlikte Allâh’a îman etmeyen kimse **kâfir** olur. (..) **‘Yerin ve göklerin mülkü O’nundur’** cümlesi, bütün varlıkları yaratanın ve yönetenin Allah olduğunu ifâde eder. Yeryüzünde insanların sâhip oldukları mal ve mülkün **gerçek sâhibi** de Allah’tır. İnsanlar, sâdece Allâh’ın mülkünden (geçici bir süre) faydalanırlar. (İ. KARAGÖZ 2/740).

7/159-162 İSRAİLOĞULLARININ NAKÖRLÜĞÜ

159. Mûsâ’nın kavminden de (halkı**) doğruya çağıran ve onunla adâleti sağlayan bir topluluk var(**dı**). [**bk**. 2/146]**

160. Biz İsrâiloğulları’nı ayrı topluluk hâlinde on iki kabileye ayırdık. Kavmi (Tîh çölünde**), kendisinden su isteyince, Mûsâ’ya: “Âsâ’n ile taşa vur.” diye vahyettik.**

(Vurunca**) ondan on iki pınar fışkırdı. (**Kabilelerden**) herkes, su içecekleri yeri bildi (**krş**. 2/60). Bulutu da üzerlerine gölge yaptık ve onlara, kudret helvası ile bıldırcın eti indirdik. "Size verdiğimiz rızkın temiz ve helâllerinden yiyin." (**dedik**). Onlar (**sapmakla**), bize değil, fakat kendilerine zulmediyorlardı.**

161. O zaman onlara: "Şu kasabaya (Kudüs'e) **yerleşin, dilediğiniz yerde on(**un nîmetlerin**)den yiyin. 'Affet' deyin ve (**şehrin**) kapısından baş eğerek (**saygı içinde tevâzû ile**) girin ki sizin hatâlarınızı bağışlayalım; iyilik edenlere (**mükâfâtı**) daha da artıracağız." denilmişti. [**krş**. 2/58]**

162. Ne var ki aralarındaki zâlimler, (af dilemeleri için söylediğimiz**) sözü (**değiştirip**) kendilerine söylenenden başka hâle soktular. Biz de (**böyle**) haksızlık ettiklerinden dolayı üzerlerine gökten bir azap indirdik. [**krş**. 2/59]**

159-162. (159).**'Mûsâ'nın kavminden de (**halkı**) doğruya çağıran ve onunla adâleti sağlayan bir topluluk var(**dı**)** Mûsâ kavmi içinde peygamberler, âdil hükümdarlar, hakkı ve hukûku gözeten rabbâniler, hahamlar, yöneticiler, bir de halk arasında iyi insanlar vardı. Mûsâ kavminin hepsi, haksız va zâlim insanlar değildiler. (ELMALILI, 4/155)

(162).**'Sonra içlerinden bir kısım zâlimler kendilerine söylenen sözleri, başka bir söze değiştirdiler.'** Meselâ onlara **'hıtta'** deyiniz, yâni 'orada yükünüzü yıkıp ikâmet ediniz, Allah'tan bağışlanma dileyiniz' denildiği hâlde, sanki '**hınta'** yâni buğday deyiniz, denilmiş gibi **'hınta hınta'** diye bağırmaya başladılar ve **Tevrat'ı böyle tahrif ettiler.** Lâkin bunu yapanlar zâlimler gürûhu idi. Zâlimler o kavmin hepsi değildi, fakat içlerinden çoğu böyleydi. (ELMALILI, 4/156)

'Biz de onlara zulmeder olduklarından dolayı gökten azap indirdik.' Zulmetmeleri sebebiyle onları azâba uğrattık, demektir. Bunda da aynı şekilde ümmete yahûdilerin Allâh'ın çağrısını reddetmelerinin garipsenmemesi gerektiği hissi verilmektedir. Bu iki âyet ile bunlardan önceki buyruklarda bu ümmete Rabbine karşı gelnek, şükrünü terk etmek, emirlerini uygulamamak suretiyle **nefsine zulmetmemesi hatırlatılmakta**dır. (S. HAVVÂ, 5/350, 351)

7/163-166 EYLE HALKININ CUMARTESİ GÜNÜ YASAĞINI ÇİĞNEMELERİ

163. (Ey Peygamberim!**) Onlara, deniz kıyısındaki o** (Eyle adındaki) **kasaba(**nın başına gelen felâket**)i sor. (**Hani onlar**,** Allah yasak ettiği hâlde**), Cumartesi gününde (**balık avlama yasağını dinlemeyip**) haddi aşıyorlardı. Çünkü (**onların**,** ibâdete saygı gösterip tatil yaptıkları**) Cumartesi günü, balıklar sürüler hâlinde meydana çıkarak onlara doğru gelirlerdi. Cumartesi dışındaki günlerde ise gelmezlerdi. İşte itaatten çıkmaları sebebiyle, biz onları böyle imtihan ediyorduk.**

164. Hani (Eyle kasabası halkı) **içlerinden bir topluluk: "Allâh'ın yok edeceği veya (**âhirette**) şiddetli bir cezâya çarptıracağı bir kavme niçin öğüt veriyorsunuz?" dedi. (**Öğüt verenler de**: "**Vazifemizi yapmış olmakla**) Rabbinizce mâzur görülmek için, bir de**

belki onlar, 'Allâh'ın emrine uygun yaşayıp karşı gelmekten sakınırlar' diye (öğüt veriyoruz**)." dediler.**

165. O (balık avlama yasağını ihlâl ede)**nler, kendilerine verilen öğütleri unutunca, biz de kötülükten engel olmaya çalışanları kurtardık, zâlimlik yapanları da 'Allâh'ın emrinden sapmalarından' dolayı şiddetli bir azap ile yakala**(yıp cezâlandır)**dık.**

166. Onlar yasak edilen şeylerden (vazgeçmeyip**) haddi aştıkları zaman kendilerine: "Aşağılık maymunlar olun." dedik. [**krş**. 2/65; 5/60; 7/163]**

163-166. (163).**'Hani onlar cumartesi günü** (yasağı)**nı ihlâl ederek haddi aşmışlardı. Zîrâ cumartesi günleri balıkları suyun üzerinde açıktan açığa göze görülmekte idiler ve sürüyle geliyor.' Cumartesi,** Yahûdilerin kutsal günüdür. Yahûdi şeriatında cumartesi haftalık tatil günü olup, o gün çalışmak ve avlanmak yasaklanmıştır. Cumartesi günleri avlanma yasağı nedeniyle ürkütülmediği için sâhile yaklaşır, su yüzüne çıkarlardı. Âyette bu sahil beldesi, **Eyle-** Akabe sakini Yahûdiler, cumartesi günü avlandıkları için âyette eleştirilmektedir. (KUR'AN YOLU, 2/613)

(164).**'Hani içlerinden bir topluluk 'Allâh'ın yok edeceği veya (**âhirette**) şiddetli bir cezâya çarptıracağı bir kavme niçin öğüt veriyorsunuz?'** İbn-i Abbas'tan **susanların helâki** konusunda iki rivâyet gelmiştir: **(a)** Birinci rivâyete göre, onlar üç kısım idi. Bir kısmı, bu hîleli yola sapmayı yasakladılar. Bir kısmı da, 'Allâh'ın helâk edeceği kavme ne diye öğüt veriyorsunuz, dediler. Üçüncü kısım da, bizzat günahı işleyenler idi. Aralarından sâdece, yasaklamaya devam edenler kurtuldu. Diğerleri helâk oldular. **(b)** İkinci rivâyet: İbn-i Abbas sonradan görüş değiştirerek (İkrime'nin görüşü de böyledir) susanların da kurtulduğu yönündedir. Bu görüş daha evlâ (tercihli) dir. (S. HAVVÂ, 5/353)

'(Öğüt verenler de: 'Vazifemizi yapmış olmakla**) Rabbinizce mâzur görülmek için, bir de belki onlar 'Allâh'ın emrine uygun yaşayıp karşı gelmekten sakınırlar' diye (**öğüt veriyoruz**) dediler.'** Yâni bizim vaaz ve öğütümüz iki sebebe dayanmaktadır: Birisi ve **birincisi** sırf Allâh'a karşı bir mâzeretimiz olsun diye, Allah tarafından hesaba çekileceğimiz vakit, 'niçin kötülükten vaz geçirme görevinizi yapmadınız' azarlamasına karşılık elimizde **bir mâzeret bulunsun diye**, Allah katında böyle bir ithamla karşı karşıya kalmamak için. Çünkü **kötülükten vaz geçirme** hayatta olanlara son nefese kadar bir **farz-ı kifâye**dir. **İkincisi** de yeis yâni **ümitsizlik,** dünyâda hiçbir hususta **câiz değil**dir. Ve ne kadar günahkâr olursa olsun, halkın tevbe ve Allah'tan korkmasını arzu ve ümit etmek de bir görevdir. (..) Ne olursa olsun **öğüte devam** etmek onu terk etmekten daha iyidir. Nasihatı bütünüyle bırakmakta hiçbir ümit yoktur. Fakat öğüte devam etmenin hiç olmazsa azıcık da olsa **sakındırmaya sebep olması** umulur. Hiçbir **tepki görmeyen fenalık** herhalde daha kolay yayılır ve kısa zamanda meydan alır. Herhangi bir fenâlığın kökünü kurutmak mümkün olmazsa, **hızını kesmek** de önemli bir iştir, bunu gözardı etmemelidir. Felâket mukadder ise öğüt görevini yerine getirenler Allah katında mâzur görülürler. (ELMALILI, 4/158)

(166).**'Onlar, yasak edilen şeylerden (**vaz geçmeyip**) haddi aştıkları zaman kendilerine: 'Aşağılık maymunlar olun' dedik.'** Allah bir şey için 'şöyle olsun' buyurmuşsa o şey, kaçınılmaz olarak öyle olur. Bu şekilde Allâh'ın söz konusu zümreyi maymuna dönüştürmesine **mesh** denir. (..) Yaygın görüşe göre, bu tam bir meshtir. Yâni Allah, isyanda

direnen bu Yahûdi topluluğunu en sonunda tamâmen **maymunlar hâline getirerek** cezâlandırmıştır. (KUR'AN YOLU, 2/615)

Yahûdilerden bir kısmı, Allâh'ın emirlerini dinlemeyip yasaklarını çiğniyorlardı. **Bir kısmı** bunları görüp **hiç ses çıkarmıyor**, **bir kısmı** da **onları uyarıyordu**. Fakat ertesi gün onları, yine aynı hâlde gördüklerinde onlarla oturup yiyip içip sohbet ediyorlardı. İşte onlardan bir kısmı Allâh'ın cezâsı olarak rivâyete göre şeklen veya rûhen **maymuna dönüşmüşlerdir** (7/166). (..) Rûhen maymuna dönüşenler ise, onlar gibi açgözlü ve taklitçi olanlardır (2/65). Bu anlamda her devirde nefislerinin esiri olan insanlar, taşkın hareket ve davranışlarıyla rûhen çeşitli hayvanlara dönüşmüş görünümdedirler. Bu anlamda, "İnsanlaşan hayvan olmamıştır, ama **hayvanlaşan insan çok olmuştur**." Sonuç olarak, Cumartesi ibâdetini bırakıp Allâh'ın yasakladıklarını çiğnemekle meşgul olanlar ve onları meşrûlaştıranlar maddeten ve mânen cezâya uğratılmışlardır. Müslümanlara da Allah, Cuma vaktinde ticâreti (kazancı) bırakmayı emretmiştir.) [bk. 62/9] (H. T. FEYİZLİ, 1/170)

7/167-171 İSRAİLOĞULLARINA VERİLEN CEZÂLAR

167. (Ey Peygamberim!**) O vakit, Rabbin, kıyâmet gününe kadar onlara en kötü eziyeti yapacak kimseleri, mutlaka göndereceğini bildirmiştir. Şüphesiz Rabbin cezâyı çok çabuk verendir. Hem de O, çok bağışlayan, çok merhamet edendir.**

168. Biz, İsrâiloğullarını yeryüzünde parça parça topluluklara ayırdık. Onların içinde iyi olanlar da var, aksine (küfür ve fâsıklıkta**) olanlar da var. (**Biz**,) onları belki (**iyiliğe**) dönerler diye hem iyiliklerle hem de (**kıtlık ve sıkıntı gibi**) kötülüklerle imtihan ettik.**

169. Nihâyet onların ardından yerlerine birtakım (kötü**) kimseler geldi ki (**onlar**), Tevrat'a mirasçı oldular, şu en değersiz / aşağılık (**dünyâ**)nın malını (**helâl haram demeden**) alırlar ve: "Biz (**nasılsa**) bağışlanacağız." derler. Kendilerine ona benzer bir mal / menfaat daha gelse onu da alırlar. Onlardan, Allah hakkında hakikatten başkasını söylemeyeceklerine dâir Tevrat üzerine kuvvetli söz alınmamış mıydı? (**Evet alınmıştı.**) Hâlbuki onlar, onun içindekini de (**durmadan**) okumuşlardı. Âhiret yurdu, 'Allâh'ın emrine uygun yaşayan / günahlardan sakınanlar' için daha hayırlıdır. Hâlâ (**akıllanıp**) düşünmeyecek misiniz?**

170. (Yahûdîlerden) **Tevrat'a sımsıkı sarılan ve namazı dosdoğru kılanlara gelince, şüphesiz biz böyle iyiliğe çalışanların mükâfâtını zâyi etmeyiz.**

171. (Ey Peygamberim!) **Bir zaman (**Tûr**) dağı(**nı tehdit için İsrâiloğulları'nın**) başlarının üstüne sanki bir gölgelik gibi (**yerinden**) kaldırmıştık. Onlar da hakikaten onun üzerlerine düşeceğini sanmışlardı. (**İşte bu sırada**:) "Size verdiğimiz (**Tevrat'**)a sımsıkı sarılın, onda olanı düşünün ki bu sâyede (**Allah'tan korkar, günahlardan**) sakınırsınız." (**demiştik**). [**krş. 2/93; 4/154**]**

167-171. (167).'**(**Ey Peygamberim!**) O vakit Rabbin, kıyâmet gününe kadar onlara en kötü eziyeti yapacak kimseleri, mutlaka göndereceğini bildirmiştir.'** Şânı Yüce Allah, emrini bırakıp sapan ümmetin üzerine bir başka ümmeti belâ eder. Bu ümmet te, ona en kötü

şekilde azap eder, darmadağın eder. (..) İşte, Yahûdilerin karşı karşıya kaldıkları durum da bu olmuştur. Hitler eliyle onlara yapılanlar, pek uzakta kalmış değildir. Allâh'ın izniyle - Allâh'ın emrini uyguladığımız takdirde- Filistin topraklarında onların başına gelecek olanlar da bu ilâhi sünnetin devamı olacaktır. (S. HAVVÂ, 5/361)

(168).**'Ve onları yeryüzünde birçok topluluklara ayırdık. İçlerinde iyi olanları da vardı, olmayanları da.'** İyiliğe çok yakın ve yatkın olanlardan tutunuz da derece derece tâ alt basamaklara kadar alçalmış olan kimseler de bulunuyordu. Demek ki **İsrâiloğulları'nın devletleri yıkılıp** yurtlaru târumâr edildikten sonra böyle **dağılmaları**, içlerinde iyilerin hiç bulunmadığından değil, **kötülerin çokluğundan** ve genel olarak yönetim ve işlerin kötülerin eline geçmişolmasından ve onlar tarafından temsil edilmelerinden dolayı idi. Parçalandıkları zaman bile **içlerinde bâzı sâlih** ve iyi **insanlar vardı,** aşağılıkları da vardı. (ELMALILI, 4/160)

(169).**'Sonra onlara arkalarından daha bozuk birtakım kimseler halef oldular.'** Bunlar iyice dejenere kimselerdi. **'Oysa kitaba (**Tevrat**) mirasçı olmuşlardı.'** (..) Lâkin kendileri kitaba sâhip çıkmıyor, onun hükümlerine sarılmıyor ve uymuyorlardı, ancak onu diledikleri gibi, işlerine geldikleri gibi kullanıyorlardı. Bakınız neler **yapıyorlardı? 'şu alçak dünya malını alıyorlar.'** Şu alçak veya en yakın âlemin geçici çıkarlarını elde ediyor, hakkı değiştiriyorlardı. **'bir de ileride bize mağfiret edilecek diyorlar,'** nasıl olsa mağfiret olunacağız diye hüküm veriyorlar, kendi yanlarından günah bağışlıyorlar.' **'Ve böyle derken şayet kendilerine aldıklarına benzer bir başka fayda gelirse, bir rüşvet daha sunulursa yine alıyorlar,'** tevbe etmiyorlar, tevbe etmedikleri hâlde bağışlanacaklarına hükmediyorlar da bu sûretle bayağı servetler ve dünya malı için kitap ile oynuyorlar. (ELMALILI, 4/161)

(170).'(Yahûdîlerden) **Tevrat'a sımsıkı sarılan ve namazı dosdoğru kılanlara gelince, şüphesiz biz böyle iyiliğe çalışanların mükâfâtını zâyi etmeyiz.' '… kitaba sarılırlar..'** Kitap ile maksat **Tevrat'**tır. **'Kitaba sarılmak'** kitabın hükümlerini uygulamak, helâl ve haram, emir ve yasaklarına riâyet etmektir. 'Kitaba sarılmak' ifâdesi, (aynı zamanda) Kur'ân'a da sarılma, yâni emir ve yasaklarına uyulmasını ifâde eder. (..) **'..namazlarını dosdoğru kılarlar'** Namaz, bütün peygamberlerin tebliğinde var olan bir ibâdettir. Bu âyette Kur'an'da olduğu gibi, **Tevrat'ta da namaz ibâdetinin var olduğu** anlaşılmaktadır. (İ. KARAGÖZ 2/753)

(171).**'Bir zaman (**Tur**) dağı(**nı**) başlarının üstüne sanki bir gölgelik gibi kaldırmıştık.'** Cenab-ı Allah, Tur tepelerinin üzerine kaldırmış ve onlara 'Eğer Tevrat'ı içindeki hükümlerle birlikte kabul ederseniz, mesele yok, değilse bu dağ üzerinize düşecektir' denilmişti. Onlar dağa bakınca, her birisi **sol kaşını yere koyarak secdeye** kapandı. Sağ gözü ile de, üzerine düşeceği korkusu ile dağa bakmaya başladı. Bu bakımdan bütün Yahûdiler sol kaşları üzerine secde ederler. (S. HAVVÂ, 5/363, 364)

'.. (Tevrat'a**) sımsıkı sarılın ve içindekileri anın'** Tevrat'ı okuyun, hükümlerini öğrenin ve uygulayın, demektir. Böylece yüce Allah, İsrâiloğullarına **Tevrat'ı okumalarını** ve hükümlerini **uygulamalarını** kesin olarak emretmiş, kötülüklerden ve haramlarından sakınmalarını istemiştir. (İ. KARAGÖZ 2/754).

7/172-174 ALLÂH'IN İSRAİLOĞULLARINDAN SÖZ ALMASI

172. (Ey Peygamberim!**) Hani Rabbin,** (ezelde) **Âdemoğulları'ndan, onların (**gelmiş gelecek**) zürriyetlerini, sırtlarından (**sulblerinden zerreler hâlinde**) al(**ıp çıkar**)mış ve onları, kendilerine şâhit tutarak: "Ben sizin, Rabbiniz değil miyim?" (**demişti.**) Onlar da: "Evet (**Rabbimizsin**), şâhit olduk." demişlerdi. (**Bu da dünyâda kâfirliğe sapıp da**) kıyâmet gününde: "Biz bundan habersizdik." dememeniz içindir.**

173. Yâhut: "(Ne yapalım**) ancak daha önce babalarımız (**Allah'tan başkasına bağlılık göstererek O'na**) ortak koşmuşlardı. Biz ise ancak onlardan sonra (**gelen ve onlara uyan**) bir nesil olduk. Bâtıl yoldan gidenlerin işledikleri (**günahlar**) yüzünden bizi de helâk edecek misin?" dersiniz diyedir.**

174. İşte onlar (kâfirler inkârdan**) dönsünler diye; âyetleri böyle, geniş geniş açıklıyoruz.**

172-174. (172).**'Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (**demişti**) Onlar da 'Evet (**Rabbimizsin**), şâhit olduk' demişlerdi.'** Burada belirtilen sözleşme mecâzi anlamda olup, bu olay, her insanın kendi bedeninin yaratılması sırasında gerçekleşmektedir. Zürriyetlerin baba sulbünde yaratılması esnâsında ya da ana rahminde organik oluşum sürecinde Allah Teâlâ, insanın fıtratına kendisinin varlığı, birliğini tanıma, kavrama yeteneğini yerleştirmektedir. (KUR'AN YOLU, 2/674)

Hadis: Her doğan, fıtrat üzere doğar, sonra onun anne ve babası onu, Yahûdi, hıristiyan veya Mecûsi yapar. (Buhâri, Müslim'den)

Hadis: Ben kullarımı hanif olarak yarattım. Arkasından şeytanlar onlara sokularak, onları yoldan uzaklaştırdı. Kendilerine helâl kıldığım şeyleri onlara haram kıldı. (Müslim'den, S. HAVVÂ, 5/381)

Burada şâhit tutma ve mîsak alma olayı, temsîli bir anlamdadır. Allah Teâlâ, bütün insanları fıtratlarının başlangıcında tevhid inancına ve İslâm'a kabiliyetli olarak yaratmış, Allâh'ın Rablığını algılayabilecek şekilde ve İslâm'a yatkın olarak yaratmış olduğunu bir **temsîli istiâre** (sembolik ifâde) yoluyla tasvir etmiştir. (..) Bu sözleşme, dille söylenmiş, sözlü bir ikrâra dayanan kelâmi içerikte bir mîsak değildir. Bir mârifet kuvvetinin, bir tanıma olgusunun doğal durumu açısından bir **fiili mîsak** demektir. (ELMALILI, 4/168)

(173).**'veya daha önce sâdece atalarımız şirk koşmuştu. Biz ise onların ardından gelen bir nesil idik' demeyesiniz 'Bizi bâtıl işleyenlerin yaptıkları yüzünden helâk eder misin?'** Bu durum olmasaydı, onlar (müşrikler) şöyle diyeceklerdi: Bizim şirk koşmamızın sebebi, atalarımız olmuştur. Çünkü şirki tesis eden ve onu bize izlenecek yol olarak bırakan onlar olmuştur. İşte, bundan dolayı şânı yüce Allah, onların sulbünde zürriyetlerini çıkarmış ve kendisinin Rablığına, onların da kulluğuna, kendilerini şâhit kılmıştır. (S. HAVVÂ, 5/380)

7/175-178 BEL'AM BİN BAÛRÂ KISSASI

175. (Ey Peygamberim!**) Yahûdilere şu kimsenin haberini anlat ki biz ona âyetlerimizi vermiştik de o bunlardan sıyrılıp çıktı (**küfre meyletti**). Böylece şeytan onu peşine taktı, o da azgınlardan biri olup çıktı.**

176. Eğer dileseydik onu, delillerimizle (iyiler derecesine**) yükseltirdik. Fakat o, yere (**aşağılık dünyâya**) meyletti ve hevesinin peşine düştü. Artık onun durumu köpeğin hâli gibidir ki üstüne varsan da dilini çıkarıp solur, kendi hâline bıraksan da yine dilini çıkarıp solur (**aşağılık bir hâldedir**). İşte âyetlerimizi yalanlayanların durumu budur. (**Onlara**) bu kıssayı anlat; olur ki iyice düşünür (**öğüt alır**)lar.**

177. Âyetlerimizi yalanlayan ve sâdece kendi kendilerine yazık eden toplumun durumu ne kötüdür!

178. Allah kime hidâyet ederse, işte o, doğru yolu bulmuştur. Kim de sapıklık yaparsa, işte onlar asıl zarara uğrayanların ta kendileridir.

175-178. (175).**'Onlara'** yahûdilere ve bütün insanlara **'âyetlerimizi verdiğimiz hâlde ondan sıyrılan ve şeytana uyan ve sonunda azgınlardan olan o kimsenin haberini anlat.'** Abdullah b. Abbas, Mücâhid, İkrime ve Süddi (..) demiştir ki, Yüce Allâh'ın Hz. Peygamberden haberini duyurmasını istediği şahıs **Bel'am bin Bâûrâ** (Avrâ)'dır. (Taberi) (..) Bizim için bu kişinin kim olduğu değil, **tutum ve davranışı** önem taşımaktadır. Buna göre Allah bir kişiye kendi varlık ve birliğinin kanıtlarını bildirmiş, yahut -172. Âyette bildirildiği şekilde – onun fıtratına kendi rablığını anlayıp kavrama yeteneğini yerleştirmiş; fakat daha sonra o kişi, **fıtratındaki inanma yeteneğinden** sıyrılıp **kopmuş**, delilleri bir kenara bırakmış, inanmaktan vaz geçmiştir. Böylece şeytan onu peşine takmış, onu da kâfirlere ve azgınlara katmıştır. (Râzi'den KUR'AN YOLU, 2/628)

(176).**'Dileseydik onu onlarla'** o âyetlerle ilim sâhibi olup iyilerin yükseldiği basamaklara **'yükseltirdik. Fakat o yere saplandı.'** Dünyâya meyletti ve **dünyâya rağbet** gösterdi. Dünyâyı, dünyânın zevklerini, âhirete ve âhiretin nimetlerine tercih etmek konusunda da **'hevâsına uydu.'** (S. HAVVÂ, 5/385)

'Artık onun durumu, köpeğin hâli gibidir ki, üstüne varsan da dilini çıkarıp solur, kendi hâline bıraksan da, yine dilini çıkarıp solur.' Allah, böyle bir kimseyi hırs ve şehvette tıpkı bir köpeğe benzetmiştir. Zîrâ köpek, bu tip karakteri ile meşhurdur. Dışarıya sarkan dili, doymak bilmeyen oburluğu ve bencilliğini ve şehvetine düşkünlüğünü gösterir. (MEVDÛDİ, 2/109)

(..) O hâlde bu, önceleri hidâyet bulmuşken daha sonra **ayağı kayan**, küfre sapan ve bundan dolayı da **cezâlandırılan ilim adamına bir örnek**tir. (S. HAVVÂ, 5/386)

(177).**'Âyetlerimizi yalanlayıp sâdece kendi kendilerine yazık eden toplumun durumu ne kötüdür!'** Başka bir ifâdeyle, inkâr edenler, münâfıklar ve müşrikler, zâlim olduğu (2/254, 31/13) gibi büyük günah işleyenler de **zâlim**dir. (49/11). Zulüm, ilâhi irâdeye baş kaldırmak, Allâh'ın emir ve yasaklarına uymamaktır. (İ. KARAGÖZ 2/761).

(178).**'Allah kime hidâyet ederse, ancak o doğru yolu bulan kimsedir.'** Allah dilediğine hidâyet eder, dilediğine de etmez ve o kimseyi sapıklıkta bırakır. Sapıklığı isteyen insan,

kulun isteği istikâmetinde yaratan da Allah'tır. Ancak yüce Allah, îman etmek isteyenlerin îmânına engel olmaz. Çünkü Allah, ısrarla kullarının îman etmesini emretmiş, peygamber ve kitaplarını da bu amaçla göndermiştir. Yüce Allah, kulun **îman etmesine râzı olur,** ancak **inkâr etmesine râzı olmaz.** (39/7). Allah, bir kimseyi doğru yola ilettikten sonra, onu saptırmaz. ((9/115, İ. KARAGÖZ 2/761).

7/179-180 CEHENNEMLİKLERİN ÖZELLİKLERİ, ALLÂH'IN İSİMLERİ

179. Andolsun ki biz, cin ve insanlardan birçoğunu cehennemlik kıldık; çünkü onların kalpleri vardır, onlarla (ilâhî gerçekleri**) anlamazlar; gözleri vardır, onlarla (**İslâm'a âit gerçekleri**) görmezler; kulakları vardır, onlarla (**İslâm'a dair emirleri ve yasakları**) işitmezler. İşte bunlar hayvanlar gibidirler, hattâ daha aşağı / daha şaşkındırlar. İşte onlar, (**düşünce**,** inanç ve yaratılış gâyesinden ve Allâh'a kulluktan**) gâfil olanların ta kendileridir. [**krş**. 8/22; 25/44; 32/13; 51/56; 67/2; 95/5]**

180. En güzel isimler Allâh'ındır. O hâlde O'na, 'güzel isimleri' ile duâ edin. O'nun isimleri hakkında eğriliğe sapanları terk edin. Onlar yapmakta olduklarıyla cezâlandırılacaklardır.

179-180. (179).**'Andolsun biz, cinlerden ve insanlardan birçoğunu cehennem için yarattık.'** Şanı yüce Allah, bu buyruğu ile **'Ben cinleri ve insanları ancak bana ibâdet etsinler diye yarattım'** (51/56) buyruğu arasında bir çelişki yoktur. Çünkü Yüce Allah, onlardan kendisine ibâdette bulunacakları bildiği kimseleri ibâdet için yaratmıştır. Aralarından kâfir olacaklarını bildiği kimseleri de, cehennem için yaratmıştır. (S. HAVVÂ, 5/412)

'Onların kalpleri vardır, onlarla anlamazlar. Gözleri vardır, onlarla görmezler. Kulakları vardır, onlarla duymazlar. Onlar, (düşünüp anlamamakta**,** tefekkür etmemekte**) hayvanlar gibidirler. Hattâ hayvanlardan daha da sapıktırlar.'** Âdemoğlu, rûhâni, şehvâni, gök ve yere mensup bir mahlûktur. Onun rûhu, hevâsına üstün gelecek olursa, göklerdeki meleklerin üstüne de çıkar. Şâyet, hevâsı rûhuna üstünlük sağlayacak olursa, o vakit de yeryüzünün hayvanları ondan üstün olur. (S. HAVVÂ, 5/391)

'Gözleri vardır, onlarla' doğruyu ve Allâh'ın âyetlerini **'görmezler. Kulakları vardır, onlarla'** kendilerine verilen öğütleri **'duymazlar. Onlar'** düşünüp anlamamakta, ibret maksadı ile **tefekkür etmemekte**, tefekkür etmek için de dinlemeyi terk etmekte **'hayvanlar gibidirler. Hattâ'** hayvanlardan **'daha da sapıktırlar.'** (S. HAVVÂ, 5/391)

'hattâ daha da aşağı!' Çünkü bunlar –hayvanların aksine – kendilerini hakîkate ulaştıracak akıl ve idrak yeteneğine sâhip oldukları hâlde **özgür irâdeleriyle inkâr**a saplanmışlardır. **'işte gaflet bataklığında yüzenler bunlardır.'** Çünkü Allâh'ı gereğince tanımazlar; zayıf ve âciz varlıkları ilâhlık mertebesine yüceltirken, zayıflık ve acziyet ifâde eden birçok insâni özellikleri Allâh'a yakıştırmaya cüret ederler. (M. KISA, 1/189)

Aziz ve Celil olan Allâh'ın kullarına gönderdiği **iki elçi**si vardır: Biri içimizdeki elçidir ki bu **akıl**dır, diğeri de dışımızdaki elçi yâni **peygamber**dir. Hiç kimse içindeki elçiden yararlanma işini öne almadıkça dışındaki elçiden yararlanamaz. Şu hâlde **akıl**, peygamberin öğretisinin doğruluğunu öğretir. Sonuç olarak **akıl yönetici, din yol gösterici**dir. Akıl olmazsa din varlığını koruyamaz, din olmayınca da akıl yolunu şaşırır. Yüce Allâh'ın buyurduğu gibi (Nûr 24/35) ikisinin birleşmesi ışık üstüne ışıktır. (ez Zeria'dan KUR'AN YOLU, 2/632)

(180).**'En güzel isimler Allâh'ındır. (**Bu güzel isimlerle**) O'na duâ edin.'** Allah ismi, Allâh'ın kendisi gibi, eşi ve benzeri olmayan bir isimdir. Sıfat ve isimlerin çokluğu, zâtın çokluğunu gerektirmeyeceğindeno isim ve sıfatların her biri **Allâh'ın eşsiz özelliklerinden birine** delâlet eder. (ELMALILI, 4/179)

Hadis: Allâh'ın doksan dokuz ismi vardır. Bunları belleyen kimse, cennete girer. (Buhâri, Müslim, Tirmizi'den, S. HAVVÂ, 5/413)

Allâh'ın isimlerinin yalnız doksan dokuz tane olduğu zannedilmemelidir. Bu doksan dokuz isim en meşhurlarıdır. (İ. H. BURSEVİ, 6/442)

Allah ismi 99 ismin en büyüğüdür. Çünkü bu isim bütün ilâhi sıfatları kendinde toplar. Diğer isimlerin her biri, ilim, kudret, fiil ve diğerleri gibi sâdece bir mânâya delâlet eder. **Allah ismi**, Allah'tan başka hiçbir varlığa isim olarak verilemez. (İ. H. BURSEVİ, 6/443)

Diğer taraftan şu da bilinmelidir ki, **Esmâ-i Hüsnâ** 99'la sınırlı değildir. Buna delil, İmam Ahmed'in Müsned'indeki rivâyettir. (S. HAVVÂ, 5/414)

7/181-183 HAKKA YOL GÖSTEREN VE ADÂLETİ YERİNE GETİRENLER

181. Yarattıklarımız içinde (öyle**) bir topluluk vardır ki hak ile rehberlik ederler ve onunla adâleti sağlarlar. [**krş**. 2/42]**

182. Âyetlerimizi yalanlayanları ise bilemeyecekleri yerden yavaş yavaş helâke yaklaştıracağız.

183. Onlara süre tanırım (diledikleri gibi yaşarlar**), fakat benim cezâlandırmam çok şiddetlidir.**

181-183. (181).**'Yarattıklarımızdan öyle bir topluluk vardır ki, onlar hakkı gösterirler ve onunla adâletle hükmederler.'** Seleften gelen haberlerde âyet-i kerîmede anılan **topluluk**tan maksadın, bu **Muhammed ümmeti** olduğu belirtilmiştir. Allah Rasûlü, bu âyet okunurken, 'İşte bu sizin hakkınızdadır' buyurmuş. Mûsâ kavmi ile ilgili de 159. Âyeti okumuştur. (S. HAVVÂ, 5/415)

Hadis: Meryem oğlu Îsâ ne zaman inecekse, ineceği zamâna kadar, benim ümmetimden sürekli hak üzerinde kalacak bir topluluk bulunacaktır. (Buhâri, Müslim) Allâh'a ve dinine dâvet eden bir kimse, âilesi, çocukları, komşuları ve yakınları ile ilgili meselelerde hüküm

verdiği vakit, **adâlet** ile hükmedip, herhangi bir tarafa meyil etmeyecek olursa, işte o kişi, (yukarıda sözü edilen) hadiste sözü geçen topluluktandır. Elimizden geldiği kadar buna gayret etmeliyiz. (S. HAVVÂ, 5/415)

Nesefi, bu buyrukta, **icma**ın her yüzyılda delil olduğuna dâir delâlet bulunmaktadır. (S. HAVVÂ, 5/392)

(182).**'Âyetlerimizi yalanlayanlara gelince; Biz onları bilmeyecekleri yerden derece derece helâke yaklaştırırız.'** Yüce Allah kâfir, zâlim ve azgınları hemen cezalandırmaz, hâllerini düzeltmeleri için onlara fırsat verir. Eğer inkâr ve azgınlıklarına devam ederlerse Allah, onları hiç bilmedikleri bir yerden, beklemedikleri bir şekilde ve zamanda cezalandırır, âfet ve musîbet verir. Yüce Allah, **zâlimlere mühlet verir,** ancak ihmal etmez, vakti saati gelince cezâ verir. Buna **istidrac** denir. İnancı ve yaşayışı bozuk kimselerin, zâhiren velilerin gösterdikleri kerâmete benzer olaylar sergilemelerine de **istidrac** denir. (İ. KARAGÖZ 2/768)

(183).**'Ben onlara süre veririm. Şüphesiz benim düzenim çetindir.'** Azap ile yakalayışım güçlü ve şiddetlidir. Şânı yüce Allâh'ın burada onu **'keyd / düzen / hîle'** diye adlandırmasının sebebi, zâhiren böyle görünmesindendir. Çünkü bu, görünüş itibariyle bir iyiliktir. Hâlbuki gerçekte bir kötülüktür, yardımsız bırakmadır. (S. HAVVÂ, 5/396)

7/184-186 HANGİ SÖZE İNANACAKLAR

184. Âyetlerimizi yalanlayanlar hiç düşünmediler mi ki, arkadaşları (Muhammed'**)de hiçbir delilik yoktur. O, ancak (**dünyâ ve âhiret azâbı hakkında**) açık bir uyarıcıdır.**

185. Âyetlerimizi yalanlayanlar, göklerde ve yerdeki (Allâh'ın**) hükümranlığ(**ın**)a, Allâh'ın yarattığı herhangi bir şeye, hiç olmazsa ecellerinin gerçekten yaklaşmış olabileceğine hiç (**ibretle**) bakıp düşünmezler mi? Onlar bundan (**Kur'an'dan**) sonra hangi söze inanacaklar?**

186. Allah, kimi (kötü amellerinin sonucu olarak**) sapıklıkta bırakırsa, artık onu doğru yola getirecek yoktur. Ve onları, azgınlıkları içinde şaşkın bir hâlde bırakır.**

184-186. (184).**'Onlar hiç düşünmediler mi ki, arkadaşları (**Muhammed**)'de hiçbir delilik yoktur.'** Bütün hayâtı boyunca parlak zekâsı ve üstün kişiliğiyle gönlünüzde taht kurmuş olan bir insanı, **alışık olmadığınız bir mesaj** getirdi diye nasıl delilikle suçlayabilirsiniz? Hayır tam aksine **'o ancak'** Allah'tan aldığı mesajı size ileten **'apaçık bir uyarıcıdır.' (**M. KISA**,** 1/189**)**

Birgün Allah Rasûlü (s) **Safâ Tepesi**ne çıkıp 'Ey filân oğulları, ey filân oğulları… diye kabîle kabîle, âile âile Kureyş'i çağırdı. Etrâfına toplandılar. Onları îman etmedikleri takdirde Allâh'ın azâbı ve başlarına getireceği musîbetler hakkında îkaz etti. İçlerinden birisi: 'Hiç şüphe yok, bu **arkadaşınız delirmiş.** Bırakalım sabaha kadar bağırsın dursun' dedi de, bunun üzerine Allah Teâlâ bu âyet-i kerimeyi indirdi. (Taberi'den Ö. ÇELİK, 2/278)

Gerek bu âyette, gerekse başka âyetlerde bildirildiği üzere, Mekke müşriklerinin Hz. Muhammed'e yönelttikleri en yaygın itham ve iftira onda **delilik** bulunduğu iddiasıydı. Geçmiş dönemlerde de **diğer bâzı peygamberlere** de **aynı suçlamalar yapılmıştır**. Bu durum, inkârcıların, Allah yolu davetçilerine karşı kullandıkları ortak bir taktik ve iftirâ şekli olduğu anlaşılmaktadır. (..) Gerçekte onların bu tutumlarının arkasında, **inatçılık**, gurur, **kibir**, düşmanlık duyguları, **çıkar hesapları** vardı. (KUR'AN YOLU, 2/637)

(185).**'Göklerin ve yerin melekûtüne hiç bakmadılar mı?'** Göklerin ve yerin melekûtu demek, göklerin ve yerin melekûtunu yaratan ve yöneten, hayret verici rablık ve **saltanat gücü** demektir. Yâni âyetlerimizi inkâr edip, yalan sayanlar bütün bu âlemlerin düzenine **'ve Allâh'ın yarattığı herhangi bir şeye –bir kere olsun – hiç bakmadılar mı?'** Bakıp da bunun ne **büyük** bir **kudret** olduğunu, bütün varlıkları ve **her şeyi yaratan**, ayakta tuttan ve **yöneten** Allâh'ın kudretinin ne büyük bir **kudret olduğu**nu ve bütün bunlarda sürüp giden **rabbâni düzenin akışı**nı bir an olsun düşünmediler mi? (ELMALILI, 4/183)

'Onlar göklerde ve yerde (Allâh'ın**) hükümranlığına, Allâh'ın yarattığı herhangi bir şeye, hiç olmazsa ecellerinin gerçekten yaklaşmış olabileceğine hiç (**ibretle**) bakıp düşünmezler mi**?' Hayâtın evlilik ve nesil yolu ile varlığını sürdürmesiher kalbe ve her akla tek **bir yaratıcının** plân ve **idaresi**ni haykıran bir tanık durumundadır. Yoksa kim nesiller boyunca bu evliliği mükemmel biçimde karşılayacak ölçüde **erkek ve kadınlar**ı hayatta **dengede tutabilir.** Nedenhayâtın herhengi bir döneminde sâdece erkekler veya sâdece kadınlar dünyaya gelmemektedir? Eğer böyle bir şey meydana gelse insanlığın nesli hemen o nesilde tükeniverir. Öyleyse bütün nesiller boyunca kadın erkek arasındaki bu dengenin direksiyonunu elinde bulunduran kimdir? (S. KUTUB, 4/475)

Denge yalnız bu canlı olayda değil, **yerin ve göklerin her alanında ve bütün olaylarda** gözetilmiştir. Bir atomun yapısına bu denge ilkesi göz önünde bulundurulduğu gibi, galâksilerin kuruluşunda da **denge ilkesi**ne riâyet edilmiştir! Bu denge ilkesi, canlılar arasında şaşmaz bir ölçü olduğu gibi, cansız varlıkların arasında da değişmez bir yasadır. Eğer bu **denge ilkesi** kılpayı kadar sarsılacak olursa, bu **evren bir an bile ayakta duramaz!** Öyleyse yerdeki ve gökteki tüm büyük dengelerin dizginini eline bulunduran kimdir? (S. KUTUB, 4/475)

(186).**'Allah kimi saptırırsa onu doğru yola götürecek yoktur.'** Yüce Allah, îman edip Müslüman olan bir insanı kendisi istemedikçe saptırmaz, îmandan uzaklaştırmaz. Yüce Allah, Kur'an'da ısrarla kullarına îman etmelerini emrederken, îman edenleri îmandan hiç çıkarır mı? Ancak **insanın kendisi inkârı seçerse** Allah, onun kâfir olma isteğine izin verir. (..) **'Allâh'ın hidâyeti',** insana akıl vermek, peygamber ve kitap göndermeksûretiyle gerçekleşir. İnsan **aklını kullanarak,** varlık âleminde gözlem yaparak, kitap ve peygamberin rehberliğinden yararlanarak îman edebilir. Aklını kullanmaz ve bu rehberlerden yararlanmazsa artık Allâh'ın hidayetinden daha üstün bir hidâyet yöntemi bulunmaz ve onu hiçbir kimse doğru yola iletmez, artık nefsinin ve şeytanın kulu olur. (İ. KARAGÖZ 2/771).

Bu evrende insanın gözü nereye uzansa, orada hayret edilecek şeylerle karşılaşır. İnsan nerede gözünü açsa, orada bir âyet görür. Bunların hepsini görmediğinde, **görmezlikten geldiğinde**, bu şaşkınlığı ile **yüzüstü bırakılır.** Bunların hepsinde(n) sonra **sapıklığı tercih eder** ve hakkı çiğnerse, kendisini yokluğa teslim edecek olan **sapıklığa terk edilir.** (S. KUTUB, 4/477)

7/187-188 KIYÂMET SAATİ VE GAYBI BİLMEK

187. (Ey Peygamberim**!) Sana: "Onun gelip çatması ne zaman?" diye, (**kıyâmet**) saat(**in**)den soruyorlar. De ki: "Onun ilmi ancak Rabbimin yanındadır. Onun vaktini O'ndan başkası açıklayamaz. O (**kıyâmet vakti**), göklere de yere de ağır gelmiştir. O size ancak ansızın gelecektir." Sanki sen kesin biliyormuşsun gibi, onu sana soruyorlar. De ki: "Onun ilmi ancak Allâh'ın yanındadır; fakat insanların çoğu bilmezler."**

188. (Ey Peygamberim!) **De ki: "Ben, Allâh'ın dilemesi dışında kendime bir fayda sağlamaya ve** (gelecek bir) **zararı önlemeye mâlik değilim. Eğer ben gaybı bilseydim elbet daha çok hayır yapmak isterdim ve bana kötülük de dokunmazdı. Ben, ancak inanan bir kavme, bir uyarıcı ve müjdeleyiciyim."**

187-188. (187).**'Ne zaman gelip çatacak? Diye sana kıyâmet saatini sorarlar. De ki, 'Onun hakkındaki bilgi, sâdece rabbimin katındadır.' Saat** kelimesi, Kur'ân-ı Kerim'de kıyâmetin kopacağı vakti ifâde etmek üzere kullanılmaktadır. Kaynaklarda, ansızın gelip çattığı, amellerin hesâbının çabuk olduğu, uzun süre olmasına rağmen Allah bakımından bir saatlik süre kadar kısa sürdüğü için kıyâmete **saat** denilmiştir. (..) Bir açıklamaya göre **saat,** birinci sur çalınca bütün canlıların ölmesi sürecini, **kıyâmet** ise ikinci sur çalınca yeniden dirilmeyi ve sonrasında olup bitenleri ifâde eder, böylece ahiret hayâtı başlamış olur. (KUR'AN YOLU, 2/640)

Kur'an'da **kıyâmetin yakın** olduğu (23/1, 54/1, 53/56-57) ve **alâmetlerinin geldiği** (47/18) bildirilmektedir. Hz. Muhammed (s)'in son peygamber olması (23/40), ve İslâm dîninin kemâle erdirilmesi (5/3) kıyâmetin yaklaştığının alâmetleridir. (İ. KARAGÖZ 2/772)

Hadis: Peygamberimiz (s) **'Kıyâmetten önce on alâmet**i görmediğiniz sürece kıyâmet kopmayacaktır' buyurdu ve bunları şöyle zikretti: Duman, deccal, dabbetü'l arz, Güneşin batıdan doğması, Îsâ b. Meryem'in yeryüzüne inmesi, Ye'cüc ve Me'cüc, doğuda batıda ve Arap Yarımadası olmak üzere üç yer çöküntüsünün meydana gelmesi ve son olarak da Yemen'de bir ateşin çıkması. (Müslim Fiten 13, İ. KARAGÖZ 2/773)

'Vakti geldiğinde onu açıklayacak olan ancak Allah'tır. O, göklere de yere de ağır gelecektir. Sizi ansızın yakalayacaktır.' Kıyâmet vaktinin göklere de yere de ağır gelmesi, dünyânın kozmolojik düzeninin bozulacağına, Kur'ân'ın ifâdesi ile (İbrâhim, 14/48) 'yerin başka bir yere, göklerin de başka göklere dönüştürüleceği' esnâda vuku bulacak olayların dehşetine '**Sizi ansızın yakalayacaktır'** ifâdesi de insanoğlunun **kıyâmet saati** hakkındaki bilgisizliğinin son ana kadar süreceğine işâret etmektedir. (Râzi'den, KUR'AN YOLU, 2/640)

'De ki, onun bilgisi Allah katındadır.' O bu bilgiyi, kendisine âit kılmıştır. Ne mukarrep bir meleğe, ne de Mürsel her hangi bir peygambere onun haberini vermiştir. Ta ki bu, itaata daha çok yöneltici, masiyetten daha çok uzaklaştırıcı olsun. Nitekim kişilerin özel ecelleri de gizlidir. (S. HAVVÂ, 5/397)

(188).**'Eğer ben gaybı'** geleceği '**bilseydim daha çok hayır yapmak isterdim ve bana hiçbir fenâlık da dokunmazdı.'** (..) Daha çok hayır elde eder ve kötülükten, zararlı şeylerden

uzaklaşırdım. O kadar ki, bana hiçbir zarar ilişmezdi. Savaşlarda bâzan gâlip bâzan mağlûp olmazdım. Bolluk zamanlarında kıtlık için ön hazırlığımı yapardım. (S. HAVVÂ, 5/398)

Âyette Hz. Peygamberin, mutlak olarak gelecek hakkında hiçbir şey bilmediği değil, **Allâh'ın bildirdikleri dışında gaybı bilmediği** ifâde edilmektedir. Çünkü geleceğe dair her konu gayb sayılmaz. İnsan, Allâh'ın evrendeki yasaları hakkında bilgi, deneyim, aklı sâyesinde kesin bilgilere sâhip olabilmektedir. (KUR'AN YOLU, 2/641)

7/189-198 İNSANIN YARATILIŞI VE ÇOĞALMASI

189. (Ey insanlar!) **Sizi bir tek nefisten (**Âdem'den**) yaratan, (**gönlü**) onunla huzur** (ve sükûn) **bulsun diye eşini de o(**nun özünden/cinsi**)nden var eden O'dur. (**İnsan**) eşi ile birleşince o hafif bir yük yüklendi (**hâmile kaldı**), bir müddet bununla geçti. (**Gebeliği**) ağırlaşınca ikisi de, Rableri olan Allâh'a: "Eğer bize iyi ve sağlıklı bir çocuk verirsen andolsun ki mutlaka şükredenlerden olacağız." diye duâ ettiler.**

190. Fakat (Allah**) onlara bir sağlıklı (**çocuk**) verince, (**insanlar**,** Allâh'ın**) kendilerine verdiği (**çocuk hakkı**)nda O'na ortaklar koşmaya başladılar. Allah ise onların ortak koştuğu şeylerden yücedir.**

191. Hiçbir şey yaratamayan ve kendileri yaratılmış olanları (Allâh'a**) ortak mı koşuyorlar?**

192. (O putlar**,) ne o (**tapa**)nlara bir yardım edemezler ve kendilerine yardımları olmaz!**

193. (Ey müşrikler**!) Eğer onları (**putları**) doğru yola (**İslâm'a**) çağırırsanız, size uymazlar. Onları ha çağırmışsınız, ha (**çağırmayıp**) susmuşsunuz, size karşı (**durumları**) birdir.**

194. (Ey müşrikler**!) Allah'tan başka taptıklarınız, sizin gibi kullardır. Eğer, (**onların ilâh olduğu hakkında**) doğru söylediğiniz iddiâsında iseniz, haydi onları çağırın da siz(**in istekleriniz**)e karşılık versinler!**

195. Put)ların yürüyecekleri ayakları mı, yoksa tutacakları elleri veya görecekleri gözleri yahut işitecekleri kulakları mı var? (Ey Peygamberim**!) De ki: "Çağırın ortak (**koştuk**)larınızı, sonra bana (**istediğiniz**) hîleyi düşünün, bana göz bile açtırmayın!"**

196. (Ey Peygamberim!) **Şüphesiz ki Kur'ân'ı indiren benim velîm (**dostum ve sığındığım**) Allah'tır ve O, (**bütün**) iyi kimselerin velîsidir (**onları görüp gözetir**).**

197. Allah'tan başka taptığınız (putlar**), size yardım edemezler ve kendilerine de yardım edemezler.**

198. O (put)**ları doğru yola çağırsan duymazlar. Onların sana baktıklarını görürsün; ama aslında onlar görmezler.**

189-198. (189).**'O Allah ki sizi bir tek nefisten yarattı.'** Yâni siz, 'anılır bir şey' değildiniz, yoktunuz ve hiçbiriniz hiç yoktan kendi kendinize ve kendi gücünüzle olmadınız. Her biriniz başlangıçta bir nefisten, bir zürriyet olarak yaratıldınız. Hiç birinizin bizzat iki tâne babası da yoktur, iki tâne benliği de. Fert fert, kabile kabile, boy boy, soy soy, hepiniz bu şekilde bir insan nefsinden yaratılmış birer sülâle, birer silsile olarak **bir çeşit mahlûk**sunuz. (ELMALILI, 4/188)

'Allah o nefsin eşini de ondan kıldı.' Âdem nefsi veya beşeri nefis veya insâni nefis denilen o bir tek nefsin eşi olan dişisini de, yâni Havvâ'yı da ondan yaptı ve onun cinsinden kıldı. Aynı bir nefisten, onun parçası veya eşi olarak **hem erkek hem dişi yarattı**. Tabiattaki tek düzeliğin zıddına olarak **aynı kökten ikinci bir tür** yaratıp, öbürüne çift, yâni **eş** yarattı. Ve bu suretle onun eşini de kendi cinsinden kıldı. Erkekleri Âdem'den yaratıp da kadınları başka bir kökten, başka bir cinsten yaratmadı. (ELMALILI, 4/189)

'Allah onlara sâlih bir çocuk verince, kendilerine verdiği şey hakkında Allâh'a ortak koştular.' Bu âyette, **şirk koşanlar** Hz. Âdem ve Havvâ değildir. Çünkü şirk peygamberin **ismet** sıfatı ile bağdaşan bir durum değildir. (S. HAVVÂ, 5/419)

(..) Âyette gerçekleşmiş bir olaydan değil, **bir temsilden söz edilmekte** ve bununla da **müşriklerin câhilliklerine** ve şirk iddialarına **işâret** edilmektedir. Buradan hareketle Râzi âyete şöyle bir yorum getirmektedir: 'O yüce Allah sizin herbirinizi bir candan yaratmış; **insanlıkta erkeğe eşit** bir insan olarak **eşini** de yine **aynı cinsten / özden** yaratmıştır. (erkek bir asıldan, kadın ise başka bir asıldan yaratılmış değildir) Erkek eşine yaklaştıktan sonra kadının **hamile olduğu** anlaşılınca rablerine, **'Andolsun bize kusursuz bir çocuk verirsen (**lütuf ve ihsanından dolayı**) kesinlikle (**sana**) şükredenlerden olacağız!'** diyerek duâ ederler. Fakat Allah onlara kusursuz bir çocuk verince, bu verilenle ilgili olarak Allâh'a ortaklar koşmaya kalkışırlar; çünkü bâzan **naturalistler** gibi bu çocuğun yaratılışını **tabiat güçlerine,** bâzan müneccimler gibi **yıldızlara,** bâzan da putperestler gibi**putlara nisbet** ederler. (Râzi'den, KUR'AN YOLU, 2/644)

Herşeyi yaratan Allah'tır. Yaratılışta Allâh'ı dışlayan, yaratılış sebeplerini Allâh'a denk tutan yâhut Allâh'ın üstünde tutan her inanç **şirk**tir. Kur'ân'ın ilk muhatapları Mekke putperestleri putlarını Allâh'a ortak koşmakta idiler. (KUR'AN YOLU, 2/645)

Müşrikler çocuklara "Abdullah" ismi yerine "Abdüluzzâ" (Uzzâ'nın kulu) gibi isimler vererek onları putlara nispet ettiler. Hıristiyanlar Hz. Îsâ'ya, yahûdiler de Hz. Üzeyr'e "Allâh'ın oğlu" dediler, onlara bağlanıp taptılar. Böylece şirke düştüler. Bâzı müslümanların da çocuklarının olması hususunda: "**Falanca türbeye gittim de çocuğum oldu**." gibi sözleri veya **Allâh'ın izni ile demeyerek**, Allâh'a sığınmaya lüzum görmeyerek: "Bu işi ancak ben yaparım veya falanca yapar." demeleri de **gizli şirk** cümlesinden sayılmıştır.) (H. T. FEYİZLİ, 1/174)

(190).**'Oysa Allah onların koştukları ortaklardan münezzehtir.'** Yüce Allah onların inandıkları ve yaşadıkları şirkten tamamen uzaktır. Günümüzde de bu âyetlerin tasvir ettiği şirk çeşitlerine, şekillerine rastlıyoruz ki bunlar, Allâh'ın birliğine inandıklarını ve O'na teslim olduklarını sanmaktadırlar. (..) Bugün insanlar Rab olarak Allâh'ı kabul ediyorlar; ne var ki, onlar **Allâh'ın emirlerine** ve hükümlerine **kulak asmıyor,** onları unutmuş, hatırdan silmiş gibi bırakıyorlar. Bununla berâber bu ilâhların emirlerini ve isteklerini kutsal' kabul

ediyorlar. Hâlbuki **bu ilâhların emirleri** ve istekleri **Yüce Allâh'ın emirleri** ve hükümlerine **ters**tir. (S. KUTUB, 4/485)

Eğer biz**, puta tapıcılığı** basit putçulukla, eski ilâhlarla ve insanların Allah katında **şefaatçi / kurtarıcı** olarak kabul ettikleri varlıklara ibâdet niteliği taşıyan davranışlara yönelmeleri şeklinde sınırlandırır ve putperestliği bu şekilde dondurursak, sâdece **kendimizi aldatmış oluruz.** Çünkü burada değişen sâdece putların putperestliğin şeklidir. Bunun yanında **ibâdet niteliği taşıyan hareketler** biraz daha giriftleşmiş ve **yeni yeni isimler** almışlardır. Fakat **şirkin karakteri** ve gerçekliği değişen şekillere ve hareket biçimlerine rağmen **hâlâ dimdik ayakta durmakta**dır. (S. KUTUB, 4/486)

(192).**'(**O putlar**) o (**tapa**)nlara bir yardım edemezler ve kendilerine yardımları olmaz.'** Başlarına gelebilecek birtakım tehlikeleri (meselâ başkası tarafından kırılmak ve benzeri şeyleri) önleyemezler. (S. HAVVÂ, 5/399)

Muaz b. Amr b. Cemuh ile Muaz b. Cebel (r) Müslüman olmuş iki genç idi. Bunlar, Medîne'ye geldikten sonra, geceleyin müşriklerin **putlar**ını kırar, yok eder, bakıcısı olmayan kadınlara getirip, odun diye yakmalarını sağlarlardı. Maksatları, kavimlerinin bu olan(lar)dan ibret almalarını sağlamaktı. Amr b. Cemuh'un tapındığı, hoş kokular sürdüğü bir putu vardı. İki Muaz, bu putu tepe aşağı devirir, pislikler sürerlerdi. Amr b. Cemuh, daha sonra inancının bâtıl olduğunu anladı. (S. HAVVÂ, 5/421)

(196).**'Şüphesiz ki, Kur'ân'ı indiren benim velim Allah'tır. Ve O (**bütün**) iyi kimselerin velisidir.' Veli** kavramı Kur'an-ı Kerim'de hem Allâh'ın kuluna dost olmasını hem de kulların Allâh'a dost olmalarını ifâde etmektedir. Bu âyette ise, hem isim kalıbında hem de fiil kalıbında her iki anlamda kullanılmıştır. (KUR'AN YOLU, 2/646)

Velî / dost: Veli ve Mevlâ kelimeleri Kur'an'da hem insanlar (Fussilet 41/34) hem de Allah için, **vâli** kelimesi ise sâdece Allah için kullanılmıştır: **'Yoksa Allah'tan başka veliler mi edindiler? Veli yalnız Allah'tır.'** (Şûrâ 42/9) **'O velidir, hamîddir.'** (Şûrâ 42/28), **'Velî olarak Allah yeter, yardımcı olarak Allah yeter.'** (Nisâ 4/45). Allâh'ın velî vasfı, sâdece müminlere yöneliktir. **'Zâlimlerin ne velîleri ne de yardımcıları vardır.'** (Şûrâ 42/8). (..) Müminin vasfı olarak veli kavramı, Allâh'ın dostu ve sevgili kulu demektir. Kur'an'da sâlih ve takvâlı müminlerin Allâh'ın dostu (veli) olduğu bildirilmiştir. (Yûnus 10/62, 63; A'raf 7/196). Müminlerin velisi ancak Allah, O'nun Rasûlü, müminler ve meleklerdir. (Mâide 5/55; Fussilet 41/31). Bu sebeple müminler, şeytanı ve avanesini / yardımcılarını, kâfirleri, Yahûdi ve Hıristiyanları, Allâh'ın dînini eğlence ve alay konusu edinenleri, îmana küfrü tercih ediyorlarsa -baba ve kardeşlerini bile – **dost edinemez**ler (Âl-i İmran 3/28; Nisâ 4/28, 76, 119; Mâide 5/51; Tevbe 9/23). Bir kudsi **hadis**te Allâh'ın velî kullarına olan yardımı şöyle anlatılmıştır: 'Allah bir kulunu sevdiği zaman onun gören gözü, duyan kulağı, tutan eli, yürüyen ayağı olur.' (Buhâri) (DİNİ KAVRAMLAR SÖZLÜĞÜ, 1/600)

'Benim dostum koruyucum Kur'ân'ı indiren Allah'tır.' Allah yolunda dâvet edenlerAllâh'a dayanırlar. Öyleyse Allâh'ın dışındaki bu dostlar ve dayanaklar neci oluyorlar? Dâvâ adamına eziyet yapacak güçte olsalar bile, onun gözünde kaç paralık değerleri vardır? Onların **Peygamber'e eziyet yapmaları** da, ancak Peygamber'in dostu olan Allâh'ın izni ile gerçekleşebilmektedir. **Allâh'ın** diğer varlıkların ona yaptıkları eziyete **izin vermesi,** onu başkalarının eziyetinden **korumaktan âciz olduğundan** veya **dostlarına destek vermediğinden değil**dir. Yüce Allah bu tür noksanlıklardan münezzehtir. Başkalarının eziyetlerine izin vermesinin nedeni **eğitime, arındırma** ve araştırma gibi

nedenlerle **iyi kullarını denemek istemesi**ndendir. Zâlim kullarına zaman tanıması, bu zâlimlerin günahlarının çoğalması ve sağlam bir tuzağa düşmeleri için imkân tanımasıdır! (S. KUTUB, 4/491)

7/199-202 AF YOLUNU TUTMAK (199-202),

199. (Ey Peygamberim**!) Sen affetme yolunu tut, iyiliği emret ve cahillerden yüz çevir (**karşılık verme**).**

200. (Ey Peygamberim!) **Şeytandan bir vesvese seni dürterse hemen Allâh'a sığın Çünkü O, (**herşeyi**) hakkıyla işitendir, bilendir. [**krş**. 7/27; 27/24; 35/6]**

201. Şüphesiz takvâya erenler (Allâh'ın emirlerine ve yasaklarına uygun yaşayanlar**) var ya, onlara şeytandan bir kötü düşünce dokunduğunda, (**Allâh'ın ödül ve cezâsını**) hatırlayıp, hemen gerçeği görür** (vesveseyi terk eder)**ler.**

202. (Şeytanların**) yandaşlarına gelince, (**şeytanlar**) onları sapıklığa çekerler, sonra da yakalarını bırakmazlar.**

199-202. (199).Allahü Teâlâ Rasulüne (s) İslâm'ı yayma, insanları **davete çağırma**, hidâyete sevk etme usulleri hususunda bâzı şeyler (prensipler) öğretmektedir: **(a)** Hakka davet eden kişi müşfik, sabırlı, bağışlayıcı, samimi, nazik olmalıdır. Dava arkadaşlarının zaaflarını hoş görmeli, düşmanların eziyetlerine sabırla karşılık vermeli, tahriklere soğukkanlı yaklaşmalıdır. (..) **(b) İslâm dâvetçisi,** selim akıl ile kolayca anlaşılabilen basit, sade fazîletleri emretmelidir. Böylece dâvetçinin çağrısı herkese hitap eder. Herkesi iknâ eder. Hz. Peygamber'in büyük başarısı, bu hikmetli siyâsetine borçludur. (..) **(c)** Câhil insanların tahriklerine karşı gereksiz tartışmalardan kaçınmalıdır. (MEVDÛDİ, 2/118, 119)

'Sen af yolunu tut.' İnsanlar ile ilişkilerinde öncelikle hoşgörü ve **kolaylık tarafını** gözet. İnsanların işlerinden önce sana kolay gelenleri al. Kendilerine zor gelecek, zorluk verecek şeyleri isteme, şiddet ve zorluk taraftarı olma. Ayrıca affedici ol, herkesin eksiğine, kusuruna bakma. **Özür dileyenleri** affet. (ELMALILI, 4/193)

Hadis: Peygamberin elinden tuttum ve dedim ki: 'Yâ Rasûlâllah! Amellerin (iyi işlerin) en üstün olanını bana bildir' dedim. Buyurdu ki, 'Ey Ukbe! Seninle **akrabalık ilişkisini kesen** ile ilişkini sürdür, sana vermeyene **sen ver** ve sana zulmeden kimseden yüz çevir, ondan **öc alma**.' (Ahmed, İ. KARAGÖZ 2/781)

Şûrâ sûresinde bir **kötülüğe ancak misli ile karşılık** verilebileceği, fakat affedip bağışlayan kimseyi Allâh'ın ödüllendireceği bildirilerek af ve bağış teşvik edilmektedir: **'Bir kötülüğün karşılığı, onun gibi bir kötülüktür.** (ona denk bir cezadır). **Ama kim affeder ve arayı düzeltirse onun mükâfâtı Allâh'a âittir. Şüphesiz Allah, zâlimleri sevmez.'** (42/40). (..)

Misli ile karşılık vermenin sevâbı yok ama, affetmenin sevâbı vardır. Misli ile karşılık verilmeyip **sınır aşılırsa** bu **zulüm olur.** Allah zâlimleri sevmez. (İ. KARAGÖZ 2/782)

'Mârûfu emret.' Emrettiğin iş, Allâh'ın kitabında veya kendini bilen akıl sâhipleri katında mâruf, yâni yapılması, yerine getirilmesi gerekli, varlığı yokluğundan hayırlı, olması olmamasından faydalı olduğu kabul edilen güzel ve yararlı bir şey olsun. (ELMALILI, 4/193)

Örf kelimesi, sâdece yapılması farz olan tutum ve davranışları değil, aynı zamanda mendup olan, dinin özel hükümlerine ters düşmemek şartıyla akl-ı selimin ve kamu vicdanının hayırlı ve yararlı gördüğü iyilik ve güzellikleri içerir. (KUR'AN YOLU, 2/650)

'.. ve câhillerden yüz çevir.' **Câhil** kelimesi bilgisizlikten çok, saldırganlık, barbarlık, zulüm, küstahlık, inatçılık gibi kötü huylardan oluşan ahlâk bozukluğunu ifâde eder. (..) Cahillere aldırmamanın mânâsı, insanları hakka çağırırken, kendini bilmezlerin kötü, çirkin davranışlarına küstahça hareketlerine aynıyla karşılık vermemektir. **Öfkeye** kapılmamak, affedici ve sabırlı olmaktır. (KUR'AN YOLU, 2/650)

(200).**'Şeytandan bir vesvese seni dürterse, hemen Allâh'a sığın.'** Seni emir olunduğunun tersine yönlendirecek şeytâni tahrik karşısında, onun şerrinden **Allâh'a sığın**. Allâh'ın yardım ve korumasına iltica et. Dilinle ve gönlünle O'na sığın. (ELMALILI, 4/195)

Müminler topluluğu ve takvâ ehli, şeytan kendilerine kötülük işletmek istediğinde yaptıklarının **doğruluğu** veya **yanlışlığı** üzerinde **düşünür**ler, Allâh'ın azametini ve cezâlandırmasını hatırlarlar, Allâh'a olan saygıları kendilerini O'na âsi olmaktan korur, insan olarak işledikleri **hatâların affı için** Allâh'a sığınıp **tevbe** etmeye yöneltir. (199. Ayette kendilerinden **'câhiller'** diye söz edilen) **müşrikler** ve **inkârcılar** topluluğuna gelince, onlar bir defâ Allâh'a âsi olmaya başlayınca, şeytanlar onların günahkârlık, bozgunculuk ve azgınlık eğilimlerini daha da güçlendirir. **Hevâ ve hevesleri akıl ve basiretlerine baskın geldiği** için artık ne Allah korkusu ne âhiret kaygısı azgınlıkta ısrar edip günahlarını daha da çoğaltmaktan onları alıkoyamaz. (Taberi'den KUR'AN YOLU, 2/652)

Şeytan, her türlü çirkin söz, fiil ve davranışları (2/268, 24/21), İslâm'ın ve akl-ı selimin iyi, güzel ve hoş görmediği **kötülükler**i, haramları (24/21) ve küfrü (59/16) **emreder.** Söz verir, ümitlendirir ve **aldatır.** (4/120). İçki ve kumarı teşvik eder. Bunlarla insanların arasında **kin ve düşmanlık** sokmak, onları Allâh'ın zikrinden ve namazdan **alıkoymak** ister. (5/91). İnsanların yaptığı kötülükleri ve **kötü** sözleri, kötü fiil ve davranışları süslü, iyi, güzel ve **câzip gösterir** (6/43) ve **kolaylaştırır**. (47/25). İnsanları **fajirlikle korkutur.** (2/268) Allâh'ın zikrini (58/19) ve gerçekleri unutturur. (6/68) Hak yoldan **saptırır.** (4/60) **Fitne**ye düşürür (7/27), **azdırır** (7/175). Kişi ile kardeşi arasına fitne sokar. (12/100). Doğru yoldan uzaklaştırır (4/60). Alevli ateşe, **cehenneme çağırır.** (31/21). Böylece insanları hüsrana sürükler. (İ. KARAGÖZ 2/783).

'(Ey Peygamberim!) **Kullarıma söyle, en güzel söz söylesinler. Çünkü şeytan, onların aralarına girer,** (onları tartışmayı ve kötülüğü dürtükler). **Çünkü şeytan, insanın apaçık düşmanıdır.'** (17/53) Bu itibarla, şeytanın bu telkin ve vesvesesinden kurtulmak için **Allâh'a sığınmak** gerekir: **'**(Ey Peygamberim!) **De ki: Rabbim; şeytanların dürtü ve vesveselerinden sana sığınırım ve onların yanımda bulunmalarından sana sığınırım.'** (23/ 97-98). (İ. KARAGÖZ 2/783, 784).

7/203-204. KUR'ÂN'I DİNLEMEK VE SUSMAK

203. (Ey Peygamberim!) **Müşriklere (**istedikleri**) bir âyet getirmediğin zaman: "Onu da kendin uyduruverseydin ya!" derler. De ki: "Ben, ancak Rabbimden bana vahyedilene uyarım. Bu (**Kur'an**), Rabbinizden gelen ve gerçeği gösteren açık delillerdir, îman eden bir toplum için de yol gösterici ve rahmettir."**

204. Kur'an okunduğu zaman onu dinleyin ve susun ki merhamete eresiniz.

203-204. (203).**'Müşriklere'** kendilerinin teklif ettiği **'bir âyet getirmediğin zaman; 'onu uyduruverseydin ya!'** Yâni bundan önceki âyetleri uyduruverdiğin gibi, bunu da biraraya getirip uydursaydın ya **'derler.' 'De ki: Ben ancak Rabbimden vahyolunana uyarım.'** Ben tâbiyim. Bu işle yükümlü değilim. Rabbime de hiçbir şey teklif edemem. (S. HAVVÂ, 5/401)

'Bu Rabbinizden gerçeği gösteren delillerdir.' Bu Kur'ân-ı Kerim, hakkı bütünüyle sizlere gösterecek deliller, âyet ve mûcizelerdir. Ona **'îman eden bir kavim için hidâyettir ve rahmettir.'** (S. HAVVÂ, 5/401)

Burada **Kur'ân'ın üç** mühim **vasfı**na yer verilir: **(1) 'besâir'** Kur'an gerçeğin ortaya çıkmasını sağlayan kesin bilgiler ve deliller içerir. İnsanların din ve dünyâ hayatlarıyla ilgili doğru bilgiler verir, akılları aydınlatır, inancı düzeltir, kalpleri aydınlatır. **(2) 'hüdâ'** Kur'an fert ve topluma rehberlik yapar, onların kurtuluşunu sağlar. **(3) 'rahmet'** Kur'an sonuç itibarıyla kendisine inanan ve tâbi olan fert ve toplumları gerçek iyiliğe, ebedi nimete, saâdet ve selâmete ulaştırır. (Ö. ÇELİK, 2/291, 292)

Müşrikler, gerçekten Hz. Muhammed (s)'in hak peygamber olup olmadığını anlamak için değil, sırf huzurunu bozmak, onu **zor durumda bırakmak** ve insanlar karşısında küçük düşürmek gibi **kötü niyetle mucize** göstermesini **istiyorlar**dı. Peygamberimiz (s), istedikleri mucizeyi getirmediği zamanbu âyette bildirildiği gibi, **alaycı** bir tavırla **'bir mucize uyduruverseydin'** diyorlardı. (..) Yüce Rabbimiz, Peygamberimiz (s)'e, müşriklerin seviyelerine düşmeden **'Ben sâdece Rabbimden bana vahyedilene uyarım'** şeklinde cevap vermesini istemiş ve bu sûretle asıl güç ve yetkinin Allâh'a âit olduğunu Peygamberin de Allâh'ın hükümlerine bağlı bulunduğunu bildirmesini istemiştir. (İ. KARAGÖZ 2/786).

(204).**'Kur'an okunduğu zaman ona derhal kulak verin ki, merhamet olunasınız.'** Kur'ân-ı Kerîm'den fikren ve zikren faydalanmak, aynı zamanda ona hürmet ve saygı göstermek için Kur'an okunurken susmak ve dinlemek gerekir. Hasan-ı Basrî'ye ve Zâhirîler'e göre âyetteki "**dinleyin** ve **susun**" lafızları birer **emir** olup mutlaktır ve anlamı geneldir. Bu itibarla gerek namazın içinde gerek namazın dışında okunan **Kur'an'ı dinlemek** ve **susmak vâciptir**. Fahreddîn-i Râzî ve Hâzin tefsirlerinin beyanı da böyledir. Aynı zamanda bu, mümin olmanın bir alâmeti (8/2); aksi ise inkârcıların hallerine benzemektir (41/26). Bu konuda "Namaz dışında okunan Kur'an'ı dinlemek müstehaptır." diyenler de vardır. Dinleme edebi ile ilgili gerekli hassâsiyeti göstermek kaydı ile uygun şart ve mekânlarda elektronik cihazlardan istifâde ile Kur'an dinlemek de câizdir. (H. T. FEYİZLİ, 1/175)

İmam ister gizli okusun, ister açıktan okusun, ona uyan bir şey okumaz. İmamın okuması aynı zamanda imama uyanın da okumasıdır. (İ. H. BURSEVİ, 6/498)

Hanbeli ve **Hanefi** âlimleri cemaatle namaz esnâsında imam açıktan ya da gizli olarak Kur'an okurken **cemaatin okumamaları** gerektiği yönündeki hükmü bu âyete dayandırmışlardır. (KUR'AN YOLU, 2/655)

Fakihler, **Kur'an kıraeti**nden **maksadın** düşünmek, **tefekkür** etmek ve gereği ile **amel etmek** olduğunu söylemişlerdir. Bu ise ancak, susmak ve dinlemekle olur. (İ. H. BURSEVİ, 6/499)

7/205-206 HAFİ ZİKİR (205), ALLAH KATINDAKİLER (206)

205. (Ey Peygamberim!) **Rabbini, içinden yalvararak, korkarak, yüksek olmayan (**hafif**) bir sesle sabah ve akşam zikret / an** (duâ et)**, gâfillerden olma!**

206. Şüphesiz ki Rabbin katındaki (melek**)ler, O'na kulluk etmek husûsunda kibirlenmezler, (**dâimâ**) O'nu teşbih ederler ve yalnız O'na *secde* ederler.**

205-206. (205).**'Rabbini, içinden yalvararak, korkarak, yüksek olmayan (**hafif**) bir sesle sabah ve akşam zikret / an, gâfillerden olma.'** Buradaki **zikir** Kur'an, duâ, tesbih, tehlil ve buna benzer diğer zikir türlerini kapsamaktadır. Yüksek olmayan, alçak bir sesle yapılmasının istenmesi **ihlâsa daha yakın** olması, tefekkürü sağlayıcı olmasıdır. (S. HAVVÂ, 5/402)

Kur'ân-ı Kerim'de ve hadislerde **zikir,** genellikle herhangi bir zaman veya sayı belirlemeksizin, müminin dilinde Allah ismi ve zihninde Allah bilincini canlı tutmasını ve bu bilinçle yaşamasını ifâde eder. (KUR'AN YOLU, 2/656)

Riyâ veya namaz kılanlara ya da uyuyanlara zarar verme korkusu olduğunda **gizli zikir** efdaldir. Bunun dışında açık zikir daha faziletlidir. Çünkü açık zikirde amel daha çoktur. Duyanlara da faydası sirâyet eder. (İ. H. BURSEVİ, 6/506)

'..korkarak..': Bu korku, amellerdeki eksiklik korkusunu, son nefesteki belirsizlik ve önceden yazılan hükmün ne olduğu korkusunu içine alır. (İ. H. BURSEVİ, 6/505)

(206).**'Şüphesiz Rabbinin katındakiler'** yâni melekler **'O'na kulluk etmekten aslâ büyüklenmezler. O'nu tesbih ederler.'** Şu hâlde sen de öyle yap. (ELMALILI, 4/198)

Kibirlenen kimseye **müstekbir** denir. Müstekbir, büyüklenen, kendisini üstün gören kimse demektir. Bu davranış, kişiyi îman ve ibadetten, Allah ve Peygambere itaatten alıkoyar. **Kibir,** hakka ve halka karşı sözkonusu olur. **(a) Hakka karşı kibir:** Allâh'ın varlığını ve birliğini, yüceliğini, Peygamberlerini, âyetlerini, hak dînin ilke ve kurallarını beğenmemek, **küçümsemek,** îman ve **ibâdet etmemek**tir. Hakka karşı kibirlenen kimse **kâfir** olur. (7/76, 25/21…) **(b). Halka karşı kibir:** Bir insanın kendisini beğenip diğer insanları küçük ve değersiz görmesi, onlara iltifat etmemesi ve **tepeden bakması** demektir. Peygamberimiz (s)

insanlara karşı kibri, ‘insanları **aşağı görmek’** (Müslim) şeklinde tanımlamıştır. Halka karşı kibir, **büyük günah**tır. (..) (İ. KARAGÖZ 2/792).

‘ve yalnız O’na secde ederler.’ İbâdetlerini sâdece O’na yaparlar ve başka hiçbir kimseyi O’na ortak koşmazlar. (S. HAVVÂ, 5/402)

Tilâvet Secdesi: Kur’an’da 14 yerde geçen secde âyetlerinin okunması veya işitilmesi hâlinde yapılan secdelere tilâvet secdesi denir. Tilâvet secdesi **Hanefi** müctehitlere göre **vacip,** Şâfii, Mâliki ve Hanbeli müctehitlere göre sünnettir. Bir mecliste aynı secde âyeti birden fazla okunursa **bir secde** yapmak yeterlidir. (..) Tilâvet secdesi, Hz. Peygamberin sözlü ve fiili sünnetiyle sâbittir. Rasûlullah, secde yapılmasını teşvik etmiş (Müslim) ve secde âyetlerini okuyunca secde etmiştir. (Müslim). (..) Tilâvet secdesi ve Allah rızâsı için yapılan secdelerde namazdaki gibi **tahâret, kıble, setr-i avret, vakit ve niyet şart**tır. (İ. KARAGÖZ 2/794).

Hadis: Âdemoğlu **secde âyetini** okuyup da secde ettiği zaman şeytan ağlayarak çekilir ve kendi kendine **‘vay!’** diyerek hayıflanır; bu adamsecde ile emrolundu, secde etti, ona cennet var; bense secde ile emrolundum isyan ettim, bana da ateş var.’ (Müslim, İbn Mâce, Ahmed b. Hanbel’den ELMALILI, 4/198)

8. E N F Â L S Û R E S İ

Medîne döneminde inmiştir. 75 âyettir. 30-36 ve 64. âyetler Mekkî'dir. Enfâl, nefl'in çoğuludur, "**harp ganimetleri**" demektir. (H. T. FEYİZLİ, 1/176) **(4.12.2011 tarihinde yazıldı)**

Rahmân ve Rahîm Allâh'ın adıyla

8/1 GANİMETLER

1. (Ey Peugamberim**!) Sana harp ganîmetleri hakkında sorarlar. De ki: "Ganîmetler, Allah ve Rasûl(**ü'n**)e âittir. O hâlde, eğer (**gerçekten**) inanıyorsanız (**Allâh'ın emir ve yasaklarına riâyet ederek) **Allâh'a karşı gelmekten sakının, aranızı düzeltin, Allâh'a ve Rasûlü'ne itaat edin."**

1-1.'Sana ganîmetler)den soruyorlar. De ki, ganîmetler Allâh'ın ve Rasûlü'nündür.' Onların hükümlerini belirtmek, Allâh'a ve Rasûlüne âittir. Allah hikneti gereğince, uygun göreceği şekilde paylaştırılmasını emreder. Rasûlü de, bu konuda Allâh'ın emrine uyar. (..) **'Şu hâlde Allah'tan korkun. Aranızı düzeltin.' Aranızı düzeltin:** Islah edin. Bu ıslahı hakikaten yapın. Tâ ki, sizin aranızdaki ilişkiler ülfet, sevgi ve işbirliğine dayalı olsun. Allah'tan korkun ve Allah ve Rasûlü'nün emri etrafında el birlik olun. (S. HAVVÂ, 5/456)

Hz. Peygamber, **Bedir savaşında** alınan **ganîmetlere** bu âyetin hükmünü uygulamış, tamâmını kendisine bırakılmış olan ganîmetin hepsini gâzilere dağıtmıştır. 1/5 uygulaması yapmamıştır. Sonra 41. Âyet gelmiş, **beşte bir (1/5)** uygulamasına geçmiştir. (KUR'AN YOLU, 2/662)

İmam Ahmed'den bir diğer rivâyet… Ebû Ümâme'den, demiştir ki: Ubâde bin es Sâmit'e **enfâl** hakkında soru sordum, şöyle dedi: 'O sûre **biz Bedir ashâbı** hakkında, **ganîmetler konusunda ihtilâf**a düşüp de birbirimize kötü davranmaya başlayınca nâzil oldu, Allah onu bizim ellerimizden aldı, Rasûlullah (sa)'a verdi. Rasûlullah (s)'da onu Müslümanlar arasında **eşit bir şekilde** paylaştırdı. (S. HAVVÂ, 5/458)

Müslümanlar ganîmet için savaşmazlar, savaş sonrası ganimete göz dikmezler, ganimetten verileni alırlar ve **ganimet kavgası yapmazlar.** Çünkü Müslümanlar bilirler ki, ganimetlerin mülkiyeti Allâh'a, kullanım ve dağıtım şekli Peygamberine âittir. **'Ganîmetin Allâh'a ve Peygamberine âit olması'**nı böyle anlamak gerekir. Bu sûrenin 41'nci âyetinde, savaş ganîmetlerinin nasıl taksim edileceği bildirilmiştir. Âyete göre ganimetler, beşe bölünür; **beşte biri** Allâh'a, Peygambere, onun yakınlarına, yetimlere, yoksullara ve yolculara, **beşte dördü** gâzîlere verilir. (İ. KARAGÖZ 3/5)

'Aranızda vâki olan ihtilâfları düzeltin' emri, aranızda vâki olan kırgınlık, dargınlık, kavga ve ihtilâfı giderin, barış içerisinde olun, demektir. (..) Dilleri, ırkları, renkleri ve cinsiyetleri ne olursa olsun, bütün **müminler kardeştir.** Bu itibarla müminlerin barış ve güven içerisinde olmaları, kardeşçe yaşamaları **Allâh'ın** kesin **emri**dir. Yüce Allah Kur'an'da **'Hepiniz topluca barış ve güvenliğe girin'** (2/208) (..) buyurmuştur. (İ. KARAGÖZ 3/5-6).

Hadis: (Ey müminler) Birbirinizle ilgiyi kesmeyin, birbirinize sırt çevirmeyin, birbirinize kin tutmayın, haset etmeyin, **kardeşler olun.** Bir Müslümanın üç günden fazla kardeşine dargın durup onu terk etmesi helâl olmaz. (Tirmizi Birr 24; İ. KARAGÖZ 3/6)

'Allâh'a ve peygamberine itaat' Allah ve Peygamberin emir ve yasaklarına, tavsiye ve hükümlerine, helâl ve haramlarına uymaktır. Allâh'a ve peygamberine itaati **birbirinden ayırmak** mümkün değildir. Çünkü her ikisinin de emrettiği ve yasakladığı şeyler aynıdır. Allâh'a itaat eden Peygambere, Peygambere itaat eden de Allâh'a itaat etmiş olur. Yüce Allah, **'Kim Peygambere itaat ederse, Allâh'a itaat etmiş olur.'** (4/80). Peygamberimiz (s) ise, 'Kim bana itaat ederse, Allâh'a itaat etmiş olur, kim de bana isyan ederse, Allâh'a isyan etmiş olur.' **(Hadis,** Buhâri) buyurmuştur. (İ. KARAGÖZ 3/3/6).

8/2-4. GERÇEK MÜ'MİNLERİN ÖZELLİKLERİ

2. Müminler o kimselerdir ki Allâh'ın adı anıldığı zaman yürekleri ürperir, O'nun âyetleri kendilerine okunduğu zaman, (bu**) onların îman (**nûr**)larını kuvvetlendirir. Ve (**her işlerinde**) ancak Rablerine tevekkül ederler / güvenirler. [**bk**. 9/124]**

3. Müminler namazlarını dosdoğru kılarlar ve kendilerine rızık olarak verdiklerimizden (Allah yolunda**) harcarlar. [**bk**. 2/3]**

4. İşte bunlar gerçek mü'minlerdir. Rableri katında onlara hem dereceler, hem bağışlanma, hem de tükenmez / bol rızık vardır.

2-4. (2).**'Müminler ancak onlardır ki, (1) Allah anıldığı zaman kalpleri korku ile ürperir.'** Onu ululamaktan, celâlinden, izzet ve egemenliğinden, kahır ve galebesinden korkuya kapılarak ürperir.

(2) ‘Allâh’ın âyetleri kendilerine okunduğu zaman îmanlarını artırır.’ Bu âyetler sebebiyle yakînleri ve güvenleri artar. Huzur ve sükûn bulurlar. (S. HAVVÂ, 5/456)

Mümin, Allâh’a ve meleklerine, Kur’ân’a ve önceki kitaplara, Hz. Muhammed (s)’e ve diğer peygamberlere (2/285) ve âhiret gününe (27/3) **îman eden**, Kur’an’ın bildirdiği gerçeklerden **şüphe etmeyen** (49/15), Peygamberlerden hiçbirini diğerinden ayırmayan (2/285), İslâm’ı din olarak kabul eden kimsedir. (İ. KARAGÖZ 3/8).

‘âyetlerin îmânı artırması’ îmânın kuvvetlenmesi demektir. **‘Îmânın artması’** kesin olarak îman edilmesi, şüphe edilmemesi ve îmânın kuvvetlenmesidir. Îman kuvvetlenir ve zayıflar. Îmânın artması, **sayı itibâriyle değil**dir. Tasdik anlamında olan îman, kemiyet itibariyle artmaya elverişli değildir. Çünkü **îmânın kabul olması için** îman edilecek şeylerin **tamâmına îman** etmesi **gerekir.** Bu açıdan îmanda artma ve eksilme olmaz. Ancak îmânın gereği olan şeyleri, uygulayıp uygulamama yâni itaat veya isyan açısından îmânın kuvvetliliği veya zayıflığı söz konusudur. (İ. KARAGÖZ 3/9).

Bilgi ve ibâdet sebepleri ve delilleri arttıkça, îman da taklitten çıkıp, kesinlik özelliği kazanmaya başlar, kesinlik gelişir, yakîn ve tatmin duyguları artar. (ELMALILI, 4/202)

Sünni kelâmcılara göre **îman, tasdik anlamındadır** ve **bölünmeye** müsâit **değildir**. İnanılacak konular belirlenmiş ve sınırlanmıştır. Bu bakımdan nicelik yönünden artma ve eksilme mümkün değildir. (KUR’AN YOLU, 2/663)

(3).‘Rablerine de tevekkül ederler’ O’na güvenirler. İşlerini Rablerinden başkasına havâle etmezler, O’ndan başka kimseden bir şey ummazlar, beklemezler.

(3).**(4) ‘Onlar ki, namazı dosdoğru kılarlar ve’** Müminler, Peygamberimiz (s)’in öğrettiği ve bize kadar tevâtüren gelen şekliyle günde beş vakit namazı **kılmak zorunda**dırlar. ‘**Namazları ve orta namazı koruyun’** (2/238) buyuran yüce Allah, **‘Firdevs cennetinin vârisleri olan müminlerin, namazlarında saygılı olduklarını, namazlarını (**vakti vaktine kılarak) **koruduklarını ve namazlarına** (ara vermeden) **devam ettiklerini’** bildirmiştir. (23/1-2, 9-11, 70/22-23, 34-35; İ. KARAGÖZ 3/10)

(5) kendilerine rızık olarak verdiğimizden harcarlar.’ Onlar kalbî amellerden olan Allah’tan korkmak, ihlâs sâhibi olmak, tevekkülde bulunmak ile organlarla yapılan amellerden olan namazı ve sadakayı / zekâtı birlikte edâ ederler. (S. HAVVÂ, 5/456, 457)

Allâh’ın verdiği rızıktan kendileri yararlandıkları gibi, yakından uzağa doğru **başkalarının da ondan yararlanmasın**a imkân verirler; nafaka, zekât ve sadaka verme, **vakıf kurma, ödünç verme** ve kullandırma, ikram etme gibi mâlî görev, yardım ve iyilikleri ihmal etmezler. (KUR’AN YOLU, 2/663)

Âyette **‘infak’** kelimesi, mutlak olarak zikredildiği için, hem farz olan **zekâtı** ve vâcip olan **sadakayı,** hem nâfile olarak yapılan **her çeşit hayır ve yardım**ı kapsar. Kur’an’da takvâlı müminlerin özellikleri arasında infak etmek de zikredilmiştir. (2/2-3).

(4).**(6)‘Onlara Rablerinin katında dereceler** (amellerinin miktarına göre biri diğerinden üstün mertebeler). İnsanların da Allah katında îman ve sâlih amellerine veya inkâr ve isyanlarına göre değeri ve itibârı vardır. **‘Herkesin amellerine göre dereceleri verdır.’** (6/132, 46/19). Yüce Allah, âhirette insanlara bu derecelerine göre işlem yapacak, ödüller ve

cezâ verecektir. Dolayısıyla Peygamberlerin, müminlerin ve kâfirlerin Allah katında dereceleri aynı değildir. (2/253, 4/95-96, 57/10) İnsanların dereceleri îman ve sâlih amellerine göre farklıdır. **'Her kim Allâh'a sâlih ameller işlemiş bir mümin olarak gelirse, işte onlar için en yüksek dereceler vardır.'** (20/75, İ. KARAGÖZ 3/11, 12).

(7) günahlarının bağışlanması ve (8) (cennette**) cömertçe verilmiş bir rızık vardır.'** Kazanmak için herhangi bir çaba ve hesap vermek korkusu söz konusu olmaksızın verilecektir, bu rızık. (S. HAVVÂ, 5/457)

İnsan, günah işleyebilecek özellikte yaratılmıştır. Peygamberlerin dışında mâsum, günahtan korunmuş hiçbir kimse yoktur. (İbn Mâce). Dolayısıyla her insanın günahı olabilir. Yüce Allah, kul hakkına yönelik olmayan günahları kendiliğinden affedebileceği gibi, sâlih ameller sebebiyle ve Allah'tan af ve mağfiret isteyip **tevbe ettiği zaman** da affedebilir. Çünkü Allah, çok bağışlayan ve çok merhametli olandır: **'Allah'tan bağışlanma dileyin. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.'** (73/20, (..) (İ. KARAGÖZ 3/12)

Bu özellikleri taşıyan kimseler gerçek ve kâmil mânâda müminlerdir. Allah nezdinde îman ve amellerinin nicelik ve nitelik yönlerinden, yeterli olandan kâmil olana, daha güzel ve mükemmel olana doğru **farklılığına dayalı** değerleri ve **dereceleri vardır.** Allâh'ın bu derecelere yerleştirdiği kullarına lûtfedeceği **nîmetler** de birbirinden **üstündür**, çeşitlidir, zengindir, **benzersizdir**. Allah onların günahlarını da bağışlayacak ve kendilerini **ebedi mutluluk**la ödüllendirecektir. (KUR'AN YOLU, 2/663, 664)

'İşte onlar, gerçekten inanmışların ta kendileridir.' Allah Rasûlü 'Sabahı nasıl ettin Ya Hâris? Deyince o da 'Ben gerçekten mümin olarak sabahladım' dedi. Allah Rasûlü: 'Ne söylediğine dikkat et. Her şeyin bir hakikati vardır, senin îmanının hakikati nedir? Şöyle cevap verdi: 'Nefsimi dünyâdan uzak tutttum. Gecelerimi uykusuz geçirdim, gündüzlerimi susuz. **Rabbimin arşını** ayan beyan **görüyor gibiyim**. Cennet ehlini orada birbirlerini ziyaret eder gibi görüyorum. Cehennem ehlini de orada yalvarıp yakarır görür gibiyim.' Hz Peygamber ona: Ya Hâris bildin, sen bundan ayrılma' sözünü üç defa tekrarladı. (**Hadis)** (S. HAVVÂ, 5/465, 466)

8/5-8. BEDİR GAZVESİNE ÇIKIŞ

5. (Ey Peygamberim! Ganîmetlerin paylaşılmasından bâzılarının hoşlanmayışı**,) Rabbinin seni hak uğrunda (**Bedir'de savaşmak için**) evinden çıkardığı (**zamanki**) hâle benzer. (**O zaman da**) mü'minlerden bir kısmı (**savaşa çıkmaktan**) hoşlanmıyorlardı.**

6. Savaşa karşı çıkanlar, (savaşın kaçınılmaz olduğu) **apaçık ortaya çıktıktan sonra sanki onlar göz göre göre ölüme sevkediliyorlarmış gibi seninle (**bu hususta**) tartışıyorlardı.**

7. Allah size iki tâifeden (Kureyş'in ya Şam'dan gelen ticâret kervanı veya silâhlı birliklerinden**) birinin muhakkak sizin olduğunu vaadettiği zaman, (**siz**) silâhlı olmayanın** (ticâret kervanının) **kendinizin olmasını istiyordunuz. Allah da sözleriyle (**bunun aksine**), İslâmı hâkim kılmak ve kâfirlerin arkasını kesmek (**için silâhlı büyük kısımla savaşmanızı**) istiyordu.**

8. (Bu**,) müşrikler hoşlanmasa da hak (**olan İslâm'**)ı hâkim kılmak ve bâtıl (**olan küfrü ve şirk**)i ortadan kaldırmak içindi.**

5-8. (5).**‘Nitekim Rabbin seni, hak uğruna savaşmak için evinden çıkarmıştı.’** Yâni Rabbin seni, Medîne’deki evinden çıkarıp Bedir tarafına doğru hareket etmeni emreylediği zaman, **hakkı yerine getirmek** gibi gerçek bir sebeple çıkarmıştı. **‘Oysa Müslümanların bir kısmı o zaman bundan hoşlanmamışlardı.’** Savaşı arzu eder bir durumda değildiler. Bunun için ilk yola çıkışta işin içyüzünü bilmiyorlardı. Gerekli **hazırlıklarını yapmadan** sâdece bir kervana gidiliyor diye gelişigüzel çıkmış bulunuyorlardı, savaşmayı da istemiyorlardı. (ELMALILI, 4/203)

(6).**‘Hak apaçık meydana çıktıktan’** zafere kavuşacaklarını sen onlara bildirdikten, yâni savaşma konusunda hakkı apaçık görmelerinden, bu konuda onlara yardım olunacağı vaadi verildikten ‘**sonra bile seninle mücâdele ediyorlardı.’** Rasûlullah (s) ile hakkında tartıştıkları, ordu ile karşılaşma konusu idi. Çünkü onlar kervan ile karşılaşmayı tercih ediyorlardı. (..) **‘Göz göre göre ölüme sürükleniyorlarmış gibi’** Onlar zafer ve ganîmete doğru götürüldükleri hâlde, aşırı şekilde korkuya kapılmaları hâli, öldürülmek üzere götürülen ve zorla öldürülmek için aşağılanarak sürüklenen kimsenin durumuna benzetilmiştir. (..) Ancak onların **korkuları sayılarının azlığı, piyâde oluşları** sebebiyle idi. Aralarında sâdece **iki atlı var** idi. (S. HAVVÂ, 5/474)

Bedir’de Allâh’ın Yardımı: Harp tekniğinde, askerin mâneviyâtını yükseltmek, basit te olsa, ilk çarpışmada ufak bir zafer elde etmeleri sağlanır. Dikkat edilecek olursa Allah, Müslümanlara **ilk savaşlarında büyük** bir **zafer** ihsan etmiştir. Bu ise, Müslümanların mâneviyâtını yükseltmiştir. (S. HAVVÂ, 5/474, 475)

(7).**’Hani Allah, bu iki topluluktan birinin’** ya Kureyş ordusunun, ya da kervanın **‘elinize geçeceğini’** peygambere müjdeleyerek **‘size söz vermişti fakat siz’** tehlikeye atılmaktan çekiniyordunuz. Güçlü Kureyş ordusunu bozguna uğratıp muhteşem bir zafer kazanmak yerine**’kuvvetsiz olan’** kervan**’ı ele geçirmek istiyordunuz. Oysa Allah buyruklarıyla hakkı’** - yâni hak ve adâlet prensiplerine dayanan ve hakikatin ta kendisi olan bu dîni – yeryüzünde **‘egemen kılmak ve’** hakkın karşısında duran zâlimleri bozguna uğratarak ‘**kâfirlerin kökünü kazımak istiyordu.’** (M. KISA, 1/193)

(8).**‘hakkı gerçekleştirsin ve kâfirlerin kökünü kessin.’** Sizler çabucak elde edeceğiniz bir faydayı, basit şeyleri arzuluyorsunuz. Yüce Allah ise yüksek menfaatleri, hakkın muzafferiyetini, Allâh’ın adının yükselmesini istemektedir. Her iki maksat arasında ise büyük farklılıklar vardır. İşte bunun için O, **sizin güçlü olan** kesim ile **karşılaşmanızı istedi.** Sizin zayıflığınızla onların kuvvetlerini parçaladı; sizi aziz, onları zelil kıldı. (S. HAVVÂ, 5/477)

‘Allah da sözleriyle (bunun aksine**), hakkı açığa vurmak ve kâfirlerin arkasını kesmek (**için silâhlı büyük kısımla savaşmanızı**) istiyordu.’** Hakkın hak edilmesi İslâm’ın yerleştirilmesi ve üstün kılınmasıdır. **Bâtılın iptâli** ise, küfrün çürütülmesi ve ortadan kaldırılmasıdır. (S. HAVVÂ, 5/478)

İslâm’ın hedefi, servet edinip rafah içinde yaşamak değildir. Amaç, bütün dünyâda hakkın, hukukun hâkim olması, **zulüm** ve **baskının ortadan kalkması**, dini yaşama ve tebliğ etme imkânının elde edilmesidir. Bedir olayında da, bu amaca uygun olarak, **hedef kervan kovalamak değil**, **savaşmaktır**. Ancak bu takdirde, bâtıl yıkılacak ve hak ayakta kalacaktır. (KUR’AN YOLU, 2/669)

Hak savaşsız gelmez, Bâtıl savaşsız yok edilmez: Hakkın savaş olmaksızın yerleşmesi mümkün olmadığı gibi, bâtılın da savaşsız ortadan kaldırılmasına imkân yoktur. Kâfirler ancak, **cihad** sayesinde kökten silinebilir ve zelil edilebilirler. Durum böyle olduğuna göre bütünü ile hayır, savaştadır. Bütünüyle kötülük ise, Allâh'ın farz kılmış olduğu cihattan yüz çevirmektedir. (S. HAVVÂ, 5/478)

Rasûlullah (s) ve ashâbından **312 kişi** Bedir'e üç günlük mesafeden geldikleri zaman, müslümanları ortadan kaldırmayı planlayan müşrikler de, **950** kişilik **teçhizatlı** bir **ordu** ile Mekke'den çıkıp, on günlük mesâfeden oraya gelmişlerdi. **Bu savaş** İslâm tarihinde îman ve küfrün **ilk savaşıdır**. (H. T. FEYİZLİ, 1/177)

8/9-14. BEDİR GAZVESİNDE GÖRÜLEN İLÂHİ LÜTUFLAR

9. (Ey müminler!) **Hani siz (**Bedir'de**) Rabbinizden yardım istiyordunuz, O da: "Hiç şüpheniz olmasın ki ben size, birbiri ardınca gelen bin(**lerce**) melekle yardımcıyım." diye duânızı kabul buyurmuştu.**

10. (Ey müminler!) **Allah bunu ancak bir müjde olsun ve kalpleriniz bununla yatışsın diye yapmıştı. Yardım / zafer ancak Allah katındandır. Şüphesiz ki Allah mutlak galiptir** (çok güçlü)**, hakim, (**her işi**,** her sözü ve her karârı**) çok hikmetli olandır.**

11. (Ey müminler!) **O zaman, (**Allah**) katından (**verilen**) bir güven olmak üzere sizi hafif bir uyku bürüyordu. Sizi tertemiz yapmak, (**bulunduğunuz yerde suyun olmayışından dolayı**) şeytanın pisliğini (**vesvesesini**) gidermek, kalplerinizi (**ümitle Allâh'a**) bağlamak, ayakları(**nızın altındaki kumları**) pekiştirmek (**ve sebâtınızı sağlamak**) için üzerinize gökten su indiriyordu.**

12. O vakit meleklere Rabbin şöyle bildiriyordu: "Şüphesiz ben, sizinle berâberim, siz, îman edenlere dayanma gücü verin. Ben kâfirlerin yüreklerine korku salacağım, hemen vurun boyunlarının üstüne, vurun onların her parmağına."

13. Bu da, (müşrik)**lerin** (öldürülmeleri) **Allâh'a ve Rasûlü'ne karşı gelmeleri sebebi iledir. Kim de Allâh'a ve Rasûlü'ne karşı gelirse, muhakkak Allâh'ın (**onlara**) cezâsı çok şiddetlidir.**

14. (Ey kâfirler!) **İşte (**şimdi**) dünyâ cezâsını tadın! Kâfirler için bir de (**cehennem**) ateşin(**in**) azâbı vardır.**

9-14. (9).**'Hani siz, (**Bedir'de**) Rabbinizden yardım istiyordunuz. O da, hiç şüpheniz olmasın ki, ben size bir biri ardınca gelen bin**(lerce) **melekle yardımcıyım'** diye duânızı kabul buyurmuştu. Bedir savaşında **meleklerin** Müslümanlara yardımı Âl-i İmran sûresinin 124, 125. Âyetlerinde de zikredilmiştir. Orada 3 000 melekle yardım edileceği, bu yetmezse 2 000 melek daha gönderileceği, yardımcı **melek** sayısının **5 000'e** çıkarılacağı müjdelenmiştir. (KUR'AN YOLU, 2/670)

Bu âyet-i kerîmelerden şunu anlıyoruz: Bize düşen **savaşmak**tır. Yardım ve zafer ise Allah'tandır. **Duâ etmek** savaşın âdâbındandır. Allah bu duâları kabul eder. (S. HAVVÂ, 5/480)

(11).**'O zaman katından bir güven (**emniyet**) olsun diye sizi hafif bir uykuya daldırıyordu.' (..) 've üzerinize gökten su indiriyordu.'** Bedir çarpışmasından önceki gecede Allâh'ın askere **mucizevi bir uyku** lûtfetmesi **ilâhi yardım**ın bir başka şeklini oluşturmuştur. Yardım bununla da kalmamış **etkili bir yağmur,** askerlerin mevzilendiği arâziler birbirinden farklı olduğu için düşmanın hareket kâbiliyetini sınırlamış, Müslümanların arâzide yürüyüşünü ise – yağış kumları sıkıştırdığı için – kolaylaştırmıştır. **'ayakları yere sağlam bastırmak'**tan maksat, yağmurun sağladığı bu hareket kolaylığıdır. Yağmur kullanılacak su miktarını da arttırmış, gece uyurken **ihtilâm** olan askerler uyanır uyanmaz yıkanmış, **abdest almış,** temizlenmişler, böylece ve bu mânâda şeytanın pisliğini gidermiş, cünüplüğün Müslümanda meydana getirdiği kirlilik duygusunu üzerlerinden atmışlardır. (KUR'AN YOLU, 2/670, 671)

(12).**'… artık boyunlarının üzerinden vurun, onların bütün parmaklarına vurun.'** Buradaki emir, melekleredir. (müminler olduğu görüşünde olanlar da vardır) çünkü melekler o gün, fiilen savaşmışlardır. er Rabi' b. Enes der ki: Bedir gününde insanlar meleklerin öldürdükleri ile kendilerinin öldürdüklerini, boyunları üzerindeki ve parmaklar üzerindeki darbelerden (ateşin yakıp dağladığı iz gibi) alâmetten tanımakta idiler. (S. HAVVÂ, 5/483)

'Ben kâfirlerin üzerine korku salacağım..' Meleklerden oluşan takviye gücüne Allah Teâlâ bilgi ve emirler verirken Müslüman güçler için çok önemli olan bir **mânevi desteği** daha açıklamaktadır: **'İnkâr edenlerin kalplerine korku salmak.'** Psikolojik savaşın önemli hedeflerinden biri düşmanı korkutmak, moralini bozmak ve gözünü yıldırmaktır. Allah, müminler lehine bunu da sağlamış olmaktadır. Meleklere yönelik **'vurun'** emri, onların bu savaşa **fiilen** ve **muhârip olarak katıldıkları**nı göstermektedir. (KUR'AN YOLU, 2/671)

(13).**'Bunun sebebi** (onlara isâbet eden vurma, öldürme ve dünyâdaki cezânın) **Allâh'a ve peygamberine karşı koymalarıdır.'** Bedir günü müşriklere verilen cezâ, Allâh'ın peygamberleri yalanlayanlara vermiş olduğu cezâların türündendir.

Allâhü Teâlâ, Hz Nuh kavmini tufan ile, ilk Âd kavmini kasırga ile, Semûd kavmini ıslıklı rüzgar ile, Lût kavmini yere geçirmek yurtlarını alt üst etmek ve siccil taşlarını yağdırmak ile, Şuayb kavmini gölge günü ile **helâk** etmiştir. Hz. Mûsâ'yı gönderip, Firavun ve kavmini denizde boğarak helâk etmiştir. Müminlerin kâfirleri öldürmeleri ise, onları alçaltıcı, müminlerin kalplerine su serpicidir.

Ebu Cehil'in savaşta öldürülmesi, yatağında ölmesinden daha hakir kılıcı ve küçültücüdür. Ebu Leheb'in (Allâh'ın lâneti üzerine olsun) öldüğü hastalık, yakınlarından kimseyi yaklaştırmamış, uzaktan su dökerek yıkanmış, gömülünceye kadar taşlamışlardı. (S. HAVVÂ, 5/484)

Hadis: Rasûlullah (s) Bedir günü; 'İşte Cebrâil! Atının başından tutmuş, üzerinde de savaş teçhizatıyla yardımınıza gelmiş durumda' buyurdular. (Buhâri Megâzi 11; Ö. ÇELİK, 2/310)

(14).**'İşte (**şimdi**) dünyâ cezâsını tadın! Kâfirler için bir de (**cehennem**) ateşin(**in**) azâbı vardır.'** Yüce Allah ve Peygamberine muhâlefet edenler, dünyâda da âhirette de cezalandırılırlar. **(a). Dünyâdaki cezâları,** âfet ve musibetlere, Bedir'de olduğu gibi hezimete

uğramak, canlarını ve mallarını yitirmektir. **(b). Âhiretteki cezâları** ise, cehennem azâbıdır. Allâh'ın dünyadaki azâbı da âhiretteki azâbı da şiddetlidir. (İ. KARAGÖZ 3/21)

8/15-16 SAVAŞTAN KAÇMAMAK

15. Ey îman edenler! (Savaşta**) kâfirlerle, toplu hâlde iken karşılaştığınız zaman, onlara arka(**larınızı**) dön(**üp kaç**)mayın!**

16. (Ey müminler! Düşmanı yanıltma ve onunla**) tekrar muhârebe için bir tarafa çekilen veya (**hazırlık için**) diğer bir bölüğe katılan hâriç; kim o günde onlara arkasını döner (**kaçar**)sa, muhakkak o, Allah'tan bir gazaba uğrar, üstelik onun varacağı yer cehennemdir. O, varılacak ne kötü bir yerdir!**

15-16. (15).**'Ey îman edenler! (**savaşta**) kâfirlerle, (**onlar**) toplu halde iken karşılaştığınız zaman, onlara arka(**larınızı**) dön(**üp kaç**)mayınız.'** Savaştan kaçma fiilini **büyük günahlar** arasında sayan meşhur hadis yanında iki âyet daha konumuzla ilgilidir. Birincisi **Uhud savaşı** ile ilgili olup, orada savaş meydanını terk edenler kınanmış ve Allâh'ın affından söz edilmiştir. (3/155) İkinci âyet de Huneyn savaşındaki dağılma ve kaçma ile ilgilidir. Orada da kaçanlar kınanmış, bir kısmının affedildiği bildirilmiştir. (9/25, 26) Bu âyetlerden çıkan hüküm savaş taktiği veya bir başka birliğe katılma amacı dışında **savaştan kaçma**nın **büyük** bir **suç** ve **günah** olduğudur. (KUR'AN YOLU, 2/673)

Meşru savaşa katılmak farzdır. Saldırı, baskı, zulüm ve benzeri herhangi bir sebeple savaş ilân edildiği zaman **hastalık ve engellilik** gibi (48/17) geçerli bir mâzeret olmadığı sürece toplumu yönetenler tarafından savaşa çağırılanların bu **savaşa katılmaları farz** bir görevdir. (İ. KARAGÖZ 3/22)

(16).**'..ancak yeniden dönüp çarpışmak için yan çizerse'** Yâni düşmanı yanıltmak ve daha iyi vurmak için vur kaç ve tekrar **vur kaç** gibi bir **savaş hîlesi** maksadıyla bunu yaparsa (Allâh'ın gazabı dışındadır.) (ELMALILI, 4/210)

Savaştan **kaçanlara** Allâh'ın gazap etmesi ve kızması, savaştan kaçmanın **büyük günah** olduğunun ifâdesidir. Büyük günaha tevbe edildiği zaman Allah affedebilir. Nitekim Uhud ve Huneyn savaşlarında firar edenleri Allah bağışlamıştır. (3/155, 9/25-26). (İ. KARAGÖZ 3/23)

Cehennem çok **kötü** bir **sığınak**tır. Sözlükte **'derin kuyu'** anlamına gelen cehennem, din dilinde dünyâ hayâtında îman etmeyenlerin sürekli olarak, îman ettiği hâlde **farzları terk eden**, büyük **günah işleyen** kimselerin günahları ölçüsünde cezalandırılmak üzere kalacakları cezâ ve azap yeridir. (..) Cehennem ile cezalandırılacak olanlar, kızışmış, alevli, büyük bir ateşin içine atılırlar. Zakkum ağacı ve kuru diken yedirilir, **kaynar su ve irin** içirilirler. (88/4-6, 78/25, 69/35-36, 56/42, 44/43). (İ. KARAGÖZ 3/23)

Ancak teke tek çarpışmalarda, canı kurtarmak için gerektiğinde kaçmak veya büyük bir düşman gücü karşısında zafer ihtimâli bulunmadığı için savaşa girmemek, keza büyük bir

kayıp verilmesi hâli ve ihtimâli karşısında kumanda ile ve düzenli bir şekilde çekilmek, **savaştan kaçma** olarak değerlendirilemez. (KUR'AN YOLU, 2/674)

İslâm, insanların barış ortamı içerisinde yaşamalarını ister. **Savaş** ancak bir **saldırı olduğu** zaman (2/190) veya barış, huzur ve güveni sağlamak, fitne, fesat ve **zulmü önlemek,** serbest ibâdet etmek, mülk edinme ve benzeri temel hakların ihlâlini önlemek, vatana, mala, cana, ırza ve mukaddes değerlere yapılan saldırıları engellemek için **en son çâre** olarak **meşru olur**. (İ. KARAGÖZ 3/23, 24).

8/17-19. ATTIĞIN ZAMAN SEN ATMADIN

17. (Ey müminler!) **Müşrikleri siz (**Bedir'de kendi kuvvetinizle**) öldürmediniz; fakat onları Allah öldürdü. (**Rasûlüm**!** Bir avuç kumu**) attığın zaman da sen atmadın; fakat Allah at(**tırıp onları perişan ve mağlup et**)ti. (**Bu da**) mü'minleri, katından (**yaptığı**) güzel bir imtihanla sınamak içindir. Şüphesiz ki, Allah (**herşeyi**) işitendir, bilendir.**

18. (Ey müminler!) **İşte bu (**her zaman**) böyledir. Şüphesiz Allah, kâfirlerin hîlesini zayıflat(**ıp iptal et**)miştir.**

19. (Ey kâfirler**!) Eğer siz fetih / zafer istiyorsanız, işte size zafer (**böyle aleyhinize**) gelmiştir. Eğer (**küfür, şirk ve düşmanlıktan**) vazgeçerseniz, işte bu, sizin için daha hayırlıdır. Eğer tekrar savaşa dönerseniz, biz de** (müminlere yardıma) **döneriz. Topluluğunuz çok da olsa, sizden aslâ hiçbir şeyi savamaz. Şüphesiz ki Allah, inananlarla berâberdir. [**Son üç âyet ile krş**. 7/179]**

17-19. (17).**'İmdi onları siz öldürmediniz.'** O öldürülen ve yere düşen, ganîmeti söz konusu olan müşrikler sizin gücünüzle ve kuvvetinizle ölmüş olmadılar. (..) **'Ve lâkin onları Allah öldürdü.'** Size emretmek, yardım ve zafer vermek, üzerlerine sizi saldırtmak ve kalplerine korku düşürmek sûretiyle gerçekte onları Allah öldürdü. (ELMALILI, 4/211, 212)

Rasûlullah (s) dokuzuncu âyette geçtiği üzere duâasından sonra Hz. Cebrâil'in söylemesiyle bir avuç kumlu toprak aldı: "**Şâheti'l vücûh**" (yüzleriniz kara olsun) diyerek müşriklere doğru fırlattı. Müşriklerden hiç kimse kalmadı ki o toprak ve kum, onların gözlerine, burun deliklerine ve ağızlarına gitmiş olmasın. Hepsi perişan oldu ve arkalarını dönüp kaçtılar. (H. T. FEYİZLİ, 1/178)

Atan'ın, **öldürenin Allah olması**, savaşta meleklerin gönderilmesi, düşmanın kalbine korku salınması, yağmurun yağdırılması gibi mûcizeleri, olağanüstü ilâhi yardımları ifâde etmektedir. **Kulun irâde** ve gücünün bir şekilde **etkili olduğu fiillerin** de **yaratıcısı Allah'tır**; ancak bunlar için **'Allah yaptı denilmez** de 'Kul yaptı, verdi, öldürdü..' denir. Kulların irâde ve güçlerinin dahli bulunmayan veya ilâhi müdahalenin olağan üstü olduğu durumlarda ise fiil doğrudan Allâh'a izâfe edilir; bu ifâde biçimi günlük dilde de yaygın olarak kullanılır. (KUR'AN YOLU, 2/675)

‘ve attığın vakit de sen atmadın (Yâ Muhammed**)** Düşmanlara isâbet eden ve etkileyen, hepsinin gözlerine batan o atışı sen atmadın. O atışın dış görünüşü senin idi, ama sonuçlarını ve etkisini sen yapmadın. **‘ve lâkin Allah attı’** Zîrâ sana at! Emrini veren O idi, o attığın şeyi hedefine isâbet ettiren, gayesine erdiren ve düşmanı bozguna uğratıp, sizi tepesine bindiren ve gâlip getiren O idi. (ELMALILI, 4/212)

8/20-25 ALLÂH’A VE RASULÜNE İTAAT

20. Ey îman edenler! Allâh’a ve Rasûlü’ne itaat edin. (Kur’an’ı**) işittiğiniz hâlde O’ndan yüz çevirmeyin.**

21. (Ey îman edenler!) **Dinlemedikleri hâlde: “Dinledik.” diyenler gibi olmayın.**

22. Şüphesiz Allah katında canlıların en kötüsü, aklını kullanıp (gerçeği**) düşünmeyen sağırlar ve dilsizlerdir.**

23. Allah, onlarda bir hayır olduğunu bilseydi elbette onlara duyururdu. Ama onlara (hakkı**) duyursaydı bile, onlar elbette yine yüz çevirerek dönerlerdi.**

24. Ey îman edenler! (Peygamber**,) sizi hayat verecek şeylere çağırdığı zaman, Allâh’a ve Rasûlü’ne uyun. Bilin ki Allah, kişi ile kalbi arasına girer (**sözünüzle niyetinizin aynı olup olmadığını bilir**) ve siz, elbette** (kıyâmet kopunca diriltilecek) **yalnız O’nun huzûrunda toplanacaksınız. [**krş**. 2/186]**

25. (Ey müminler**!) Bir de öyle bir fitneden sakının (**ve sakındırın**) ki o(**nun cezâsı**) sâdece zulmedenlere isâbet etmekle kalmaz (**zararı herkese dokunur**). Biliniz ki Allah elbette cezâsı çok şiddetli olandır.**

20-25. (20).**‘Ey îman edenler! Allâh’a ve O’nun Rasûlü Muhammed Mustafâ (s)’e itaat edin;’** Allâh’ın gönderdiği Kur’ân’ı ve hayâtı O’nunla düzenlemekle görevlendirdiği Rasûlü’nü dinleyin. Kitab’a ve sünnete uyun. İtaat edin. Böylece size ulaşan Rabbinizin emirlerini **‘işittiğiniz hâlde, O’ndan yüz çevirmeyin.’** (M. KISA, 1/195)

‘Kur’ân’ı dinlediğiniz hâlde’ cümlesi, Peygamberine indirdiği kitaba îman ettiği ve Allah sözü olduğunu kabul ettiği hâlde, demektir. Kur’ân’ı kabul ettiği hâlde yüz çevirmek, Kur’ân’ı dinlediği hâlde ondan öğüt almamak ve hükümlerini uygulamamak, **îman ile bağdaşmayan** bir durumdur. Yüce Allah, Kur’an’da müminlerin, Allah ve Rasûlünün dâvetine **‘işittik ve itaat ettik’** diyerek icâbet ettiklerini, etmeleri gerektiğini bildirmektedir. (5/83, 24/51) Okunduğu zaman susup Kur’ân’ı dinlemek Allâh’ın kesin emridir: **‘Kur’an okunduğu zaman ona kulak verip dinleyin ve susun ki size merhamet edilsin.’** (7/204, İ. KARAGÖZ 3/27)

(21).**‘Ve işitmedikleri hâlde’işittik’ diyenler gibi olmayın.’** Burada, hakkı kulakları ile duyan, fakat onu kabul etmeyen ve ona inanmayan **münâfıkların tutumu** ifâde edilmektedir. Onlar inandıklarını iddiâ ettiler, fakat emirlere uymadılar. (MEVDÛDİ, 2/147)

‘İşitmediği’ hâlde **‘işittik’** demek, yalan söylemek ve ikiyüzlülük yapmaktır. Bu davranışı ancak münâfıklar yapabilir. (63/1, İ. KARAGÖZ 3/28)

(22).**‘Çünkü Allah katında canlıların en kötüsü, aklını kullanıp (**gerçeği**) düşünmeyen sağırlar ve dilsizlerdir.’** Yeryüzünde debelenip duran canlıların en kötüsü böyle olanlardır, demektir. Hayvanların en kötüsü **hakka karşı sağır** olup onu akletmeyen, hakkı söylemeyen, haktan söz açmayan ve hakka dâvet etmeyen **dilsizler**dir. Allah bu tür kimseleri hayvanlar türünden olarak değerlendirmiş ve sonra da onları daha da kötü olmakla nitelendirmiştir. (7/179) Çünkü onlar anladıktan sonra **inat ettiler,** aklettikten sonra **bile bile hakkı reddettiler,** kabul etmeyi **kibirleri**ne yediremediler. (S. HAVVÂ, 5/501, 502)

(23).**‘Allah, onlarda bir hayır olduğunu görseydi, elbette onlara duyururdu.’** Allah, mekân ve zaman sınırlamasına bağlı kalmaksızın her şeyi bilir. Kulların, belli zaman ve mekânda belli kararları alacaklarını da bilir. Ancak, **Allâh’ın ezelde bilmesi**, kulların kararları alıp, uygulamasına mecbur kılmamaktadır. **Müşrikler**, kendi **serbest iradeleri** ile Allâh’a ve Rasûlü’ne **muhâlefet yolunu seçmişler**, peygamberin tebliğ ettiği gerçeklere kulak vermemişler, duydukları hâlde duymamış gibi davranmışlardır. Allah, imtihan kuralının gerçeği olarak onları zorlamamış, neyi yapmak istiyorlarsa, ona imkân ve izin vermiştir. (KUR’AN YOLU, 2/678, 679)

(24).**‘Ey îman edenler! (**Peygamber**) sizi hayat verecek şeylere çağırdığı zaman, Allâh’a ve Rasûlü’ne uyun.‘** Bu âyetteki **‘hayat verecek şeyler’**den kasıt kayıtsız ve şartsız olarak, Allâh’ın ve Rasûlü’nün çağrısını kabul etmektir. Özellikle, savaş çağrısına cevap vermek te bunlar arasındadır. (S. HAVVÂ, 5/502)

‘Hayat verecek şeyler’ ifâdesi, Allâh’a îman başta olmak üzere **dînî görevlerin tamâmı**nı içerir. İbâdetler, sâlih ameller, ahlâki davranışlar, Kur’ân’ın öngördüğü fert, âile ve toplum hayâtı, temel hak ve hürriyetler, sevgi ve saygı, kardeşlik ve dostluk, yardımlaşma, paylaşma ve benzeri **tüm erdemler**; fitne ve fesat, bölücülük ve bozgunculuk, arsızlık ve edepsizlik, hırsızlık ve yolsuzluk, kumar ve fuhuş, yalan ve aldatma, cehâlet ve tembellik, benzeri **kötülük** ve **günahlardan arınma,** insanlara hayat veren, onları güven ve huzur içinde yaşatan ilkeler, **Allah ve Peygamberin çağırdığı dînî görev**lerdir. Bunlar insanlığın kurtuluş reçetesive ebedî mutluluğun anahtarıdır. (İ. KARAGÖZ 3/32)

İslâm kelimesinin kök mânâsı barış ve esenliktir. Din olarak İslâm, bir **barış** çağrısıdır. Dînin talebi, zulmün ve baskının yer almadığı hukuk ve adâletin hâkim olduğu bir dünyâ düzenidir. Bu mânâda Allah Rasûlü’nün çağrısı, bütün dünyâ insanları için **barış** içinde yaşama çağrısıdır. (KUR’AN YOLU, 2/680)

‘Hem bilin ki, Allah şüphesiz kişi ile kalbi arasına girer.’ İnsan ile kalbinin arası bir deyimdir. Bundan insanın şuuru, aklı ve duyguları kastedilmektedir. Buralarda bulunan hiçbir bilgiyi, kararı, eğilimi, duyguyu **Allah’tan gizlemek mümkün değil**dir. Allâh’ın çağrısına içtenlikle katılanlarla menfaati için öyle görünenleri Allah bilir ve ayırır. Allah hiçbir beşerin giremeyeceği, bilemeyeceği ve müdâhale edemeyeceği bu alanlara Allah müdâhale edebilir; **inanç, bilgi ve duyguların değişmesini sağlayabilir.** Bu sebeple kullar, **rablerine sığınmalı;** inanç, duygu ve düşüncelerini güzelleştirmesi için O’na yakarmalı; ‘Ey durumları değiştiren, gönülleri evirip çeviren rabbim! Hâlimi ve gönlümü güzelleştir’ diye niyazda bulunmalıdır. (Hz. Peygamber’in duâsı için bknz. Müsned, KUR’AN YOLU, 2/680)

Allah **kullarına** kendilerinden daha **yakın**dır. (..) **'Andolsun, insanı biz yarattıkve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız.'** (50/16). Anlamındaki âyette olduğu gibi, tefsir etmeye çalıştığımız âyetin bu cümlesi de Allâh'ın kullarına olan **mânevi yakınlığı**nıtemsîli olarak ifâde eder. Âyet, Allâh'ın kalplerin sırlarını bildiği, bu itibarla gâfil olunmaması, kalbin ihlâslı, iyi niyetli ve temiz olması gerektiğikonusunda bir uyarıdır. Yüce Allah, kalplerin îman, inkâr, ihlâs ve riyâ hâlinibilir. Kalplerde bulunan hiçbir bilgiyi, kararı, eğilimi, ve duyguyu Allah'tan gizlemek mümkün değildir. (İ. KARAGÖZ 3/34)

Muhakkak ki Allah, bütün eşya üzerinde tasarruf sahibidir. (tasarrufta bulunur), kalpler üzerinde de sahibinin gücü yetmeyeceği (şekilde) tasarrufta bulunur, azimlerini bozar, maksatlarını değiştirir, doğruluğu ilham eder, kalbini doğru yoldan saptırır. **Hadis**/Duâ: 'Yâ mukallibe'l kulûb, sebbit kalbî alâ dînike'/ Ey **kalpleri değiştiren Allâh'ım**! Kalbimi **dînin üzere sâbit kıl'** (Ahmed b. Hanbel'den, M. A. SÂBÛNİ, 1/464)

O'na kalbinden, kalbine ondan daha yakın ve hâkimdir. Ondaki hâli gönlünden, gönlündeki hâli ondan daha iyi bilir ve daha yakından hükmü altına alıp, sâhip olur. Kudreti o kadar geçerlidir ki, yalnızca kişi ile başkaları arasına değil, onunla kalbi arasına bile girer. (..) Allah sizinle kalbiniz arasına perde çektiği ve ölüme davet ettiği vakit, ona icâbet etmemeye ve emrine karşı koymaya imkân bulamazsınız. O hâlde **kalb**inizle aranız açılmadan fırsat elinizdeyken, Allah Rasûlü sizi dâvet ettiği zaman, ona uyunuz. Onun emrine seve seve koşunuz. (ELMALILI, 4/217)

İnsanlar **kıyâmet** kopunca **diriltilecekler** ve ilâhi huzurda toplanacaklardır: **Îman esaslarından biri** de **ölüm sonrası hayâtın varlığı**na ve insanın dünyâda bütün yaptıklarından **sorgulanacağına,** îman veya inkâr hâline göre cennet veya cehenneme gideceğine **îman**dır. Bu gerçeğe îman etmeyenveya şüphesi olan kimse, mümin olamaz. (2/25, 39). Tefsir etmeye çalıştığımız âyetin **'Şüphesiz** (kıyâmet kopunca diriltileceksiniz ve) **Allâh'ın huzûruna götürüleceksiniz'** cümlesi bu gerçeği ifâde eder. Yüce Allah, âhirette herkeseamelinin karşılığını verecektir. Amel iyi ise karşılığı iyi, amel kötü ise karşılığı da kötü olacaktır. Hiç kimsenin ameli zâyi olmayacaktır. (İ. KARAGÖZ 3/35)

(25).**'Bir de içinizden sâdece zulmedenlere erişmekle kalmayan bir fitneden sakının.'** Günahların önlenmediği ve kaldırılmadığı hâllerde, kötülük işleyeni de işlemeyeni de kapsayan **fitneden sakının**. Yâni bu fitne, isâbet edeceği zaman, sizden yalnızca zâlimlere gelip çatmaz. Aksine hepinizi kuşatır.

Âyette geçen **'fitne'** kelimesi; din özgürlüğüne, **cana**, **mala**, **ırza**, âileye ve temel insan haklarına yönelik **suçları** ifâde eder. Dolayısıyla cana kıymak, terör, fuhuş, hırsızlık, iftirâ, **yalan haber**, **hileli üretim**, bozuk gıdâ satmak, kamu malına tecâvüz etmek, **trafik** kurallarını **ihlâl** etmek, sahte para basmak, ölçü ve tartıda hîle yapmak, **kargaşa çıkarmak**, çevre kirliliği, karaborsacılık, cihâdı (terk), iyiliği emir kötülüğü yasaklamayı terk etmek, bid'at ve hurâfelerin yaygın hâle gelmesi ve benzeri **zararı başkalarına da** dokunan **günah** ve **suçlar**dır. (İ. KARAGÖZ 3/36).

Hadis: Rasûlullah (s) buyurdu ki, Nefsim elinde olana yemin ederim, **ya iyiliği emreder**, **kötülükten nehyedersiniz**, yahut da Allâh'ın kendi katından üzerinize bir cezâ göndermesi çok yakın olur. Sonra da duâ edersiniz de, O sizin duânızı kabul buyurmaz. (S. HAVVÂ, 5/503, 507)

Genel fitnelere meydan vermemek için iyi korunmak, kontrolü elde tutmak (gemide bulunanların hepsine) **farz-ı kifâye** olan bir görevdir. İçlerinden bir kısmı bu görevi yerine getirdiği zaman hepsi kurtulur. (ELMALILI, 4/218)

İnsanlar açıkça **kötülük** işledikleri zaman görenlerin ona **engel olması farz**dır. **Susarlarsa**, hepsi **günahkâr** olur. Bir kısmı o günahı işlediği için, diğerleri ise ona rızâ gösterdiği için günahkâr olur. (İ. H. BURSEVİ, 7/72)

(..) Allah Rasûlü Hz. Muhammed (s) herhangi bir yerde **bir kötülük** yapıldığı zaman **önce elle, sonra dille o kötülüğe engel olmamızı**, şâyet bu yönde bir müdahaleye güç yetiremezsek o zaman da **kalben buğz** etmemizi / kalbimizle itiraz etmemizi bize emretmiştir. (Müslim, Tirmizi) Buna göre başkalarının **fitnesine engel olmak** için gücümüz dâhilindeki meşru vâsıtaları devreye sokmadığımız zaman ona rızâ göstermiş olacağımızdan **başkalarının suçlarından** da **sorumlu tutulacağız** demektir. (ayrıca bk. Nisâ 4/140) Çünkü olumsuz bir sosyal olgu olan **'aldırışsızlık'** işlenmiş bir fiil gibi suç olarak telâkki edilmektedir. Bir başka deyişle fitne ve kötülüğe karşı müdâhaleden çekinmek, **pasif bir suç ortaklığı** sayılmaktadır. (M. DEMİRCİ, 1/539)

Hadis: Zeynep b. Cahş (r) Rasûlullah (s)'e 'Ey Allâh'ın Rasûlü, sâlih kimseler aramızda bulunduğu hâlde **helâk edilir mi**yiz? Diye sorunca Efendimiz: 'Evet, kötülük yaygınlaşacak olursa' diye cevap vermiştir. (Buhâri, Müsşim'den Ö. ÇELİK, 2/318)

Hadis: Peygamberimiz (s) 'Kardeşine zâlim olsun, mazlum olsun yardım et' buyurur. Bunun üzerine sahâbe 'Yâ Rasûlâllah! Mazlum olan kişiye yardım edebiliriz, fakat **zâlime nasıl yardım edeceğiz?'** diye sorar. Hz. Peygamber (s) 'Zâlimin iki elini tutar, **zulmüne engel olursun'** buyurur. (Buhâri Mezâlim 4, İ. KARAGÖZ 3/37)

Hadis: 'Bir toplumda günah fiiller işlenir, toplumun bunu değiştirmeye **gücü yettiği** hâlde **değiştirmezlerse**, Allah en yakın zamanda o toplumu cezalandırır.' (Ebû Dâvud Melâhim 17; İ. KARAGÖZ 3/38)

8/26-30. HIYÂNET ETMEMEK

26. (Ey müminler!) **O zamanı da hatırlayın ki yeryüzünde (**Mekke'de**) zayıf ve (**aşağı**) görülen bir azınlıktınız. İnsanların sizi kapıp (**esir**) götürmesinden korkuyordunuz. (**Allah**) sizi (**Medîne'de**) barındırdı, yardımıyla sizi destekledi, şükredesiniz diye temiz / helâl şeylerden size rızık verdi.**

27. Ey îman edenler! Allâh'a ve Peygamber'e hâinlik etmeyin, (emirlerinin aksini yapmayın**; yoksa) siz, bile bile kendi emânetlerinize hâinlik etmiş olursunuz.**

28. (Ey müminler!) **Bilin ki mallarınız ve çocuklarınız bir imtihandır. Ama (**bunlarda İslâmî ölçü ve görevlere uyulursa**) büyük mükâfâtın Allah katında olduğunu da bilin. [**bk. **63/9]**

29. Ey îman edenler! Eğer Allâh'a saygı duyup emrine uygun yaşarsanız, size, iyiyi kötüden ayırt eden bir anlayış verir. Kötülüklerinizi örter ve sizi bağışlar. Allah büyük lütuf sahibidir.

30. (Ey Peygamberim!) **Hani, vaktiyle o inkâr eden (**müşrik**)ler, seni tutup bağlamak veya öldürmek ya da (**Mekke'den**) çıkarmak için tuzak kuruyor(**lar**)dı. Onlar tuzak kurarlarken, Allah da tuzaklarının karşılığını veriyordu. Allah, tuzak kuran(**lara karşılık veren**)lerin en iyisidir. [**krş**. 3/54; 10/21]**

26-30. (26).**'Daha sonra Allah sizi yerleştirdi.'** Yuva sahibi yaptı. Medîne'ye göç ettirip, iskân eyledi **'ve sizi yardımıyla güçlendirdi.'** Ensârı size yardımcı yaptı, melekler ile imdat eyledi ve Bedir'de zafer ihsan edip güçlendirdi. **'helâl ve güzel nîmetlerden size rızıklar ihsan etti.'** Ganimetler nasip etti. Hâsılı o ezilmişlikten ve aşağılanmışlıktan kurtarıp**,** böyle şanlı ve şerefli bir hayâta geçirdi**. 'ki şükredesiniz'** (ELMALILI, 4/219)

(27).**'Ey îman edenler! Allâh'a ve peygamberine hâinlik etmeyin,'** Îman zimmetinize verilmiş olan ilâhi hükümlere ve Rasûlün sünnetine saygısızlık ve riayetsizlik etmeyin. Bunlar size hayat veren hükümlerdir, onlardan dolayı şükretmekten geri kalmayın, nankörlük etmeyin. Onlara **sadâkat ve bağlılık**tan ayrılmayın. Dinde lâübâli olmayın, dinin emir ve yasaklarına sırf gösteriş olsun diye uymayın, cân-u gönülden benimseyerek uyun, ganimetten mal kaçırmak veya **düşmana gizli sırlar iletmek** gibi davranışlarla ahlâkınızı lekelemeyin. Hâsılı dîni görevlerinizi ciddiyet ve samimiyetle yapın. Allah ve Rasûlüne hıyânet ederseniz **'kendi emânetlerinize hıyânet edersiniz.'** Bir kere Allah ve Rasûlüne hıyânet etmeye başladınız mı artık kendi aranızda da mala, cana, ırza ve nâmûsa hıyânet etmeye başlarsınız. Hakka, hukûka, vatana ve milli görevlere de hâinlik etmeye başlarsınız. **'ve o hâlde siz bilirsiniz.'** Bile bile hıyânet edenlerden olursunuz. Bundan dolayı da birbirinize olan **güveniniz yok olur.** Kimsenin kimseye güvenmediği bir toplum olursunuz. Siz kendinizden emin olamazsanız, diğerleri sizden hiç emin olamazlar. O vakit emniyet ve güven büsbütün ortadan kalkar. Başınıza işte o sözü edilen **büyük fitneler** kopar. (ELMALILI, 4/220, 221)

'Allâh'a hâinlik etmek', inkâr etmek, Allâh'a ortak koşmak, münafıklık etmek, dışı içine uymamak, Allâh'ın emir ve yasaklarına aykırı hareket etmektir. Îman eden insan, Allâh'a itaat etmeye söz vermiş demektir. Bu sözüne uymayıp, Allâh'a karşı kulluk görevlerini yapmayanlar, O'nun hakkını çiğnemiş ve O'na hâinlik etmiş olurlar. **'Peygambere ihânet etmek',** O'na ve Allâh'a itaat etmemektir. Peygambere ihânet ile Allâh'a ihânet aynı değerde bir vebâldir. Çünkü Peygambere ihânet eden, Allâh'a ihânet etmiş, Peygambere itaat eden, Allâh'a itaat etmiş olur. (..) Günümüzde Peygamberin tebliğ ettiği Kur'an ve sünnetin ilkelerini uygulamayanlar, Peygamberi örnek, rehber ve önder edinmeyenler, **başka ilkeleri İslâm'a tercih edenler,** nefislerine ve şeytana uyanlar, **İslâm'ı kabul etmeyenlerin düşüncelerini benimseyip** baş tâcı edenler de aynı şekilde **Peygambere ihânet** etmiş olurlar. (İ. KARAGÖZ 3/43)

Hıyânet, ahlâki bir kusur, ayıp bir davranış ve **büyük günah**tır. (Ebû Dâvud). **'Şüphesiz Allah, hâinleri sevmez.'** (8/58). **'Doğrusu Allah, hiçbir hâini, nankörü sevmez.'** (22/38) anlamındaki âyetler bunun delilidir. İhânet etmek, dînen kötü bir davranış ve yasak olduğu gibi, **hâinlere destek vermek** ve onları savunmak da kötü bir davranış ve **yasak**tır. (4/105, 107; 40/19; İ. KARAGÖZ 3/43).

'bile bile kendi emânetlerinize de hâinlik etmeyin.' Bilindiği gibi, düşman her söylenen sözden yararlanır. O hâlde Müslüman devletinin ve cemaatinin **sırlarını** kendine emânet olarak kabul etmeli, bunu açıklamamalıdır. Bilhassa bu bile bile yapılmamalıdır. (S. HAVVÂ, 5/509)

Bilesin ki **hıyânet** çeşit çeşittir. Meselâ farzlar ve sünnetler, vakitlerinde edâsı Allâh'ın kullarına **emânet** ettiği amellerdir. Vücut ve ona âit uzuvlar ve kuvvetler **emânet**tir. Âile, çocuklar ve mallar birer emanettir. Sultanlık, vezirlik, emirlik, hâkimlik, … birer **emânet**tir. (İ. H. BURSEVİ, 7/81)

İnsanlar arasında güvene dayalı alış veriş ve diğer ilişkilerde güveni kötüye kullananlar, başkalarının bilmeme ve görmemelerinden yararlanarak haklarını çiğneyenler de hemcinslerine **hıyânet** etmiş olurlar. **Hıyânet,** bir ahlâki kusurdur, ayıptır, yerine göre günahtır ve İslâm'da şiddetle **yasaklanmıştır**. (KUR'AN YOLU, 2/682)

(28).**'Hem bilin ki, mallarınız da, çocuklarınız da ancak birer imtihandır.'** Önceki âyette **hıyâneti** yasaklayan Allah Teâlâ, insanı buna iten sebebin o mal ve evlât sevgisi olduğuna dikkat çekmektedir. Görmez misin ki, **Ebu Lübâbe'yi** Kurayzaoğulları arasında bulunan malı, âilesi ve çocukları, bu şeye sevk etmişti. Bunlar sebebi ile Kureyzaoğlullarına **sır verip** Müslümanlara **ihânet** etmişti. (İ. H. BURSEVİ, 7/79) Sonra da bu yaptığını Müslümanlara hıyânet sayarak **pişman oldu,** kendini **mescidin direğine bağladı** ve bağışlanmasına kadar açlık grevi yapacağını söyledi. Dokuz gün bağlı ve aç yaşadı. Sonra Hz. Peygamber onun bağışlandığını açıkladı, elleriyle çözdü. O da kefâret olsun diye bütün **malını bağışlamak** istedi, Rasûlullâh'ın tavsiyesi üzerine bunu **üçte bire** indirdi. Açıklanan âyetin bu veya buna benzer başka olaylar üzerine nâzil olduğuna dâir rivâyetler de vardır. (Kurtubi, İbn Kesir'den KUR'AN YOLU, 2/682)

İslâm **beş değer**in **korunmasına** büyük önem vermiştir. Bu değerler: **hayat, din, mal, nesil ve akıl**dır. Mal ve nesil bir yandan korunması dinin hedefleri arasına girmiş, bir yandan da müminler için imtihan araçlarıdır. (..) **Mal** ve servetle ilgili âyetlerde bunların **'dünyâ hayâtının zineti'** (18/46) olduğu bildirilmiş, **'müminleri mal ve çocukların Allâh'ı anmaktan alıkoymaması istenmiş'** (63/9) **'eşlerin ve çocukların bir kısmının insana düşman olabileceği'** gerçeği hatırlatılmış, bunun da bir imtihan aracı olduğu tekrarlanmıştır. (64/14, 15) (KUR'AN YOLU, 2/682)

(29).**'Ey îman edenler! Eğer Allâh'a saygı duyup emrine uygun yaşarsanız size, iyiyi kötüden ayırt eden bir anlayş verir. Kötülüklerinizi örter ve sizi bağışlar.'** Bu âyette, **takvânın üç meyvesinden** söz edilmektedir: **(a)** İnsanda iyi, güzel ve doğruyu, kötü, çirkin ve yanlıştan ayırmasını sağlayan akıl, sezgi gücü ve vicdan ölçütü hâsıl etmesi,(H. T. FEYİZLİ) **(b)** Takva sâhiplerinin günahlarını örtmesi, **(c)** ve onları bağışlaması. (KUR'AN YOLU, 2/683)

Hadid 28'deki âyete göre, **Takvâ,** kalbi nûrlandırır, göğsü genişletir, ilim ve marifeti artırır. (M. A. SÂBÛNİ, 1/465)

(30).**'..onlar tuzak kurarken Allah da karşılığında tuzaklarını savuşturuyordu.'** Önce onlara yaptıkları mekirden / tuzaktan bir ümit verir, sonra da **tuzaklarını boşa çıkarır**, kendi başlarına geçirir. Nitekim onlara mekir yapmaları / tuzak kurmaları için müsaade etti, uğraştırdı, yordu; fakat bütün çabalarını sonuçsuz bırakıp gizlice Hz. Peygamber'in hicretini sağlayıverdi. Sönra onlara ümit verip Bedir'e kadar getirdi, Müslümanları gözlerine az gösterdi, onlar da hemen saldırıya geçtiler ve göreceklerini gördüler. İşte Allah böyle tuzağa karşı **tuzağı boşa çıkarır**. (ELMALILI, 4/225)

‘Onlar tuzak kurarlarken, Allah da tuzaklarının karşılığını veriyordu. Mekke müşrikleri 622 m. Tarihinde, İslâm’ın Medîne’ye yayılmasını önlemek için **Darü’n Nedve’**de toplanarak bir **suikast planı** hazırlamıştı. Buna göre **(a)** Hz. Peygamber, ölünceye kadar havasız bir yerde hapsedilecek, **(b)** Sürgün edilecek, **(c)** Her kabileden seçilecek gençlerin kılıçları ile öldürülecek, böylece kanı kabileler arasında kaybolup gidecekti. Ebu Cehil’in önerdiği bu son teklif kabul adilmiş, ancak Cebrâil (a.s.) durumu bildirdiği için, hicret gecesi, suikast yapılacak yatağa Hz. Ali yatmıştı. Böylece **düşmanın tuzağı etkisiz kalmıştır**. (H. DÖNDÜREN, 1/307)

8/31-40 MÜŞRİKLERİN YANLIŞ DAVRANIŞLARI

31. Âyetlerimiz müşriklere okunduğu zaman: “İşittik, eğer istesek elbette bunun aynısını biz de söylerdik! Bu eskilerin masallarından başkası değildir.” dediler. [krş. **6/25]**

32. (Müşrikler**) bir zaman da: “Ey Allâh’ım! Eğer bu (**Kitap**), gerçek olarak senin katından ise gökten üzerimize taş yağdır veya bize acı bir azap ver.” demişlerdi.**

33. (Ey Peygamberim**!) Sen, onların aralarında iken Allah, onlara azap edecek değildir. Onlar istiğfar ederlerken de Allah onlara azap edecek değildir. [**bk**. 8/24; 49/7]**

34. Müşrikler, Mescid-i Haram’ın velileri ve mütevellileri olmadıkları hâlde (müminlerin) **Mescid-i Haram’da** (ibâdet etmelerine) **engel olurlarken, Allah onlara ne diye azap etmesin? Mescid-i Haram’ın gerçek velileri ve mütevellileri ancak** (emir ve yasaklarına riâyet ederek) **Allâh’a karşı gelmekten sakınan müminlerdir. Fakat müşriklerin çoğu bilmezler. (2/217, 9/11-18).**

35. Onların Beyt(ullah**) yanında tapınmaları / duâları, ıslık çalmak ve el çırpmaktan ibârettir. “O hâlde (**ey müşrikler**!) İnkâr ettikleriniz yüzünden tadın azâbı!” (**denilir**.)**

36. Şüphesiz küfre sapanlar, Allah yolundan alıkoymak için mallarını harcarlar ve daha da harcayacaklar. Sonra o (mallar**), kendilerine bir pişmanlık olacaktır. Sonra onlar yenilecek (**gayelerine erişemeyecek**)ler ve küfür(**lerinde ısrar**) edenler, cehenneme sevk edileceklerdir.[**bk**. 2/217; 4/76]**

37. (Bütün bunlar**) Allâh’ın murdarı temizden, (**kâfir grubunu mü’minden**) ayırması, murdarın hepsini birbiri üzerine yığması ve cehenneme koyması içindir. İşte (**dünyâ ve âhirette**) hüsranda olan / kendilerine yazık edenler onlardır.**

38. (Ey Peygamberim**!) O inkâra sapanlara söyle: “(**İnkâr ve düşmanlığa**) son verirlerse,** (Müslüman olurlarsa) **kendilerinin geçmiş (**günah**)ları bağışlanır. (**Düşmanlığa / savaşa**) dönerlerse, öncekilerin (**başlarına gelen Allâh’ın felâket**) kânûnu, elbette (**bunların başından da**) geçmiş olacaktır.”**

39. (Ey müminler!**) hiçbir fitne (**şirk ve küfür**) kalmayıncaya ve dinin (**kısıtlamasız**) tamâmı Allâh’ın (**buyurduğu şekilde**) oluncaya kadar** (sizinle savaşan kâfirlerle) **savaşın. Eğer (**onlar şirk ve inkârlarına**) son verirlerse (**bırakın**). Muhakkak ki Allah, onların yaptıklarını hakkıyla görendir. [**bk**. 2/193; 3/85; 4/76]**

40. (Ey müminler!) **Yok eğer (**îmandan**) yüz çevirirler (**düşmanlık yaparlar**)sa, artık bilin ki Allah sizin Mevlânız (**sahibiniz**)dir. O ne güzel Mevlâ ve ne güzel yardımcıdır!**

31-40. (31).**'..İşittik, eğer istesek elbette bunun aynısını biz de söylerdik' Müşrikler,** kibirleri ve inatları nedeniyle: Bu sözü işittik, isteseydik biz de aynısını söylerdik' dediler. (..) **'Bu eskilerin masallarından başkası değildir' dediler.'** Müşrikler, bu söylediklerin, okuduğun Kur'an, geçmiş ümmetlerin yalan, bâtıl ve hikâye / masallarıdır demekteydiler. (M. A. SÂBÛNİ, 1/466)

Okunan Kur'ân'ı dinleyen, benzerini biz de söyleriz diyen ve Kur'an'ı Hz. Muhammed (s)'in uydurduğunu söyleyen müşriklere Kur'ân'ın bir benzerini getirmeleri istendi, getiremediler. (52/33-34) Kur'an sûrelerine benzer **on sûre** getirmeleri istendi, getiremediler. (11/13) Bir **tek sûre** getirmeleri istendi (2/23), yine getiremediler. (10/38) Getirmeleri de mümkün değildi. Bundan sonra da mümkün olmayacaktır. (İ. KARAGÖZ 3/49)

Müşriklerin azılılarından Nadr b. Hâris, İran'a giderek Acem masal ve destanlarını öğrenmiş, acem masallarını ileri sürerek 'İşte Kur'an benzeri kitap, o da geçmişlerin masalı, bu da! Dedi / demişti. (KUR'AN YOLU, 2/687)

(32).**'Yine bir zaman da 'Ey Allâh'ım eğer bu (**kitap**) gerçek olarak senin katından ise, gökten üzerimize taş yağdır veya bize acı bir azap ver' demişlerdi.'** Yâni Kur'an-ı Kerim**,** hakkın ifâdesi ise onu inkâr ettiğimiz için - Fil ashâbına yaptığın gibi - bizleri de gökten yağan taşlarla cezâlandır. (..) Bu (sözleri) onların cahilliklerinden, yalan, **inat** ve **kibirlerinden** kaynaklanmaktadır. Onlar, 'Allâh'ım bu senin katından gelmiş bir hak ise, bizi ona ulaştırmaya başarılı kıl' diyecekleri yerde, bu tür sözleri söyleme gafletini göstermişlerdir. (S. HAVVÂ, 6/13)

(33).Enes bin Mâlik (r)'in haber verdiğine göre **Ebû Cehil:** 'Allâh'ım eğer Muhammed ve getirdiği Kur'an senin gönderdiğin bir gerçek isegökten başımıza taş yağdır veya bizi elim bir azâba uğrat' dedi. Bunun üzerine: **'Rasûlüm, sen onların arasında bulunduğun sürece Allah onlara azap edecek değildir.'** (Enfâl 8/33) âyetleri indi. (Buhâri, Müslim'den Ö. ÇELİK, 2/326)

(Bu âyet) müşriklerin ve diğer günahkâr toplumların **toplu helâkten,** ilâhi azap ve intikam tecellilerinden **uzak kalabilmelerinin iki önemli sebebi** üzerinde durur: **(1) 'Halbuki sen, onların içinde iken Allah onlara azap edecek değildi.'** Çünkü azap geldiğinde, herkesi kaplar. Hiçbir ümmete içlerinden peygamberleri ve müminler çıkarılmadan azap edilmemiştir. Âyette Nebi (s)'i ululama ve saygısını koruma vardır. Allah onu, âlemlere rahmet olarak göndermiştir. Rahmet ile azap bir birine zıttır. İki zıt ise, bir arada bulunmaz. (İ. H. BURSEVİ, 7/97, 98) **(2) 've onlar istiğfar ederlerken de Allah onlara azap edecek değildir.'** Burada kasdedilen, hicrete güç yetiremeyip, müşrikler arasında kalan çâresiz müminlerin istiğfârıdır. (İ. H. BURSEVİ, 7/98)

(34).**'Müşrikler, Mescid-i Haram'ın velileri ve mütevellileri olmadıkları hâlde** (müminlerin) **Mescid-i Haram'da** (ibâdet etmelerine) **engel olurlarken, Allah onlara ne diye azap etmesin?'** Mekkeli müşrikler, müminlerin Kâbe'de tavaf etmelerine, Mescid-i Haram'da namaz kılmalarına **engel** oluyorlardı. Çünkü müşrikler, kendilerini Kâbe'nin ve Mescid-i Harâm'ın sâhipleri, koruyup kollayıcıları ve velîleri olarak görüyorlardı. (..)

Mescid-i Harâm'ın velîleri, yöneticileri, koruyup kollayıcıları **müşrikler değil,** takvâlı müminlerdir. Müşrikler, Kâbe'yi tavaf ediyor, Mescid-i Haram'da duâ ve ibâdet ediyorlardı. Ancak îmanları olmadığı ve ibâdetleri de ilâhi irâdeye uygun yapmadığı için kabul görmüyordu. Müslümanlar, Mekke'ye hâkim olduktan sonra **müşriklerin Mescid-i Harâm'a gelmeleri yasaklandı**. (9/28; İ. KARAGÖZ 3/51, 52)

(35).**'Onların Beyt(**ullah**) yanındaki ibâdetleri / duâları da ıslık çalmak ve el çırpmaktan başka bir şey değildir.'** Namaz bütün Peygamberlerin tebliğinde var olan evrensel bir ibâdettir. Mekke'li müşriklerde oruç, hac ve namaz gibi hak dinden kalmaibâdetler vardı, ancak aslî **sâfiyeti bozulmuştu.** Müşrikler Kâbe'yi **çırılçıplak tavaf** ederler, tavaf esnâsında **ıslık çalıp** el çırparlar, bunu ibâdet sayarlardı. Âyette müşriklerin bu ibâdet anlayışı eleştirilmekte ve bunun Allah katında bir değerinin olmadığı bildirilmektedir. (İ. KARAGÖZ 3/52)

İbn Ömer (r) şöyle der: Müşrikler **yanaklarını yere değdirerek** ıslık çalıyor, **alkış** tutuyorlardı. Bu olay, günümüzde '**İslâm ülkeleri (!)'** adı verilen birçok ülkede yanaklarını kapı eşiklerine, mevki ve **makam sâhiplerinin ayaklarına sürten** çalgıcıları, **dalkavuk alkışçıları** ve şamatacıları hatırlatmaktadır insana. İşte bu, değişik şekillerde ortaya çıkan aynı **câhiliyedir**. Ve bu câhiliye, bir kez daha en büyük ve en açık şekliyle ortaya çıkmıştır. Yeryüzünde kulların ilâhlık ileri sürmesi, insanların hayâtına hükmetmesi şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu olay gerçekleşti mi, diğer câhiliye şekilleri bunu izler ve bunlar sâdece bu büyük cahiliyenin bir ayrıntısı niteliğindedirler. (S. KUTUB, 5/85)

(36).**'Şüphesiz ki küfre sapanlar, Allah yolundan alıkoymak için mallarını harcarlar ve daha da harcayacaklar. Sonra o (**mallar**), kendilerine bir pişmanlık olacaktır.'** Bu âyet-i kerîmede mü'minlere ikaz ve tembih vardır. Şöyle ki: Bedir ve Uhud gazvelerinde olduğu gibi, her devirde **kâfirler**, müşrikler, **münâfıklar** ve bütün bunların yandaşları; **müslümanların gelişme göstermesinden** hep **huzursuz olacaklar**, İslâm'ı silmek ve müslümanları sindirmek, aynı zamanda ilkel veya modern putperestliği yaymak için bir araya gelip güç ve paralarını sarf edeceklerdir. Çünkü kâfir gruplar, müslümanların câhiliye/müşrik/putperest yaşantıya dönmesini ister ve bunu planlarlar. (..) [bk. 5/50] (H. T. FEYİZLİ, 1/180)

'Sonra bu harcamalar kendilerine bir pişmanlık olacak' cümlesi ile müşriklerin bütün saldırılarının yenilgiyle, pişmanlıkla ve altından kalkamayacakları büyük zararlarla sonuçlanacağını ifâde eder. Gerçekten de öyle olmuştur. **Müşrikler hiçbir savaşta başarılı olamamışlar** ve İslâm'ın nûrunu söndürememişler, Mekke'nin fethiyle tamamen yok olmuşlardır. (İ. KARAGÖZ 3/53, 54)

(37).**'Allah murdarı'** yâni murdar olan kâfirleri **'temizden'** temiz kesim olan müminlerden **'ayırd etsin.'** Yâni cehenneme küfredenlerin toplanmalarının sebebi bu ayırımın gerçekleşmesi içindir. (S. HAVVÂ, 6/22)

'Sonra da yenilgiye uğrayacaklardır.' Nihâyet (kâfirler) bozguna uğrayacaklardır. İşte bu, Kur'ân-ı Kerim'in mûcizelerinden birisidir. Çünkü bu olay gerçekleşmeden önce durumu haber vermiş ve aynen haber verdiği gibi çıkmıştır. (S. HAVVÂ, 6/21)

(38).**'(**Ey Peygamberim**!) O küfre sapanlara söyle (**inkâr ve düşmanlığa**) son verirlerse** (İslâma girerlerse)**, kendilerinin geçmiş** (günah)**ları bağışlanır**.' Âyet-i kerîme, kâfirler küfründen vazgeçip İslâm'a girdikleri takdirde geçmişteki küfür ve günahlarının

bağışlanacağına da delildir. Nitekim Ebû Hanîfe, **mürted** Müslüman olduğu takdirde dinden çıkma süresinde terk ettiği ibâdetlerini kaza etmesi gerekmez, şeklindeki görüşüne de bu buyruğu delil göstermiştir. (S. HAVVÂ, 6/23)

Hidâyete erenin **önceki yapıp ettikleri ne olacak?** Allah kendi haklarını bağışlar. Hidâyete eren kulunu, daha önce yaptıklarından sorumlu tutmaz. Kul haklarına gelince, bunların maddi bakımdan telâfisi yoluna gidilir, zararlar ödettirilir, haksız yoldan elde edilen mallar sâhiplerine iâde edilir, tüketilmiş olanlar bedeli ödettirilir. (KUR'AN YOLU, 2/689)

'De ki' emri, peygamberimizin şahsında **bütün müminlere yönelik**tir. Kendilerine söylenmesi ve anlatılması gerekenler kâfirler, emredilmesi istenen şey ise îman ve İslâmdır. Her Müslümanın imkânı nispetinde **İslâmı anlatması dînî görevi**dir. (İ. KARAGÖZ 3/55)

Hadis: 'Bilmez misin ki İslâm kendisinden öncekileri siler, hicret de kendisinden öncekileri siler, hac da kendisinden öncekileri siler.' (Müslim Îman 192'den Ö. ÇELİK, 2/330)

'tekrar dönerlerse, öncekilerin sünneti muhakkak devam etmiş olacaktır.' Eğer seni öldürmeye ve yalanlamaya tekrar dönerlerse, peygamberlerimi yalanlayanları helâk ettiğimiz gibi, onlara da böylece aynı işlemi yaparız. Bu çok şiddetli bir tehdittir, kibir ve inatlarından vaz geçmedikleri takdirde. (M. A. SÂBÛNİ, 1/467)

(39).**'(**Ortalıkta**) hiçbir fitne kalmayıncaya ve dînin tamâmı Allâh'ın (**buyurduğu şekilde**) oluncaya kadar savaşın.'** Kur'ân-ı Kerim **savaşın en önemli bir sebebi** olarak **fitneyi** zikreder. **Fitne;** küfür, şirk, nifak, fısk, zulüm ve bunları doğuran, ayrıca bunların sebep olduğu ortam, kargaşa, anarşi ve kaos demektir. Cenâb-ı Hak ise sürekli genel barışı, adâleti, emniyeti, îmânı ve kendine teslimiyeti ister. Bu sebeple **fitne kalmayıp din bütünüyle Allâh'ın oluncaya kadar savaşmak,** Müslümanların en mukaddes ve hayâti **görevleri**dir. Bu görev kıyâmete kadar sürecektir. (..) Bu savaşın hedefi, Hak dini gâlip kılmak; **hâkimiyetin sâdece Allâh'ın olmasını sağlamak;** Allâh'ın kullarını başkalarının mahkûmu yapan bâtıl dinleri yıkmak ve insanların fitne ve eziyetle **Allah'tan başkasına boyun eğmeye zorlanmasına mâni olmaktır.** Bu hususta Müslümanların sâhibi, yardımcı ve destekçisi şüphesiz ki Allah Teâlâ'dır. (Bakara 2/193; Ö. ÇELİK, 2/331)

Yâni müminler üzerindeki her türlü bâtıl inanç ve hayat düzeninin son bulması, ya da bâtıl inanç sâhiplerinin İslâm'a boyun eğmesi ile onlar arasında İslâm dini kalıncaya kadar, en yüce söz onun sözü oluncaya kadar, **kâfirlerle savaşın. (..)** İslâm'da **savaş**ın nihâi **hedefi**, Allâh'ın adının en yüksek olacağı ve egemenliğin Müslümanların elinde bulunacağı konuma ulaşmaktır. Bundan maksat, İslâm'ın uygulama emirlerini ve uygulama hürriyeti ile ilgili engel ve otoritenin kalmamasını sağlamaktır. (S. HAVVÂ, 6/24, 30)

Yüce Allah bu âyette, müminlerin kendilerine **savaş açan** müşriklerle Mekke, Medîne ve civârında **şirk ortadan kalkıncaya** ve İslâm hâkim oluncaya kadar **savaşmalarını emretmekte**dir. Bu ilâhi emir yerine gelmiş, Hicaz bölgesi şirkten temizlenmiş ve bölgeye Allâh'ın dîni İslâm hâkim olmuştur. Peygamberimiz (s)'in 'Ben Allah'tan başka ilâh yoktur deyinceye kadar **müşriklerle savaşmakla emredildim'** (Müslim) sözünün anlamı budur. (..) Müşriklerle savaş emrinin asıl hedefi, fitne yâni şirk ve küfrün, **baskı** ve şiddetin **kalmaması**dır. Âyeti, dünyâda bütün insanlar Müslüman oluncaya ve ve yeryüzünde İslâm hâkim oluncaya kadar savaşılması gerekir diye anlamak, Kur'an esaslarıyla uygun olmaz. Çünkü **insanları savaşarak Müslüman yapmak mümkün değil**dir. Bu husus Kur'an'da açıkça ifâde edilmektedir. (18/29, 49/14; İ. KARAGÖZ 3/57)

Kur'ân'a bütün olarak baktığımız zaman, İslâm'da savaşın değil, **barışın esas olduğu**nu, saldırı olmadıkça savaşılmaması, **Müslümanlara saldırı** ve savaş açıldığı zamansavaşılması ve **savaştan kaçınılmaması** (8/15-16) ve karşı taraf savaşı bırakırsa savaşın bırakılması gerektiğini anlarız. (..) İslâmda savaş değil, barış esastır. Saldırı olmadıkça savaşılmaz, Savaş açıldığı ve saldırı olduğu, fitne ve terör olduğu zaman **savaşmak farz** olur. (İ. KARAGÖZ 3/57)

8/41 GANÎMET

41. (Ey müminler!) **Bilesiniz ki (**savaşta**) ganîmet olarak aldığınız herhangi bir şeyin beşte biri, mutlaka Allâh'ın (**nâmına**), Rasûl'ün, onun yakınların(**ın**), yetimlerin, yoksulların ve (**fakir kalmış**) yolcunun hakkıdır. Eğer Allâh'a ve hakkın bâtıldan ayrıldığı o gün, iki topluluğun (**Bedir'de**) karşılaştığı gün kulumuz (**Muhammed'**)e indirdiğimiz (**âyetler**)e inanmışsanız (**böyle taksim edin**). Allah herşeye hakkıyla kâdirdir.**

41-41. 'Bilin ki, ganîmet olarak aldığınız şeylerin beşte biri Allâh'a, Rasûlüne, yakınlarına, yetimlere, yoksullara ve yolculara âittir.' Elde edilen tüm **ganîmetler** beşe bölünür: Beşte biri Allah hakkıdır. Bu da ayrıca (kendi içinde) beşe bölünerek, **(a)** Peygamber, **(b)** Hz. Peygamberle hısımlığı bulunanlar, **(c)** Yetimler, **(d)** Yoksullar, **(e)** Yolda kalmışlar arasında paylaştırılır. (..) Geriye kalan **beşte dördü** de **bizzat savaşa katılanlara** paylaştırılır. Savaşa yaya olarak katılanlara bir pay, binitiyle katılanlara iki pay verilir. Komutan da normal savaşçı gibi tek kişi sayılır. (..) Bizzat **savaşa katılmadığı hâlde**, yardım için bekletilen güçlere, savaşa yardım eden kadınlara, çocuklara, zimmilere, gazilerin paylarından daha az miktar **ganimet verilir**. (H. DÖNDÜREN, 1/328)

Ganîmet, (..) din dilinde savaşta gayrimüslimlerden elde edilen her türlü mal, ürün ve esirler anlamındadır. Savaşta kâfirlerden alınan savaş esirleri, arâzi ve menkul mallar ganimettir. Ganîmet, ümmet-i Muhammed'e **helâl** kılınmıştır. (Müslim, İ. KARAGÖZ 3/59)

Savaş, ganîmet için yapılmaz. Allâh'ın adını yüceltmek, küfrün üstünlüğüne son vermek, İslâm'ın adâletini götürmek için yapılır. (H. DÖNDÜREN, 1/328)

8/42-44 BEDİR'DE İKİ ORDU KARŞI KARŞIYA

42. (Ey müminler!) **O vakit (**Bedir'de**) siz vâdinin (**Medîne'ye**) en yakın yamacında, onlar, vâdinin uzak yamacında (**Mekke tarafında**) idiler. (**Mekkeliler'e âit**) kervan kâfilesi de sizden daha aşağıda idi. Eğer (**savaş için onlarla bir yerde buluşmaya**) sözleşmiş olsaydınız, mutlaka belirlenen yer hakkında anlaşmazlığa düşerdiniz. Fakat Allah, yapıl(**ması takdir edil**)miş bir emri yerine getirmek için (**sizi böyle belirli yer ve vakitte toplamış**)tır ki; (**burada**) helâk olan kimse, açık bir delil (**ve mûcizeyi gördük**)ten sonra helâk olsun, yaşayan da açık bir delil (**ve mûcize ile İslâm'ın üstünlüğünü gözüyle gördük**)ten sonra yaşasın. Şüphesiz ki Allah (**herşeyi**) hakkıyla işitendir, bilendir.**

43. (Ey Peygamberim!) **Hani Allah, uykunda onları sana (**sayıca**) az gösteriyordu. Eğer onları sana çok gösterseydi, korkup gevşerdiniz ve (**bu iş hakkında elbette**) ihtilâfa düşerdiniz. Fakat Allah (**sizi bundan**) kurtardı. Çünkü O, gönüllerde olanı hakkıyla bilendir.**

44. (Ey müminler!) **O vakit düşmanla karşılaştığınız sırada Allah, olması mukadder olan işi (**onların mağlubiyetini**) gerçekleştirmek için, gözlerinizde onları size az gösteriyor, sizi de onların gözlerinde azaltıyordu. (**Bilin ki**) bütün işler, ancak Allâh'a döndürülecektir (**son karar O'na âittir**).**

42-44. (42).**'İki birlik karşılaştığı sırada siz vâdinin (**Medine'ye**) daha yakın yamacında idiniz, onlar ise daha uzak olan yamaçta idiler'** Bedir günü Mekke'lilerin daha önce gelip yerleştikleri yer hareket için daha uygun, kumsuz ve sağlam zeminli idi. **Müslümanların** mecbûren mevzilendikleri yer **kumlu** idi, hareket kâbiliyetini zorlaştırıyordu. Allah Teâlâ yağmur yağdırdı. Bunun sonucunda kum pekişti, ihtiyaç duyulan su çoğaldı. Bu **yağmur karşı tarafın** mevzilerinde **çamur** yaptı. Bu durum, Allâh'ın olağan üstü yardımları idi. (KUR'AN YOLU, 2/693)

(43).**'Hani Allah uykunda'** rüyanda **'onları sana az gösteriyordu'** Çünkü şânı yüce Allah Rasûlüne rüyâsında kendilerini az göstermiş, o da ashâbına bunu böylece bildirmişti. Bu ise onların düşmanlarına karşı cesâretlerini daha da artırmıştı. **'Eğer sana onları çok göstermiş olsaydı, elbette çekinecek'** korkacak, üzerlerine gitmekten çekinecektiniz **'ve iş hakkında çekişecektiniz.'** Savaş konusunda birbirinizle anlaşmazlık ortaya çıkacak, sebat göstermeklekaçmak arasında tereddüt geçirecektiniz. **'Fakat Allah kurtardı.'** Yâni Allah dağılmaktan, anlaşmazlıktan, görüş ayrılığından kurtarmak suretiyle size ihsanda bulundu, korudu. (S. HAVVÂ, 6/26)

(44).**'Sizi de onların gözünde azaltıyordu.'** Nitekim Ebu Cehil o sırada, Muhammet ve ashâbı **'bir deve yiyimi'** yâni **'bir lokmacık'** demişti. Bu henüz savaş başlamadan, cüretlerini artırmak, kıtâle / vuruşmaya çattırmak içindi. Savaş başladıktan sonra, gözlerinde müminleri birden bire büyütmüş, çoğaltıvermişti. Âl-i İmran sûresinde de geçtiği üzere, **'Göz görüşüyle kendilerinin iki katı kadar görünüyorlardı'.** , yâni 313 kişi olan Müslümanları 2 000 kişi gibi görüyorlardı. Kalplerine korku giriyor, ödleri kopuyordu. (ELMALILI, 4/235, 236)

Böylece Bedir'de iki taraf çözülmeyip birbirini gözlerine kestirmişti. Fakat savaş başlayınca artık **îmanlılar**, îmansızların gözünde **iki misli fazla** gözükmüştü ki netice gâlibiyetle sonuçlandı. (H. T. FEYİZLİ, 1/181)

8/45-49 SAVAŞTA BAŞARININ SEBEPLERİ

45. Ey îman edenler! (Sizinle savaşacak**) bir toplumla karşılaştığınız zaman sebat edin, Allâh'ı çok zikredin ki umduğunuza kavuşur / kurtuluşa erersiniz.**

46. (Ey îman edenler**!) Allâh'a ve Rasûlü'ne itaat edin, birbirinizle çekişmeyin, yoksa korkaklaşırsınız da rüzgârınız kesilir (**kuvvet ve devletiniz elden gider**). Bunun için sabırlı olun. Çünkü Allah sabredenlerle berâberdir.**

47. (Ey müminler!) **Yurtlarından çalım satarak, insanlara gösteriş yaparak çıkanlar ve (**insanları çeşitli usullerle**) Allah yolundan alıkoyan** (Mekke müşrik)**leri gibi olmayın. Allah, onların bütün yaptıklarını çepeçevre kuşatan (**kötü niyetlerini başlarına geçiren**)dir.**

48. (Ey müminler!) **O zaman (**Bedir'de**) şeytan onlara yaptıklarını süsle(**yip güzel göster**)miş ve (**müşriklere**): "Bugün insanlardan sizi yenecek kimse yok, ben de kesinlikle sizin yanınızdayım." demişti. (**Fakat**) iki topluluk birbirini görecek hâle gelip karşılaşınca (**şeytan**), gerisin geriye dönüp: "Artık ben, kesinlikle sizden uzağım, üstelik ben sizin görmediğiniz (**melekler**)i görüyorum ve ben Allah'tan korkuyorum, çünkü Allah cezâsı çok şiddetli olandır." dedi.**

49. Yine o zaman münâfıklar ve kalplerinde (inkâr ve şüpheden**) bir hastalık bulunanlar, (**sizin azlığınıza bakarak**): "Bunları, dinleri aldattı (**yenilirler**)." diyorlardı. Hâlbuki kim Allâh'a güvenip dayanırsa, şüphesiz Allah mutlak gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.**

45-49. (45).'(Sizinle savaşacak) **bir toplumla karşılaştığınız zaman sebat edin, Allâh'ı çok zikredin ki…'** Saldırı, baskı, zulüm ve benzeri herhangi bir sebeple savaş ilân edildiği zaman, **hastalık** ve **engellilik** gibi (48/17) geçerli bir mâzeret olmadığı sürece toplumu yönetenler tarafından savaşa çağırılanların bu **savaşa katılmaları farz,** savaştan **kaçmak** ise **büyük günah**tır. Savaşılacak olan düşman ordusunun çokluğu vr zorluğu savaşa katılmaya engel değildir. (..) **Günümüzde savaşlar,** daha çok savaş araç – gereçleri ve savaş taktikleri ile yapılmakta ve kazanılmaktadır. Onun için yüce Allah, **savaş araç – gereçlerini hazırlamaları**nı istemektedir. (8/60). İyi eğitilmiş ve yetiştirilmiş bir ordu, sayıca kendisinden daha çok ve üstün orduları yenebilir. Târihte bunun pekçok örneği vardır. (İ. KARAGÖZ 3/66)

Bu âyetler ve 60'ncı âyette **başarının altın kuralları** şöyle sayılmıştır: **(a)** Harekette sebat ve istikrar, **(b)** Allâh'ı devamlı anmak ve aslâ unutmamak, **(c)** Allah ve Rasûlü'ne itaat, **(d)** Birlik ve berâberliği korumak, **(e)** Düşmana karşı caydırıcı güç edinmek, **(f)** Başarının gerektirdiği kadar hazırlık ve sabırlı olmak. (KUR'AN YOLU, 2/697)

(46).**'Allâh'a ve O'nun Rasûlü'ne itaat ediniz, aranızda çekişip birbirinize düşmeyiniz, aksi hâlde gücünüz elden gider. Eğer sabrederseniz (**bilin ki**) Allah sabredenlerle berâberdir.'** (..) Rîh, aslında rüzgârın ismi olsa da daha çok gücü, kudreti, devlet, heybet ve saltanatı temsil etmektedir. Bilindiği gibi **zafer** de zâten tüm bu unsurların bir sonucudur. Demek ki zafer ancak, güç, kudret ve heybet sâhibinin elde edeceği bir neticedir. Buna göre **savaşlarda zafere ulaşmak için** Allah Teâlâ'nın yeryüzü için koymuş olduğu ilâhi kânunlara göre hareket etmek gerekmektedir. O da **çalışma** ve **maddi güc**ün yanında, **ulü'l emre itaat** edip **ihtilâflar**dan ve maddi gücü zaafa uğratacak olumsuzluklardan **uzak durarak, Allâh'a sığınmak** demektir. Aksi hâlde, husûsen savaşlarda ve daha genel anlamda hayâtın tüm alanlarında zafere ulaşmak mümkün değildir. (M. DEMİRCİ, 1/551)

(47).**'Yurtlarından çalım satarak, insanlara gösteriş yaparak çıkan** (müşrik)**ler ve Allah yolundan alıkoyanlar gibi olmayın.'** Bedir günü müşriklerden böbürlenerek ve insanlara karşı riyakârlık yaparak gelen **müşriklerin durumuna benzemeyin,** demektir. Savaş için çıkışlarının, şu böbürlenen ve amelleriyle riyâkârlık gösterenler gibi olmaları Müslümanlara **yasaklanmakta**dır. Bu durum ise onların savaşa çıkışlarında takvâ sâhibi ve Allah'tan

haşyetleri sebebiyle üzüntülü ve kederli, **amellerini Allah için hâlis kılar** hâlde çıkmalarını gerektirmektedir. (S. HAVVÂ, 6/56)

Riyâ yâni **gösteriş yapmak:** İbâdetlerde gösteriş **'gizli şirk'** davranışlarda gösteriş **ahlâksızlık** ve **büyük günah**tır. İnsanları Allah yolundanyâni İslam dîninden alıkoymak, insanların İslâm'ı öğrenmelerine, Müslüman olmalarına **ibâdet etmelerine engel olmak** ve dîne karşı çıkmak **inkâr**dır. Yüce Allah '(Ey müminler!) **Şımarıp böbürlenmek, insanlara gösteriş yapmak ve** (insanları) **Allah yolu** (İslâm)**dan alıkoymak için yurtlarından çıkan** (Mekke müşrikleri) **gibi olmayın'** cümlesi ile bu davranışları müminlere yasaklamaktadır. (İ. KARAGÖZ 3/69)

(48).**'Ne zaman ki iki topluluk birbirleriyle karşılaşıp birbirini yakından gördüler,'** yâni harbe tutuşup göz göze, göğüs göğüse geldiler ve çarpışmaya başladılar; meleklerin, ilâhi ve rûhâni kuvvetlerin müminlerin safında ve imdâdında olduğu gerçeğinin tecellisini görünce şeytan, **'gerisin geri kaçtı gitti ve 'ben sizden beriyim, uzağım' dedi.'** Sizinle hiçbir ilişkim yoktur, başınıza geleceğe karışmam. **'kesinlikle ben sizin göremeyeceğiniz şeyler görüyorum, gerçekten de ben Allah'tan korkarım.' '**Şurası muhakkak ki, ben hakkın karşısında duramam, işin sonu korkunç görünüyor, hâliniz pek yaman olacağa benziyor, karışmam.' İşte böyle diyerek o **şeytan,** o gurur ve hayâl, işin **tam can alıcı noktasında** onlardan uzaklaşıp gidiverdi**. (**ELMALILI, 4/240)

Hadis: '**Şeytan**, Arefe günü kendisini küçük, aşağılanmış, kovulmuş ve öfkeli gördüğü kadar hiçbir gün görmüş değildir. Bunun sebebi, ilâhi rahmetin sağanak sağanak inişini, Allâh'ın da kulların büyük günahlarını bağışladığını görmesidir. Bundan tek istisnâ Bedir günü gördükleridir.' 'Ey Allâh'ın Rasûlü **Bedir günü ne gördü** ki' diye sorulunca da 'O, Cebrâil'i, melekleri savaş için düzene koyarken gördü' buyurmuştur. (Muvatta' Hac 245'den, Ö. ÇELİK, 2/339, 340).

(49**).'O zaman münâfıklarla kalplerinde hastalık bulunanlar, (**sizin için**) 'Bunları dinleri aldatmış' diyorlardı.'** Kalpleri çürük olanlar, inkârları zayıflamış olmakla berâber, îman da edememiş bulunan, ikilemde kalmış kimselerdir. (KUR'AN YOLU, 2/699)

8/50-54 BİR MİLLET KENDİSİNİ DEĞİŞTİRMEDİKÇE

50. (Ey Peygamberim!**) Melekler, küfre sapanların yüzlerine ve sırtlarına vurarak: "Tadın (**cehennemde**) yakıcı azâbı!" (**diyerek**) canlarını alırken (**onları**) bir görseydin!**

51. (Ey kâfirler!) **İşte bu (**azap**,** dünyâda işleyip**) kendi kendinize hazırladığınız (**günahlar**) yüzündendir. Yoksa Allah aslâ kullara zulmedici değildir.**

52. (Bu müşriklerin / münâfıkların durumu da**) tıpkı Firavun hânedânının ve onlardan öncekilerin durumu gibidir. (**Onlar**,) Allâh'ın âyetlerini hiçe sayıp (**kendi otorite ve emirlerini hâkim kılıp**) küfre sapmışlardı. Allah da günahları sebebiyle onları tutup alıvermişti. Çünkü Allah sonsuz kuvvet sahibidir, cezâsı çok şiddetlidir.**

53. Bu (cezâ**)nın sebebi şudur: Bir topluluk, kendilerinde bulunan (**güzel ahlâk**)ı değiştirmedikçe Allah onlara verdiği bir nîmeti / güzel bir durumu değiştirmez. Allah, şüphesiz hakkıyla işitendir, bilendir.**

54. (Bunların durumu da**) tıpkı Firavun âilesinin / adamlarının ve onlardan öncekilerin durumu gibidir. Onlar Rablerinin âyetlerini yalan saydılar; biz de onları günahları sebebiyle imhâ ettik, Firavun (**ve**) yandaşlarını suda boğduk. Zâten hepsi de zâlimdiler.**

50-54. (50).**'Bir görseydin sen hani melekler küfredenlerin canlarını alırken'** Ruhlarını kabzederken **'yüzlerine ve arkalarına vuruyorlardı.'** İleri doğru atıldıklaında melekler onların **yüzlerine**, geri dönüp kaçarken de **sırtlarına** vuruyorlardı ve **'tadın yakıcı azâbı'** yâni melekler onlara 'ateş azâbının başlangıcını, ön aşamasını tadınız. Veya onlara şimdiden haber vermek suretiyle 'âhiretteki azâbı tadınız' derler, demektir. Burada **'bir görseydin'** in anlamı 'sen bunu bir görmüş olsaydın, **dehşet verici bir durum**la karşılaşmış olurdun' şeklindedir. (S. HAVVÂ, 6/57)

' ve şüphesiz ki Allah, kullarına aslâ zulmedici değildir.' Yâni, bu azâbınızın iki sebebi vardır: Birisi kâfir olup, günahlar işlemeniz. İkinci sebebi ise, Allâh'ın **âdil** olmasıdır. Çünkü kâfirlere azap etmek, adâletin kapsamı içerisindedir. (S. HAVVÂ, 6/57)

Hadis: Rasûlullah (s) şöyle buyurmuştur: 'Yüce Allah şöyle buyurur: Kullarım, ben **zulmü** kendime haram kıldım. Sizin aranızda da onu haram kıldım. Sakın birbirinize zulmetmeyiniz.' (Müslim'den S. HAVVÂ, 6/65)

(52).**'Allâh'ın âyetlerini hiçe sayıp (**kendi otorite ve emirlerini hâkim kılıp) **küfre sapmışlardı. Allah da günahları sebebiyle onları tutup, alıvermişti.'** Müşriklerin, serbest irâdeleriyle yaptıkları yüzünden cezâlandırılmaları yeni ve onlara özgü bir olay değildir. Firavun hanedânı ve ondan önce gelip geçenler (**Nuh**, **Âd**, **Semûd** kavimleri) aynı şekilde davrandıkları için cezâlarını görmüşlerdir. (KUR'AN YOLU, 2/699)

(53).**'Bu (**cezâ**)nın sebebi şudur: Bir topluluk, kendilerinde bulunan (**güzel ahlâk**)ı değiştirmedikçe Allah onlara verdiği bir nîmeti / güzel bir durumu değiştirmez. '** Allah kullarına sayısız nimetler vermiştir. Bu nîmetleri vermesinin sebep ve hikmetleri vardır. Allah, verdiği bir nîmeti, kulda bir değişiklik meydana gelmeden geri almaz, zıddı ile değiştirmez. **Önce insanlar**, **Allâh'ın hoşnut olmayacağı şekilde değişirler**, nimetin **şükrünü yerine getirmezler**, **şımarırlar**. İşte böyle bozulan insanların elinden nimet alınır. Yerine, felâket, mahrûmiyet, sıkıntı verilir. (KUR'AN YOLU, 2/700)

Allah kânûnuna göre fert ve toplum hayâtında iyi veya kötü yönde değişim, insan irâdesi, eylem ve davranışları ile gerçekleşir. İsteye insan, imkân veren ve yaratan Allah'tır. Allah, **insan istemeden onu kötü yönde değiştirmez.** (İ. KARAGÖZ 3/75)

(54).**'Rablerinin âyetlerini yalanlamışlardı da biz de günahlarından dolayı onları helâk etmiş ve Firavun hânedânını suda boğmuştuk. Hepsi de zâlimdiler.'** Bunların hepsinin ortak bir özelliği vardı: Hepsi zâlim idiler; îman yerine küfrü, kulluk yerine isyânı, şükür yerine nankörlüğü koymuş, böylece kendi helâklerini hazırlamış, sonuç olarak kendilerine zulnetmiş kimseler idiler. (Ö. ÇELİK, 2/342)

Yâni ister Firavun hânedânı isterse de onlardan öncekiler ve Bedir günü müminlerin eliyle azâba uğratmış olduğu Mekke müşrikleri zâlimdiler. (S. HAVVÂ, 6/58)

8/55-61 SAVAŞ VE BARIŞ

55, 56, 57. (Ey Peygamberim!) **Allah katında, hareket eden canlı mahlûkâtın en kötüsü, şüphesiz küfre sapanlardır. Artık onlar îman etmezler. (**Rasûlüm**!) Onlar, (**Benî Kurayza yahûdileri**) kendileriyle antlaşma yaptığın, sonra da hiç çekinmeyerek, her defâsında o antlaşmalarını bozmuş kimselerdir. (**Onun için**) savaşta onları yakalarsan, onlar(**a vereceğin ağır cezâ**) ile arkalarındaki kimselere de gözdağı vermiş ol. Ola ki onlar ibret alır(**lar da ahitlerini bozmaz**)lar. [**krş**. 9/5]**

58. (Ey Peygamberim!) **Eğer (**antlaşma yaptığın bir topluluğun**) hâinlik yapmasından (**şüphelenip**) korkarsan, sen de doğrudan (**ve açıkça**) antlaşmayı bozup kendilerine atıver. Çünkü Allah hâinleri sevmez.**

59. Ey Peygamberim!) **Küfre sapanlar (**azâbımızdan kurtulup**) geçtiklerini aslâ zannetmesinler. Çünkü onlar, (**sizi**) âciz bırakamazlar.**

60. Barışı bozanlara karşı gücünüz yettiği kadar (her türlü**) kuvvetten ve bağlı (**besili**) atlardan (**savaş araç gereçlerinden**) hazırlayın ki onunla Allâh'ın düşmanı, sizin düşmanınız ve onlardan başka sizin bilmediğiniz, Allâh'ın bildiği diğer (**düşman**) kimseleri korkutasınız. Allah yolunda sarf ettiğiniz herşey(**in karşılığı**) size eksiksiz ödenir, aslâ haksızlığa uğratılmazsınız. [**bk**. 2/261]**

61. (Ey Peygamberim!) **Eğer onlar barışa meylederlerse, sen de meylet ve Allâh'a güvenip dayan. Çünkü O, (**her şeyi**) hakkıyla işitendir, bilendir.**

55-61. (55).**'.. sonra onlar, her defâsında her sözleşme ve muahede sonrasında sözlerinde durmayıp bozarlar.'** Kureyza Yahûdileri, Hz. Peygamberle anlaşma yapmalarına rağmen **Bedir'**de düşmana silâh desteği sağlamış ve sonra da 'unuttuk' dediler. Yeniden **antlaşma yapıldı**, yine **bozup Hendek** savaşında müşriklerle birleştiler. Sonunda Ka'b b. Eşref Mekke'ye giderek, müslümanlar aleyhinde Mekke'liler ile anlaşma yaptı. (H. DÖNDÜREN, 1/329, ELMALILI, 4/246)

'Bunun için onları savaşta ele geçirirsen onları darmadağın et ki, arkalarında olanlar ibret alsınlar.' Başkalarına da ibret oluşturacak şekilde onlara helâk edici bir darbe indir. **'ibret alsınlar'**: Geride kalanlar ibret alsınlar. İşte bu Allâh'ın, **antlaşmaları bozanlara** karşı **takınılmasını farz** kıldığı **tavırdır**. Müslümanların böyle bir tavır takınabilmeleri ise, ancak savaş için ileri derecede silâh ile plan ile araç ve eğitim ile hazır olmaları hâlinde mümkün olur. (S. HAVVÂ, 6/59)

(58).**'Bir de şu var ki, bir kavmin hıyânet edeceğinden korkarsan / endişe edersen...'** Yâni kendisiyle antlaşma yaptığın bir kavmin o antlaşmayı bozacağını hisseder, ortada olup bitenlerden ve su yüzüne çıkan belirtilerden bunu kesinlikle anlarsan ve böyle bir hıyânete uğratılacağından korkarsan **'doğru ve düz bir yoldan açıkça onlara sen de kaldırıp atıver.'** Yâni ahitlerini dosdoğru bir şekilde ve açıkça yüzlerine fırlatıp atıver. (ELMALILI, 4/246)

'..endişe edersen' şeklinde çevirdiğimiz fiilin kökü olan **havf,** korkmak demektir ve burada korkudan maksat, zayıf ihtimâle, delilsiz zanna, kuruntuya bağlı korku değil, gerçek haber ve

istihbârâta dayanan korkudur, **gerçekleşme ihtimâli** çok **güçlü olan tehlike**dir. Böyle bir durumda düşmanın sözleşmeyi bozarak saldırmalarını beklemek zararlı olabileceği için **Müslümanların önce davranarak antlaşmayı bozmalarına izin verilmiş;** ancak bu da bir şarta bağlanmıştır. Mealde **'açıkça'** diye tercüme edilen 'adâlete riâyet ederek, belli bir **süre vererek'** şeklinde de anlaşılmıştır. (KUR'AN YOLU, 2/702)

'Şüphesiz ki Allah hâinleri sevmez.' Ahidlerini bozanları sevmez. Böyle bir tavır almak da aynı şekilde Müslümanların savaş için hazırlıklı olmalarını ve düşmanlarını çok iyi ve güçlü bir şekilde gözetlemelerini gerektirmektedir. (S. HAVVÂ, 6/60)

Allah **hâinleri sevmez.** Allâh'ın birşeyi sevmemesi o şeyin **haram ve büyük günah** olduğunu ifâde eder. Dolayısıyla hâinlik etmek, ahlâki bir kusur, ayıp bir davranış, büyük günah ve **münâfıklığın alâmetlerinden** biridir. (Müslim) (..) Verdiği sözü tutmayan, yaptığı sözleşmeye uymayan, maddi ve mânevi emânetlere riâyet etmeyen kimse, hâinlik etmiş olur. Müslüman hâin olamaz. **Hâinlik eden** insanın dindarlığı yoktur. **Hadis:** 'Emânete riâyeti olmayanın îmânı kemâle ermemiştir. **Verdiği sözünü tutmayan**ın da dîni, dindarlığı yoktur.' (Ahmed, İ. KARAGÖZ 3/78, 79)

(59).**'Küfredenler aslâ öne geçtiklerini sanmasınlar. Çünkü onlar âciz bırakamazlar.'** Ne Allâh'ı, ne seni arkalarından koşup yetişecek olan hak ve adâlet ehlini âciz bırakamazlar, yıldıramazlar. (..) Hâinler ne yaparlarsa yapsınlar **hıyânetlerinin cezâsı** mutlaka **kendilerini bulur** ve bulmalıdır. Bundan dolayı bütün olacakları hesâba katarak ve göz önünde bulundurarak öyle **antlaşmayı boz.** (ELMALILI, 4/247)

(60).**'Siz de onlara** (bütün kâfirlere) **karşı gücünüzün yettiği kadar kuvvet hazırlayın.'** Şânı Yüce Allah, (kâfirlerle) savaşmak maksadıyla güç, imkân ve güç nisbetinde onlarla savaşmak için **savaş aletleri hazırlamayı** emretmiştir. Âyette geçen **kuvvet** kelimesinin kapsamı oldukça geniştir. Rasûlullah (s), 'Haberiniz olsun ki, kuvvet atmaktır', buyurmuştur. Dolayısı ile bunun kapsamına atış yapılan her türlü top, atom bombası ve daha başka şeyler de girmektedir. (..) **'ve bağlanıp beslenen atlar hazırlayın.'** Yâni savaş maksadıyla sırtlarına binilen at türünden binekleriniz olsun. Bunun kapsamına böylece **savaş gemileri**, **uçaklar**, **tanklar** ve **başka** türlü **silâhlar** da girmiş oluyor. (S. HAVVÂ, 6/60)

Hadis: Ukbe b. Âmir (r) anlatuyor: Hz. Peygamber (s)'in minberden şöyle buyurduğunu işittim: 'Onlara karşı gücünüzün yettiği kadar **kuvvet hazırlayın.** İyi biliniz ve gözünüzü açınız ki, **kuvvet atmaktır,** uyanık olunuz ki, kuvvet atmaktır, muhakkak ki kuvvet atmaktır.' (Müslim) Peygamberimiz (s), bu sözü ile **'kuvvet'** kelimesini **'atmak'** olarak açıklamıştır ki, bu kelime, cinsi ve şekli ne kadar değişirse değişsin**, her türlü savaş malzemesini** ifâde eder. (Müslim İmâre 167; İ. KARAGÖZ 3/81)

(..) Vatanı, milli ve mânevi değerleri, birlik ve berâberliği korumak için karada ve denizde, yerde ve gökte kullanılması gereken ne kadar **silâh ve savunma âleti** varsa onların hepsini hazırlamak, onları üretecek bilgi ve **teknoloji**ye sâhip olmak, gerekli **eğitim** ve **öğretimi** yapmak, (bununla ilgili) bütün ilimleri elde etmek, teknolojileri öğrenmek, bunlar için **gereken müesseseleri kurmak,** fabrikaları yapmak ve **teknik elemanları yetiştirmek,** Müslümanların üzerine **farz**dır. Bunların hepsi **'kuvvet'** kavramına dâhildir. (İ. KARAGÖZ 3/83)

(61).**‘Eğer onlar barışa meylederlerse, sen de meylet ve Allâh’a güvenip dayan.’** Ve onlar (çekingenlikten dolayı) barışa meyil gösterirlerse **sen de barışa meylet.** Zîrâ asıl maksat, savaş değil, barış ve selâmettir. (ELMALILI, 4/248)

Bu âyetin Tevbe sûresindeki savaş âyeti ile **nesih** edildiği söylenmiştir. İbn-i Kesir’e göre, Tevbe sûresindeki âyette, mümkün olduğu takdirde **kâfirlerle savaş** emri vardır. Ancak düşman oldukça kalabalık ise, bu âyet-i kerimenin de delâlet ettiği gibi, **ateşkes anlaşması yapmak caizdir**. Nitekim Hudeybiye günü peygamber (s.a.) de böyle yapmıştır. (S. HAVVÂ, 6/66)

47/35’nci âyette**, ‘Bu sebeple gevşeklik göstermeyin, sizler üstün iken, barışa dâvet etmeyin’** buyruğunda güçlü olunması hâlinin kastedildiği kabul edilmektedir. Yâni Müslümanlar zayıf oldukları takdirde barış isteyebilirler. (Müslümanlar) üstün gelme gücüne sâhip olmaları hâlinde, düşmanın önünde, İslâm (Müslüman olma), cizye veya savaştan birini kabul etmekten başka tercih edilecek yol yoktur. (S. HAVVÂ, 6/67)

Müşriklerin yakalandıkları yerde öldürülmelerini (9/5) veya Ehl-i kitâba karşı onlar İslâm’ı kabul edinceye ya da İslâm devletine boyun eğerek **cizye** ve haraç vermeye râzı oluncaya kadar savaşılmasını (9/29) isteyen âyetlerle, kezâ **‘siz üstün durumda iken düşmanı barışa çağırarak gevşeklik göstermeyin’** (47/35) meâlindeki âyetle **nesih** edilmiştir. Bu düşünceye karşıt olarak (İbn-i Arabi, Cessas): Nerde bulunurlarsa öldürülecek olan **müşrikler**, Arabistan kıtasındaki müşrikler olup, Müslümanların kökünü kazımaya azmetmiş müşriklerdir. (..) **Savaş ve barış Müslümanların güçlerine**, **menfaatlerine** ve **dinin amaçlarına bağlıdır**. Buna göre, **savaşmak**, **barışmak**, **antlaşma yapmak câizdir**. Âyetler bir birini neshetmemiş, duruma göre nasıl hareket edileceğini göstermiştir. (KUR’AN YOLU, 2/704)

8/62-64. SANA ALLAH VE MÜMİNLER YETER

62. (Ey Peygamberim!) **Eğer onlar sana hîle yapmak sûretiyle aldatmak isterlerse, (**bil ki**) şüphesiz Allah sana kâfîdir. Seni hem yardımıyla hem de mü’minlerle destekleyen O’dur.**

63. Ve onların kalplerini birbirine ısındıran da (O’dur**).** (Ey Peygamberim!) **Eğer yeryüzünde bulunan herşeyi harcasaydın, yine onların kalplerini birbirine ısındıramazdın. Fakat Allah, onların aralarını (**İslâm sâyesinde sevgiyle**) kaynaştırdı. Çünkü O, mutlak gâlip, hüküm ve hikmet sâhibidir.**

64. Ey Peygamber! Sana da, sana uyan mü’minlere de Allah yeter.

62-64. (62).**‘Ama eğer’** asıl maksatları savaş olduğu hâlde, barış yanlısı gözükerek **‘sana hîle yapmaya kalkışırlarsa’** korkma, onlara karşı **‘Allah sana yeter.’** (M. KISA, 1/200) Gözeticin, yardımcın ve koruyucun olarak Allah sana yeter. O sana kâfi gelir. (ELMALILI, 4/248)

’Yeryüzünde bulunan herşeyi harcarsan yine de onların kalplerini birleştiremezdin.’ Onların düşmanlıkları öyle bir noktaya varmıştı ki, herhangi bir kimse onların aralarını düzeltmek için yeryüzünde bulunan bütün malları harcayacak dahi olsaydı, buna **güç yetiremezdi.** (S. HAVVÂ, 6/61)

‘Fakat Allah birleştirdi onların arasını.’ Medîne’li Evs ve Hazreç kabileleri arasında, sonu gelmeyen savaşlar olmuştu. Bu iki kabîle, İslâm’a girince, Yüce Allah gönüllerini birbirine ısındırdı. Eski kin, düşmanlık ve intikam duyguları ortadan kalktı. Sonunda **ensar** oldular, **muhacirlerle kardeş** oldular. (H. DÖNDÜREN, /329)

Câhiliye devrinde **Evs** ve **Hazrec** kabileleri arasında müthiş **kin** ve **düşmanlık vardı**. Bu, 120 yıl devam etti ve kanlı savaşlar oldu. Fakat yüce Allah, onları İslâm ile şereflendirince aralarındaki intikam duyguları kalktı, **sevgiye dönüştü**, kucaklaştılar ve tek vücut hâline geldiler. İşte âyet-i kerîme, İslâm’dan başka hiçbir güç ve sistemin insanları birbirine sevdirip tek vücut haline getiremeyeceğini beyan etmektedir. (H. T. FEYİZLİ, 1/184)

(64).**‘Ey peygamber. Allah sana ve sana tâbi olan müminlere yeter.’** Sana ve sana uyan müminlere yardımcı olarak Allah yeter. Şu hâlde başka bir şeyden endişeye kapılmadan **Allâh’a sığınarak** görevinize **bakınız**. (ELMALILI, 4/251)

8/65-66. SAVAŞTA SABIR VE SEBAT

65. Ey Peygamber! Mü’minleri (kâfirlere karşı**) savaşa teşvik et (**hazırla**).** (Ey müminler!) **Eğer sizden sebatlı yirmi kişi olursa, iki yüz (**kâfir**)i yener. Yine içinizden (**sebatlı**) yüz kişi olursa, kâfirlerden bin kişiyi yener. Çünkü onlar (**hakkı**) anlamayan bir topluluktur.**

66. (Ey müminler! Böyle olmakla berâber**) Allah, sizde bir zayıflık olduğunu bildi de şimdi (**bir kişinin on kişiyle savaşma yükünü**) hafifletti. Bundan böyle içinizden sebatlı yüz kişi olursa, iki yüz (**kâfir**)i yener. Eğer sizden sebatlı bin kişi olursa, iki bin (**kâfir**)i Allâh’ın izniyle yener. Allah sabredenlerle berâberdir.**

65-66. (65).**‘Ey peygamber, müminleri savaşa teşvik et.’ ‘Eğer sizden sabreden yirmi kişi bulunursa, ikiyüz kişiyi yenerler.‘** Ebu Bekir ibnü’l Arabi’ye göre, Bedir dâhil hiçbir zaman sahâbe bire on savaşmamıştır. Bu âyet, bir olaya bağlı olmaksızın bir mümine, on düşmana karşı olsa da savaşmasını, savaştan kaçmamasını farz kılmış, sonra da farz olma hükmü kaldırılmıştır. (KUR’AN YOLU, 2/708)

Îman, bir mümini kâfire karşı on kattan daha fazla büyülten ve güçlü kılan bir kuvvettir. Ve bu kuvvet, tek kişi olduğu zaman değil, en az yirmi kişilik bir grup oluşturdukları zaman kendini gösterir ve ortaya çıkar. (ELMALILI, 4/252)

(..) isim ne olursa olsun, **‘hafifletme’** veya **‘nesih’** ikinci âyet birinci âyetin hükmünü değiştirmiştir. Âyet, düşman sayısı iki katından fazla olursasavaşılmaz anlamına gelmez. Müslümanlar duruma göre hareket ederler. **Savaşta üstünlük,** her zaman sayıda, sâdece savaş araç ve gereçlerine değil, iyi bir pallama, gerçeği görme ve Allâh’ın yardımı ile mümkün olur.

Bedir savaşında Müslümanlar, üç katı fazla bir orduya, **Çanakkale savaşı**nda sayısı ve gücü çok daha fazla olan orduları Allâh'ın yardımı ile yenmişlerdir. (İ. KARAGÖZ 3/89)

(66).**'Şimdi Allah, yükünüzü hafifletti ve bildi ki, sizde bir zaaf vardır.' 'O hâlde şâyet, sizden sabırlı yüz kişi olursa, ikiyüz kişiyi yener.'** Yüce Allah, üzerinizdeki farzı hafifletmiş bulunuyor. Bire iki ile karşılaşılması hâlinde kaçmaya izin vermemiştir. (S. HAVVÂ, 6/70)

İbn-i Abbas (r) der ki, **Üç kişiyle karşılaşıp** ta **kaçan**, **harpten kaçmış sayılmaz**. Ancak iki kişi karşısında dayanmayıp kaçan harpten kaçmış sayılır. Böyle birisi büyük günah işlemiştir. (İ. H. BURSEVİ, 7/178)

'Allah sabredenlerle berâberdir.' Allâh'ın berâberliği, mekân ve zaman itibâriyle değildir. 'Allâh'ın sabredenlerle berâber olması', Allâh'ın her zaman mümin kullarını bilmesi, görmesi, hâllerine muttali olması ve onlara **yardım etmesi** anlamındadır. (İ. KARAGÖZ 3/89)

8/67-71 SAVAŞ ESİRLERİ

67. Yeryüzünde (düşman askerlerini) çokça öldürüp hâkimiyeti sağlayıncaya kadar, hiçbir peygambere, esir almak yaraşmaz. (Ey müminler!) **Siz geçici dünyâ malını istiyorsunuz. Hâlbuki Allah, âhireti (**kazanmanızı**) istiyor. Allah mutlak gâlip, hüküm ve hikmet sahibidir.**

68. (Ey müminler!) **Eğer, (**önceden Levh-i Mahfûz'da**) Allah'tan bir yazı geçmemiş (**hüküm verilmemiş**) olsaydı, (**Bedir'deki esirleri bırakmak için fidye**) aldığınızdan dolayı size mutlaka büyük bir azap dokunurdu.**

69. (Ey müminler!) **Artık ganîmet olarak aldığınız şeylerden (**fidye dâhil**) temiz ve helâl olarak yiyin ve Allâh'ın emirlerine uygun yaşayın / günahlardan sakının. Şüphesiz ki Allah, çok bağışlayan, çok merhamet edendir.**

70. Ey Peygamber! Elinizdeki esirlere de ki: "Eğer Allah, kalplerinizde bir hayır (îman ve ihlas**) olduğunu bilirse O, size, sizden alınan (**fidye**)den daha hayırlısını verir ve sizi bağışlar. Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir."**

71. (Ey peygamberim!) **Eğer (**o esirler**) sana hâinlik yapmak isterlerse (**şaşma**). Onlar daha önce (**akıllarınca**) Allâh'a da hâinlik yapmışlardı. O Allah da kendilerine karşı (**Bedir'de sana**) imkân ve kudret vermişti (**de onları senin eline düşürmüştü**). Allah (**herşeyi**) hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sâhibidir.**

67-71. (67).**'Hiçbir peygambere yeryüzünde çokça savaşıp, zaferler kazanıncaya kadar esirler alması yaraşmaz.'** Hiçbir peygamber için bulunduğu ülkede küfrü kahredip İslâm'ı yüceltecek şekilde küfür ehline karşı **kesin zafer elde edip,** hak kuvvetlerinin istîlâ ve istikrârını sağlayıp yaptığı savaşta **Allah düşmanlarını iyice kırıp** kuvvetlerini yok edinceye kadar esirleri bulunması, yâni askerlerinin esir tutmakla meşgul olması doğru ve meşru bir

hareket değildir. Ancak '**ishan** / belini kırma' hâsıl olduktan sonra **esir alması meşru olabilir.** (ELMALILI, 4/253)

'Siz dünyâ malını istersiniz, oysa Allah âhireti kazanmanızı murâd eder.' Oysa hepiniz düşmanı tâkip ederek onlara son darbeyi indirmiş olsaydınız, bütün kuvvetlerini oracıkta kırıp bir daha aslâ toparlanamayacakları şekilde **tamâmen imhâ** edebilirdiniz. Fakat **'siz'** ganîmet ve esirler peşinde koşarak **'şu dünyânın'** gelip geçici **'menfaatini istiyordunuz.'** (M. KISA, 1/201)

(68).**'Eğer Allah tarafından önceden verilmiş hüküm olmasaydı aldığınız'** bu fidye ve ganimet malların**'dan ötürü başınıza mutlaka büyük bir azap gelirdi.'** Hâsılı Bedir savaşında esir tutmakla meşgûl olmak ve esirlerden fidye almak maksadını amaç edinmek büyük bir **tehlike idi.** Çünkü henüz düşman ordusu üzerinde tam bir hâkimiyet, gerçek anlamda bir ishan / belini kırma hâsıl olmuş değildi, henüz **İslâm'ın gücü** bütün katılığıyla **ağır basmış değildi**. O sırada düşmanın biraz uyanık davranması size büyük bir felâket getirebilirdi. Fakat Allah sizi korudu. Nitekim genellikle bu ince noktaya dikkat edilmediğinden dolayı daha sonra **Uhud savaşında bunun zararı görüldü.** Her hâlde Bedir'de **esir ve fidye alınmaması** daha sıhhatli bir iş olacaktı. (ELMALILI, 4/254)

Hz. Ömer, Bedir savaşında ele geçirilen esirlerin öldürülmeleri, Hz. Ebu Bekir de **fidye karşılığı serbest bırakılmaları** görüşünde idi. Hz. Peygamber ve çoğunluk **fidye** uygulamasını benimsedi. Kişi başına 4 000 dirhem (gümüş) (beş dirhem bir koyun bedelidir, 1 dirhem: 3,2 gram) belirlenmişti. Bunu bulamayanların, sahâbe **çocuklarından on** tanesine **okuma yazma öğretmesi** karşılığında serbest bırakılması kararlaştırılmıştı. (H. DÖNDÜREN, 1/330)

67'nci âyet-i kerîmede, "**Peygambere esir alması yaraşmaz**." ifâdesinde ne yapılması gerektiği de açıklanmadığı için Rasûlullah (s), Bedir gazvesi esirleri hakkında ashâbı ile **istişâre** etmiştir. Hz. Ömer, "Allah ve Rasûlü'nün düşmanı olan bu adamları öldürelim." demiş, bir başkası, "Salıverelim, belki tevbe ederler." demiş, Hz. Ebû Bekir de:"Bunları **fidye karşılığında bırakalım**." teklifinde bulunmuştu. Hz. **Peygamber** de **son teklifi kabul buyurmuşlardı**. Bu da **68**. **âyetle onaylanmıştır**. (H. T. FEYİZLİ, 1/184)

(69).**'Artık aldığınız ganîmetten helâl ve hoş olarak yiyin,'** yâni mubah olarak faydalanın. Bu uyarıdan dolayı onun haram olduğunu sanmayın da (yukarıda açıklandığı üzere) onun özel hükümlerine riâyet ederek faydalanın. **'ve Allâh'a karşı gelmekten sakınınız,'** emirlerine ve yasaklarına uymaya özen gösteriniz, sizi hatâlardan koruması için O'na sığınınız. (ELMALILI, 4/254)

Savaşta **esir alınan düşman askerleri**nin **öldürülmesi** hükmü, İslâm'ın korunup güçlenmesi ve düşmanların zayıflatılması amacına yönelikti. Savaşta gerekirse **esir alınabileceği** (47/4), bu âyette savaşta aldıkları ganimetleri gönül rahatlığıyla yenilebileceği bildirilmektedir. (Ebû Dâvud, İ. KARAGÖZ 3/92)

Esir alınmadan bütün düşmanların öldürülmesi hükmü şüphe yok ki târihi şartlara bağlı bir zaruretten, İslâm'ı koruma amacından kaynaklanıyordu, yoksa Allâh'ın devamlı hükmü bu değildi. Savaşta **gerekirse esir** de **alınacak**tı, sonra bunlara adâlete uygun şekilde işlem yapılacaktı. (Muhammed 47/4). Allâh'ın devamlı ve yazılı hükmü, metne göre **'kitap'**ı bu idi. **69'ncu âyet** bu genel hükmü ifâde ediyor, aldıkları **ganîmeti** gönül rahatlığıyla **yiyebileceklerini** bildiriyordu. Müslümanları uyarmasının, hattâ kınamasının sebebi **bu**

savaşa mahsus olmak üzere gerekeni **yapmamaları** ve belki içlerinden bâzılarının geçici dünyâ varlığını isteyerek, yâni akrabalık bağının verdiği duyguların etkisinde kalarak veya esir edinmenin sağlayacağı nüfuz ve hâkimiyet arzusuna kapılarak **dinlerini ve canlarını tehlikeye atmalarıydı.** Bu hatâlarına rağmen cezâ görmemeleri, hem genel geçer hükmün böyle olacağından ileri geliyordu, hem de Allâh'ın âdetine göre **'kânunsuz, uyarısız cezâ yok'**tu. Ayrıca Bedir savaşına katılanların bütün günahlarını bağışlayacağını da vaad etmişti. (KUR'AN YOLU, 2/709)

(70).**'Ey Peygamber! Elinizdeki esirlere de ki: "Eğer Allah, kalplerinizde bir hayır (**îman ve ihlâs**) olduğunu bilirse O, size, sizden alınan (**fidye**)den daha hayırlısını verir ve sizi bağışlar.'** Rasûlullah'ın amcası **Hz**. **Abbas**, zaten gönülsüz gittiği Bedir'de esir düşmüştü. Bunun dışındaki esirlerin fidyelerini müşrikler, Allah Rasûlü'ne göndermişlerdi. Hz. Abbas'a da kendisinin ve yeğenlerinin fidyelerini vermesi teklif edildi. O da, "Ey Allâh'ın elçisi! Benim param yoktur, amcanın Mekke'de fakirler gibi el açıp dilenmesini uygun görüyor musun?" dedi. Rasûlullah (sas.) de: "Mekke'den çıkarken, sen ve eşin Ümmü'l-Fadl'ın gömdüğü para nerede? Hani ona, 'Şâyet ben ölürsem, bunlar senin ve oğullarımındır.' demiştin." diye sordu. Hz. Abbas, "Gece karanlığında ikimizden başka kimse yoktu, bunları sana kim söyledi?" dedi. Rasûlullah (s), "Rabbim." dedi. Bunun üzerine: "Ey Allâh'ın Rasûlü! Ben sana şimdiye kadar içimden inanıyor fakat şüphe ediyordum, şimdi şüphem de kalmadı." diyerek fidyeleri verdi ve **şehâdet getirerek** açıkça **İslâm'a girdi**. Bundan sonra yüce Allâh'ın âyetteki vaadlerini birer birer gördüğünü açıkladı.) (H. T. FEYİZLİ, 1/185)

(71).**'Eğer sana hıyânet etmek istiyorlarsa bilin ki onlar, daha önce de hâinlik ettiler, Allah da onları elimize düşürdü.'** Esirler salınırken kendilerinden bir daha Müslümanlar aleyhine hareket etmeyeceklerine dâir söz alınırdı. Erdemli kişilerin sözlerinde durma ihtimâli yüksek olduğu için bunun da bir faydası vardı. Ancak bir kısmının sözünden cayması, yine **Müslümanlar aleyhine mücâdele** vermesi **ihtimâli** yok değildi. Gerçekleşmediği halde, böyle bir ihtimal var diye **ele geçen esirleri öldürmek** 'Allâh'a kulluk ve O'nun yaratıklarına şefkat' dîni olan İslâm'a yakışır mıydı? Kur'ân'ın bu soruya verdiği cevap açıktır: **Vehim ve ihtimâle dayanılarak insan hakları çiğnenemez.** Yaşama hakkı bunların başında gelir. **Hıyânet** ihtimâli **gerçekleşirse** hâinler er geç yine **yakalanır** ve hak ettikleri **cezâ**yı görürler. (KUR'AN YOLU, 2/710)

8/72-75 ÎMAN, HİCRET VE CİHAD

72. Şüphesiz îman edip de hicret edenler, Allah yolunda (İslâm'ı savunma ve onu hayâta hâkim kılma uğrunda**) mallarıyla, canlarıyla cihad edenler ve (**muhâcirleri**) barındırıp yardım edenler var ya, işte onlar, birbirinin velîleridir. İman edip de hicret etmeyen (**müşriklerle yaşayan**)lara (**gelince**), hicret edinceye kadar sizin için, onlara velî olmak diye bir şey yoktur. Eğer onlar din husûsunda sizden yardım isterlerse, sizinle aralarında antlaşma bulunan bir kavme karşı olmamak şartıyla (**onlara**) yardım etmek size borçtur. Allah işlediklerinizi hakkıyla görendir.**

73. İnkâr edenler de birbirlerinin velîleri (dost ve yardımcıları**)dır. Eğer siz de (**dostluk ve yardım husûsunda bunu**) yapmazsanız, yeryüzünde büyük bir fitne ve büyük bir kargaşa olur.**

74. Îman edip de Allah yolunda cihad edenler, hicret edenler ve (hicret eden mü'minleri**) barındıranlar ve yardım edenler var ya, işte gerçek mü'minler onlardır. Onlar için bağışlanma ve bol rızık vardır. [**bk**. 9/100; 59/8-9]**

75. Sonradan îman edip hicret edenler ve sizinle berâber cihad edenler(e gelince**): Onlar da sizdendir. (**Fakat**) Allâh'ın Kitabı'na göre,** (kan bağı olan) **akrabâlar (**mîrasta**) artık birbirlerine daha yakındır. Hiç şüphesiz Allah herşeyi hakkıyla bilendir. [**bk**. 9/100; 59/10]**

72-75. (72).**'Şüphesiz ki îman edenler, hicret edenler, mallarıyla ve canlarıyla Allah yolunda cihad edenler** (bunlar muhâcirlerdir) **'barındırıp yardım edenler'** (Bunlar ensardır) (Hicretin nusretten, muhacirlerin de ensardan daha faziletli olduğu konusunda ümmet icma etmiştir.) **'İşte onlar birbirinin velîsidirler.'** Biri ötekine yardımcı destek olur**.** İlk sıralarda hicret ve yardım sebebiyle birbirlerine mirasçı olurlardı. Bu durum 75. Âyet ile yürürlükten kaldırılana kadar devam etti. (S. HAVVÂ, 6/79, 80)

'Îman edip te (Medîne'ye hicret farz olduğu sıralarda Medîne'ye) **hicret etmeyenlere gelince, hicret edene kadar sizin onlarla bir yardımcılığınız / koruyuculuğunuz yoktur.'** Onlar herhangi bir şekilde size yardımcı olamazlar**.** Çünkü onlar **Dâr'ül Harp'**tedir. Diğer taraftan onlar mîrasçı da olamazlar. Dolayısı ile ganîmet ve fey'den de bir payları olamaz. Bu durum hicret edinceye kadar böyle kalacaktır. Hicret ettikleri vakit, **Dâr'ül İslâm'**da ikâmet eden Müslümanın bütün haklarına sâhip olurlar. (S. HAVVÂ, 6/80)

'Bununla berâber sizden din konusunda yardım isterlerse onlara yardım etmeniz üzerinize borç olur, vâcip olur.' (..) İslâm devletinin sınırları dışında yaşayan Müslümanlar için sâdece **İslâm kardeşliği bağı** var olacak, fakat onlarla **velâyet ilişkisi** / dostluk, koruyuculuk içinde olunamayacaktır. Bununla berâber eğer bulundukları yerde **azınlık** olan o kimseler dinlerini yaşama veya kendilerine yapılan **baskıları kaldırma** amacıyla **yardım isteyecek olurlarsa,** müminlerin onlara **yardım etme zorunlulukları vardır.** Onları yardımsız bırakmaları aslâ doğru değildir. (Ö. ÇELİK, 2/355)

(73).**'inkâr edenler ise birbirinin velîsidirler.'** Şu hâlde kâfir olanlarla, müminlerin ilişkileri yoktur. İsterse akraba olsunlar. Mümin ile kâfir arasında velâyet ve veraset cereyan etmez. Bir de her kâfirin, her kâfire velâyet ve verâseti de olmaz. Din ayrılığı ve diyar başkalığı ikisi de m**iras**a engeldir. (ELMALILI, 4/258)

Müminlerle kâfirler arasındaki velâ (dostluk, velilik) bütünüyle ortadan kaldırılmıştır. Müslüman ile kâfir arasında **mîras** dahi söz konusu değildir. Üsâme (r)'dan gelen rivâyete göre, **Hadis:** peygamber (s) şöyle buyurmuştur: İki ayrı din sâhibi kimseler, birbirinden **mîras alamaz**lar. Müslüman kâfirden, kâfir de Müslümandan miras alamaz. (S. HAVVÂ, 6/84)

(74).**'Onlar ki îman ettiler ve hicret eylediler,'** yâni yerlerini, yırtlarını, mallarını ve akrabâlarını bırakıp vatanlarından çıkıp geldiler. **'ve Allah yolunda cihâda katıldılar,'** Allâh'ın dîni uğrunda, Allah rızâsı için cehd ve gayretlerini esirgemeyip sabır ve tahammül gösterdiler, çeşitli zahmetlere katlanıp nefislerini mahrumiyetlere atmak sûretiyle bu uğurda yarışa girdiler. **'Onlar ki barındırdılar'** Allah Rasûlü'nü ve Muhâcirleri kendi evlerinde misâfir edip barındırdılar. Onlara yer yurt verip iskân ettiler, yerleştirdiler. **'ve yardım ettiler,'** onlarla birlik olup düşmanlarına karşı savaş konusunda her bakımdan yardım ettiler.

Ensar oldular. **‘işte bunlardır, hakkı ile müminler bunlardır’** ki, îmanlarını (sûrenin başında da beyân olunduğu üzere) gerektiği şekilde hakkıyla özüne erdirmişlerdir. **‘işte onlar içindir ki, eşsiz bir mağfiret ve değerli bir rızık vardır.’** Bu rızkın ne sorumluluğu var, ne de minneti. (ELMALILI, 4/258, 259)

‘Rızk-ı kerim’ ile maksat, cennet ve nîmetleridir. Âyette, Mekke’den Medîne’ya hicret eden ve Allah yolunda cihad eden müminlerle, Mekke’li Müslümanlara kucak açan ve onlara yardım eden müminlerin **gerçek mümin oldukları** bildirilmekte ve kendilerine bağış ve **cennet vaad edilmekte**dir. (İ. KARAGÖZ 3/97)

(75).**‘..bununla berâber bundan böyle, zevi’l erham denilen akrabalar, Allâh’ın kitabında, mirasta birbirlerine daha evlâdırlar.’** İçlerinde Ebu Hanife’nin de bulunduğu bir gruba göre, bu âyet, mîras âyetlerine yeni bir sınır getirmekte, muhâcir ensar kardeşlemesine dayalı **mîras hakkını kaldırmakta**dır. Yine Ebu Hanife’ye göre **zevi’l erham** diye bilinen kızın ve kız kardeşin çocukları, dayı, teyze gibi kızdan ve anadan olma, yakın akraba, asabe ve belli pay sâhibi vârisler (eshâb‘ül ferâiz) bulunmadığında, vâris olurlar. (KUR’AN YOLU, 2/715)

Âyette geçen **‘ulü’l erham’** ile maksat, **asabe**dir. Sözlükte (..) **‘yakın akrabâlar’** anlamına gelen **‘asabe’** kelimesi, mîras bırakan kimseye **araya kadın girmeden bağlanan hısımlar** demektir. Meselâ, mîras bırakan kimsenin **babası ve oğlu asabe**dir. Asabe, yalnız başına mirasçı olduğunda, bütün mîrâsı ve ashâb-ı ferâiz ile birlikte mirasçı olduklarında, ashâb-ı ferâizin hisselerini aldıktan sonra, **artanı alır.** (İ. KARAGÖZ 3/98)

Cenâb-ı Hakk’ın **gerçek mümin** olduklarını beyân buyurduğu kişilerin şu önemli **özellikleri** dikkat çekmektedir: **(1)** Îman etmek. **(2)** Îmânın gereğini yerine getirebilmek için ihtiyaç olduğunda vatanını, malını ve mülkünü bırakarak bir başka ülkeye **hicret** etmek. **(3)** Orada müslümanların safına katılarak **malıyla canıyla cihad** etmek. **(4)** Muhâcir veya değil, ihtiyaçlı bütün kardeşlerini bağrına basmak, **herşeyini onlarla paylaşmak,** bütün gücüyle **müminlere yardımcı olmak.** (Ö. ÇELİK, 2/357)

‘Daha sonra îman edip hicret edenler ve sizinle birlikte cihad edenlere gelince…’ ‘Daha sonra’ (ifâdesi) ile maksat, Mekke’nin fethinden sonradır. Mekke’nin fethinden önce Müslümanların güçlenmesi için **hicrete ihtiyaç** vardı. Mekke’nin fethinden sonra İslâm güçlendi, hicrete ihtiyaç kalmadı. Peygamberimiz (s): ‘Mekke’nin fethinden sonra (Medîne’ye) hicret yoktur, fakat cihad ve niyet vardır’ **(Hadis,** Ahmed) buyurmuştur. Çünkü Mekke, Müslümanların eline geçmiştir. Âyette, Mekke’nin fethinden sonra hicret eden ve Müslümanlarla birlikte cihad eden kimselerin de **mümin olduğu** bildirilmektedir. (İ. KARAGÖZ 3/97, 98).

9.T E V B E / B E R Â E S Û R E S İ

Bir diğer ismi "Berâ'e"dir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. 129 âyettir. 113. âyet Mekkî'dir. Bu sûrenin başında **Besmele yazılmamış** ve okunmamıştır. En son inen sûredir. (H. T. FEYİZLİ, 1/186)

9/1-6 MÜŞRİKLERE İHTAR

1. (Ey müminler! Bu âyet**,) Allah ve Rasûlü'nden antlaşma yaptığınız müşriklere** (dokunulmazlık ve güvencenin kaldırıldığı ve sözleşmenin fesh edildiğine dâir) **bilidiridir / son ihtardır.**

2. (Ey Peygamberim**,** müşriklere de ki:**) Yeryüzünde dört ay daha dolaşın. Ama bilin ki siz, Allâh'ı âciz bırakamazsınız ve Allah mutlaka kâfirleri rezil (**ve perişân**) edecektir.**

3. Ve (bu**) hacc-ı ekber (**büyük hac**) gününde Allah'tan ve Rasûlü'nden insanlara (**şöyle**) bir îlândır ki Allah ve Rasûlü, artık müşrik olanlardan uzaktır (**onlarla arada bir bağ kalmamıştır**). Eğer (**küfürden ve hâinlikten**) tevbe ederseniz, o sizin için hayırlıdır. Eğer (**yine**) yüz çevirirseniz, şüphesiz bilin ki siz, Allâh'ı aciz bırakacak değilsiniz. (**O'nun size mühleti**,** tevbe ederseniz diye lütfundandır**.** Rasûlüm**!) İnkâr edenlere çok acıklı bir azâbı müjdele!**

4. Ancak antlaşma yaptığınız müşriklerden, size karşı (bu sözleşmeden**) hiçbir şeyi eksik yapmayan ve aleyhinize hiç kimseye arka çıkmayanlar (**bu hükümden**) hâriçtir, onlara süreleri (**bitinceye**) kadar antlaşmalarını tamamlayın (**iptal etmeyin**). Çünkü Allah, (**ahdi bozmaktan**) sakınanları sever.**

5. (Süre verilen**) haram aylar çıkınca, o** (sizinle savaşan) **müşrikleri bulduğunuz yerde öldürün;** (veya) **onları yakalayın (**bir kısmını esir edin**), (**bir kısmını**) hapsedin ve her gözetleme (**ve geçit**) yerinde otur(**up onları izley**)in. Eğer (**şirkten**) tevbe ed(**ip îman ed**)erler, namazı dosdoğru kılarlar ve zekâtı verirler ise onlara yol verin (**serbest bırakın**). Çünkü Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhametlidir. [**bk**. 2/190-191; 4/90-91; 9/12; 47/4; 60/8;** krş**. 9/11]**

6. Eğer (bu**) müşriklerden biri senden sığınma talebinde bulunursa, onu sığınma hakkı tanı. Tâ ki bu sâyede Allâh'ın kelâmını işitip dinlesin. Sonra (**eğer müslüman olmazsa**) onu emniyette olacağı yere ulaştır.** (Bu uygulama) **Onların (**gerçeği**) bilmeyen bir topluluk olmaları sebebiyledir.**

1-6. (1).**'Allah ve Rasûlünden kendileriyle andlaşma yapmış olduğunuz müşriklere bir ihtardır.'** **'Berâe':** Bu bir **'berâet'**tir**.** Yâni bu öyle önemli ve kesin bir ilişki kesmedir, saldırmazlığın sona erdirilmesidir. (ELMALILI, 4/265)

Hicretin 9. Yılında **Tebük seferinden** döndükten **sonra** Rasûl-i Ekrem (s) Hz. Ebûbekir (r)'i **hac emiri** olarak görevlendirdi. Hz. Ebûbekir, berâberindeki Müslümanlarla birlikte hareket ettikten sonra bu sûrenin başında yer alan âyetler nâzil oldu. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz gelen bu ilâhi emirleri hacda toplanan insanlara tebliğ etmek üzere Hz. Ali'yi gönderdi. Hz. Ali kurban bayramının birinci günü Akabe cemresi yanında hacılara hitâb etti. Kendisinin Peygamber (s)'in elçisi olduğunu bildirdikten sonra sûrenin başından 30 kadar âyeti okudu. **Şu dört husûsu** özellikle vurguladı: **(1)** Bu **seneden sonra Kâbe'ye hiçbir müşrik yaklaşmayacak, (2).** Hiç kimse **çıplak olarak Kâbe'yi tavaf etmeyecek, (3). Müminlerden başkası cennete giremeyecek. (4).** Müşrik kabileler tarafından **bozulmamış antlaşmalar,** antlaşma süresinin sonuna kadar **yürürlükte kalacak**tır. (Tirmizi, Nesâi, Taberi'den Ö. ÇELİK, 2/363, 364)

Müslümanlar için, her kiminle olursa olsun, bir **sözleşme** yapılmış ise, onu sonradan karşı tarafa haber vermeden **bozmaya kalkışmak** zulüm ve **hıyânet olur**. Bu haksızlığı yapmak ta müslümana haram kılınmıştır. (..) Böyle bir **ahitten kurtulmak** için **üç yol** vardır: **birincisi**, ahit belli bir süreye bağlı olarak yapılmış ise, o sürenin dolmasını beklemektir. **İkincisi**, istenildiği zaman fesh edilebileceği şartına bağlı olarak yapılmışsa, o şarta göre hareket etmektir. **Üçüncüsü**, Enfal 8/58 âyeti gereğince, karşı taraftan hıyânet tehlikesi belirmesi karşısında, o sözleşmeyi yüzlerine çalmak (nebz) şekliyle yapılacak olan fesihtir. (ELMALILI, 4/266)

Müslümanlar **gayr-i Müslimlerle sözleşme yapabilir**ler: Müslümanların prensip olarak yaptıkları sözleşmelere uymaları gerekir. Bu, yüce **Allâh'ın** kesin **emri**dir. (2/40, 5/1, 7). Verilen söze ve yapılan **sözleşmelere uymak**, îmânın ve güvenilir olmanıngereğidir. Peygamberimiz (s) güvenilir bir insandı, daha peygamberlik öncesindetoplumda sözüne sadâkati ve dürüstlüğü sebebiyle **'Muhammed'ül emîn'** yâni 'güvenilir Muhammed' olarak tanınmıştı. Müslümanların da Hz. Peygamber'i örnek alıp böyle olmaları gerekir. (İ. KARAGÖZ 3/101)

Âyette **'sözleşme yaptığınız müşrikler'** denilerek, sözleşmeyi ihlâl etmeyen veya sözleşmeye taraf olmayan ve **Müslümanlara düşmanlık etmeyen** müşriklerin bu **ültimatoma dâhil olmadığı**na işâret edilmiştir. (İ. KARAGÖZ 3/102).

Müşrikler, ya antlaşmalıdır veya değildir. Belirli süreli antlaşmalı müşriklerle, bu süre bitimi, savaştan başka bir yol olmaz. Antlaşması bulunmayan müşriklere gelince, onlarla savaşabilecek gücümüz olduğu müddetçe barış olmaz. Allah, aramızda hükmedinceye kadar **savaş vardır**. (..) Müşrik Araplardan, **cizye** kabul edilmez. Onlar ya öldürülür veya İslâm'a girerler. Arapların Yahûdi, hıristiyan ve Mecûsi olanlarından ise **cizye** veya **İslâm'a girmesi** kabul edilir, **etmezse onunla savaşılır**. Müşrikler dışında kalan (arap olmayan diğer tüm)

insanlardan cizyenin kabul edilmesi çağlar boyunca uygulama alanı bulmuştur. **Cizye**, Müslümanların sâhip oldukları otoriteye boyun eğmek, teslim olmak anlamına gelir. (S. HAVVÂ, 6/106, 107)

(2).**‘(**Ey müşrikler**) Yeryüzünde dört ay rahat serbestce dolaşın.’** Dört ay süre ile yeryüzünde hürsünüz. Yeryüzünde dört ay süre ile emniyet içerisinde kimse taarruz etmeyecek şekilde gezip dolaşmakla emrolundular. (S. HAVVÂ, 6/107)

Emir şeklinde yapılan **bu ihtar**, mutlaka **seyahata çıkınız** şeklinde olmayıp, bir ibâhadır / **mubahlıktır**. Bu süre içinde katil ve savaş gibi saldırılardan uzak olarak, dilediğiniz gibi, serbestsiniz. Bu dört ay içinde kendi can ve mal güvenliğinizi düşununuz, ihtiyat tedbirlerini alınız, sığınacak yer bulmak vb. için hazırlıklar yapınız. Zîrâ **bu dört ay bitimi** ilişkileriniz tamâmen bitecek ve **savaş durumu başlamış olacak**tır. (ELMALILI, 4/267)

(3).**‘Hacc-ı ekber günü ‘İnsanlara Allah ve Rasûlü’nden bir ilândır.’** Bu ültimatom, her milletten ve her kabîleden çok sayıda hacının bir araya geldiği **‘büyük hac günü’** yâni kurban bayramının birinci günü, **‘Allah’tan ve’** dolayısıyla, O’nun emirlerini sizlere ulaştıran **‘Rasûlullah’tan’** tüm **‘insanlığa bir bildiridir:’** Şöyle ki, **‘Allah da Rasûlullah da’** O’nun varlığına inanmakla birlikte, başka birtakım putların ve sözde ilâhların hükmüne boyun eğen o **‘müşriklerden tamâmen uzaktır! Şu hâlde,’** ey müşrikler, **‘eğer’** zulüm ve haksızlıktan, bâtıl inançlardan vaz geçip **‘tevbe ederseniz, bu sizin iyiliğinize olur, fakat yüz çevirecek olursanız, o zaman kesinlikle bilin ki, siz Allâh’ın azâbını engelleyecek’** ya da ondan kurtulacak **‘değilsiniz.’** (M. KISA, 1/202, 203)

İmam Ahmed rivâyet ediyor: Ebu Hüreyre (r) dedi ki, Rasûlullah (s) Ali b. Ebi Talib’i Mekke’lilere Tevbe sûresinin baş tarafını bildirmek üzere gönderdiğinde onunla birlikte idim. Ebû Hüreyre’nin oğlu Muharriz, dedi ki: ‘Siz yüksek sesle neyi ilan ediyordunuz? **(a)**’Cennete ancak müminler girecektir’, **(b)’Beytullah’ı** hiç kimse **çıplak tavaf etmeyecek**tir.’ **(c)**’Kendisi ile Rasûlullah arasında antlaşma bulunan kimsenin **antlaşması dört ay süredir**. Süre bitimi Allah da, Resulü de müşriklerden artık beridir. **(d)**’Bu seneden sonra, **hiçbir müşrik Beyt’i tavaf edemeyecektir**. (..) Ebu Hüreyre devamla dedi ki, ‘Ben bunları sesim kısılıncaya kadar ilân edip durdum’ (S. HAVVÂ, 6/115, 116)

Hacc-ı ekber: İslâm’ın şânını ve izzetini, şirkin de düşüklüğünü açıklayan hac demektir ki, bu mânâ o seneki hacca uygun düştüğü gibi, ertesi sene Hz. Peygamber’in yaptığı **vedâ haccı**na da uygun düşmektedir. Zîrâ bu ilân ve berâetin asıl hükmü o zaman yerine getirilmiş ve **‘Bugün size dîninizi kemâle erdirdim** / tamamladım**.’** (Mâide 5/3) âyetinin nüzulü ile İslâm’ın kemâliyle / tamamlanmasıyla ilgili tecelli asıl o gün meydana gelmiş ve ‘Hac menâsikini / eylemlerini benden alıp öğrenin.’ Hadis-i şerifi uyarınca İslâmî anlamda hac asıl **vedâ haccı**nda gerçekleşmiştir. (ELMALILI, 4/269)

(4).**‘..ancak o müşrikler içinde kendileriyle antlaşma yapmış olduklarınız, üstelik size hiçbir şeyi eksik bırakmayanlar,** yâni antlaşma şartlarından hiçbirine riâyetsizlik etmeyenler, antlaşmaya tam bağlı kalıp onu bozmayanlar, ‘**size karşı olan hiçbir kimseye de arka çıkmayanlar, bunun dışındadır. Onlarla yaptığınız antlaşmayı sonuna kadar tamamlayın.’** Yâni bunları, antlaşmaya uymayanlarla karıştırmayın. Öbürleri gibi, dört aylık süre bitince, hemen savaş açmaya kalkışmayın. (ELMALILI, 4/272)

(5).**‘Haram aylar çıkınca’** Bildiğimiz zilkade, zilhicce, muharrem, recep ayları değil, kurban bayramından sonrasını içine alan dört aylık süre bitince, **(1) ’artık müşrikleri bulduğunuz**

yerde öldürün.' Yâni dört aydan sonra aranızda savaş durumu başlamıştır. Şu hâlde onların saldırılarını beklemeksizin, hemen onlara savaş açınız. İster haram, ister helâl beldesinde olsun, onları **öldürün.** (ELMALILI, 4/274)

(..) Îman etmezler ve savaşı kabul ederlerse, **müşriklere** karşı **müminlerin şunları yapmaları** emredilmiştir: **(a).** Müşrikler **tâkip** edilecek, **(b).** Yakalanırlarsa **esir alınacak**, **(c)** Esirler **hapis** edilecek, **(d)** Yakalanıp **esir alınamayan** müşrik askerler (..) **öldürülecek**ler. Ancak fiilen savaşa katılmayan **kadınlar, din adamları, yaşlılar ve çocuklar** ile **cizye vermeyi kabul eden** ehl-i kitaba dokunulmayacak (9/29) ve kimseye işkence yapılmayacaktır. (İ. KARAGÖZ 3/106).

İmam **Şâfii,** bu âyete dayanarak **namaz kılmayanların** ölüm ile cezâlandırılacağı, **Ebû Hanîfe** ise, bu âyetin hükmünün inanç, yâni **namazın farz olduğuna îman etmeyenler ile ilgili** olduğu ictihâdında bulunmuştur. (İ. KARAGÖZ 3/106).

(2) '..ve onları tutunuz' (alıkoyunuz) Onları yakalayın, esir alın, hapsedin, zincirlere vurun ve ülkede dolaşıp tasarrufta bulunmalarını engelleyin '**ve'** böylece **(3)** '**alıkoyun.'** (S. HAVVÂ, 6/108) (..) Onların sizin yurdunuzda tasarrufta bulunmalarını ve yanlarınıza girmelerini engelleyin. (Ö. ÇELİK, 2/367)

Demek oluyor ki, tutup esir almak mümkün iken, hemen öldürmeye kalkmamalıdır. (ELMALILI, 4/274)

(4). '..ve onları hapsediniz' Bulundukları yerden çıkıp, serbestçe dolaşmalarına, şuraya buraya gitmelerine izin vermeyiniz. (..) **'Her gözetleme yerinde onları bekleyin.'** Her geçitte ve geçecekleri her yerde onları gözetleyin, kontrol altında tutun. (S. HAVVÂ, 6/108)

'Eğer, (şirkten vazgeçip) **tevbe ederler** (İslâm'ın alâmetinden olan) **namaz kılar ve zekât verirlerse** (esirlik ve gözetim kayıtlarını üzerlerinden kaldırarak) **yollarını serbest bırakın.'** Onlara taarruz etmeyin. (S. HAVVÂ, 6/109)

Anlaşılan o ki, Tevbe sûresinin başında yer alan ve müşriklere yönelik çok ciddi uyarılar içeren bu âyetlerle berâber İslâm'ı tebliğ ve **müşriklerle ilişki** açısından **yepyeni bir dönem** başlamıştır. Artık ilâhi irâde Beytullah ve çevresinin **putperest unsurlardan tamâmen temizlenmesi**ni istemektedir. Buradan **müşriklerin** bulundukları yerde **öldürülmeleri** hükmünün **belirli bir bölge ile sınırlı olduğu** da anlaşılmaktadır. Bunun için son derece ciddi bir temizlik faâliyeti öngörülmektedir. Nitekim bu sûrenin 28 nci âyetinde bu husus daha açık bir ifâde ile beyân buyrulur: **'Ey îman edenler! Müşrikler birer pislikten ibârettir. Onun için artık bu yıldan (**hicri 9**) sonra Mescid-i Harâm'a yaklaşmasınlar!'** (Ö. ÇELİK, 2/367, 368)

Ahmed b. Hanbel'in aralarında yer aldığı fukahânın çoğunluğu (..) burada sözünü ettiğimiz iki âyet (Tevbe 9/5 ve Muhammed 47/4) arasında hüküm iptâlinin olmadığını ileri sürmektedir. Dolayısıyla onlara göre de her **iki âyetin hükmü yürürlükte**dir ve bu âyetlerde yer alan **'katl', 'iyilikle salıverme'** ve **'fidye'** konusunda tek yetki sâhibi, İslâm devlet başkanıdır. O da hüküm verirken, durumsallığı esas almak zorundadır. Yâni devlet başkanının vereceği hüküm, şartlar neyi gerektiriyorsa o yönde seyretmek durumundadır. (..) İslâm hukukçuları devlet başkanının **esirlerle ilgili** olarak şu **üç husustan birini tercih** etme hakkına sâhip olduğunu ileri sürmektedirler: **(a)** Fidye karşılığı **serbest** bırakmak, **(b)** gayr-i müslim vatandaş statüsüne geçirerek karşılıksız **salıvermek, (c)** gerektiğinde **'mukâbele bi'l misil'**

olarak savaşçı **erkekleri öldürmek**tir. Görüldüğü gibi burada anılan üç tercihten ikisi Muhammed 47/4 âyette, üçüncüsü de **kılıç âyeti** bağlamında söz konusu edilmiştir. (M. DEMİRCİ, 1/574, 575)

(6).**'Eğer,'** (bu dört aydan sonra ve seninle onun arasında bir antlaşma bulunmayan) '**müşriklerden'** (herhangi) **birisi** (senin yanına gelip, dâvet ettiğin tevhid ve Kur'an'ı dinlemek maksadıyla '**sana sığınırsa**,' (konunun gerçeğini öğrensin diye) '**ona sığınma hakkı tanı. Ta ki Allâh'ın sözünü dinlesin.'**

'Sonra onu emin olacağı yere kadar ulaştır.' Müslüman olmayacak olursa, güvenlik duyacağı yurduna kadar onu ulaştır, sonra dilersen onunla savaş. Bu âyet-i kerimede **sığınan kimseye rahatsızlık verilemeyeceğine** ve onun yurdumuzda ikâmet edebileceğine, geriye dönme imkânının da verileceğine delil vardır. (S. HAVVÂ, 6/109)

Allah kelâmını / sözünü dinledikten sonra, îman etmezse bile, canı ve malı saldırıdan korunmuş olarak, onu güvenli olduğu mahalline kadar yâni vatanına kadar ilet. (ELMALILI, 4/276)

İster İslâm dînini yakından tanıma amacıyla isterse ticâri, turistik veya diplomatik amaçla İslâm ülkesine girmiş kimseye verilen **teminata uymanın farz olduğu** hükmüne ulaşılmıştır. (KUR'AN YOLU, 2/731)

9/7-12 AHİDLERİNİ BOZAN MÜŞRİKLER

7. O (sözünden dönen**) müşriklerin, Allah katında ve Rasûlü yanında nasıl (**geçerli**) bir antlaşmaları olabilir?! Ancak, Mescid-i Haram yanında kendileriyle antlaşma yaptıklarınız bunun dışındadır. Onlar size (**karşı ahitlerinde**) dürüst davrandıkça, siz de onlara dürüst davranın. Allah kendisine karşı gelmekten sakınanları sever.**

8. (Sözlerine ve sözleşmelerine uymayan müşriklerin) **nasıl (**bir ahitleri**) olabilir ki? Eğer onlar size gâlip gelirlerse, sizin hakkınızda ne bir akrabâlık ne de bir antlaşma gözetirler. Ağızlarıyla sizi hoşnut ederler, hâlbuki kalpleri buna yanaşmaz. Onların çoğu fâsık (**yoldan çıkmış**) kimselerdir.**

9. (Sözlerine ve sözleşmelerine riâyet etmeyen) **Müşrikler, Allâh'ın âyetlerini az / değersiz bir bedel (**olan bir dünyâ menfaati**) karşılığında sattılar, (**halkı**) O'nun yolundan alıkoydular. Gerçekten, onların yaptıkları şeyler ne kötüdür!**

10. (Sözlerine ve sözleşmelerine uymayan) **Müşrikler, bir mü'min hakkında ne bir akrabâlık bağı ne de bir antlaşma gözetirler. İşte onlar haddi aşanların ta kendileridir.**

11. Eğer müşrikler tevbe (edip îman) **ederler, namazı dosdoğru kılarlar ve zekâtı verirlerse, dinde sizin kardeşlerinizdir. Biz, bilecek (**ve anlayacak**) bir topluma âyetleri genişçe açıklıyoruz.**

12. Eğer antlaşmalarından sonra yine yeminlerini bozarlar ve dîninize dil uzatırlarsa, artık o küfür önderlerini öldürün. Çünkü onların (gerçekte**) yeminleri kalmamıştır. Belki (**böylece onlar sözlerini ve yeminlerini bozmaktan**) vazgeçerler.**

7-12. (7).**‘Ancak, Mescid-i Haram yanında kendileriyle antlaşma yaptıklarınız bunun dışındadır.’** Yâni söz konusu müşrikler içerisinde henüz sözünde duranlar ve ahde vefâ gösterenler olabilir. Onun için yukarıda da istisna edilmiş, haklarında ‘süreyi tamamlaması’ buyurulmuştur. İşte bundan dolayı: **‘bunlar size doğru dürüst davrandıkları müddetçe siz de onlara karşı dürüst olun.‘** Yâni yukarıdaki istisnâ ve sözleşme süresinin sonuna kadar bekleme emri de mutlak değil, bu şarta bağlı olarak geçerlidir. Şâyet, diğerlerinin yaptıkları gibi, süre dolmadan ahitlerini bozarlarsa, bunların da ahdi kalmaz. (ELMALILI, 4/278)

Burada dikkat çeken bir nokta, siyâsi ve ahlâki dayanağı ortadan kalkan ve asıl tarafına karşı fesih bildirimi yapılan bir antlaşmada dahi, buna dolaylı olarak taraf olanların **antlaşma hükümlerine aykırı davranmadıkları takdirde** onlara **verilen sözün tutulması gerektiği**dir. Âyette bu kapsamda bulunanların sözlerine sâdık kaldıkları sürece onlara verilen söze de sâdık kalınacağı belirtilmiştir. Kur’ân’ın bu yaklaşımı yüksek bir **hukuk prensibini içermekte**dir ve Müslüman hukukçular da bu anlayış doğrultusunda olmak üzere **uluslararası ilişkiler** çerçevesinde şöyle bir **kural** geşitirmişlerdir: **‘Şüphe-i emân, emândır’** (ELMALILI, 4/279 a atıf var) Bu kural, güvence verildiği ihtimâli varsa, güvence verilmiş gibi davranılmasıgerektiğini ifâde etmektedir. (KUR’AN YOLU, 2/734, 735)

(8).(Müşriklere gelince): **’..Eğer size üstünlük sağlayacak olsalar, hakkınızda ne bir akrabâlık bağı ne de bir antlaşma gözetmezler.’** Cenâb-ı Hak müminleri müşriklerle olan ilişkilerinde dikkatli ve **uyanık olmaya** dâvet etmekte, onların hâkimiyeti ele geçirmelerine fırsat vermemelerini istemektedir. Çünkü **hâkimiyeti ele geçirdiklerinde** yapacakları bellidir: Bunlar müminlerle ilgili **hiçbir akrabalık bağı ve hiçbir anlaşmayı tanımazlar,** hiçbir hukuka riâyet etmezler. (..) Yaptıkları dostluk değil, ikiyüzlülüktür. Onların pek çoğu fâsıktır; ahdini bozmuş, tâati terk etmiş, günahkâr, utanmaz ve arlanmaz kimselerdir. Bunlar Allâh’ın âyetlerini geçici dünyâ menfaatleri karşılığında satarlar ve **çeşitli entrikalar**la insanları Allah yolundan; Kâbe’ye gelmekten, İslâm’a girmekten, ibâdet ve tâattenengellemeye çalışırlar. (Ö. ÇELİK, 2/370, 371, İ. KARAGÖZ 3/109)

(11).**‘Eğer müşrikler tevbe** (edip îman) **ederler, namazı dosdoğru kılarlar ve zekâtı verirlerse, dinde sizin kardeşlerinizdir.’** Bu âyette müşrikler, şirki terk edip îman ederler, beş vakit namazı kılarlar ve zengin iseler mallarının zekâtını verirlerse **samimi mümin oldukları**nı ortaya koymuş olacakları bildirilmektedir. Kur’an’da namaz ve zekât ısrarla birlikte anılmıştır. Âyette (..) (**şirkten döndüğünü iddiâ eden** bu kişilere) **güvenebilmek için** îman ile yetinmeyip beş vakit **namazı** kılmaları ve **zekâtı** vermeleri **gerektiğine** işâret edilmiştir. Çünkü îman kalp işi olduğu için ibâdetler olmazsa bir insanın îmânında samimi olup olmadığı bilinemez. (İ. KARAGÖZ 3/111)

(12).**‘..ve eğer ahitlerinden sonra yeminlerini de bozarlarsa ve sizin dîninize saldırırlarsa,** Açıkça inkâr edip, küçük düşürmeye ve sövmeye kalkarlarsa ki, o müşrikler hep böyle yaparlar. İşte bu iki durumda; **‘siz de küfür önderlerini öldürün.’** Yâni yeminlerle belgelendirerek ve teyid ederek, söz verdikten sonra, yeminlerini bozanlar ve dininizi itham edenler küfürde ileri gitmiş, küfür önderi, küfür elebaşısı olmuş olurlar. (ELMALILI, 4/282)

9/13-16 MÜŞRİKLERLE SAVAŞ

13. (Ey mü'minler**!) Yeminlerini bozan, Peygamber'i (**yurdundan**) çıkarmayı tasarlayan ve bununla berâber sizinle (**silâhlı**) savaşa ilk önce kendileri başlayan bir toplumla savaşmayacak mısınız?** (Savaşmalısınız) **Onlardan korkuyor musunuz? Eğer (**gerçek**) îman edenlerdenseniz, bilin ki Allah, kendisinden korkulmaya daha lâyıktır. [**bk**. 17/76]**

14-15. (Ey müminler!) **Müşriklerle savaşın ki Allah, sizin ellerinizle onlara azap etsin, onları rezil etsin, onlara karşı size zafer versin, mü'minler toplumunun gönüllerine de ferahlık versin ve kalplerinin öfkesini gidersin. Allah dilediğinin tevbesini kabul eder. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sâhibidir.**

16. (Ey mü'minler**!) Yoksa siz, içinizden cihad edenleri ve Allah'tan, Rasûlü'nden ve mü'minlerden başkasını sırdaş edinmeyenleri Allah ortaya çıkarmadıkça (**kendi hâlinize**) bırakılacağınızı mı sandınız? Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır. [**bk**. 3/142; 29/2]**

13-16. (13).**'Yeminlerini bozan, peygamberi yurdundan çıkarmaya teşebbüs eden ve hem de (**size düşmanlığı**) önce kendileri başlatmış olan bir kavim ile ne diye savaşmazsınız?'** Bu gibi kimselerle savaşmaktan sizi alıkoyan nedir? Âyet-i kerimede savaşın terki sebebiyle **azarlama** söz konusudur ve **savaşa teşvik** de vardır. Savaşı gerektiren antlaşmaların bozulması, Rasûlullah'ın yurdundan çıkartılması ve gerektirici hiçbir sebep olmadığı hâlde **savaşı önce kendilerinin başlattıkları hatırlatılmaktadır.** (S. HAVVÂ, 6/111)

'Yoksa onlardan korkuyor musunuz? Asıl korkmanız gereken Allah'tır, şâyet müminler iseniz.' Mümin hiçbir kuldan korkmaz. Çünkü o. sâdece yüce Allah'tan korkar. Eğer o Müslümanlar müşriklerden korkuyorlarsa bilmelidirler ki, asıl yüce Allah'tan korkmalıdırlar; O, onlar için en öncelikli korku merciidir. Müminlerin kalplerinde O'ndan başka hiç kimsenin yeri olmamalıdır. (S. KUTUB, 5/241)

'… savaşmayacak mısınız?' sorusu, istifhâm-ı inkâri olup, **savaşın,** savaşmalısınız anlamındadır. Kendileriyle savaşılması istenenler, Mekke'li müşrikler ve onların konumunda olanlardır. **Müşriklerle savaşın üç gerekçesi** bildirilmiştir: **(a).** Mekkeli müşrikler yeminlerini bozmuşlar ve **sözleşmelerine uymamışlar**dır, **(b).** Mekkeli müşrikler, (..) **Peygamberimizi öldürmeyi** veya Mekke'den çıkarmayı planlamışlardı. (8/30). **(c).** Müşrikler **Mekke'de Müslümanlara zulmetti**ler. (..) Müşrik ordusu savaşmak için **Bedir**'e kadar geldi. Bunlar, Müslümanlara zarar vermeye yönelik ve cezâlandırılması gereken davranışlardır. (İ. KARAGÖZ 3/113)

(14, 15) Bu âyetlerde **savaş emrinin beş ayrı hikmet ve faydası** sayılmaktadır:

'Onlarla savaşınız.' (a) 'Allah onları sizin ellerinizle cezâlandırsın.' Savaşta en başta cezâlandırma hikmeti vardır. Suçlu ve saldırganı hak ettiği cezâya çarptırmak hikmeti vardır. **(b) 've onları zelil ve perişan etsin'. (c) 've sizi üzerlerine mensur ve muzaffer kılsın'** Savaşın esas gayesi, Allâh'ın yardım ve nusretini ve rızâsını kazanmaktır. Bu da, gönüllerdeki **kin** ve öfke ateşini **silecek**, gönüllere huzur ve ferahlık getirecek son bir hedefi gerçekleştirmiş olmalıdır. (ELMALILI, 4/285, 286) **(d) 've birtakım müminlerin**

gönüllerine ferahlık versin' Huzâa gibi, kâfirlerin eziyet ve cefalârına katlanmış, fakat onlara gerekli karşılığı verememiş, halleri yürekler acısı olan birtakım müminlerin gönüllerinde elem ve keder bırakmasın. **(e) 'Ve kalplerindeki gayzı, kin ve öfkeyi gidersin.'**

'**Allah dilediğinin tevbesini kabul eder.'** Civar beldelerden Medîne'ye gelip Müslüman olduktan sonra, yeniden beldesine dönenlere, bölge halkı ağır işkenceler yapıyor, bu yüzden müminler onlara derin öfke besliyordu. Âyet, onlardan bu öfkenin giderildiğini bildirmektedir. Nitekim küfrün önderlerinden Ebu Süfyan, İkrime, Süheyl b. Amr **Mekke'nin fethi gününde** tevbe edip, **İslâm'ı kabul etmişlerdir**. (H. DÖNDÜREN, 1/331)

Bu âyetlerden anlaşıldığına göre **savaştan maksat,** gözünü kan bürümüş insanların yaptığı gibi sırf karşı tarafa zarar vermek, yakıp yıkmak ve işkence etmek değildir. Aksine **12 nci âyetin** sonunda hep bir ümidi koruyarak savaşılması istenmiş ve savaştan ne beklendiği zarif bir üslûpla ifâde edilmiştir. Buna göre amaç, **sözüne riâyet etmeyen düşmanın caydırılması** olacak ve bu yaptırım karşısında düşmanın saldırgan davranışlarından vaz geçeceği ümidi korunarak yol alınacaktır. Bu mânâ ile bağlantılı olarak **14 ncü âyette** cezâyı ve rezil rüsvâ edilmeyi hak eden düşmanın gerçekte Allah tarafından cezalandırıldığına, **müminlerin** bunu **kendileri için enâniyet konusu yapmamaları** ve kendilerini **ilâhi buyruğu yerine getiren bir vâsıta** olarak **görmeleri** gerektiğine işâret edilmektedir. Bir başka anlatımla, müminler kendilerini kişisel arzu ve çıkarlarının akışına bırakmamaya ve dâimâ davranışlarının meşruiyet temelleri üzerinde düşünmeye dâvet edilmektedir. (KUR'AN YOLU, 2/736, 737)

(16).**'Yoksa siz içinizden cihad edip Allah'tan, Rasûlünden ve müminlerden başkasını sırdaş edinmeyenleri Allah ortaya çıkarmadan bırakılıverileceğinizi mi sandınız?'** Âyet-i kerîmenin mânâsı şudur: Siz bu yanlış kanâate sâhip olarak böylece bırakılıverileceğinizi, cihad ve **müşriklerle ilişkileri koparmaksızın** terk ediliverileceğinizi mi zannettiniz? Yâni, sizden ihlâs sâhibi olan kimseler açık seçik ortaya çıkmadığı sürece bu hâlinizde bırakılmayacaksınız. Bu **ihlâs sâhibi kimseler** ise Allah yolunda cihad eden müminlerin dışında kimselerin yakın **sırdaş** ve veli **edinmeyen kimselerdir**. Şânı yüce Allâh'ın **'cihad edenler'** buyruğu, dinlerini Allah için hâlis kılmayan kimseler ile ihlâs sâhibi olan kimselerin arasını ayıracağını ve bunların kimliklerinin tanınacağını ortaya koymaktadır. (S. HAVVÂ, 6/112, 113)

'velîce / sırdaş: Oldukça yakın dost ve çok görüşülen kimse demektir. Bu âyet-i kerimede hem **cihad** emredilmekte, hem de Rasûlullah'a (s) ve müminlere zıt olan kimselerin **sırdaş**, yakın **dost edilmesi men edilmekte**, onların yakın arkadaş ve gözde arkadaşlar edinilmesi **yasaklanmakta**dır. (S. HAVVÂ, 6/112)

9/17-18 MESCİDLERİ İMAR EDENLER (17-18),

17. Müşriklerin, kendilerinin küfrüne (yine kendileri**) şâhitlik edip dururken, Allâh'ın mescidlerini îmar etmeleri olacak şey değildir. İşte onların yaptıkları boşa gitmiştir. Ve onlar, ateşte ebedî kalacaklardır.**

18. Allâh'ın mescidlerini ancak Allâh'a ve âhiret gününe inanan, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren, Allah'tan başkasından korkmayan kimseler mâmur ederler. İşte, onların doğru yola erenlerden olmaları umulur.

17-18. Hz. Peygamber'in amcası **Hz. Abbas**, Bedir gazvesinde **esir düştüğünde** şöyle demişti: "Eğer siz, İslâm, hicret ve cihad ile bizleri geçmişseniz, biz de Mescid-i Harâm'ı tâmir etmekte, hacılara su vermekte ve esirleri kurtarmaktayız." Bunun üzerine aşağıdaki âyetler indi. (H. T. FEYİZLİ, 1/188)

(17).**'Müşriklerin kendi küfürlerine kendileri şâhit iken Allâh'ın mescidlerini** (özellikle Mescid-i Harâm'ı) î**mar etme hakları yoktur.'** **Mescidin îmârı** iki mânâya gelir: Birisi, binasının tamiri ve yenilenmesi, diğeri de ziyaret edilip içinde ibâdet edilmesidir. Nitekim Beytullah'ı ziyaret etmeye îmarla aynı kökten **umre** adı verilir. (ELMALILI, 4/292)

'Bir amelin boşa çıkması' o amelin kabul olmaması, ve Allâh'ın o amele sevap vermemesi anlamına gelir. (2/264). Bir amelin makbul olabilmesi için **dört şart**ın birlikte bulunması gerekir: **(a)** Kişinin **îman sâhibi** olması, **(b).** Amelin **ihlâs**la yapılması, **(c).** İyi bir **niyet**le yapılması, **(ç). İslâma uygun** olması. Bu şartlardan biri eksik olursa, amel geçersiz olur. (İ. KARAGÖZ 3/121).

İmâm-ı Âzam, (müşriklerin) hac ve umre yapmaktan alıkonulacakları görüşündedir. Mescid-i Haram ve diğer mescitlere girmekten engellenmezler. Şâfii, Ahmed ve Mâlik'in görüşleri, zımmi veya müste'men / sığınmış olsun, **hiçbir kâfirin** herhangi bir şekilde **Mescid-i Harâm'**a girmesi **câiz değildir**. (S. HAVVÂ, 6/122)

(18).**'Allâh'ın mescidlerini ancak Allâh'a ve âhiret gününe îman eden, namaz kılan, zekât veren ve Allah'tan başka kimseden korkmayanlar îmar eder.'** **Mânevi îmar,** ibâdet, zikir ve ilim iledir. **Maddi îmar**sa yıkılan tarafları tâmir etmek, temizlemek, aydınlatmak, korumak, temelden inşa etmektir. (S. HAVVÂ, 6/113)

Hadis: Bir adamın, mescitlere gitmeyi alışkanlık haline getirdiğini görürseniz, onun îman sâhibi olduğuna şehâdet / şâhitlik ediniz. Çünkü, Yüce Allah, **'Allâh'ın mescidlerini ancak Allâh'a ve âhiret gününe îman eden…. îmar ederler'** buyurmuştur. (Tirmizi, Ahmed b. Hanbel'den, S. HAVVÂ, 6/123)

Hadis: Şeytanda kurdun (sürüden) uzaklaşan ve kenarda kalmış bulunan koyunu yakalaması gibi, insanın kurdudur. Sakın kenarlara, köşelere (yalnız başına) çekilmeyiniz. Cemaatle ve amme ile birlikte olunuz. Mescidlere devam ediniz. (Ahmed b. Hanbel'den, S. HAVVÂ, 6/123)

Hadis: 'Her kim Allah rızâsı için bir **mescid binâ ederse,** Allah da ona **cennette** onun gibi bir **köşk** binâ eder.' (Müslim Mesâcid 24; İ. KARAGÖZ 3/119)

9/19-22. ÎMAN, HİCRET VE CİHAD

19. (Ey müşrikler**!** Siz**) hacılara su vermeyi ve Mescid-i Harâm'ın îmârını, Allâh'a ve âhiret gününe îman eden ve Allah yolunda cihad eden kimse(**nin işi**) gibi mi tuttunuz? Allah katında eşit olamazlar. Allah, zâlimler topluluğunu doğru yola eriştirmez.**

20. Îman eden, hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihad eden kimseler, Allah katında derece bakımından daha büyüktür. İşte onlar, kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.

21, 22. Rableri onlara, katından bir rahmet, hoşnutluk ve içinde sürekli nîmet bulunan cennetleri müjdeler. 22. (Onlar**) orada ebedî olarak kalacaklardır. Şüphesiz ki en büyük mükâfat Allah katındadır.**

19-22. (19).**'Siz hacılara su vermeyi, Mescid-i Harâmı îmar etmeyi Allâh'a ve âhiret gününe inanan ve Allah yolunda cihad edenle bir mi tuttunuz?'** Yâni hacılara su veren ve Mescid-i Harâm'ı îmar eden kimseleri; yâni orada sâkin olanları, Allâh'a îman edip onun yolunda cihad edenler gibi mi kabul ettiniz? Bu şekildeki bit ifâde ile **müşriklerin müminlere benzetilmesi**, onların boşa çıkacak amellerinin de müminlerin sapasağlam amellerine benzetilmesi ve bunların bir tutulması düşüncesi **reddedilmekte**dir. (..) Çünkü onların övünme ve iftiharları hiç de yerinde bir övünme değildir. (S. HAVVÂ, 6/114)

(20).**'Îman ve hicret edipAllah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler, Allah katında derece bakımından en büyüktürler.'** Bunların yücelik mertebeleri ve üstün değerleri hepsinden yüksektir. Başkaları **sakalık / su verme ve imâret** de dâhil olduğu halde diğer olgunluk ve fazîletlerin hepsini elde etmiş olsalar bile, bu mücâhidlerin sırf mücâhid oldukları için **Allah katındaki** rütbe ve **dereceleri** yine de hepsinden **üstün**dür. **'ve işte gerçekten kurtuluşa erenler bunlardır.'** (ELMALILI, 4/296)

Cennetlerde Tükenmez nîmetler vardır: Yüce Allah, îman edip canları ve mallarıyla cihad edenleri cennetlerine koyacak ve cennetlerde onlara bitip tükenmeyen nîmetler verecektir. (..) Cennetlerde müminlerin canlarının çektiği ve **istedikleri herşey** vardır. (41/31). Cennet kelimesinin **'cennetler'** şeklinde çoğul olması, âhirette müminler için birden çok cennetin olduğunu ifâde eder. Hadislerde **sekiz cennet**ten söz edilmektedir. (Müslim; İ. KARAGÖZ 3/125).

Hadis: 'Kıyâmet günü **ölüm alaca bir koç** şeklinde getirilir; cennet ile cehennem arasında durdurulur, ölümün **kesilmesi emredilir.** Sonra cennet halkına şöyle denilir: 'Ey cennet halkı! Artık siz **ebedi** olarak **yaşayacaksınız,** size ölüm yoktur.' Cehennem halkı için de aynı duyuru yapılır: 'Ey cehennem halkı! Artık siz de ebedi olarak yaşayacaksınız, size de ölüm yoktur.' (Müslim Cennet 40, Tirmizi Sıfatü'l Cennet 19, No 2683; İ. KARAGÖZ 3/125).

9/23-24 ALLÂH'I, RASULÜ'NÜ VE CİHADI HER ŞEYDEN ÜSTÜN TUTMAK

23. Ey îman edenler! Eğer küfrü imâna tercih ederlerse, babalarınızı ve kardeşlerinizi dostlar edinmeyin. Sizden kim onları dost edinirse, işte onlar, zâlimlerin ta kendileridir.

24. (Ey Peygamberim!) **De ki:** (Ey müminler!) **"Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, kabîleniz, kazandığınız mallar, durgun gitmesinden korktuğunuz bir ticâret ve hoşlandığınız evler, size Allah'tan, Rasûlü'nden ve O'nun yolundaki cihaddan daha sevimli ise, artık Allâh'ın (**azap**) emri gelinceye kadar bekleyin. Allah, fâsıklar topluluğunu doğru yola eriştirmez."**

23-24. (23).**'Ey îman edenler! Eğer küfrü îmandan sevimli bulurlarsa, babalarınızı, kardeşlerinizi dostlar edinmeyin.'** Öz babalarınız, öz kardeşleriniz kâfirliği müminliğe tercih edip de sevgi duydukları takdirde, hele hele küfürden vaz geçme ümidi kalmadığı takdirde onları kendinize **dost edinmeyin**, sırdaş tutmayın, onları veli tanımayın, sizin üzerinizdeki velâyet haklarını kabul etmeyin, onların emirlerine uyup da küfre hizmet etmeyin, küfre yardımcı olmayın. (..) Ancak, şunu da unutmamak lâzım gelir ki, Allah, **kâfir olan anaya**, **babaya ihsan** ve belli ölçüler içinde **yakınlığı** dahi **emreylemiştir**. (Lokman 31/14, 15, 4/36, 6/151) (ELMALILI, 4/299, 300)

'İçinizden kim onları dost edinirse, işte onlar zâlimlerin ta kendileridir.' 'Kâfirleri dost edinmeyin' buyruğunu terk edip, babaları ve kardeşleri bile olsa kâfirleri dost edinen kimse, **Allâh'a isyan etmiş,** günaha girmiş, kendisine zulmetmiş ve zâlim niteliğini almış olur. (İ. KARAGÖZ 3/127).

(24).**'… bütün bu sayılanlar size Allah ve Rasûlünden ve O'nun yolunda cihad etmekten daha sevgili ise, o hâlde bekleyin, tâ ki Allâh'ın emri gelsin.'** Bu durumda size yapacağını yapsın, başınıza ne felâket verecekse versin, işinizi bitirsin, belâsını başınıza musallat etsin, ne hâliniz varsa görün. (ELMALILI, 4/301)

Hz. Ömer, Hz. Peygamberi kendi nefsi dışında her şeyden çok sevdiğini, söylemesi üzerine O: 'Sizden birisi, beni nefsinden daha fazla sevmedikçe gerçek mümin olamaz' buyurdu. Hz. Ömer: 'Şimdi sen bana kendimden daha sevimlisin' diye cevap verdi. (Buhâri ve Müslim'den, H. DÖNDÜREN, 1/332)

Bu iki âyet-i kerîme (23, 24) İslâmi mânâsıyla mutlaka **gerçekleştirilmesi gereken iki** temel **noktayı** zikretmektedir: **(a) kâfirlere** velâ / **dostluk bağı** ile bağlanmak kesinlikle **yok**tur. **(b) Allâh'ın**, **Rasûl'ünün** ve **cihâdın** sevgisinin Müslümanın kalbinde **her şeyden üstün olması** gerekir. (S. HAVVÂ, 6/126)

'Allah fâsık topluluğu doğru yola erdirmez' demek, onları hayırlı işlerdebaşarılı kılmaz, demektir. Ancak yüce **Allah**, **îman etmek isteyene engel olmaz**. Çünkü Allah, kühre râzı olmaz. Aksine insanların îman etmelerinden hoşnut olur. (39/7; İ. KARAGÖZ 3/129)

9/25-27. HUNEYN GAZVESİ

25. Andolsun ki, (ey müminler) **Allah, size birçok (**savaş**) yerler(**in**)de ve Huneyn (**deki savaş**) gününde yardım etmişti. O vakit (**Huneyn'de**) çokluğunuz size kendinizi beğendirmişti, ama o, hiç fayda vermemişti. Bunca genişliğine rağmen yeryüzü size dar gelmişti. Nihâyet arkanızı dönmüş (**kaçmaya başlamış**)tınız.**

26. (Bu bozgundan**) sonra Allah, Rasûlü'nün ve mü'minlerin üzerine sekînetini (**kalplere güven veren rahmetini**) indirdi, görmediğiniz ordular indirdi ve inkâr edenleri de azâba uğrattı. İşte o kâfirlerin cezâsı budur.**

27. Sonra Allah, bunun (Huneyn savaşının) **ardından da dilediğinin tevbesini kabul eder. Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir.**

25-27. (25).**'Andolsun ki, Allah size birçok yerde ve Huneyn gününde yardım etmiştir.'** Huneyn, Mekke ile Taif arasında bir vâdidir. Orada Müslümanlar ile Hevâzin ve Sakîfliler arasında savaş cereyan etmiştir. Müslümanların sayısı oniki bin, Hevâzin ve Sakîfliler'in sayısı dörtbin kişi idi. Takdîrî ifâde **'.. ve Huneyn gününü de hatırlayın'** demektir. Ki, **'Hani çokluğunuz sizi böbürlendirmişti de..'** sizden biriniz: 'Bugün siz azınlıktasınız. Dolayısıyla yenilgi bizim için ihtimal dışıdır' demişti de, çokluğunuzun **'size bir faydası olmamış'** kaçmıştınız ve Rasûlullah (s) ile birlikte çok az sayıda kimseler kalmış, **'yeryüzü de genişliğine rağmen size dar gelmişti.'** Yeryüzünün genişliğine rağmen, düşmanlarınızdan kaçacak bir yer bulamamıştınız, yeryüzü size dar gelmişti. **'Sonra gerisin geri dönüp gitmiştiniz.'** Bozguna uğramıştınız. Bu durum ise onlara asıl yardım ve zaferin Allah'tan geldiğinden, bunun asker çokluğu ile olmayacağından **gaflete düşüşlerinin bir cezâsı**ndan başka bir şey değildir. (S. HAVVÂ, 6/126, 127)

Rasûlullah (s), Mekke'yi fethedince Kâbe'deki putları kırmıştı. Hevâzin ve Sakîf kabileleri kendi putları olan Lât'ın bir benzeri olan **Uzzâ'nın yıkılışını hazmedemeyerek** alarma geçtiler, **müslümanlara karşı** büyük bir **ordu** toplayıp Mekke ve Tâif arasında bir ordugâh kurdular. Bunun üzerine Rasûlullah (s) da, **12 bin kişilik** bir **ordu** ile üzerlerine gitmişti. Fakat müslümanlar ordunun çokluğu ile övünüyorlardı. Huneyn vâdisine gelince âniden saldırıya uğradılar; önce paniğe kapılıp dağılan müslümanlar, sonra Allâh'ın yardımıyla derlenip toparlandılar ve onları dağıttılar. (H. T. FEYİZLİ, 1/189)

(26).**'(**Bu bozgundan**) sonra Allah, Rasûlü'nün ve mü'minlerin üzerine sekînetini indirdi, görmediğiniz ordular indirdi ve inkâr edenleri de azâba uğrattı. İşte o kâfirlerin cezâsı budur.'** Müşrikler, Huneyn'de yenildikten sonra (H. 8) Hevâzin kabilesinden bir heyet gelip İslâm'a girdiklerini bildirdiler. Bunların arkasından da Sakîf kabîlesinden bir heyetin gelip **İslâm'a girmek istediklerini** bildirmeleri üzerine bir çadıra misâfir edildiler. Ve birtakım **şartlar** ileri sürdüler. Şartlarından ikisi **namaz kılmamak** ve **zekât vermemekti**, biri de putları olan **Lât'ın**, halk arasında panik olmaması için **üç sene** daha **yıkılmaması** idi. Rasûlullah (s), bu şartlı ve putlu îmânın kabul olunmayacağını bildirdi. Sonra ilk iki şartı kabul ettiler ve meydan putu Lât'ın da yıkılması talebi ile ilgili süreyi iki yıla, sonra bir yıla, sonra üç, iki ve bir aya indiler. Bu da sonuç vermeyince kesin bir îmanla teslim oldular. Fakat Lât'ın bizzat Rasûlullah (s) tarafından yıkılmasını istediler. İşte böylece önce **kalplerindeki putlarını**, sonra **meydandaki putlarını yıkarak** kesin îman ile **İslâm'a girdiler**. Bu gösteriyor ki, makbul müslüman olmak için insanın gerek kendisinin gerek toplumun ölçülerine, hevâ ve heveslere uygunluk değil, ancak Allah ve Rasûlü'nün bildirdiği şekilde îman ve teslimiyet gerekir. (H. T. FEYİZLİ, 1/189)

'sonra Allah, Rasûlü ile müminlerin üzerine sekînetini indirdi.' Kalplerine sükûnet veren rahmetini gönderdi. (..) **'ve görmediğiniz ordular indirdi.'** Bunlar, **melekler**dir. Ancak sayılarının 5 000 veya 8000 veya 16 000 olduğu hakkında üç ayrı rivâyet vardır. Bunların

inmeleri, müminlerin kalbine güzel duygular telkin etmek, müşriklerin kalplerine de korku salmak içindi. (ELMALILI, 4/304)

İşte Allah o anda müslümanlara böyle yardım etti **'ve kâfirleri de azâba uğrattı.'** Cezâlandırdı, **öldüler**, **yaralandılar**, **esir oldular**, pek acı bir yenilgiye uğradılar. Malları ellerinden gittiği gibi, gayrete getirici ve teşvik edici olur diye berâberlerinde getirdikleri çoluk çocukları ve zevceleri / eşleri de Müslümanların ellerine esir düştüler. (ELMALILI, 4/305)

Huneyn savaşında yüce Allah **iki şekilde Müslümanlara yardım** etmiştir: **(a).** Müskümanların üzerine **sekînet indirmesi** ile. Sekînet, güven duygusu ve gönül huzuru sağlayan ilâhi rahmet(tir). (3/154, 8/11). **(b).** Müminlerin göremediği **melekler göndermesi** ile. (3/124, 5/9). (İ. KARAGÖZ 3/133).

Huneyn savaşına katılan **hevâzin** ve diğer kabilelerin birçoğu tevbe edip **Müslüman oldu** ve Peygamberimize bîat etti. Peygamberimizin talebi üzerine Müslümanlar, kendilerine verilen **esirleri serbest bıraktı**lar. (İ. KARAGÖZ 3/133).

(27).**'Sonra Allah yine de bütün bu olup bitenlerin ardından dilediğine tevbe nasip eder.'** Reisleri ve savaşta başkumandanları olan Mâlik b. Avfi Nadri ile birlikte Havâzin ve daha başkalarından birçoklarına nasip edttiği gibi müslüman olmaya muvaffak kılar **'ve Allah gafûrdur.'** Onların geçmişteki küfür ve günahlarına afv-ü mağfiret eder, **'rahîmdir,'** onlara ayrıca rahmetinden ihsanda da bulunur. (ELMALILI, 4/305)

9/28-33 ALLAH NÛRUNU TAMAMLAYACAKTIR

28. Ey îman edenler! Müşrikler ancak bir pisliktir (murdardır**). Artık bu yıllarından sonra Mescid-i Harâm'a yaklaşmasınlar. Eğer (**onların Kâbe'ye gelmemesiyle**) yoksul olmaktan korkarsanız, (**biliniz ki**) Allah dilerse, kendi bol nîmetinden sizi zengin edecektir. Şüphesiz ki Allah (**en**) iyi bilendir, gerçek hüküm ve hikmet sâhibidir.**

29. (Ey müminler!) **Kendilerine kitap verilenlerden;** (Müslümanlara zulmeden ve savaş açan,) **Allâh'a, âhiret gününe inanmayan, Allâh'ın ve Rasûlü'nün haram ettiği şeyleri haram saymayan, hak din (**İslâm'ı**) kendine din edinmeyen kimselerle, küçül(**üp boyun eğ**)erek elleriyle cizye verinceye kadar savaşın.**

30. Yahûdiler: "Üzeyr Allâh'ın oğludur." dedi(ler**). Hıristiyanlar da: "(**Îsâ**) Mesih Allâh'ın oğludur." dedi(**ler**,** kâfir oldular**). Bu, onların ağızlarıyla (**geveledikleri**) sözleridir. (**Böylelikle onlar**) daha önce küfre sapanların sözlerini taklit ederler. Allah onları kahretsin! (**Haktan**) nasıl da çevriliyorlar! [**bk**. 3/67** ve dipnot**]**

31. Bilginlerini (hahamlarını**), rahiplerini ve Meryemoğlu Mesih'i Allah'tan ayrı rabler edindiler. Hâlbuki onlara, ancak bir tek ilâh (**olan Allâh'**)a kulluk etmeleri emredildi. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O, onların ortak koştukları şeylerden uzak ve yücedir.**

32. (Kâfirler**) Allâh'ın nûrunu ağızlarıyla söndürmek isterler. Allah ise, kâfirler hoşlanmasa da, mutlaka nûrunu tamamlamak istiyor.**

33. Allah müşrikler hoşlanmasa da (son**) dîninin, bütün dinlerin üzerinde olduğunu göstermek için Rasûlü'nü, hidâyet ve hak din İslâm ile göndermiştir. [**bk**. 48/28; 61/8-9]**

28-33. (28).**'Ey îman edenler! Doğrusu müşrikler ancak necistir.'** Putperestlerin neces (pis) olmaları, mânevi anlamdadır. Müşrikler, başta Allâh'a ortak koşma, Kâbe'yi çıplak tavaf etmeleri, murdar et yeme, babasının eşiyle evlenme gibi çirkin davranışları sebebiyle böyle nitelendirilmişlerdir. (KUR'AN YOLU, 2/749)

Çünkü **müşrikler, inanç, ibâdet ve ahlâk** açısından **pis**tir. Mekke'li mğşrikler, kendi elleriyle yaptıkları putlara tapıyorlar, âhiret hayâtına inanmıyorlardı (**inançta kirlilik).** Kâbe'yi çıplak olarak tavaf ediyorlar, putları için kurban kesiyorlar, el çırpıp ıslık çalarakduâ ediyorlardı. **(İbâdette kirlilik).** Zinâ ediyor, ölü hayvan eti yiyor, babasının eşiyle evleniyor, boy abdesti almıyorve cünüp geziyorlardı **(ahlâkta kirlilik).** Bu ve benzeri sebeplerle müşrikler **necis** sayılmıştır. (İ. KARAGÖZ 3/136, 137).

'Bu seneden sonra Mescid-i Harâm'a yaklaşmasınlar.' Hicretin 9'ncu yılında Tevbe sûresinin inmesinden sonra artık müşriklerin harem bölgesine girmesi yasaklanmıştır. **Hanefilere** göre, Yahûdi ve Hıristiyanlar hiçbir mescide girmekten men edilmez. Delil: Hz. Peygamberin Necran ve Sakif heyetlerini Medîne'de Mescid-i Nebevi'de kabul etmesidir. Âyetteki **yasaklama**, **müşrik** ve **putperestler için hac ve umreyi kapsar**. İmam Malik'e göre, gerek Mescid-i Harâm'a ve gerekse diğer mescitlere küfür ehlinin girmesi yasaktır. (H. DÖNDÜREN, 1/332)

' .. eğer yoksulluktan korkarsanız.. ' Mekke'de halk ticâretle geçiniyordu. Hicretin 9. Yılından itibâren müşriklerin harem bölgesine girmeleri yasaklanınca, tabii olarak **ticâri hayatta bir azalma** olacaktı. Yüce Allah Müslümanların bu endişelerini **'Eğer yoksuuluktan korkarsanızAllah dilerse lütfundan sizi zengin yapar'** cümlesi ile giderdi. Gerçekten de o seneden itibaren Mekke'de hayır ve **bereket artmaya başladı.** Çünkü birçok bölge halkı, Müslüman oldu. (..) Müslümanların sayısı arttıkça, Mekke'ye yerleşenlerin sayısı da arttı, ticâret te arttı. Böylece Allâh'ın vaadi gerçekleşmiş oldu. (İ. KARAGÖZ 3/138).

(29).**'Allâh'a ve âhiret gününe inanmayan … cizyeyi verinceye kadar savaşın.' Cizye,** İslâm devletindeki gayr-i müslim tebaanın erkeklerinden alınan **baş vergisinin adı**dır. İslâm ülkesinde zımmi (gayr-i müslim) statüsünde bulunan kişilerden kendilerine din hürriyeti, can ve mal güvenliği sağlanması karşılığında alınan bu verginin dayanağı bu âyettir. (KUR'AN YOLU, 2/753)

Hz. Peygamber, Necran Hıristiyanları ile yaptığı anlaşmada, her yıl sefer ayında 2 000 ve Recep'te 1 000 takım elbise **cizye** koymuştu. Hz. Ebubekir döneminde cizye standart miktarı olmaksızın devam etti. Hz. Ömer döneminde, Mısır fethedilince adam başına iki dinar cizye vergisi konuldu. Daha sonra, zenginlerden 48 dirhem, orta hallilerden 24 dirhem, emeği karşılığı geçinen işçilerden 12 dirhem cizye alınmağa devam etti. (H. DÖNDÜREN, 1/333)

Kişi başına en az 4,5 – **20 gram altın**a tekâbül eden miktarda **cizye** alınır. Kadınlar, çocuklar, fakir din adamları, görme, işitme, konuşma ve ortopedik engelliler ve yaşlılardan **cizye**

alınmaz. Cizye gelirleri kamu yararına uygun olarak ihtiyaç duyulan alanlara harcanır. (İ. KARAGÖZ 3/141)

'..küçülmüşler olarak' İşte bu sebepten dolayı zimmet ehlinin aziz kılınması ve onların Müslümanların üstüne çıkartılması caiz değildir. Aksine onlar zelil, küçük ve şaki kimselerdir. (S. HAVVÂ, 6/135)

..Âyet, Yahûdi ve hıristiyanların **hepsi ile savaşın anlamında değil**dir. Böyle bir anlam, Kur'ân'ın barış ve savaşla ilgili yaklaşımına (aykırıdır). Meselâ Nisâ sûresinin 90 ve 91'nci, Mümtehıne sûresinin 8. Ve 9'ncu âyetlerindeki ilkelerine, Peygamberimizin savaş hâlinde bile olsa savaşmayan **kadın, çocuk, yaşlı** ve **din adamları**nın öldürülmemesi emrine (Taberâni) ve hayâtın gerçeğine uygun değildir. (İ. KARAGÖZ 3/149).

Hadis: Yahûdi ve Hıristiyanlara **önce selam veren siz olmayın**. Herhangi biriyle yolda karşılaşacak olursanız, onu yolun en dar yerinden yürümek zorunda bırakınız. (Ebu Müslim'den, S. HAVVÂ, 6/135, 136)

(30).**'Yahûdiler dediler ki, Uzeyr Allâh'ın oğludur.'** Uzeyr adı, Kur'an'da sâdece bu âyette geçmektedir. Peygamber olup olmadığı tartışılmıştır. Bu ismin Arapça olduğunu ileri sürenler varsa da, çoğunluğa göre İbranice asıllı olup, arapçalaşmıştır. İbranice'deki aslı, **Ezra'**dır ve tanrının yardımı anlamına gelmektedir. (KUR'AN YOLU, 2/757)

Bu âyetlerde yüce Allah, meleklere **Allâh'ın kızlar**dırdiyen müşrikleri, Üzeyir ve Îsâ'ya **Allâh'ın oğlu**dur diyen yahûdi ve hıristiyanları iftirâ etmekle suçlamakta, 'melekler Allâh'ın kızlarıdır', 'Üzeyir ve Îsâ Allâh'ın oğludur' demeyi aynı şekilde **küfür olarak nitelemekte**dir. (İ. KARAGÖZ 3/143).

(31).**'Onlar, Allâh'ı bırakıp hahamlarını, râhiplerini ve Meryem oğlu Mesîh'i rabler edindiler.'** Allâh'ın emrine, hakkın hükmüne değil, onların hükümlerine, onların irâdelerine uydular. Allâh'ın emirlerini bırakıp, Allâh'ın emirlerine ters düşen **keyfi arzularına itaat ettiler**. Allâh'ın haram kıldığı şeyleri onların emriyle helâl gördüler. Allâh'ın '**yapmayın'** dediği şeyleri yaptılar, '**yapın'** dediklerini de yapmadılar. Allâh'ın emir ve yasaklarını değil de, onların emir ve yasaklarını dinlediler. (ELMALILI, 4/317)

Şu anda, İslâm topraklarında bu rolü, birtakım yönetimler yerine getirmektedir. Birtakım parti ve kurumlar hâlâ onların bu rollerine devam etmektedir. Artık küfür her yeri kuşatmış ve kaplamış bulunmaktadır. Savaş kaçınılmazdır. (S. HAVVÂ, 6/133)

'Ruhbanlarını Rabler edindiler..' Rasûlullah (s), bu âyeti okurken içeriye daha önce hıristiyan iken İslâm ile şereflenen Adiy b. Hâtem (r) girdi. Bu âyeti duyunca Rasûlullah'a, "Onları rab edinmiyor, onlara ibâdet etmiyorlar ki!" dedi. Rasûlullah (sas.) da, "Onlar, Allâh'ın helâl kıldığı şeyleri haram (farz kıldıklarını yasak), haram kıldığı şeyleri de serbest / helâl kıldıkları zaman, onlara (gönüllü) itaat etmiyorlar mı?" diye sordu. O da, "Evet ediyorlar." deyince, Rasûlullah (s), "İşte bundan dolayı onlara (rab olarak) tapıyorlar/kulluk ediyorlar." buyurdu. Abdullah b. Abbas demiştir ki: "**Hahamlar** ve **papazlar**, kendilerine secde etmelerini istememişlerdir. Fakat onlar, **Allâh'ın emirlerine aykırı emirler vermişler**, bundan dolayı kendilerine 'rabler' denilmiştir. O emirleri gönüllü olarak kabullenenler ve **istekle yerine getirenler** de **onları rab edinmişler** ve küfre girmişler demektir." (bk. 10/32; 19/80-81). Bu âyet ve onu açıklayan hadîs-i şerîf, Allâh'a ortak koşmanın, O'ndan başka rab edinmenin / şirkin çok açık bir örneği ve delilidir. [bk. 3/64] (H. T. FEYİZLİ, 1/190)

Gerçek din **İslâm'**dır. Yüce Allah tüm insanlar için bu dîni seçmiştir, bunun dışındaki bir dîni hiç kimseler kabul etmez. Müslüman olabilmek için yüce **Allâh'ın ortaksız ilâlığı**na inandıktan ve ibâdet nitelikli eylemleri sırf O'na sunduktan sonra, **yasal hükümlerde** de **O'na uymak şart**tır. Eğer insanlar O'nun yasaları dışında başka yasalara uyarlarsa, yahûdiler ve hıristiyanlara ilişkin hükmün kapsamına girerler. Yâni Allâh'a inanmamış **'müşrikler'** sayılırlar. İstedikleri kadar 'Biz müslümanız' desinler, faydasızdır. Çünkü yüce Allâh'ın dışındaki bir merciin, meselâ **bâzı kulların koydukları yasalara uymaları** bu damgayı yemeleri için yeterlidir. (S. KUTUB, 5/288)

(32).**'Allâh'ın nûrunu ağızlarıyla söndürmek istiyorlar.'** Allah sözünü ortadan kaldırmak, tevhid dininin yayılmasına engel olmak, ilâhi hükümlerin akışını durdurmak, Allâh'ın kitâbını, Rasûlullah'ın peygamberliğini iptal etmek, Allâh'ın kullarını lâf ile ağız kalabalığı ile kendilerine kul etmek istiyorlar. (ELMALILI, 4/321)

'Hâlbuki Allah, nûrunu mutlaka tamamlayacaktır, kâfirler hoşlanmasa da.' Onların bir hesâbı, Allâh'ın da bir hesâbı vardır. Asıl yürürlüğe geçecek olan da Allah'ın murâdıdır. Bu âyet-i kerime ile müminler, onlara karşı savaşa teşvik edilmekte ve onlara güzel sonuç müjdesi verilmektedir. (S. HAVVÂ, 6/134)

(33).**'..dînini bütün dinlere üstün kılmak için Rasûlü'nü hidâyet ile ve hak din ile gönderen O'dur. Müşrikler hoşlanmasa da.'** Rasûlüne karşı mücâdeleye ve itirâza kalkışacak olan diğer dinlerin mensuplarına Rasûlünü gâlip getirsin, hakkın her kuvvete üstün olduğunu ve **'Allah katındaki dînin, dîn-i İslâm'dan ibaret'** (Âl-i İmran, 3/19) bulunduğunu ve hak dînin, diğer dinleri nesh edip geçersiz kıldığını bu neshi bilfiil ispat ve ilân ederek (Bakara 2/106) gerçeği yerine yerleştirsin ve tevhidi ilân eylesin. (ELMALILI, 4/321)

Çağımızda birçok Müslüman kişi oldukça yanlış bir kanaate sâhiptirler. Bu kişilerin kanaatine göre artık İslâm'ın dönemi kapanmış, hilâli batmıştır. Bâzı kimseler ise **Mehdi'**nin zuhûrunu ve kıyâmetin kopmasını beklemektedir. (Bu düşüncelerde yanlışlıklar vardır) Sahih hadiste varid olduğu üzere, İstanbul'un fethinden sonra, Roma da fethedilecektir. Ancak Roma henüz fethedilmiş değildir. Allâh'ın izniyle gelecekte fethedilecektir. Bir **hadis**te, 'Ümmetim yağmur gibidir, başının mı, sonrasının mı hayırlı olduğu bilinmez.' Bu ise, İslâm'ın donukluktan sonra, tekrar harekete geçeceğinin delîlidir. (S. HAVVÂ, 6/170)

9/34-35 ALTINI VE GÜMÜŞÜ BİRİKTİRİP ALLAH YOLUNDA HARCAMAYANLAR

34. Ey îman edenler! Muhakkak ki (yahûdi**) hahamlarından ve (**hıristiyan**) râhiplerinden birçoğu, insanların mallarını haksızlıkla yerler ve (**onları**) Allah yolundan alıkoyarlar. (**Ey Peygamberim!**) Altın ve gümüşü biriktirip Allah yolunda sarf etmeyenler var ya, işte onları acıklı bir azap ile müjdele!**

35. kıyâmet günü (bu altınlar**,** gümüşler**,** paralar**) cehennem ateşinde kızdırılacak da onların alınları, yanları ve sırtları bunlarla dağlanacak: "İşte bu, kendiniz için biriktirip yığdıklarınız! Haydi biriktirip istiflediğiniz şeylerin azâbını tadın!" (**denilecek**).**

34-35. (34).**‘Altını ve gümüşü biriktirip te onları Allah yolunda harcamayanlara, işte onlara pek acıklı bir azâbı müjdele.’** Yahûdi hahamları ve hıristiyan rahipleri Tevrat ve İncil’in hükümlerini dünyâ menfaatleri karşılığında ya değiştiriyorlar ya da yanlış yorumluyorlardı. Hz. Muhammed’in geleceğini bildiren âyetleri gizlemeleri buna örnek verilebilir. (H. DÖNDÜREN, 1/334)

Hahamlar ve rahipler rüşvet almak, malları biriktirmek, hayırlı yollarda harcamayıp cimrilik göstermek gibi hasletlere / özelliklere sâhip bulunuyorlardı. Bu kötü niteliklerde onlarla ortak olan Müslümanlar da onların hükmüne girer. Yine bu nas / âyet ile **servetlerini biriktirip** de hak yolda **infak etmeyen** Müslümanların kasdedilmiş olması da muhtemeldir. (S. HAVVÂ, 6/173)

‘ .. Allah yolundan alıkoyuyorlar ..’ İnsanları Allah yolundan alıkoymak, **en büyük günah**lardan biridir. Kur’ân-ı Kerim’de Allah yolundan alıkoyanlar, sapıklıkla suçlanmışlar (63/2, 4/167), bu kimselerin **amellerinin boşa gideceği** (47/1) ve kendilerine elim bir **azap verileceği** (16/88) bildirilmiştir. (..) Yahûdi ve hıristiyanların haham ve rahiplerini rab edinmeleri gibi, **Allah’tan başka bir insanı** veya bir otoriteyi **‘rab edinmek’** bu âyetin kapsamına girer. Aynı şekilde bir toplumda insanların; eğitim, öğretim, fikir, telkin, yayınve benzeri herhangi bir yolla îman etmelerineveya îman edenlerin dinlerinin gereğini yerine getirmelerine **engel olmak,** söz gelimi Cuma namazına gitmelerine veya oruç tutmalarınaveya dîni hükümleri, ibâdetleri, helâli, haramı ve **Kur’an öğrenmelerine engel olmak,** dînin **hükümlerini değiştirmek,** bu âyetin hükmüne girer. (İ. KARAGÖZ 3/151).

Şu bir gerçek ki, Allâh’ın verdiği rızkı başkalarıyla paylaşmak esastır. Söz konusu paylaşmanın sorumluluk alanı içerisinde olan hususlardan biri de **zekât**tır. Çünkü nisap miktârı mala sâhip olan her Müslümana zekât vermek farzdır. Ancak bunun dışında da **sadaka anlamında bir mal paylaşımı** vardır ve bunun ölçüsü tamâmen insana bırakılmıştır. (Bakara 2/3, 254). Bilindiği gibi sadakada da herhangi bir kısıtlama söz konusu değildir. Üstelik İslâm dîninin arzu ettiği, **malın biriktirilmeyip Allah yolunda harcanması**dır. Ancak, zekâtı verilen mal ve servetten arta kalanının da mutlaka harcanacağını beyan eden herhangi bir belge mevcut değildir. O yüzdendir ki büyük müfessir Fahreddin Râzi ‘Fazla mal yığmamak takva, zekâtı verildikten sonra mal biriktirmek de fetvâ gereğidir’, demiştir. (M. DEMİRCİ, 1/584)

Hadis: İbn-i Ömer der ki: ‘Zekâtı ödenmiş olan servet, kenz değildir. İsterse yedi kat yerin altında olsun. Zekâtı ödenmediği halde açıkta bulunan mal ise işte o **kenz**dir. (Bu rivâyet aynı şekilde İbn-i Abbas, Hz. Cabir, Ebu Hüreyre’den yapılmıştır. (S. HAVVÂ, 6/176)

Hadis: ‘Altın ve gümüş sâhibi olup da ondan hakkını ödemeyen herbir kimse mutlaka kıyâmet günü olduğunda ona ateşte kızdırılmış büyük mâden parçaları getirilir, cehennem ateşinde bu parçalar kızdırılır ve bunlarla böğrü, alnı ve sırtı dağlanır. Soğudukça bunlar tekrar kızdırılır ve bu, süresi ellibin yıl olan bir günde kullar arasında hüküm verilinceye ve cennete mi, yoksa cehennem ateşine mi gideceğini görünceye kadar devam eder.’ (Müslim Zekât 24’den Ö. ÇELİK, 2/395)

(35).**‘O günde onlar cehennem ateşinde kızdırılacak ve bunlarla alınları, böğürleri ve sırtları dağlanacaktır.’** Özellikle bu organların zikredilmesinin sebebi, fakiri gördükleri

zaman yüzlerini asmaları, fakirle aynı mecliste oldukları zaman ondan uzaklaşmaları, sırtlarını çevirmeleridir. (S. HAVVÂ, 6/173)

9/36-37 HARAM AYLAR VE ONLARI ERTELEMEK

36. Şüphesiz gökleri ve yeri yarattığı günden beri Allah katında ayların sayısı, Allâh'ın kitâbında on iki aydır. Onlardan dördü haram olan (hürmet gereken ay**)lardır. İşte dosdoğru din budur. O hâlde onlarda (**yâni**,** o haram aylarda savaşıp saygısızlık ederek**) kendinize yazık etmeyin. (**Fakat**) müşrikler sizinle topluca (**bu aylarda**) savaşırlarsa, siz de onlarla topluca savaşın. Bilin ki Allah, (**günahlardan**) sakınanlarla berâberdir. [**bk. **2/191-194]**

37. (Haram**) ayların yerlerini değiştirip sonraya bırakmak, olsa olsa küfürde bir artış (**sebebi**)dir ki onunla kâfirler saptırılır (**daha da sapıp giderler**). Onlar, bir sene onu (**o haram ayı geciktirmeyi**) helâl ve bir sene haram sayarlar ki (**bu da görünüşte**), Allâh'ın haram kıldığı (**ayları**)n sayısına uydurmak, (**böylelikle de**) Allâh'ın haram kıldığını helâl yapmak içindir. Onlara yaptıkları işin kötülüğü süslü göründü. Allah, o küfre sapanlar gürûhunu (**zorla**) doğru yola iletmez. [**bk**. **9/40]**

36-37. (36). **'Şüphesiz gökleri ve yeri yarattığı günden beri Allah katında ayların sayısı, Allâh'ın kitabında on iki aydır. Onlardan dördü haram olan (**hürmet gereken ay**)lardır.'** Şeriatın hükümleri hilaller vasıtası ile sayılan kameri aylara mebnidir, şemsi (güneş) aylara değil.

Haram aylar dörttür: Bu dört ayın üçü peş peşedir: Zilkâde, Zilhicce ve Muharrem. Birisi ise ayrıdır. O da Recep ayıdır. (S. HAVVÂ, 6/174)

Tefsir ve tarih kitaplarında, haram aylarla ilgili hükümlerin hac ibâdetiyle birlikte Hz. İbrâhim zamanında konmuş olduğu, insanların bu aylarda sağlanan güven ortamı içinde (Zilkade, Zilhicce, Muharrem) hac ibâdetini ve yedinci ay olan Recep ayında muhtemelen umre ziyâretini rahatça yaptıkları, Mekke ve çevresinde oturanların da bu vesîle ile geçimlerini sağladıkları, zamanla bu hükümlerin temel amacından saptığı kaydedilmektedir. (KUR'AN YOLU, 2/765)

'Sizinle nasıl toplu olarak savaşıyorlarsa siz de müşriklerle toplu olarak savaşın.' (Ama) müşrikler savaşa başlamadıkça, hürmetli aylarda savaşmayın. **Onlar savaşa başlarsa**, düşmanlık ve tecavüzü önlemek için bu aylarda savaşabilirsiniz. Çünkü savaştan elini çekmek hayırlı kuvvetleri zayıflatır, saldırgan ve alçak kuvvetleri cesâretlendirir ve yeryüzünde fesat yayılır, gider. (S. KUTUB, 7/282)

Bu **ayların hürmetinin anlamı**, Allah için olan cihadın yasaklığı değildir. Müşrikler tarafından bu hürmet ihlal edildiği takdirde, bu yasağı korumak için Allah yolunda savaşı bile göze almanın gerektiğini açıklamaktır. Haksız olan savaş her zaman ve her ayda haramdır. Şu **haram olan aylarda** daha fazla haramdır. (ELMALILI, 4/328)

Haram aylarda savaşmak **büyük günah**tır. (2/217). Bu aylara saygısızlık edilmez. (5/2) Çünkü bu aylar güven aylarıdır. (..) Peygamberimiz (s) kendisine karşı **savaş açılmadığı sürece** haram aylarda savaşa girmemiş, bir sefere çıktıktan sonra, haram aya girildiğinde de ayın geçmesini beklemiştir. (..) Haram aylarda Müslümanlar **saldırıya uğradıkları** takdirde aynı şekilde (karşılık vererek) hareket edebilirler. (2/194). Nitekim Müslümanlar, kendilerine yönelik saldırılara **haram ayda bile olsa karşılık vermişler**dir. (İ. KARAGÖZ 3/155)

Haram aylar kavramında, câhiliye devrinin ne olursa olsun, savaş yapmama anlayışı ortadan kaldırılmıştır. Çünkü Allah için olmayan ve câhiliye devrinde sürüp giden haksız adam öldürmeler, İslâm dininde her ayda ve her zaman yasaktır. **'vuruşmak büyük bir günahtır'**dan murat, müşriklerin yaptığı savaşlardır. (ELMALILI, 4/329)

Âyetin bu cümlesinde müşrik veya kâfir **gayr-i müslimler**, topyekün **Müslümanlara saldırır** ve savaş açarlarsa onlarla aynı şekilde topyekün **savaşılması** kesin olarak **emredilmektedir.** Bu ilâhi emre uymak **farz bir görev**dir. Bu emirde, helâl veya haram ay gibi bir sınırlama yoktur, emir mutlaktır. Dolayısıyla Müslümanlara bir saldırı olursa, bu **haram ayda bile olsa karşılık verilir.** Âyette, haram aylardaki savaş yasağının Allah yolunda cihâda engel sayılmaması, cihad emrininduruma ve düşmanların tutumuna göre uygulanması gerektiği, ancak bunun zaman ve mekân ile bağlı bir emir olmadığı bildirilmiş ve **'haram aylar'** kavramında câhiliye devrinin **'ne olursa olsun savaş yapılmaz'** anlayışı **kaldırılmıştır.** (İ. KARAGÖZ 3/157)

Yüce Allâh'ın belirli aylarda yapılan ibâdetleri **ay takvimine** göre koymasında bir **hikmet vardır**. Yıl içindeki oruç ve hac gibi ibâdetlerin değişik zamanlara gelmesiyle hem güneş takvimine göre senenin bütün günleri bu ibâdetlerle şereflenmiş hem de zor ve kolay günlerde yapılan ibâdetlerle bir imtihan kazanılmış ve de bir **dengeleme meydana gelmiş olacaktır**. Allâh'ı tanıyıp da Hz. Peygamber'i ve Kur'an'ı tanımayan müşrikler, haccı ve savaşı belirli aylarda yapmak için haram ayları güneş takvimine göre sabitleyerek ilâhî kanunun aslî gayesini ortadan kaldırmışlar, kâfirliklerini artırmışlardı. Ancak 34. sene Zilhicce'nin 9-10'unun aynı eski yerine geldiğini tespit eden Rasûlullah (s) o sene Vedâ Haccını yapmış ve bunu ilân etmişti. Kamerî (ay) takvimi / hicrî takvim başlangıç olarak Rasûlullah'ın hicretini, güneş takvimi de Hz. Îsâ'nın doğumunu esas almıştır. **Kamerî aylar**: Muharrem, Safer, Rebîülevvel, Rebîülâhir, Cemâziyelevvel, Cemâziyelâhir, Receb, Şaban, Ramazan, Şevvâl, Zilkâde, Zilhicce. (H. T. FEYİZLİ, 1/191)

(37).**'Haram ayları ertelemek, küfrü artırmaktan başka bir şey değildir.' Nesî,** câhiliye Arapları'nda, haram olan bir ayın hürmetinin bir başka aya ertelenmesi demektir. Çünkü onlar savaş ve talan yapan kimselerdi. Kendileri savaşta iken haram ayı girecek olursa, savaşı terk etmek onlara ağır gelirdi. Bu bakımdan o ayda savaşmayı helâl kılar ve onun yerine bir başka ayı haram kılarlardı. (S. HAVVÂ, 6/175)

'Onunla (haram ayları erteleme uygulamasıyla) **kâfirler şaşırtılır. Bunu bir yıl helâl bir yıl haram sayarlar.'** Erteleme ile, bir yıl helâl, bir yıl da haram kılıyorlar. Yâni, herhangi bir senenin her hangi bir ayını bir taraftan helâl kılarken, diğer yandan bir sonraki sene aynı ayı haram kılabiliyorlardı. (S. HAVVÂ, 6/175)

9/38-39 YERE ÇAKILIP KALANLAR

38. Ey îman edenler! Size ne oldu da: "Allah yolunda hep birden sefere çıkın." denildiği zaman yere çakılıp kaldınız? Âhiretten (vazgeçip**,** yalnız**) dünyâ hayâtına mı râzı oldunuz? Ama dünyâ hayâtının faydası (**ve refahı**) âhiretin yanında pek azdır.**

39. Eğer (O'nun yolunda) **sefere çıkmazsanız, (**Allah**) size acıklı bir azapla azap eder ve yerinize başka (**itaat eden**) bir topluluk getirir. O'na hiçbir şeyle zarar veremezsiniz. Allah herşeye kâdirdir.**

38-39. (38).**'Ey îman edenler! Size ne oldu ki, 'Allah yolunda hep birlikte savaşa çıkın' denildiği zaman çakılıp kaldınız.'** Oldukça geciktiniz, dünyâya, dünyevi arzulara eğilim gösterdiniz, yolculuğun zorlukları ve vereceği yorgunluklar hoşunuza gitmedi veya bulunduğunuz yerde, yurtlarınızda oturma eğilimi gösterdiniz. (S. HAVVÂ, 6/196)

Rivâyet olunduğuna göre, bu durum hicretin 9. Yılında **Tebük** seferine çıkmak üzere seferberlik emredildiği zaman meydana gelmişti. Huneyn ve Taif seferlerinden yeni dönülmüş, mevsim yaz ve sıcak, **kıtlık** hüküm sürüyordu. Ayrıca gidilecek yer uzak, düşman sayıca ve teçhizat bakımından güçlü idi. Rum askeri üzerine gidilecekti. (ELMALILI, 4/343)

'Yoksa âhireti bırakıp ta (onun yerine**) dünyâ hayâtına mı râzı oldunuz? Hâlbuki dünyâ hayâtının faydası âhiretin yanında pek azdır.'** Rasûlullah (s) şöyle buyurdu: Âhirete göre dünyâ, herhangi bir kimsenin parmağını şu denize batırması gibidir. Artık bu parmağını çekerken denizden neleri alıp eksilteceğine bir baksın' buyurdu. Ve şehâdet parmağı ile işâret etti. (**Hadis,** İmam Ahmed, Müslim, S. HAVVÂ, 6/196)

'Allah yolunda savaşın' emrine icâbet etmek **farz**dır: Bu hükmü, **'Allah yolunda sefere çıkın'** emir cümlesi ifâde etmektedir. Allâh'ın bir emrine katılmamak büyük günahtır. (..) **'Âhirete değil de dünyaya mı râzı oldunuz?'** Bu soru cümleleri, 'Ey müminler! Allah yolunda savaşın' emrine niçin icâbet etmiyorsunuz? **(Bu emre) icâbet edin,** etmeniz gerekir' **anlamında**dır. (İ. KARAGÖZ 3/161)

(39).**'Eğer hep birden seferber olmazsanız, size acıklı bir azapla azap eder,'** O hoşlandığınız, o uğruna cihâdı terk veya ihmal ettiğiniz dünyâ hayâtınızı kıtlık, sefâlet, mağlûbiyet ve mahkûmiyet gibi çok acıklı sebeplerle elinizden alır, sizi perişan eder. (..) **'ve başka bir kavimle değiştirir.'** Yerinizi, yurdunuzu sizin elinizden alır, başka bir kavme verir. Emirlerini onların eliyle yerine getirir, onlara infaz ettirir. (ELMALILI, 4/345)

Allah **Peygamberin savaş dâvetine uymayanları cezâlandırır.** Başkomutan Hz. Peygamberin savaş çağrısına uymak **farz**dır. Bu çağrıya uymayanların cezâlandırılması, savaş hukûkunun gereğidir. (İ. KARAGÖZ 3/162)

Çağlar boyunca Arapların durumuna bakacak olursak, şunu görürüz: Onlarda **cihad rûhu**nun öldüğü ve cihâdın gereklerini yerine getirmeyi terk ettikleri zaman, Allah onları zelil kılar ve İslâm sancağını yükseltmek için **Türkler** ve başka kavimler gibi diğer birtakım toplumları sahneye çıkartır. (S. HAVVÂ, 6/197)

9/40. PEYGAMBER EFENDİMİZİN HİCRETİ

40. (Ey müminler!) **Eğer siz, o (**Allah Rasûlü'**)ne yardım etmezseniz (**hatırlayın**), muhakkak ki Allah, ona yardım etmiştir: Hani vaktiyle kâfirler onu iki kişinin biri olarak (**Mekke'den**) çıkardıkları (**hicretine sebep oldukları**) zaman, (**Ebû Bekir'le**) ikisi (**Sevr dağında**) mağarada iken, arkadaşına: "Üzülme, şüphesiz Allah bizimle berâberdir." diyordu. (**İşte o zaman**) Allah, o(**na yardım etti ve arkadaşının kalbi**)ne huzur ve güveni indirdi. O'nu, görmediğiniz askerlerle (**meleklerle**) destekledi. Böylece inkâr edenlerin sözünü (**dâvâsını**) en değersiz hâle getirdi. Allâh'ın (**tevhid**) kelimesi ise, o çok yücedir. Allah mutlak gâliptir, eşsiz hüküm ve hikmet sahibidir.**

40-40. '.. eğer siz ona yardım etmezseniz, doğrusu Allah ona yardım etmişti.' Bu âyette Hz. Peygamberin Mekke'den Medîne'ye **hicret** olayından söz edilerek Müslümanlar **ilâhi yardım**ın mânâsı ve değerini düşünmeye çağırılmaktadır. Enfâl 8/30 âyet, hicret öncesi müşriklerin komplo hazırlıklarına temas etmektedir. Kur'an'da, Rasûlullah'ın Medîne'ye hicretine açık biçimde değinen yegâne âyet bu âyettir. (KUR'AN YOLU, 3/10)

'İkinin ikincisinden ibaretti.' Yâni o, iki kişiden birisi idi. Bu iki kişi ise, Rasûlullah (s.a.) ile Ebu Bekir (r) idi.

'Hani onlar mağarada idiler.' Bu mağara Sevr dağının tepesindeki bir oyuktur. Bu dağ Mekke'nin sağ tarafından bir saatlik (5 mil, KUR'AN YOLU) mesâfede bulunmaktadır. Orada üç gün süreyle kaldılar.

'Hani o arkadaşına: üzülme, Allah bizimledir, diyordu.' **Hadis**: Hz. Ebu Bekir, Hz. Enes'e mağarada bulundukları sırada (olanları) şöyle söylemiştir: 'Onlardan herhangi bir kimse ayaklarının dibine bakacak olursa, bizi hemen oradan görebilecektir.' Peygamber şöyle buyurdu: 'Üçüncüsü Allah olan iki kişi hakkında ne düşünürsün Ey Ebu Bekir?' (Buhâri, Müslim'den, S. HAVVÂ, 6/197)

'Onu sizin görmediğiniz ordularla (meleklerle**) desteklemişti.'** Mağarada oldukları zaman, kâfirlerin onu görmelerine imkân vermedi. Veya Allâh'ın Bedir, Ahzab ve Huneyn gibi günlerde peygambere (s) yapmış olduğu yardımlar kast edilmiş olabilir. (S. HAVVÂ, 6/198)

'Allâh'ın kelimesi, o en yüce olandır.' **Hadis**: Rasûlullah (s)'e, birisi kahramanlık olsun diye, birisi hamiyet maksadıyla, birisi de riyâkârlık için savaşan kişilerin durumu soruldu ve 'Bunların hangisi Allah yolundadır? Denildi. O şöyle buyurdu: 'Allâh'ın sözü en yüce olsun diye kim savaşıyorsa, işte onun savaşı Allah yolundadır. (Buhari, Müslim, Ebu Mûsâ El Eş'ari'den, S. HAVVÂ, 6/198, 199)

'.. inkâr edenlerin (şirke dâvet) **sözünü en değersiz hâle getirdi.'** Kâfirlerin kelimesinin en düşük, en alçak, en değersiz yapılması, Allâh'a ortak koşma esâsına dayalı bâtıl dînin Hicaz bölgesinde **târih sahnesinden silindiğ**ini, **'Allâh'ın kelimesinin en yüksek olması'** ise İslâm'ın yükseldiğini ve **Hicaz bölgesine hâkim olduğu**nuifâde eder. (İ. KARAGÖZ 3/165)

9/41-49. SAVAŞA KATILMAMAK İÇİN MÂZERET UYDURANLAR

41. (Ey mü'minler**!) Gerek hafif, gerek ağır olarak (**kolay zor**;** silâhlı silâhsız**;** binekli yaya**) hep birlikte sefere çıkın, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihad edin. Eğer bilirseniz, sizin için bu daha hayırlıdır.**

42. (Ey Peygamberim!) **Eğer o (**cihad**), yakın bir menfaat (**ganimet**) elde etme ve orta yollu (**yakınlıkta**) bir yolculuk olsaydı (**o münâfıklar**) elbette sana uyarlardı. Fakat o meşakkatli (**olan Tebük seferi**) olunca, onlara uzak geldi. Bununla berâber onlar, (**sen dönünce**): "Eğer gücümüz yetseydi sizinle berâber çıkardık." diye kendilerini helâk edercesine Allâh'a yemin edecekler. Allah, onların yalancı olduklarını elbette bilmektedir.**

43. (Ey Peygamberim!) **Allah seni affetsin. (**Ama**) doğru söyleyenler sana belli oluncaya ve yalan söyleyenleri sen bilinceye kadar (**beklemeyip de**) niçin o** (münâfık)**lara (**seferden geri kalmaları için**) izin verdin?**

44. (Ey Peygamberim!) **Allâh'a ve âhiret gününe inananlar, mallarıyla, canlarıyla savaşmaları husûsunda senden (**bir bahâne ile**) izin istemezler. Allah, müttakîleri (**emrine uyan**,** itaatsizlikten sakınanları**) çok iyi bilmektedir.**

45. Ancak Allâh'a ve âhiret gününe inanmayan, kalpleri şüpheye düşmüş olan kimseler, senden (savaşa gitmemek için**) izin ister(**ler**). İşte onlar, şüphelerinin içinde bocalayıp dururlar. [**bk**. 24/62]**

46. (Ey Peygamberim!) **Eğer (**münâfıklar**,** savaşa**) çıkmak isteselerdi, elbette onun için bir hazırlık yaparlardı. Fakat Allah, onların (**korkakça**) davranmalarını çirkin gördü de kendilerinin geri kalmalarına imkân verdi ve (**onlara**): "Oturun, oturan (**kadın, hasta, yaşlı**)larla berâber." denildi.**

47. Eğer münâfıklar, sizinle savaşa çıksalardı, size bozgunculuktan başka katkıları olmaz ve sizi (birbirinize karşı**) fitneye düşürmek isteyerek aranıza sokulur (**tuzak kurar**)lardı. İçinizde onlara kulak verecekler de var. Allah o zâlimleri hakkıyla bilendir.**

48. Andolsun münafıklar, daha önce (Uhud gazvesinde**) de fitne (**ve fesat**) çıkarmak istemişler ve senin aleyhinde türlü türlü hileler yaptılar. Nihâyet gerçek (**olan**,** Allâh'ın emri yerine**) gelmiş ve onlar istemedikleri hâlde, Allâh'ın emri (**irâdesi, dîni**) üstün geldi.**

49. Münâfık)lardan kimi de: "Bana izin ver, beni fitneye (günaha**) düşürme." der. Haberin olsun ki onlar, zâten fitneye düşmüşlerdir. Şüphesiz ki cehennem, kâfirleri kesinlikle kuşatacaktır.**

41-49. (41).**'Ağırlıklı ve ağırlıksız olarak elbirliği ile savaşa çıkın.'** Özür sâhibi olanlar dışında, hepiniz savaşa çıkınız. (..) Az-çok, zor-kolay, silâhlı-silâhsız, süvari-yaya, genç-ihtiyar (KUR'AN YOLU, 3/14), sağlıklı ve hastalar olarak dahi olsanız savaşa katılınız. (S. HAVVÂ, 6/199)

'Mallarınız ve nefislerinizle Allah yolunda cihad edin.' Bu mümkün olduğu takdirde hem mal hem nefis ile **cihad** edin. Yâhut da bu buyruk, duruma, ihtiyâca ve imkâna göre **cihâdı farz** kılmaktadır. (S. HAVVÂ, 6/199)

Hem **malla**, hem **canla** katılmaya gücü yeten ikisiyle birden, yalnız malla katılabilen malıyla, yalnız canıyla katılmaya gücü yetenler de canıyla **gücü yettiği** ölçüde **cihad etsin**. (ELMALILI, 4/347)

Canı ile cihada katılmak; (a). Savaşa fiilen katılmak, **(b).** Savaşa katılacakları **eğitmek,** cihad ile ilgili Allâh'ın emirlerini **öğretmek, (c).** Cihâdın hükümlerini ve önemini **anlatmak, (ç).** Komutan olarak **savaşı yönetmek, (d).** Düşmanın harekâtı, ihtiyaçları ve eksikleri hakkında **bilgi toplamak** için istihbârat görevi yapmak, **(e).** Savaş hakkında bilgi ve **tecrübelerini ilgililere bildirmek** şeklinde olabilir. **Malı ile cihada katılmak; (a).** Savaş **araç**, **gereç**, **silâh**, (taşıt, makine), yiyecek ve içecek ile katılmak, **(b).** Savaşa katılacakların ihtiyaçlarını karşılamak, **(c).** Savaşa **parasal destek** vermek, şeklinde olur. (İ. KARAGÖZ 3/166)

Bu âyete göre, savaşa katkı verebilecek **malı ve mülkü olanlar** ile bedenen savaşa katılabilecek **sağlığı ve gücü** (yerinde) olanların savaşa malı ve canı ile katılmaları **farz**dır. Zihinsel ve **bedensel engelli** ve **hasta** olanlar (48/17) fiilen savaşa katılmakla yükümlü değillerdir. (İ. KARAGÖZ 3/167)

(42).**'..gücümüz yetseydi her hâlde biz de sizinle berâber çıkardık, diye Allah adına yemin edeceklerdir.'** Bu cümle, gaybden bir haberdir ve Tebük seferinin başarı ile sona ereceğini bildiren bir müjdedir. Yâni, siz onların uzak ve zahmetli görüp, katılmadıkları bu seferden yakında zaferle döneceksiniz ve o zaman onlar size katılmadıkları için, özür beyan edecek ve size hulûs çakmak için, **yalan yere yemin edecekler**dir. (ELMALILI, 4/350)

Rasûlullah (s) **Tebük sefer**ine katılmayı emrettiği zaman insanlar **üç gruba** ayrıldılar. **(1)** Bir grup, acele davranıp emre **itaat etti.** Bunlar muhâcir ve ensârın ileri gelenleri idi. **(2)** Fakir müminlerin bir kısmına Allâh'ın emri ve Rasûlü'nün işâretine uymak ağır geldi ve **nefislerinin arzusuna uymayı** tercih ettiler. **(3)** Bir kısmı da geride kalmayı tercih etti. Bunlar **münâfıklar** idi. İşte bu âyetler onlar hakkında nâzil oldu. (Ö. ÇELİK, 2/405)

(43).**'Allah seni affetsin. Doğrular sana besbelli olup yalancıları bilmeden önce neden onlara izin verdin?'** Bu buyrukta, oldukça lâtif bir şekilde **serzenişte** bulunulmuştur. Çünkü hitâbın başına affetme getirilmiştir. Bunun mânâsı 'sen onlara oturmaları için izin verdin ve niçin izin vermekte **acele davrandın**? Anlamındadır. (S. HAVVÂ, 6/202)

'Allah seni affetsin! Niçin onlara izin verdin?' cümlesi, Peygamberimizin günah işlediğini değil, ictihâdında Allah katında öncelikli ve üstün olanı belirlemede isâbet edemediğini ifâde eder. Mâide sûresi 67 ve 68'nci âyetlerinde **Bedir** savaşında alınan **esirler**den fidye alınmaları konusunda da benzeri durum söz konusu olmuştu. (Müslim, İ. KARAGÖZ 3/168)

(44).**'Allâh'a ve âhiret gününe inananlar, mallarıyla canlarıyla savaşmaları husûsunda senden** (bir bahâne ile) **izin istemezler.'** Yâni cihadda ve cihâda katılmamak konusunda izin istemek müminlerin âdeti değildir. Mümin cihâda kendiliğinden katılır. Bu buyrukta **mal ile cihad**, nefis ile cihaddan daha önce zikredilmiştir. Çünkü daha önceden eğer mal ile cihad yapılmamış ise nefis ile cihad gerçekleşemez. (S. HAVVÂ, 6/202)

(45).**'Ancak Allâh'a ve âhiret gününe inanmayan, kalpleri şüpheye düşmüş olan kimseler, senden izin ister.'** Peygamberin **ictihad** yetkisi: Nesefi'den: Denildiğine göre, **Hz. Peygamber**, (s) **emrolunmadığı hâlde iki şey yapmıştır**: Biri **münâfıklara** izin vermek,

diğeri de esirlerden **fidye** almak. Bu sebepten dolayı da Allah onu kınamıştır. Burada **peygamberlerin** (a.s.) **ictihad** etmelerinin **caiz olduğuna** delil vardır. Çünkü o (s), bunu ictihad ile yapmıştı. Onun kınanmasının sebebi daha efdal olanı terk etmesidir. (S. HAVVÂ, 6/205)

Anlaşılıyor ki, **Hz**. **Peygamber**, **izin isteyenlere izin verdiği** zaman, henüz **vahiy inmemiş olduğundan**, bu hukuki noktada şu **ictihad**da bulunmuştur: Kelâmda aslolan doğruluk, îmânın gereği de yalan söylememektir. Bu izin isteyenler ise dış görünüşte mümindirler. (ELMALILI, 4/355)

(47).**'.. eğer onlar sizinle savaşa çıksalardı size bozgunculuktan başka katkıları olmaz ve sizi fitneye düşürmek isteyerek aranıza sokulurlardı.' 'Sizin içinizde de onları dinleyecekler'** veya onlar adına muhbirlik edecekler **'de vardı.'** Yâni o münâfıkların fitne çıkarmaya yönelik sözlerine aldanabilecek zayıf kimseler, yâhut onlar lehine **câsusluk edebilecek başka münâfıklar** da eksik değildi. Ki onlar olmayınca bunlar da fazla bir zarar yapamayacaklardı. Böylece onların uzak kalmaları, ordu içinde bulunmalarından daha faydalı olacaktı. Nitekim öyle olmuştur. İşte Allah, **İslâm ordusunu**, onların bu gibi **şerlerinden korumak için** aralarını ayırdı, onların gitmelerini istemeyip, **oldukları yerde oturttu,** alıkoydu. Bununla berâber yine de hemen izin verilmeseydi daha iyi olacaktı. (ELMALILI, 4/357)

(48).**'Doğrusu onlar daha önce de fitne çıkarmak istemişler'** Münâfıkların fitne çıkarma arzuları sâdece Tebük seferiyle sınırlı değildi. Daha önce de **fitne çıkarmışlar;** meselâAbdullar b. Übeyy **Uhud**'da 300 arkadaşıyla berâber Müslüman ordusunu terk etmişti. **Hendek** savaşının en kritik ânında **'Ey Medîne halkı**! **Siz burada düşmana karşı koruyamazsınız**, **mevzilerinizi bırakıp derhal geri dönün**!' **(**Ahzab 33/13**)** demişlerdi**.** Birkaç kez Peygamber Efendimiz'i öldürmeye teşebbüs etmişlerdi. (Ö. ÇELİK, 2/407)

(49).**'Münâfıklardan kimi de: 'Bana izin ver, beni fitneye düşürme' der. Haberin olsun ki onlar, zâten fitneye düşmüşlerdir.'** Yâni benim başımı derde sokma, izin versen de vermesen de gitmeyeceğim; bâri izin ver de beni günaha sokma yahut 'ben sefere çıksam âilem perişan olacak, benim mahvıma sebep olma da bana izin ver' demek istiyordu. Bâzı rivâyetlere göre Cedd b. Kays adındaki **münafık** 'Ensar bilir, ben kadınlara düşkünümdür. Şu halde sarışın kadınlarla, yâni Şam taraflarındaki **sarışın Rum kızları** ile beni belâya sokma, lâkin sana malımla yardım edeyim de benim yakamı bırak' demek cesâretini bile göstermişti. (ELMALILI, 4/360)

9/50-57. TEBÜK GAZVESİNDE MÜNÂFIKLARIN DURUMU

50. (Ey Peygamberim!) **Sana bir iyilik** (zafer ve ganîmet) **gelirse o** (münafık)**ları üzer. Eğer sana bir kötülük / yenilgi gelirse: "Biz daha önceden tedbirimizi almıştık (**bizi ilgilendirmez**)." derler ve onlar sevine sevine dönerler.**

51. (Ey Peygamberim!) **De ki: "Allâh'ın bizim için yazdığından başkası, bize aslâ isâbet etmez. O, bizim Mevlâmızdır. Onun için, mü'minler yalnız Allâh'a güvensinler.**

52. (Ey Peygamberim!) **De ki: "(**Siz**) bizim için iki iyiliğin birinden (**zafer ve şehitlikten**) başkasını mı bekliyorsunuz? (**Bu bizim özlediğimiz şeydir**.) Oysa biz, Allâh'ın,**

ya kendi katından veya bizim elimizle, sizi bir azâba uğratmasını bekliyoruz. Haydi bekleyin! Biz (de**) sizinle berâber (**âkıbetinizi**) beklemekteyiz."**

53. (Ey Peygamberim!) **De ki: "İster gönüllü, ister gönülsüz harcama yapın, sizin harcamanız aslâ kabul edilmeyecektir. Çünkü siz, fâsık (**Allah yolunda itaatten çıkan**) bir topluluk oldunuz."**

54. (Münâfıkların**) harcadıklarının, kabul edilmesine engel olan (**tek sebep**), sâdece onların Allâh'ı ve Rasûlü'nü (**içten içe**) inkâr etmeleri, namaza ancak üşene üşene gelmeleri ve (**harcamalarını**) isteksiz yapmalarıdır. [**bk**. 4/142-143]**

55. (Ey Peygamberim!**) Artık onların malları da evlâtları da seni imrendirmesin. Ancak Allah, dünyâ hayâtında onlara, bunlarla azap etmeyi ve kâfir olarak canlarının çıkmasını diler. [**krş**. 20/131]**

56. (Ey müminler! Münâfıklar**) kendilerinin gerçekten sizden olduklarına (**dâir**) Allâh'a yemin ederler. Hâlbuki onlar, sizden değillerdir. Fakat onlar çok korkak bir topluluktur.**

57. Eğer münâfıklar sizden kaçıp sığınacak bir yer yâhut mağaralar veya girecek bir yer bulsalardı, şüphesiz ki onlar koşarak oraya yönelirlerdi.

50-57. (50).**'Sana bir iyilik isâbet ederse'** bir güzel başarı, bir zafer, bir ganimet nasip olursa **'onları fenâlaştırır'** kıskançlıklarından fenâlarına gider, **'ve şâyet sana bir musîbet uğrarsa'** bir kötülük gelirse, savaşlardan birinde bir zarar, musibet olduğu kesinlikle belli olan bir olay başına gelecek olursa, kendi yaptıklarını beğenip fikirleriyle kasılarak, **'iyi ki, biz daha önceden işimizi ele aldık, derler.'** Yâni uyanıklık ettik, tedbirli davrandık, musibet bizi bulmadan işimizi gördük, yakamızı kurtardık, diye konuşur dururlar. **Müslümanlarla berâber olmayıp,** gazâdan kaçınmaları sözlü ve fiili **nifaklarıyla kâfirlere hizmet ve dostluk etmeleri** gibi şeylerle övünürler ve bu nifâkın kâfirler katında revaç bulacağını ve bunun müsîbetten sonra değil, önceden yapıldığı takdirde işe yarayacağını düşünürler. **'ve sevinerek dönerler,'** toplanıp konuştukları yerden keyifli keyifli döner giderler veya kâfirler tarafına dönüverirler, sevine sevine döneklik yaparlar. (ELMALILI, 4/361)

51, 52 ve 53'ncü âyetler, Allah Rasûlü'ne, münâfık kimselere üç hususu hatırlatmasını emretmektedir. Bu **üç** âyet '**Kul'**: '**De ki'** emri ile başlamaktadır.

(51).**(a) 'De ki Allâh'ın bizim için yazdığından başkası, bize aslâ isâbet etmez.'** Acı, tatlı başımıza her ne gelirse hepsi Allâh'ın yazdığıdır. O da sonuç olarak mutlaka **lehimize**dir. Dünyâya veya âhirete âit menfaatımız ve hayrımız içindir. '**O bizim mevlâmızdır,'** sâhibimiz, yardımcımız ve işleimizin velisidir. Üzerimizdeki bütün tasarruf ve velâyet O'nundur. O nasıl dilerse öyle yapar, istediğini yapmakO'nun hakkıdır ve ne yaparsa hakkımızda hayırlısını yapar. (ELMALILI, 4/361)

Tevekkül, çalışmadan, sebeplere sarılmadan, işi Allâh'a havâle etmek, değildir. İnsan her ne iş yaparsa yapsın, o işini **kurallarına uygun** olarak yapacak, çalışacak, sabredecek, Allah'tan başarısı için yardım isteyecek ve Allâh'ın kendisini başarılı kılacağına güvenecektir. Bu konu, şu âyette açıkça ifâde edilmiştir: **'Çalışanların ücreti ne güzeldir. Onlar ki sabrederler ve**

Rablerine tevekkül ederler.' (29/5-59). Buna göre çalışma, sabır ve tevekkül birlikte olacaktır. (İ. KARAGÖZ 3/174).

(52). **(b) 'De ki (**siz**) bizim için iki iyiliğin birinden** (şehitlik ve zaferden) **başkasını mı bekliyorsunuz'** (Bu bizim özlediğimiz şeydir) **Oysa biz, Allâh'ın ya kendi katından veya bizim elimizle, sizi bir azâba uğratmasını bekliyoruz. Haydi bekleyin.'** Yâni bizim hakkımızda beklediğiniz âkıbet, her biri âkıbetlerin en güzeli olan iki şeyden biridir: **Ya zaferdir, ya şehitliktir.** Bu ikisinden başka bir şey değildir. Biz sonuçta ya kesin bir zafer kazanacak, gâzi olacağız; ya da şehit düşeceğiz. (ELMALILI, 4/362)

'..bekleyin' emri, tehdit içindir. Münâfıkların bekleyecekleri şeytanın vaadleridir. Müslümanlar da sürekli Allâh'ın yardımını beklerler. Müslümanların yardım beklemeleri **'müterabbisûn'** şeklinde ism-i fâil olarak ifâde edilmesi, yardım umutlarının sürekliliğini ifâde eder. (İ. KARAGÖZ 3/175).

(53).**(c) 'De ki, ister gönüllü, ister gönülsüz harcama yapın, sizin yardımınız aslâ kabul edilmeyecektir. Çünkü siz fâsık bir topluluk oldunuz.'** Yaptığınız harcamalarınız Allah katında bir hayır ve hasenat olmak üzere nam ve hesabınıza kaydolunmayacak ve **kabul olunmayacak**tır. Bundan dolayı ne göreceksiniz önden göreceksiniz, âhirette karşılığını göremeyecek, azaptan kurtulamayacaksınız. (ELMALILI, 4/363)

(54)'ncü âyette, onların infaklarının kabul edilmeyişlerinin sebepleri sayılmaktadır. Birinci sebep: **'Onlar Allâh'a ve Resulüne kâfir olmuşlardır.'** İkinci sebep: **'Namaza da mutlaka tembel tembel gelirler.'** Üçüncü sebep: **'ve mallarını da ancak istemeye istemeye harcarlar.'**

Hadis: Allah mümine zulmetmez. İşlediği güzel amelinin karşılığını dünyâda varir, âhirette de bu ameli sebebiyle mükâfatlandırır. **Kâfire gelince,** Allah için yaptığı güzel amelleri sebebiyle dünyâda onu rızıklandırır, nihâyet âhirete geldiği zaman, onun ödüllendirilebileceği bir hasenât kalmaz.' (Müslim Sıfatü'l Münâfikin 56; İ. KARAGÖZ 3/177).

(55).**'İşte bundan dolayıdır ki, onların ne malları ne evlâtları seni imrendirmesin.'** Sana bir bahtiyarlıkmış gibi görünmesin. Allah, onlara bu nimetleri ne diye böyle çok çok veriyor diye hayrete düşürmesin. (..) **'Allah ancak şunu murad ediyor' İrâde buyuruyor ki,' 'Onları bunlar sebebiyle dünyâ hayâtında azâba uğratsın.'** Bu yüzden elemlere, kederlere ve dertlere giriftar eylesin. Bu dertlerle uğraşıp dururken, o büyük âkıbeti düşünmeye vakit bulamasınlar. (ELMALILI, 4/364)

Bu âyet-i kerîmede **Mu'tezile** mezhebinin: Allah hakkında daha iyi olanı yapmak vacibdir ve günahlar Allâh'ın irâdesi ile değildir' şeklindeki görüşlerinin tutarsız olduğuna dâir delil vardır. Çünkü âyet-i kerimenin bize bildirdiğine göre kâfirlere mal ve evlâdın verilmesinin sebebi, onlara azap etmek ve küfür üzere canlarını almak içindir. (S. HAVVÂ, 6/210)

(56).**'..ve gerçekten sizdendirler'** yâni Müslümanlardandırlar **'diye Allâh'a yemin ederler. Hâlbuki sizden değildirler.'** Çünkü onlar duygu ve eğilimleriyle birlikte kâfirlerden yanadırlar. **'ancak onlar korkak bir kavimdirler.'** Yâni kendilerini öldürmenizden korktukları ve korkaklıkları sebebiyle münâfıklıklarını gizleyerek, Müslüman olduklarını gösterirler. (S. HAVVÂ, 6/210)

(57).**‘Eğer sığınılacak bir yer’** herhangi bir dağın başında, bir kalede veya bir adada sığınıp kendilerini koruyabilecekleri bir yer **‘yâhut mağaralar’** dağın tepesindeki kovuklar **‘veya başlarını sokacak bir delik’** içine gizlenecekleri bir tünel **‘bulsalardı, çabucak oraya yönelirlerdi.’** (S. HAVVÂ, 6/210)

Bu âyetler **münâfıkların iki yüzlü** olduklarını, ister istemez zorunluluktan müminlerin arasında yaşadıklarını, müminleri sevmediklerini, istemeyerek mümin gibi davrandıklarını, **bilinip tanınmaktan korktuklar**nı, imkân bulsalar müminlerin arasından çıkıp gideveklerini ifâde etmektedir. (İ. KARAGÖZ 3/178, 179).

9/58-60 ZEKÂT VERİLECEK KİMSELER

58. (Ey Peygamberim!) **Münâfıklardan kimi de zekât(**ın paylaştırılması**) husûsunda seni (**îmâlı bir tarzda**) ayıplar. O (**zekât**)lardan (**istedikleri kendilerine**) verilirse hoşlanırlar, verilmeyince de hemen kızarlar.**

59. Eğer onlar, Allah ve Rasûlü’nün kendilerine verdiği şeye râzı olsalardı ve: “Bize Allah yeter, yakında hem Allah hem de Rasûlü bize bol lütfundan verecek. Biz, sâdece Allâh’a rağbet eden (ümit bağlayan**)larız.” deselerdi (**kendileri için hayırlı olurdu**).**

60. Zekâtlar, Allah tarafından bir farz olarak ancak, fakirlere, yoksullara, o (zekât**)ların toplanmasına memur olanlara, kalpleri (**İslâm’a**) ısındırılacak olanlara, (**âzâd edilecek**) köle (**ve esir**)lere, (**borcunu veremeyecek olan fakir**) borçlulara, Allah yolundaki (**mücâhid**)lere, muhtaç kalan yolculara mahsustur. Allah hakkıyla bilendir, tam hüküm ve hikmet sahibidir.**

58-60. (58). **‘Onlardan bir kısmı zekâtlar hakkında îmâlı söz dokundurur.’** Veya gizli gizli söz atar, seni arkandan çekiştirip ayıplar. (..) Huneyn zekâtının bölüştürülmesinde İslâm’a yeni girmiş bulunan Mekke halkını İslâm’a ısındırmak için, Hz. Peygamber onlara fazla fazla pay vermişti. İbn-ü Zü’l Huveysıra adı verilen Hurkus b. Züheyri Temimi ‘**Adâletli davran Yâ Râsûlâllah’** demiş, Hz. Peygamber de ‘Yazıklar olsun sana, ben de adâlet yapmazsam kim adâlet yapar?’ buyurmuştu. İşte bu Hurkus, daha sonraki yıllarda Hariciler denilen ayrılıkçı çetenin reisi olmuştu. (ELMALILI, 4/365, 366)

(..) Bu âyet belirtiyor ki, bu söz **münâfıklardan bir grubun sözü**dür. Onlar bunu, aşırı bağlılıklarından bdolayı söylemiyorlardı. Kendilerine düşen paya râzı olmadıkları için, büyük paylar kendilerine düşmediği için bu tür sözler söylüyorlardı. Bu da, onların münafık olduklarının apaçık belirtisidir. Yoksa bu dîne îman eden bir kimse, Peygamberimiz (s) ahlâkı konusunda şüpheye düşmez. Çünkü o, Peygamber olmadan önce dahi doğru sözlü, güvenilir bir insan olarak biliniyordu. (S. KUTUB, 5/326)

(59).**‘Keşke onlar Allâh’ın ve peygamberinin kendilerine verdiklerinden hoşnut olsalardı. ‘Ve Allah bize yeter, yakında Allah bize lütfundan verir, Rasûlü de** (verir)**. Biz ancak Allah’tan umarız, demiş olsalardı.’** ‘Allah’tan, lütfundan bize vereceğini ümit ederiz’ deselerdi, daha hayırlı olurdu. Âyet-i kerime geniş çapta **edepler içermekte**dir. Çünkü bu âyet bize, Allâh’ın verdiklerinden râzı olmayı, yalnızca Allâh’a tevekkülü öğrettiği gibi, Rasûlullah (s)’e itaat etmek, onun emirlerine uymak, yasakladığı şeyleri terk etmek,

haberlerini tasdik etmek, onun izinden gitmek konusunda başarı ihsan etmeyi, sâdece Allah'tan beklemeyi de öğretmektedir. (S. HAVVÂ, 6/212)

(60).**'Sadakalar'** Sadaka, insanın malından sırf Allâh'ın hakkı olarak ayırdığı vergidir. Sadaka, her şeyden önce **vâcip** veya **nâfile** olmak üzere iki kısımdır. Ki, vâcip olan kısmına **zekât** denilir. (ELMALILI, 4/367)

Farz olan sadaka (**zekât**) ticâret malları, nakit para, altın, gümüş, sâime denilen hayvanların **zekâtı,** tarım ürünlerinin öşrü, define ve madenlerin zekâtı gibi çeşitleri ve nefsin zekâtı olan **fıtır sadakasını** kapsar. Âyette kast edilen budur. (H. DÖNDÜREN, 1/337)

Sadaka kavramında **üç** ana **unsur** vardır: **(a)** Verilecek kimsenin yoksul (fakir) olması, **(b)** Temlik: Zekâtın (sadakanın) alanın eline geçmesi ve tasarruf edebilmesi, **(c)** Allah için verilmiş olması. (ELMALILI, 4/367)

Zekâtın verileceği sekiz sınıf: (1). (2). 'Fakirler ve miskinler içindir.'

Fakir, nisâp miktarına yâni en az zenginlik miktarı kadar mala mâlik olmayan, geliri giderini karşılamayan kimsedir ki, **dilenmesi helâl değildir.** (..) **Miskin (yoksul)** ise hiç malı olmayıp yiyecek ve giyecek temini amacıyla dilenmeye ihtiyacı olan kimsedir. (H. T. FEYİZLİ, 1/ 195)

Âyette **miskin** şöyle belirlenir: 'Yersiz, yurtsuz, evsiz-barksız, yoksul ve kimsesizler (Beled, 90/16) (H. DÖNDÜREN, 1/337)

(**3). 've sadakalar üzerinde amil olanlar'** Yâni toplanıp biriktirilmesinde çalışan tahsildarlar, yazıcılar, koruyucular, bekçiler, meselâ davar ve sığır cinsinden toplanan zekatların çobanlığını yapanlar, hâsılı bütün bu işlerde çalışanların hizmetleri karşılığı ödenen ücretler. Bunlar için sadaka verilmiş olmaz, yaptıkları hizmet için ücret olmuş olur. (ELMALILI, 4/368)

(**4). 'kalpleri İslâm dînine ısındırılacak olanlar'** Bunlar birkaç gruptur. Bunlardan bir kesim İslâm'a yeni girmiştir, İslâm'a sağlıklı bir biçimde bağlanmaları istenmektedir. Bir kesimi de **henüz İslâm'a girmemiştir.** Kalplerinin ısındırabileceği ve Müslüman olabilecekleri **ümit edilmekte**dir. Bir kesimi ise, İslâm'a girmiş ve sağlıklı biçimde ona bağlanmıştır. Fakat kendi çevreleri içinde yaşayan, kendileri gibi insanların kalpleri ısındırılmak istenmektedir. Böylece umulur ki, yakınlarının geçim imkânlarına kavuştuğunu görenler, Müslüman olma arzusunu duyarlar. (S. KUTUB, 5/328)

Hz**.** Peygamber'in yaşadığı dönemde **'kalpleri ısındırılacaklar'** adı altında bâzı kimselere harcamalar yapıldığı konusunda görüş birliği vardır. Fakat onun ölümünden sonra bu harcamaların kaldırılıp kaldırılmadığı konusunda ihtilâf vardır. İmam **Ebû Hanife** ve taraftarlarına göre bu uygulama **Halife Ömer (**r**) zamanında kaldırılmıştır** ve 'şimdi bu ad altında bir harcama yapmak câiz değildir.' İmam **Şâfii** kâfirlere değil, günahkâr Müslümanlara bu başlık altında **zekâttan pay verilebileceği**ni söyler. Diğer fakihler ise, bu tür harcamaların bugün de ihtiyaç duyduğunda **câiz olduğu** görüşündedirler. (MEVDÛDİ, 2/226)

(**5). 'azad edilecek köleler'** Özgürlüğüne kavuşmak için efendisi ile anlaşma yapan köleye de zekât verilir. (H. DÖNDÜREN, 1/337)

Zekâtın prensip olarak **devlet eliyle toplanıp dağıtılmasını** öngören Kur'ân'ın (9/103), devlet bütçesinden köle âzâdı için fasıl ayrılmasını istemektedir. Kur'an bu yönüyle sosyal realite olarak bulduğu **köleliğin kaldırılması** tavrını ortaya koymuştur. (KUR'AN YOLU, 3/26)

(6). 'Borçlular' mubah, mendup veya günah sebebiyle olup da sonradan o günahtan tevbe etmiş bulunan, oldukça borçlanmış olan kimselere. (S. HAVVÂ, 6/213)

(7). 'Allah yolunda olanlar' Allah yolunda **bilfiil savaşanlar** yâni sıcak harbe katılanlar kast edilmiştir. (KUR'AN YOLU, 3/26)

Savaşta gerekli olan bütün malzeme ve mühimmat zekât fonundan karşılanabilir. (H. DÖNDÜREN, 1/337)

(8). 've yolda kalmışlar' Yolculuğa çıkıp kendi malından uzakta olan kimse, muhtaç duruma düşerse, kendisine zekât verilebilir. Hacda parasını çaldıran, yolda trafik kazası geçiren kimseler bu niteliktedir. Sokağa atılmış çocuklar da bu kapsama sokulabilir. (H. DÖNDÜREN, 1/337)

Yolcuya zekât verilebilmesi için, memleketine gidebilecek kadar parası ve malı bulunmaması ve **yolculuğa meşru amaçlarla** çıkmış olması gerekir. Yolda kalmış, yoluna devam etmek veya memleketine dönmek için maddi imkânı bulunmayan kimseye yolculuğuna devam etmesi veya malının bulunduğu yere **dönmesine yetecek** kadar zekât verilir. (İ. KARAGÖZ 3/185).

Zekât verilemeyecek olanlar:

(1). Zenginlere zekât verilmez **(**Tirmizi**),**
(2). Gayr-i Müslimlere zekât verilmez. (Tirmizi),
(3). Kişi **bakmakla yükümlü olduğu** kişilere zekât veremez. (eş, anne, baba, nine, dede, oğlu, kızı ve torunları),
(4). Câmi, **okul,** köprü, **çeşme,** baraj, **yol** yapım ve onarımı için zekât verilmez.
(5). Âkil bâliğ olmayanlara zekât verilmez. (İ. KARAGÖZ 3/185, 186).

Zekât verecek kişi, zekâtını bu sekiz sınıftan hepsine verebileceği gibi, onlardan yalnızca bir sınıfa da verebilir. Hatta tek bir şahsa vermesi de caizdir. (İ. H. BURSEVİ, 7/408) (7.8.2013 bilgisayar ortamına yazıldı. Saat 10.40)

9/61-70 MÜNÂFIKLAR

61. Yine o (münâfık**)lardan öyle kimseler vardır ki: "O, (**herşeyi dinleyip reddetmeyen**) bir kulaktır." diyerek Peygamber'i incitirler.** (Ey Peygamberim!) **De ki: "(**O**,) sizin için hayrın kulağıdır; Allâh'a îman eder, mü'minlere inanıp güvenir. (**O**) içinizden îman edenler için bir rahmettir. Allâh'ın Rasûlü'nü incitenler var ya, işte onlar için acıklı bir azap vardır."**

62. (Ey müminler!) **O (**münâfık**)lar sizi hoşnut etmek ve kendilerini kabullendirmek için Allâh'a yemin ederler. Eğer onlar mü'min iseler, Allah ve Rasûlü'nü hoşnut etmeleri daha doğrudur.**

63. Münâfıklar hâlâ şunu anlayıp öğrenmediler mi ki kim Allâh'a ve Rasûlü'ne muhâlefet eder / karşı koymaya kalkarsa ona, içinde ebedî kalmak üzere cehennem ateşi vardır. İşte bu, en büyük zillet ve rezilliktir.

64. Münâfıklar, kalplerinde olan şeyleri, kendilerine haber verecek bir sûrenin üzerlerine indirilmesinden çekinirler (yine de Kur'an ve İslâm'ı hafife alıp alay ederler**).** (Ey Peygamberim!) **De ki: "Siz alay ededurun. Allah, (**içinizdeki**,** söylemekten**) çekindiğiniz şeyleri mutlaka ortaya çıkarandır." [**bk**. 47/29-30]**

65. (Ey Peygamberim!) **Şâyet onlara, (**alay etmelerinin sebebini**) sorarsan: "Andolsun ki biz ancak (**vakit geçsin diye**) lafa dalmış şakalaşıyorduk." derler. De ki: "Allah ile O'nun âyetleriyle ve O'nun Rasûlü ile mi alay ediyordunuz?"**

66. (Ey münâfıklar!) **Hiç özür dilemeyin. Siz inandıktan sonra (**Peygamber'i hafife almakla**) artık kâfir oldunuz. Sizin bir kısmınızı affetsek bile, (**diğer**) gruba suç işlediklerinden dolayı azap edeceğiz.**

67. Münâfık erkekler ve münâfık kadınlar birbirinden (yanadır ve hepsi aynı**)dır. Onlar kötü olanı (**İslâm'a uygun olmayanı**) emrederler, iyilik(**ten**,** Allâh'a itaat**)ten menederler, ellerini sıkı (**cimri**) tutarlar. Onlar Allâh'**(a îmânı ve kulluğu) **unuttular, O da onları** (lütfunu ve rahmetini) **terk etti. Şüphesiz ki münâfıklar, hep fâsık (**Allâh'ın emrinden sapan**) kimselerdir. [**krş**. 59/19]**

68. Allah, münâfık erkeklere, münâfık kadınlara ve kâfirlere içinde sürekli kalacakları cehennem ateşini vaadetti. O, onlara yeter. Allah, onları rahmetinden uzaklaştırmıştır. Onlar için devamlı bir azap vardır.

69. (Ey münâfıklar**!** Siz de**) sizden öncekiler gibisiniz. (**Üstelik**) onlar, kuvvet bakımından sizden daha yaman, malları ve çocukları da sizden daha çok idi. Onlar, (**dünyâ malından**) hisselerince faydalanıp zevklenmişlerdi. İşte sizden öncekilerin nasiplerince faydalanıp zevklendikleri gibi, payınıza düşenle zevklenmek isteyip onların daldıkları gibi (**o batağa**) daldınız. İşte onların, dünyâ ve âhirette yaptıkları boşa gitmiştir ve onlar ziyâna uğrayanların ta kendileridir.**

70. Onlara, kendilerinden öncekilerin: Nuh, Âd ve Semûd kavminin, İbrâhim kavminin, Medyen halkının ve alt üst olmuş kasabaların haberi gelmedi mi? Peygamberleri onlara mûcizeler getirmişti (de inanmadıkları için helâk olmuşlardı**). Allah onlara zulmetmiş değildi, fakat onlar kendilerine zulmediyorlardı.**

61-70. (61).**'Şunlar da onlardandır ki, peygambere ezâ ederler.' 'Ve o bir kulaktır derler'** Yâni, ne söylenirse dinler, reddetmez, belirtilerine göre kabul olunup olunmayacağı ayırd etmez, yutar. (ELMALILI, 4/376)

Münâfıklar bu sözleriyle peygamber (s) efendimizin zekâsı olmadığını, uzağı görmediğini, meselelerin derinliğine vâkıf olmadığını söylemek istiyorlardı. (İ. H. BURSEVİ, 7/417)

Hz. Peygamber, münâfıkların kabahatlerini yüzlerine vurmaz, merhamet ve kerem gösterirdi. Özellikle yemine çok saygı gösterirdi. Onlar da onun bu tutumunu saflığına verirlerdi. (ELMALILI, 4/377)

İslâm davetçilerinde olması gerekli **iki** önemli özellik: **Tedbir** ve insanları çok iyi **dinlemek**tir. Gerçek şu ki, söylenenleri iyice ve dikkatle dinlemek büyük liderlerin ve büyük çapta eğitilmiş insanların en önemli özellikleri arasındadır. Kalpleri kazanmak konusunda söylenenlere kulak vermenin etkisinin büyüklüğü ile ilgili kitap(lar) yazılmıştır. (S. HAVVÂ, 6/222)

(62).**'Münâfıklar sizi râzı etmek için Allâh'a and içip duruyorlar. Oysa asıl hoşnut etmeleri gereken Allah ve Rasûlüdür.'** Nu âyete göre bir söz, iddiâ edenin, **iddiâsını ispat** etmesi, iddiâyı reddeden kimsenin de **yemin etmesi** gerekir. (İ. KARAGÖZ 3/188).

(63).**'.. kim Allâh'a ve peygambere karşı çıkarsa..'** Peygambere karşı çıkmaktan maksat, Hz. Muhammed (s)'in hak peygamber, Kur'ân'ın **hak kitap** ve İslâm'ın **hak din** olduğunu **kabul etmemek**tir. Bu, **inkâr**dır. İnkâr edenlerin gideeği yer ise, içinde ebedi kalmak üzere **cehennem**dir. Cehenneme gitmek, rezil ve rüsvâ olmaktır. (İ. KARAGÖZ 3/189)

(64).**'De ki siz alay edin (**bakalım) **Burada da alay edin'** emri tehdit ifâde etmektedir. Yâni alaya almayın, yoksa cezâsını görürsünüz. Cezâ sizin rezil olmanız içindir. (İ. H. BURSEVİ, 7/424)

Allah Teâlâ, Rasûlü ve Kur'an âyetleri ile **alay etmek küfürdür. İstihza** (alaya alma): Başkasının ayıplarını gülünecek bir tarzda anlatarak o kişiyi aşağılamaktır. Birisi konuşurken, dil sürçmesi ya da yanlış bir şey söylediğinde **gülmek** şeklinde olabilir. İstihza, İslâm âlimlerinin tamamına göre **haram**dır. Bâzı âlimlere göre büyük günahtır. (İ. H. BURSEVİ, 7/427, 428)

(65).**'Şâyet onlara sorsan: 'Andolsun ki biz ancak lâfa dalmış şakalaşıyorduk' derler.'** Rasûlullah Tebük seferine giderken, münâfıklardan bir grup Rasûlullah hakkında 'Şu adamın haline bakın, Şam saraylarını feth etmek istiyor. O nerde Şam saraylarını feth etmek nerde?' diyerek **küçümsediler** ve dedikodu ettiler. Durum Rasûlullâh'a vahiyle bildirildi. Kendilerine sorulduğunda, 'Yolculuk zahmetini unutturmak için şakalaşıyorduk' dediler. Bu âyet **münâfıklar hakkında** nazil oldu. (KUR'AN YOLU. 1/196)

Münâfıkların Beş Özelliği:

(67).**(1).'münâfık erkeklerle, münâfık kadınlar, birbirlerindendir.'** Bu buyrukta, müminlerin münâfıklardan olamayacağı belirtilmektedir. Münâfıkların, Müslüman oldukları iddiâsı da yalanlanmaktadır. (..)
(2).'Münkerden emreder' küfrü, isyânı, İslâm şeriatına muhalefeti emrederler.
(3).Mârûfu yasaklarlar. İtaat ve îmânı yasaklarlar. Onlar bir hayır gördükleri zaman insanları ondan alıkoyarlar. Bir kimse bir sünneti uygulayacak olursa, bu durumu tepki ile karşılarlar. Onlar bir çağrıda bulunduklarında da mutlaka kötülüğe çağırırlar. (S. HAVVÂ, 6/227)

(4).‘Ellerini de sıkı tutarlar.’ Mallarını Allah yolunda harcama, zekât verme ve **her türlü hayır işleri yapma** konusunda ellerini de sıkı tutarlar. (İ. H. BURSEVİ, 7/430) İyilik, sadaka, Allah yolunda infak konusunda alabildiğine cimridirler. (S. HAVVÂ, 6/227)
(5).‘Allâh’(a îmân)**ı unuttular, O da onları unuttu.’** Kahrını ve azâbını değil de, lütuf ve ihsânını onlardan kesmiştir. Burada **unutma,** mecâzi anlamda **terk etme** olarak tefsir edilmiştir. Çünkü unutma, Allah’ü Teâlâ için muhâldir. (İ. H. BURSEVİ, 7/430)

(68).**‘Allah, münâfık erkeklere, münâfık kadınlara ve kâfirlere içinde sürekli kalacakları cehennem ateşini vaadetti. O, onlara yeter. Allah, onları rahmetinden uzaklaştırmıştır.’** **Münâfıklar**, mü’minlerin yanında:,“Biz de îman ettik.” derler. Fakat içten içe her fırsatta Allâh’ın emirlerini hiçe sayarlar ve **müminlere karşı kin beslemekte** olup kâfirlerden daha tehlikelidirler. Farzların yasak, haramların serbest bırakılmasını ve **İslâm’a giden yolların engellenmesini isterler**. Onlar cehennemde en alt tabakadadırlar.) [bk. 2/8-16; 4/138-145; 63/1-6] (H. T. FEYİZLİ, 1/196)

‘Onlar için sürekli bir azap vardır.’ Hem dünyâda, hem de ahirette, daimi bir azap vardır. Dünyâdaki azapları, nifâkın verdiği sıkıntılar, dış görünüşleri ile iç yapıları arasındaki çelişkilerin verdiği **ruhsal sıkıntılar**dır. (S. HAVVÂ, 6/228)

(70).**‘Onlara kendilerinden öncekilerin Nûh, Âd ve Semûd kavminin, İbrâhim kavminin, Medyen halkının ve alt üst edilen şehirlerin haberi gelmedi mi?’** Nuh kavmi, Tufanda boğulup helâk edildi. **Âd kavmi**, dondurucu bir kasırga ile helâk edildi. **Semûd** kavmi, Sarsıntı ve korkunç bir sesle telef edildi. **İbrâhim kavmi**, Reisleri Nemrut, bir sivrisinekle, ona tabi olanları ise binaları başlarına yıkılmak sûretiyle helâk edildiler. **Medyen Halkı**, Şuayb (a.s.) kavmidir. Gölge günündeki ateş ile (Şuara 26/89) helâk edildiler. **Lût Kavmi**, Yurtları alt üst edilmek sûretiyle, üzerlerine taş yağdırılarak helâk edildiler. (İ. H. BURSEVİ, 7/434, 435)

Bâzı rivâyetler, özürsüz olarak cihâda katılmayıp oturmak için izin isteyen münâfıkların sayısının 39 kişi olduğunu zikretmektedir. Bir kısım **münâfıklar** da fiilen bu savaş çağrısını kabul etmiş ve savaşa katılmışlardır. (S. HAVVÂ, 6/231)

9/71-72 MÜ’MİNLER

71. Mü’min erkekler ve mü’min kadınlar birbirlerinin dostları (ve yardımcıları**)dır. İyiliği (**tevhidi ve sâlih ameli**) emrederler, kötülükten / kötü olan şeylerden menederler; namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, Allâh’a ve Rasûlü’ne itaat ederler. İşte Allah bu kimselere rahmet edecek (**bağışlayacak**)tır. Şüphesiz Allah mutlak gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir. [**krş. 3/104, 110]**

72. Allah, inanan erkek ve inanan kadınlara, içinde sürekli kalacakları, alt tarafından ırmaklar akan cennetler ve Adn cennetlerinde güzel meskenler vaadetmiştir. Allâh’ın onlardan râzı olması (hepsinden**) daha büyüktür. İşte bu, en büyük kurtuluştur.**

71-72. (71).**‘Mümin erkekler ve mümin kadınlar birbirlerinin velisidirler.’** Din ve dünyâ işlerinde birbirlerine yardım ederler. (İ. H. BURSEVİ, 7/439) Kendi aralarında yardımlaşırlar, Kendilerinin dışında kalanlara karşı da savaşırlar. (S. HAVVÂ, 6/230)

‘İyiliği emrederler, kötülükten men ederler.’ Îman ve Allâh’a itaat başta olmak üzere, her çeşit hayrı içine alan iyiliği emrederler. Küfür, Allah’tan uzaklaştıran dünyâ sevgisi ve diğer her çeşit kötülükten men ederler. (İ. H. BURSEVİ, 7/439)

‘Namazı kılarlar, zekâtı verirler, Allâh’a ve Rasûlü’ne itaat ederler.’ Bu âyette, **‘namazı kılarlar’** ifâdesi, daha önce 67. Âyette münâfıklar için söylenen Allâh’ı unuttular ifâdesinin karşılığıdır. Zekâtı verirler ifâdesi, ellerini sıkı tutarlar (cimri davranırlar) ifâdesinin karşılığı, Allâh’a ve Rasûlü’ne itaat ederler ifâdesi, münâfıkların tam bir fısk özelliğinin karşılığı olarak anılmıştır. (İ. H. BURSEVİ, 7/439)

‘Allâh’a ve Peygambere itaat’ Kur’an’da yüce Allâh’ın, sahih hadislerde Hz. Peygamberin emir ve yasaklarına, ilke ve hükümlerine uymaktır. **Kur’ân’ı** ve Kur’ân’ın beyânı olan **sünneti hayâtına hâkim kılan** mümin, Allah ve Peygamberine hakkıyla itaat etmiş olur. (İ. KARAGÖZ 3/197).

Hadisler: ‘Müminin, mümine karşı durumu, bir yapı gibidir. Biri diğerini güçlendirir.’ Dedi ve parmaklarını birbirine geçirdi.’

‘Müminin karşılıklı sevgi ve merhametlerinin örneği, bir tek ceset gibidir. Onda herhangi bir organ rahatsızlanacak olursa, vücudun diğer kısımları ateşinin yükselmesi ve uykusuzlukla ona katılır.’ (S. HAVVÂ, 6/232)

(72).**‘Allah, mümin erkek ve kadınlara altlarından ırmaklar akan, içinde sürekli kalacakları cennetler ve Adn cennetlerinde güzel meskenler vaad etti.’** Allah müminleri cennetlere koyacaktır. Nîmet yurdu olan **cennet,** Kur’ân-ı Kerim’de **tekil ve çoğul** olarak geçmektedir. Kur’an’da **Firdevs, Naîn, Adn ve Huld cennetleri,** cennet ismi olarak; diğer isimler, cennetin nitelikleri olarak zikredilmektedir. Firdevs, Naîm ve Adn cennetleri çoğul, **Huld cenneti ise tekil** olarak zikredilmiştir. (İ. KARAGÖZ 3/197).

Hadis: İçindeki kapları ve her şeyi altından olan **iki cennet** vardır. Kapları ve içindeki her şeyiyle gümüşten olan iki cennet vardır. **Adn cennetinde**, cennetliklerle, Rablerini görmeleri arasında sâdece Yüce Allâh’ın yüzü üzerindeki kibriya örtüsü vardır. (Buhâri, Müslim’den, Ö. ÇELİK, 2/422, 423)

Hadis: **Cennet**te, Allah tarafından kendi yolunda cihad edenler için hazırlanmış **yüz derece** vardır. Her iki derecenin arası gök ile yer arası gibidir. Allah’tan cenneti istediğiniz zaman **Firdevs** isteyiniz. O cennetin en yükseği ve cennetin ortasıdır. Cennet ırmakları oradan kaynamaktadır ve onun üstünde de Rahmân’ın arşı vardır. (Buhâri Cihad 4; Ö. ÇELİK, 2/423)

Hadis: ‘Ey Allâh’ın Rasûlü ‘Bize cennetten ve cennetin yapılarının neden olduğundan söz et.’ Şöyle buyurdu: ‘Bir taş altın, bir taş gümüştür. Harcı miskten, çakılları inci ve yakuttan, toprağı zaferandandır. Oraya giren keder görmez, ölmemek üzere ebedi kalır. Elbiseleri eskimez, gençliği son bulmaz. (İmam Ahmed, Ebu Hüreyre’den, S. HAVVÂ, 6/231, 232)

9/73-80 KÂFİRLER VE MÜNÂFIKLAR

73. Ey Peygamber! Kâfirler(e karşı silâhla**), münâfıklar(**a karşı delil getirerek**,** dil**) ile cihadda bulun ve onlara karşı sert** (ve katı) **davran; onların varacakları yer cehennemdir. O, ne kötü bir dönüş yeridir! [**bk**. 9/123; 48/29; 66/9]**

74. (Ey Peygamberim! Münâfıklar**,** senin aleyhinde söz**) söylemediklerine dâir, Allâh'a yemin ederler. Hâlbuki (**seni küçümseyerek**) küfür kelimesini söylediler, Müslümanlık'tan sonra kâfir oldular ve elde edemedikleri şeye (**sana bir suikast yapmaya**) yeltendiler. İntikam almaya kalkışmaları başka sebeple değil; ancak Allah ve Rasûlü, O'nun "lütuf ve yardımından" o (**mü'mi**)nleri zengin etti diyedir. Eğer (**münâfıklıktan**) tevbe ederlerse, kendileri için daha iyi olur. Eğer yine (**söz ve hareketleriyle inkâra**) dönerlerse, Allah onlara dünyâda ve âhirette acıklı bir azap ile azap eder. Onlar için yeryüzünde ne bir dost ne de yardımcı vardır. [**krş**. 5/59; 7/126; 85/4-9]**

75. Onların bâzıları da: "Şâyet O (Allah**), lütuf ve kereminden bize verirse, mutlaka sadaka (**zekât**) vereceğiz ve muhakkak iyilerden olacağız." diye Allâh'a kesin söz verenler vardır.**

76. Allah, lütfundan kendilerine verince de cimrilik ettiler, (verdikleri sözü yerine getirmekten ve itaatten**) yüz çevirdiler. Onlar, zâten dönek kimselerdir.**

77. Sonunda, O'na verdikleri sözlerden caydıkları ve yalan söylediklerinden dolayı, Allah, kendisine kavuşacakları güne kadar, onların kalplerine münâfıklığı yerleştirdi.

78. (Münâfıklar**,) Allâh'ın kendilerinin sırlarını da, (**mü'minler aleyhine yaptıkları**) gizli konuşmaları da bildiğini ve Allâh'ın (**bütün**) gaypları (**bilinmeyen ve görünmeyenleri**) çok iyi bilen olduğunu hâlâ bilip anlamadılar mı?**

79. Sadakalar husûsunda, gönülden bağışta bulunan mü'minleri çekiştiren ve (vermek için**) güçlerinin yettiğinden başkasını bulamayanlarla alay eden (**o münâfık**)lar var ya, Allah onları maskaraya çevirecektir, onlar için bir de acıklı azap vardır.**

80. (Ey Rasûlüm!**) O** (Ölen münafık)**ların bağışlanmasını ister dile, ister dileme! Onlara yetmiş defa bağışlanma dilesen de, Allah onları bağışlamayacaktır. Bu, Allâh'a ve Rasûlü'ne karşı (**îmanda samimi olmayıp**) küfre sapmalarındandır. Allah, emrinden sapan (**fâsık**)lar topluluğunu doğru yola eriştirmez.**

73-80. (73).**'Kâfirlere ve münâfıklara karşı cihad aç! 'Ve onlara karşı katı ol'** Yumuşak davranma. Bundan anlaşılıyor ki, **cihad** yalnızca kılıç ile veya başka silâhlarla yapılan savaşla olmaz. Yine bu ifâdeden anlaşıldığına göre **cihad** kelimesi **kıtal** (yâni savaş) kelimesinden daha geniş kapsamlıdır. Münâfıklara karşı açılacak cihad, delil ortaya koymak ve belgeleri açıklamak şeklinde tefsir edilmiştir. Gerçekten **cihad** kılıçla, dille, yazı ve yayın yoluyla veya başka yollarla cehd ve gayret göstermek, çalışıp uğraşmak demektir, savaş sâdece bunun özel çeşididir. (ELMALILI, 4/383, 384)

Münâfıklara karşı **kılıçla savaşmak caiz değil**dir. Çünkü bizim şeriatımız, zahire göre hüküm verir. **Münâfıklar** ise, Müslüman olduklarını söylerler ve küfrü kabul etmezler. (İ. H. BURSEVİ, 7/448) İbn-i Abbas: Yüce Allah kâfirlere karşı kılıçla cihad etmeyi, münâfıklara karşı da dil ile cihad etmeyi emretmiş, onlara karşı yumuşak davranmamayı da öngörmüştür. (S. HAVVÂ, 6/246, 247)

Müminlerin emiri Ali b. Ebi Tâlib (r)'in şu sözleri daha önce geçmişti: Rasûlullah ile birlikte **dört kılıç** gönderilmiştir: Bunlardan **(1)** birisi, **müşrikler**e karşıdır. **Haram aylar çıkınca artık müşrikleri bulunduğunuz yerde öldürün'** (âyet 5) **(2)** İkinci kılıç, kâfirlere ve küfür ehline karşıdır: **'Kitap verilmiş olanlardan…. Küçülmüşler olarak cizyeyi verinceye kadar savaşın'** (âyet 29). **(3)** Üçüncü kılıç, münâfıklara karşıdır. **'Ey peygamber! Kâfirler ve münâfıklar ile cihad et!'** (âyet 73). **(4)** Dördüncü kılıç ise isyan edenlere karşıdır: **'Karşı gelen kesim ile Allâh'ın emrine dönünceye kadar savaşınız'** (Hucurat, 49/9) Bu ise, nifâkı açıkça ortaya koydukları takdirde onlara karşı **kılıçla cihad** edilmesini gerektirmektedir. (Çünkü onlar meşru devlet başkanına isyan etmişler, bâği durumuna düşmüşlerdir, Derleyenin notu) (S. HAVVÂ, 6/247)

(..) **Cihâdı üç kısma ayırmak** mümkündür: **(a).** İslâm'ı yaşayarak ve anlatarak **tebliğ** etmek, **(b).** Müslümanlara saldırı ve **savaş açıldığında** mal ve canla **fiilen savaşmak,** (Buhâri). **(c).** Allâh'a itaat konusunda **nefisle mücâdele** etmek, **(d). Şeytanın hîle** ve tuzaklarına **karşı koymak.** (İ. KARAGÖZ 3/199).

(74).**'(**Münâfıklar senin aleyhinde söz**) söylemediklerine dâir Allâh'a yemin ederler.'** Celas b. Suveyd adlı minafık 'Muhammed'in dedikleri doğruysa, eşeklerden olalım' dedi. Amir b. Kays cevaben, 'Muhammed doğru söylüyor. Siz eşeklerden alçaksınız.' Durum, Hz. Peygambere intikal ediyor. Celas, 'O bana iftira ediyor' dedi. Her ikisi yeminleşti. Amir (r) kendisini doğrulayan âyetin inmesi için duâ etti. Bunun üzerine bu âyet indi. (H. DÖNDÜREN, 1/338)

'Başaramayacakları bir şeye kalkıştılar.' Münâfıklardan 15 kişi Tebük dönüşü Akabe yolunda Allâh'ın elçisini uçuruma düşürmek için suikast hazırlamış, ancak sonuçsuz kalmıştı. (H. DÖNDÜREN, 1/338)

'Onlardan bâzıları da 'Şâyet o (Allah**), lütuf ve kereminden bize ihsan ederse'** bize mal verirse '**mutlaka sadaka (**zekât**) vereceğiz ve muhakkak sâlihlerden de olacağız'** bize verdiklerine karşılık îman ve sâlih amelde bulunmak sûretiyle şükredeceğiz; '**diye Allâh'a kesin söz verdiler.'** (S. HAVVÂ, 6/252)

(76).**'Ama Allah onlara (**mal vermekle**) lütfundan ihsan edince, cimrilik ettiler.** (Allâh'ın hakkını yerine getirmediler, sözlerinde durmadılar.) **Ve gerisin geri dönerek** (Allâh'a itaatten) **yüz çevirdiler.'** (..) Bu âyetlerde belirtildiği üzere bir kısım münâfıkların yaptığı gibi, sırf **kendi çıkarı**nın söz konusu olduğu durumda Allâh'a yönelen, üstelik -beklentisine kavuşursa bunları – hayır yolunda kullanacağına dâir Allâh'a söz veren, kendilerine **ilâhi** bir **lütufta bulunulduğunda hemen cimrileşen** ve yüz çeviren kimseler sorumluluk bilincini ve kendilerine olan saygıyı yitirmiş insanlardır. Onların ne Allâh'a, ne kendilerine, ne de başka insanlara **vedikleri söze** güvenilir. (KUR'AN YOLU, 3/39)

Allâh'a söz verdiği halde bu sözüne bağlılık göstermeyen ve ahdine vefâ göstermeyerek **Allâh'a yalan söyleyen** bir insanın kalbi nifaktan kurtulamaz! **Hadis**: 'Münâfıkın alâmeti üçtür: Konuştuğunda yalan söyler, söz verdiğinde sözünden cayar, emânete ihânet eder.'

(Buhâri, Müslim) Sözünde durmamanın ve Allâh'a yalan söylemenin kaçınılmaz sonucu her zaman kalplerde bir nifak oluşturur, işte bu âyetin burada sözünü ettiği **münâfık insanların durumu** da budur. (S. KUTUB, 5/347)

(78).**'(**Münâfıklar**) Bilmezler mi ki, Allah onların içlerinde gizledikleri (**münâfıklıklarını da**)** kendi aralarında dini tenkit etmek sadakaya cizye adını vermek, bunu vermemek için yaptıkları planlarını) **fısıltılarını da bilir.'** (..) **Münâfıkların nitelikleri** arasında şunlar da sayılmıştır: Sadakayı engellemek, salahtan uzak olmak (fesatçılık yapmak), sözde durmamak, yalan söylemek, sadaka verenleri ayıplamak. (S. HAVVÂ, 6/252)

(79).**'Sadaka vermekte gönülden davranan müminlere (**dil uzatırlar**) kınarlar.' 'Allah onları maskara etti. (**alay etti**)'** Zekât farz kılınınca, sahâbe çeşitli bağışlar yapıyordu. Ebû Akil yarım sa', başka birisi daha fazlasını getirmişti. Münâfıklar, 'Allâh'ın bunun sadakasına ihtiyâcı yoktur', diğeri ise 'gösteriş yapıyor' dediler. Yukarıdaki âyet, bunun üzerine inmiştir. (Buhâri'den, H. DÖNDÜREN, 1/338)

(80).**'Sen onlar için ister istiğfar et, ister istiğfar etme.'** Bir şey değişmez, her ikisi de eşittir. '**Allah onları kesinlikle affetmeyecektir.'** Rivâyet olunuyor ki, Abdullah b. Übeyy'in oğlu Abdullah, çok ihlâslı bir Müslüman idi, babasının hastalığında, onun hakkında Rasûlullâh'a duâ ve istiğfar etmesini niyaz etmişti. Peygamber efendimiz de (duâ) etmişti. (ELMALILI, 4/386, 387)

'Allah fâsık topluluğu doğru yola iletmez' demek, onları hayırlı işlerde başarılı kılmaz demektir. Ancak yüce Allah, **îman etmek isteyenlere engel olmaz.** Çünkü Allah, küfre râzı olmaz. Aksine insanların îman etmelerinden hoşnut olur. (39/7, İ. KARAGÖZ 3/206).

9/81-89 TEBÜK GAZVESİNDEN GERİ KALANLAR

81. Allah Rasûlü'(nün emri**)ne muhâlefet ederek (**Tebük seferine gitmeyip**) geri kalan (**münâfık**)lar, (**Medîne'de kalıp**) oturmalarıyla sevindiler. Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla savaşmayı çirkin gördüler de: "Sıcakta sefere çıkmayın." dediler. (**Ey Peygamberim! Onlara**) de ki: "Cehennem ateşi sıcaklık bakımından daha şiddetlidir. Keşke iyice bilmiş olsalardı!"**

82. (Münâfıklar) **Kazandıkları (**günahları**)nın cezâsı olarak az gülsünler, çok ağlasınlar.**

83. (Ey Peygamberim!) **Allah, seni (**Tebük'ten sonra**) o (**savaşa gitmeyen münâfık**)lardan bir topluluğun yanına döndürür de (**onlar başka bir savaşa**) çıkmak için senden izin isterlerse, de ki: "Artık benimle hiçbir zaman (**savaşa**) çıkmayacaksınız ve benimle berâber hiçbir düşmanla aslâ savaşmayacaksınız. Çünkü siz ilk defâda (**çıkmayıp**) oturmaya razı oldunuz. Artık geri kalan (**âcizler ve kadın**)larla berâber oturun."**

84. (Ey Peygamberim!) **Onların (**münâfıkların ve kâfirlerin**) ölenlerinin hiçbirinin cenâzesinde namaz kılma, (**defin**,** ziyaret ve okumak için**) kabrinin başında durma! Çünkü onlar Allâh'a ve Rasûlü'ne karşı (**îmanda samimi olmayıp**) küfre saptılar, fâsık olarak (**ilâhî emirlerden sapmış hâlde**) öldüler.**

85. (Ey Peygamberim!) **Münâfıkların** (ve kâfirlerin**) ne malları ne de evlâtları seni imrendirmesin. Çünkü Allah, bunlarla, onlara dünyâda azap etmeyi ve canlarının da kâfir olarak çıkmasını ister. [**bk**. **9/55]**

86. "Allâh'a inanın ve Rasûlü ile berâber cihad edin." diye bir sûre indirildiği zaman onlardan servet sâhipleri, senden izin istediler ve: "Bırak bizi (savaşa gitmeyip evde**) oturanlarla berâber olalım." dediler.**

87. Münâfıklar, (savaştan**) geride kalan (**kadın ve çocuk**)larla berâber olmaya râzı oldular. Bu sebeple, onların kalplerine mühür vuruldu. Artık onlar, (**gerçekleri**) anlamazlar.**

88. Fakat Peygamber ve onunla berâber olan mü'minler, mallarıyla ve canlarıyla savaştılar. İşte bunlar var ya, bütün hayırlar onlarındır. Onlar, umduklarına kavuşanların ta kendileridir.

89. Allah, onlar için alt tarafından ırmaklar akan ve orada ebedî kalacakları cennetler hazırladı. İşte bu, en büyük kurtuluş (ve saadet**)tir.**

81-89. (81).**'Allâh'ın Rasûlüne muhâlefet için geri bırakılanlar'** Tembelliklerinin, nifaklarının ve şeytanlarının etkisiyle Rasûlullâh'a muhâlefet ederek savaşa gitmeyip oturanlar, **'oturup kalmalarına sevindiler.'**

'Sıcakta sefere çıkmayın dediler.' 'de ki, Cehennem ateşi daha sıcaktır.' Hadis: Rasûlullah buyurdu: 'Âdemoğlunun kullanmakta olduğu şu ateşi, cehennem ateşinin yetmişte biridir' Ashâb-ı kiram, 'Bu hâliyle bile yeterdi, ey Allâh'ın Rasûlü' dediler. Hz. Peygamber: 'Bundan 69 (altmış dokuz) kat daha fazlalık verilmiştir.' (Buhâri, Müslim, İmam Mâlik'ten, S. HAVVÂ, 6/262)

Hadis: 'Çok gülme, çünkü çok gülmek kalbi öldürür.' (Tirmizi Zühd 1; İ. KARAGÖZ 3/207).

Hadis: 'Muhammed'in canı kudret elinde olan Allâh'a yemin ederim ki, eğer siz benim bildiğimi bilseydiniz **az güler, çok ağlardınız.'** (Ahmed, İ. KARAGÖZ 3/207). Peygamberimiz (s), sâdece tebessüm etmiş ve 'Mümin kardeşinin yüzüne **tebessüm** etmen, senin için bir sadakadır' buyurmuştur. (Tirmizi Birr 36, İ. KARAGÖZ 3/207)

(82).**'Artık kazandıklarının cezâsı olarak'** bu dünyâda savaşa çıkmayıp geri kalmaktan dolayı sevinmelerine **'az gülsünler'**; âhirette görecekleri cezâ sebebiyle de **'çok ağlasınlar.'** (S. HAVVÂ, 6/260)

(83).Bu (83 ve 84'ncü) âyetlerde, **münâfıklara** bir takım **cezâlar** verilmektedir. **(a) 'Benim yanımda hiçbir düşmanla savaşmayacaksınız'. (b).** Bir diğer cezâ, **'Onlardan (**münâfıklardan**) ölen hiçbir kimsenin namazını aslâ kılma.'** Abdullah b. Übey ölünce, onun oğlu Rasûlullah'ın yanına geldi ve babasını, kendisiyle kefenlemek üzere bir gömlek vermesini istedi. Hz. Peygamber de verdi. Daha sonra, Hz. Peygamberden onun üzerine namaz kılmasını istedi. Rasûlullah (s) onun üzerine namaz kıldı. (S. HAVVÂ, 6/263)

Bu âyet indikten sonra, Rasûlullah (s) **hiçbir münâfığın namazını kılmadı** ve kabrinin başında durmadı. Bu durum şânı Yüce Allah rûhunu kabzedinceye kadar böylece devam etti. (S. HAVVÂ, 6/264)

Ömer b. Hattab (r) durumunu bilmediği hiçbir cenâzenin namazını (Huzeyfe b. Yeman onun üzerinde namaz kılmadıkça) kılmazdı. Çünkü **Huzeyfe** (r) münâfıkları bizzat tanımakta idi. Rasûlullah (s) ona bu münâfıkları açıklamış idi. Bu bakımdan **Hz. Huzeyfe'ye sır sâhibi** denilmekte idi. (S. HAVVÂ, 6/264)

Açık nifak şekillerinden birisi de, İslâmi olmayan her türlü kitle arasında bulunmakla birlikte, Müslümanlık iddiasında bulunmak ve bu **İslâmi olmayan kitleler**e, İslâmi olmayan esaslara göre dostluk duygularını vermektir. Böyle davranışın istisnâsı: İslâm için çalışanlar tarafından görev verilmiş olmaktır. (S. HAVVÂ, 6/265)

(84).Müslümanların ölen din kardeşlerine karşı îfâ etmeleri gereken dîni vecibelerin başında **'cenâze namazı'** kılınması ve bunun için gerekli hazırlıkların yapılması gerekmektedir. Âyette bu husûsa işâret edildikten sonra yer alan **mezarı başında da durma'** ifâdesini Hz. Peygamber'in cenâzeninm defninden sonraki uygulamasına göre açıklamak uygun olur. Rasûl-i Ekrem bir Müslümanın cenâzesi defnedildikten sonra **kabri başında bir süre durur** ve etrafındakilere şöyle derdi: 'Kardeşiniz için Allah'tan mağfiret dileyiniz ve sorulanlara şaşırmadan cevap verebilmesi için duâ ediniz; zîrâ şu anda o sorguya çekilmektedir.' (Ebû Dâvud, Tirmizi'den KUR'AN YOLU, 3/45)

(87).Münâfıkların **kalbinin mühürlenmesi,** akıllarını ve yeteneklerini gerçeği anlamakta kullanmamaları, nefislerinin ve şeytanın esiri olmaları, düşünüp anlamaya ve doğruyu dinleyip işitmeye yeteneklerinin kalmaması demektir. (İ. KARAGÖZ 3/211).

(88).**'Fakat o Peygamber ve onunla berâber olan mü'minler, mallarıyla ve canlarıyla savaştılar. İşte bunlar var ya, bütün hayırlar onlarındır.'** Burada âyette geçen "bütün hayırlar"dan maksat hakkın zaferi, hâkimiyeti ve bu uğurda savaşanların elde ettikleri ve edecekleri dünyevî ve uhrevî nîmetlerdir. (H. T. FEYİZLİ, 1/200)

9/90-96 TEBÜK GAZVESİ'NE KATILMAYANLAR

90. Bedevîlerden (fakir ve çok çocuklu olup da**) özür beyan edenler, kendilerine (**savaştan**) izin verilmesi için geldiler; Allâh'a ve Rasûlü'ne yalan söyleyenler de (**umursamadan evlerinde**) oturdular. Onlardan küfre sapanlara acıklı bir azap isâbet edecektir.**

91. Allah ve Rasûlü için, 'samimi dürüst' davranışlarda bulunmak şartıyla; güçsüzlere, hastalara, (seferde**) harcayacak (**bir şey**) bulamayan (**fakir**)lere, (**savaşa katılmamaktan dolayı**) bir günah yoktur. İyilik edenler aleyhine bir yol,** (kınamayı gerektirecek bir sebep) **yoktur. Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir.**

92. Kendilerini bindir(ip savaşa gönder**)men için sana geldiklerinde: "Sizi üzerine bindireceğim bir şey bulamıyorum." deyince, harcayacak bir şey bulamadıklarından dolayı, üzüntüden gözlerinden yaş dökerek dönen kimselere de (**bir günah**) yoktur.**

93. (Ey Peygamberim!) **Sorumluluk, ancak zengin oldukları halde (**kalplerindeki nifaktan dolayı savaşa gitmemek için**) senden izin isteyenleredir. Onlar, geri kalan (**kadın ve çocuk**)larla berâber olmaya razı oldular. Allah** (inkârda ısrarları nedeniyle) **kalplerini mühürledi. Artık onlar, (**gerçeği**) bilmezler.**

94. (Ey Peygamberim! Savaştan sonra münâfıklar**) yanlarına döndüğünüz zaman, size özür beyan ederler. (**Rasûlüm**!) De ki: "Hiç özür dilemeyin, size aslâ inanmayacağız. Çünkü Allah (**sizin gizlediğiniz şeylere âit**) haberlerinizi bize bildirdi. (**Bundan böyle**) yaptığınızı Allah da Rasûlü de görecek. Sonra (**hepiniz**,** bütün**) görünmeyeni ve görüneni bilen (**Allah'**)a döndürüleceksiniz. O da** (kıyâmet kopunca sizi diriltecek) **yaptıklarınızı size haber verecektir."**

95. (Ey müminler!) **Siz (**cihaddan sonra**) o** (münafık)**lara döndüğünüzde kendilerin(**e cezâ vermek**)ten vazgeçmeniz için Allâh'a yemin edecekler. Siz de onlardan yüz çevirin** (yaptırım uygulamayın)**. Çünkü onlar pistir / murdardır, kazanmakta oldukları (**kötü işleri**)nin karşılığı olarak varacakları yer de cehennemdir.**

96. (Münâfıklar) **Kendilerinden hoşnut olmanız için size yemin ederler. Bilesiniz ki siz onlardan hoşnut olsanız da (**faydasız**). Şüphesiz ki Allah, o yoldan çıkmış toplumdan aslâ razı olmaz.**

90-96. (90).**'Özür bahâne eden bedevi Araplar, kendilerine izin verilmesi için geldiler.' Özür bahâne eden**lerden maksat, Esed ve Gatafan kabileleridir. Bunlar, Tebük gazvesine çıkılırken, geçim sıkıntısını ve çoluk çocuklarının çok olmasını mâzeret göstererek savaştan geri kalmak için izin istemişlerdi. (İ. H. BURSEVİ, 7/500)

'Allâh'a ve Rasûlü'ne yalan söyleyenler ise oturup kaldı.' Bunlar, gelmeyen ve özür de beyân etmeyen bedevi **münâfıklar**dır. Böylelikle onların, Allah'â ve Rasûlü'ne karşı yalan söylemiş oldukları ortaya çıkmış oluyor. (S. HAVVÂ, 6/266)

İnsanlar **üç tabaka**dır: **(a) Özür beyan edenler:** Bunlar Allâh'ın ve Rasûlü'nün emirlerini yerine getirmede kusurlu davranan, kusurlarını ve günahlarını itiraf eden ve bu sâyede rahmet ve mağfirete kavuşanlar. **(b) Oturanlar:** Bunlar Allâh'a ve Rasûlü'ne inanmayan**,** devamlı sûrette yalan söyleyen kâfir ve münâfıklardır**.** (c**) İhlaslı, doğru sözlü ve samimi müminler**dir. Bunların içinde savaşa girmemek için mâzeret sâhibi olanlar vardır ki, 91. Âyet onlar hakkındadır. (S. HAVVÂ, 6/266)

(91).**'Zayıflara (**çok yaşlılar**,** kötürümler**) hastalara, harcayacak bir şey bulamayanlara, Allâh'a ve Rasûlü'ne karşı samîmi oldukları takdirde (**sefere katılmamalarından ötürü**) bir günah yoktur.'** Bunlara günah (sakınca) olmaması için uymaları gereken hususlar şunlardır: Gâziler hakkında duydukları yalan haberleri yaymamak, fitne çıkarmamak, hayırlı ve iyi haberleri mücâhitlere ulaştırmaya çalışmak. (İ. H. BURSEVİ, 7/503, 504)

(92).**'İnfak edecek bir şey bulamadıkları için üzüntüden gözleri yaş dolarak geri dönenlere de bir sorumluluk yoktur.'** Sonra, Müslümanlardan bâzı yiğitler Rasûlullah (s)'in yanına geldiler. Bunlar **'el bekkâün: ağlayanlar'** diye bilinen kimselerdir ki, Ensar'dan ve başkalarından oluşan yedi kişidirler. Bunlar, Rasûlullah'tan kendilerine binek vermesini istediler. Muhtaç ve fakir kişiler idiler. Hz. Muhammed (s) onlara 'Size binek bulamıyorum' deyince, kederlerinden gözleri yaş dola dola dönüp gittiler. (S. HAVVÂ, 6/272, 273)

Mâzeretleri sebebiyle **Tebük** seferine **katılamayanlar** şunlardır: **(a).** Yaşlılar, kötürümler, engelliler, kadınlar ve çocuklar gibi sefere katılamayacak derecede zayıf olanlar, **(b).** Hastalar, **(c).** Sefere katkı sağlayacak maddi imkânı olmayanlar, bu sebeple üzülenler, **(ç).** Sefere gidecek biniti olmayan, peygamberin de kendilerine binit veremediği, sefere katılamadığı için üzüntüden ağlayanlar. (İ. KARAGÖZ 3/215).

(93).**'Ancak zengin oldukları hâlde'** hasta da olmayan, zayıf da olmayan **'senden izin isteyenlerin aleyhine yol'** günah ve bunun etkisi olarak dünyevi ve uhrevi cezâları hak ediş **'vardır.' 'Onlar geride kalanlarla birlikte olmaya râzı oldular.'** Geriye kalanlarla yâni, kadınlarla birlikte olmaya râzı oldular. **'Allah da onların kalplerini mühürledi. Bunun için onlar'** Naim cennetlerine götüren faydalı bilgiyi **'bilmezler.'** (S. HAVVÂ, 6/268)

(..) O dönemde savaş teçhizâtı daha çok bizzat savaşa katılan bireyler tarafından karşılandığı için, **varlıklı olma unsuru ön plâna** çıkarılmıştır; fakat asıl maksat genel olarak savaşa katılma imkânının bulunmasıdır. Nitekim daha önceki âyetlerde sâdece maddi imkânsızlıktan ötürü değil, **can korkusu**, havaların **çok sıcak** olması gibi sebeplerle **özür bahâne edenler** de **kınanmıştır**. (KUR'AN YOLU, 3/50)

(94).**'Yanlarına dönüp geldiğinizde size özürler uyduracaklar.'** Yâni siz mümin gâziler, selâmetle, şan ve şerefler gazâdan dönüp yine onların yanıbaşlarına geleceksiniz ve **kalpleri mühürlü olduğu**ndan dolayı, bu sonucu akıl edemeyen ve **geride kadınlarla berâber** kalmaya râzı olarak izin istemeye kalkışan o zengin **münâfıklar,** o zaman yâni siz dönüp yanlarına geldiğiniz zaman alçaklıklarını anlayacak(sınız). Ve hak ettikleri azarlamadan sıyrılıp kurtulmak için münafıkça yollarla birtakım özürler, bahâneler uyduracaklar. Fakat Ey Muhammed, sen onlara **'de ki, özür uydurmayın',** özrümüzü kabul ettireceğiz diye boşuna çabalamayın, hiç ağzınızı açmayın. **'Size aslâ inanmayacağız, Allah bizi haberlerinizden vahiy ve** peygamberlik **yoluyla haberdar etti.'** Yalancılığınız, münâfıklığınız kesinleşti. (..) **'Bundan böyle yapacağınızı da Allah ve Rasûlü görecek.'** Bakalım ne yapacaksınız, yine nifâka devam mı edeceksiniz, yoksa tevbekâr olup yola mı geleceksiniz? Her ne yapacaksanız Allah'dan ve Rasûlü'nden gizleyemezsiniz. Gizli veya açık her işiniz, her yaptığınız görülecek, bilinecek. **'Sonra da zâten her gizliyi ve açığı bilenin huzûruna gönderileceksiniz. (..) 'İşte o zaman O da size bütün yapageldiklerinizi haber verecek.'** Yâni kıyâmet gününde Allah cezânızı verecek, ne halt ettiğinizi o zaman anlayacaksınız. (ELMALILI, 4/393)

(95).**'Gazâdan dönüp münafıklara geldiğinizde (**sizi kandırmak için) **Allâh'a yemin edeceklerdir' 'kendilerine boş verip, aldırmayasınız diye'** Yâni kabahatlerini görmeyesiniz, ayıplayıp azarlamaktan vaz geçesiniz diye. **'İmdi siz de kendilerinden yüz çeviriniz'** Yâni, onların arzu ettikleri gibi hoşgörü ve sevgiyle değil, uzaklaşıp nefret göstermek sûretiyle yüz çevirinizi. **'Çünkü onlar pistirler'** Dışardan görünmese bile mutlaka içleri pistir, **niyetleri** ve **ruhları** habistir. Zararı daha fazla olan **rûhâni** ve **ahlâki pisliklerden** sakınmak, uzak durmak, öncelikli olarak vâciptir. (ELMALILI, 4/393)

(96).**'Size yemin ediyorlar ki, kendilerinden râzı olasınız. Siz onlardan râzı olsanız bile, Allah, fâsık topluluktan râzı olmaz.'** Denilmiştir ki, bunlar Cedd b. Kays, Muattip b. Kuşeyr gibi münâfıkların yandaşları olan **seksen** kadar **münâfık** idiler. Peygamber efendimiz (s) söz konusu **Tebük** seferinden dönüp Medîne'ye teşrifinden sonra, bunlarla oturmamaları ve konuşmamaları için ashâbını uyardı. (ELMALILI, 4/394)

9/97-99 BEDEVİLER

97. Bedevîler (göçebe Araplar**), küfür ve münâfıklık bakımından (**şehirde yaşayan Araplar'dan**) daha şiddetlidir. Allâh'ın, Rasûlü'ne indirdiği (**hükümlerin**) sınırlarını tanımamaya da daha yatkındırlar. Allah (**herşeyi**) bilendir, gerçek hüküm ve hikmet sâhibidir.**

98. Kimi bedevîler, (Allah yolunda**) harcayacağını angarya sayar ve (**bundan kurtulmak için dört gözle**) size belâlar gelmesini beklerler. O kötü belâlar kendi başlarına gelsin! Allah (**herşeyi**) işitendir, bilendir.**

99. Bedevîlerin Allâh'a ve âhiret gününe inananları ve harcadığını Allah katında yakınlık (kazanmay**)a ve Peygamber'in duâların(**ı almay**)a vesîle edinenleri vardır. Haberiniz olsun ki o (**verdikleri şeyler**), kendileri için Allâh'a yakınlık** (vesîlesi) **dir. Allah onları rahmeti (**ile cenneti**)ne koyacaktır. Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhametlidir.**

97-99. (97). **'Bedeviler, kâfirlik ve münâfıklık bakımımndan hem daha beter,'** Yaşadıkları bir çeşit çöl hayâtının gereği olarak huyları daha sert, daha ilkel olduğundan küfür ve nifakları da daha şiddetli, daha beterdir. (..) '**hem de Allâh'ın Resulü'ne indirdiği kânunları tanımamaya daha yatkındır.'** Hz. Peygamber'in sohbetlerinden uzak, onun mûcizelerini yakından görmekten, kitap ve sünnette bildirilen ibâdet ve diğer ahkâmın / hükümlerin uygulanış şeklini tanıma şerefinden yoksun bulunduklarından dolayı tevhid inancının ve peygamberliğin, âhiret akidesinin içyüzünü, inceliğini ve bunlarla ilgili delillerin ayrıntılarını, şer'i hükümlerin kapsam ve sınırlarını tam anlamıyla bilemeyebilirler. Bu gibi konuların özü hakkında **bilgisizliğe medenîlerden** daha **fazla yatkındırlar**. (ELMALILI, 4/394, 395)

Hadis: İbn-i Abbas, Rasûlullah (s)'den şöyle demiştir: Çölde yaşayan katılaşır. Avın peşinden giden gaflete düşer, sultânın yanına gidip gelen fitneye düşer. (İmam Ahmed'den Ebu Davud, Nesai, Tirmizi)

İbn-i Kesir der ki, Sertlik ve **kabalık** Bedevilerde bir özellik olduğundan dolayı, Yüce Allah onlardan bir peygamber göndermemiştir. Bu bakımdan peygamberler yerleşik şehir halkları arasından gönderilmiştir. Nitekim şânı yüce Allah: **'Senden evvel (**peygamber olarak**) gönderdiklerimiz** (senin gibi**) kendilerine vahyettiğimiz şehirli erkeklerden başkaları değildi.'** (Yusuf, 12/109; S. HAVVÂ, 6/274)

Hadis: Bedevi araplardan bir grup: siz küçük çocuklarınızı öpüyor musunuz? ' sorduklarında 'evet' cevabı alınca, 'Bizler çocuklarımızı öpmeyiz' demişler, bunun üzerine Rasûlullah (s)'Allah sizden merhameti çekip almışsa, ben ne yapabilirim' buyurmuştur. (S. HAVVÂ, 6/274)

(98).**'Bedevilerden öylesi vardır ki, Allah yolunda harcadığını angarya sayar ve sizin başınıza belâlar gelmesini bekler. Belâ çemberi boyunlarına geçsin. '** Gereksiz bir ödeme ve ziyan kabul ederler. Çünkü o zekâtını ve infâkını ancak Müslümanlardan korkarak ve

riyakârlık olsun diye verirler, Allah rızâsı için değil. (..) **‘Başınıza belâlar gelmesini beklerler.‘** Zamânın musîbetlerini gözetler, günlerin geçmesiyle hâlin de değişmesini beklerler ki, sizin onlara üstünlüğünüzün sonu gelsin. Böylelikle zekâtı vermekten ve buna benzer yükümlülüklerden kurtulabilsinler isterler. Rasûlullah (s)’in vefâtının hemen akabinde bu durumu onaylayan olaylar ortaya çıkmıştır. O hâlde bu âyet-i kerimede **mûcize** vardır. (S. HAVVÂ, 6/269, 270)

‘..ve sizin başınıza belâlar (musîbetler ve âfetler**) gelmesini beklerler.’** Münâfıklar, Rasûl’ün (s) ölmesi ile İslâm devletinin yıkılması ve kâfirlerin onlara üstün gelmesini bekliyorlardı. (İ. H. BURSEVİ, 7/520)

Bizzat Medîne içinde bir miktar **münâfık** bulunuyordu. Elebaşıları da Abdullah b. Übey idi. Arkaplanda bir iktidar mücâdelesi vardı. Abdullah b. Übey’i kral ilân edecekleri bir zaman, Rasûlullah’ın Medîne’ye hicreti, onların hesaplarını alt üst etti. Bu nedenle Allah Rasûlü’ne kin besliyorlardı. (H. DÖNDÜREN, 1/360)

9/100-106 İLK MÜSLÜMANLAR

100. (İslâm’a hizmette**) öne geçen Muhacirler ve Ensâr ile iyilikte onlara uyanlar var ya, Allah onlardan râzı olmuştur. Onlar da O’ndan râzı olmuşlardır. (**Allah**,) onlara alt tarafından ırmaklar akan ve içinde ebedî kalacakları cennetler hazırladı. Bu en büyük kurtuluş (**ve saâdet**)tir.**

101. (Ey Medîneliler!) **Çevrenizdeki bedevîlerden birtakım münâfıklar vardır. (**Ayrıca**) Medîne halkından da münâfıklığı huy edinenler vardır. Onları sen bilemezsin, onları ancak biz biliriz. Onlara iki defa (**hem dünyâda hem kabirde**) azap edeceğiz. Sonra (**onlar**) büyük bir azâba döndürüleceklerdir. [**bk**. 47/30]**

102. (Münâfıkların dışında ihmallerinden dolayı Tebük seferine gitmeyen**) diğerleri (**hemen tevbe edip**) günahlarını itiraf ettiler, (**önce yaptıkları**) iyi bir işi, kötü bir işle karıştırdılar. (**Bu sebeple onlar tevbe ederlerse**) bakarsın ki Allah onların tevbelerini kabul eder. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.**

103. (Ey Peygamberim!) **Onların mallarından kendilerini temizleyen ve (**günahlardan**) arıtıp temize çıkaran bir sadaka al ve onlara duâ et. Çünkü senin duân, onlar için bir huzur (**ve güven**)dir. Allah herşeyi işiten, çok iyi bilendir.**

104. Onlar, kullarından tevbeyi ve sadakaları yalnız Allâh’ın kabul edeceğini (hâlâ**) bilmediler mi? Gerçekten Allah, tevbeyi çokça kabul edendir, çok merhamet edendir.**

105. (Ey Peygamberim!) **De ki: “(**Ey insanlar**!** İstediğinizi**) yapın, çünkü yaptığınızı ileride Allah da, Rasûlü de, mü’minler de görecektir. (**Hepiniz**) görünmeyen ve görüneni bilen (**Allâh’ın huzûrun**)a döndürüleceksiniz. O, yaptıklarınızı size haber verecektir.”**

106. (İhmallerinden dolayı savaşa gitmeyen fakat tevbeye de acele etmemiş olan**) diğerleri(**nin haklarındaki hüküm ise**,) Allâh’ın emri(**nin gelmesi**) için geriye bırakılmıştır. (**Allah**) ya onları azâba uğratacak ya da onların tevbesini kabul edecektir. Allah çok iyi bilendir, tam bir hüküm ve hikmet sahibidir. [**bk**. 9/118]**

100-106. (100). **‘Muhâcirler ve Ensar’dan o sâbikin-i evvelîn** (ileri ve önde gelenler)**le’ ‘iyilikle onlara uyanlardan’ ‘Allah râzı olmuştur, Onlar da Allah’tan hoşnutturlar.’ Muhâcirler,** ya hem Kâbe ve Kudüs olmak üzere **(**Medîne’de**)** iki kıbleye yönelerek namaz kılanlardır. Veya Bedir gazvesinde bulunanlar veya Rıdvan bey’atinde bulunanlardır. (S. HAVVÂ, 6/270)

Ensar’dan ileri ve önde gelenler birinci ve ikinci **Akabe bey’ati**nde bulunanlardır. Birincisinde bulunanlar yedi, ikincisinde bulunanlar yetmiş kişi idi. (S. HAVVÂ, 6/270)

Cenâb-ı Hak, (îmanda) ilk öne geçenleri övmüştür. Çünkü öne geçen, peşinden gelenin rehberidir. Üstünlük önde olana âittir. (İ. H. BURSEVİ, 7/527)

‘Şüphesiz Allah, o ağaç altında sana bîat eden müminlerden râzı olmuştur.’ (Fetih 48/18**)** âyetinin delâletine göre Hudeybiye’deki **Bey’atü ‘rrıdvan**da bulunanlar (tercih edilen bu görüşe göre) bu kapsamdadır. (ELMALILI, 4/396)

‘radiyallâhü anhüm’ Bu özellikleri taşıyanların hepsi **‘râzıyye’ ‘merzıyye’** mertebesini kazanmışlardır. (ELMALILI, 4/397)

(101).**‘Onlara iki kere azap edeceğiz.’** Biri dünyâ azâbı (onları rezil etmek gibi) diğeri âhiret azâbıdır. (ELMALILI, 4/400)

Rivâyet edildiğine göre Peygamber efendimiz (s), bir Cuma günü hutbeye çıktı ve ‘Çık ey falan! Sen münâfıksın. Çık ey falan! Çünkü sen münâfıksın’ buyurarak, bir grup insanı mescidden çıkardı. Böylece onları rezil ve rüsvay etti. Bu onların gördüğü **birinci azap**tır. (İ. H. BURSEVİ, 7/532, Süyûti, ed Dürrü’l Mensur 4/274 den)

Hz. Âişe (r) vâlidemiz Peygamberimize **‘Kabir azâbı var mı?’** diye sormuş, Peygamberimiz (s) de ‘Evet, kabir azâbı haktır’ şeklinde cevap vermiş ve ‘**Kabir azâbından Allâh’a sığının’** buyurmuştur. (Müslim, Buhâri), kendisi de her namazın arkasından kabir azâbından Allâh’a sığınmış ve ‘Allâh’ım, kabir azâbından sana sığınırım’ buyurmuştur. (Buhâri, İ. KARAGÖZ 3/221, 222).

Bizim kişisel düşüncemize göre **’onları iki kere azaplandıracağız’** ifâdesiyle kasdedilen iki cezâdan ilki münâfıkların, dünyâda Müslümanların başarılarından dolayı ızdırap çekme, yahut açlığa, esârete, öldürülmeye mâruz kalma gibi **dünyevi cezâlar,** ikincisi de **kabir azâbı’**dır**.** Çünkü aslında bu âyette **üç cezadan** söz edilmiştir, ikisi **‘onları iki kere azaplandıracağız’** sözünde, üçüncüsü de âyetin devâmında yer alan **‘sonra da çok büyük bir azâba atılacaklardır’** ifâdesinde belirtilmiştir. Zîrâ Kur’ân-ı Kerim kabirdeki sorgulamadan sonra insanın **iki durumla** karşılaşacağını beyân etmektedir. Bunlardan biri azap, diğeri de nîmettir. **Azap,** kabir azâbını gerektirecek birtakım günahları irtikap eden / işleyen birtakım kulların mâruz kalacakları bir cezâ demektir. Bunu, yukarıdaki âyetin dışında bâzı Kur’an âyetleri de açıkça dile getirmektedir. Sözgelimi, Firavun ve taraftarlarının **kabir hayâtı boyunca sabah akşam ateşe arz**edildiğini, kıyâmet gününde ise en şiddetli azâba uğrayacaklarını bildiren **‘Onlar sabah akşam o ateşe sokulurlar. Kıyâmetin kopacağı gün de: ‘Firavun âilesini azâbın en şiddetlisine atın (**denilecektir**)’**. (Mümin 40/46) âyeti kabirdeki azâbın varlığını

açıkça ortaya koymaktadır. İnkârcı ve günahkâr insanların **kabirde azap** çekeceğini ifâde eden bâzı hadisler de vardır. (..) (M. DEMİRCİ, 1/606, 607)

(102).**'Diğer bir kısımları da vardır ki, günahlarını itiraf ettiler.'** Öbürleri gibi yalandan mâzeret uydurmaya kalkışmadılar. Huzur ve rahat düşkünlüğü yüzünden, ciddi mâzeretlerinin bulunmadığını, **kusurlarını itiraf ettiler**, pişman olduklarını dile getirdiler. (ELMALILI, 4/400)

İbn-i Abbas, **'Diğer bir kısmı da'** buyruğunun **Ebû Lübâbe** ve Tebük gazvesine katılmayan ashaptan bir grup hakkında nazil olduğunu söylemiştir. Rasûlullah (s) gazâdan geri dönünce, bunlar kendilerini **mescidin direklerine bağlamış** ve Rasûlullah dışında hiçbir kimsenin kendilerini çözmemeleri için yemin etmişlerdi. (S. HAVVÂ, 6/284) Bu âyet nazil olunca, onların bağlarını çözdürdü. (KUR'AN YOLU, 3/55)

(103).**'Onların mallarından sadaka al ki, kendilerini onunla arındırıp temiz edesin.'** İmkânları olduğu halde, Tebük seferine katılmayan ve pişman olan (bu) kişiler mallarını getirip, Rasûlullâh'a takdim etmişler. Hz. Peygamber ise, kendisine böyle bir şey emredilmediğini ve onların mallarından alamayacağını söyledi. (KUR'AN YOLU, 3/55)

Daha sonra 103. Âyet indi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, o malların hepsini değil, '**mallarının bir kısmından'** ifâdesindeki min-i teb'iz' e riâyet ederek, **üçte birini** alıp dağıttı. (ELMALILI, 4/400)

Sadaka kelimesi, Kur'an'da 12 ayrı medeni âyette, zekât ile eş anlamlı kullanılmıştır. **Zekât,** hicretin ikinci yılında, ramazan orucundan hemen sonra farz olmuştur. Dokuzuncu yılda inen bu âyette ise, **zekâtın devlet tarafından toplanması** ve dağıtılmasına başlanmıştır. (KUR'AN YOLU, 3/56)

Bu âyet delâlet eder ki, **sadakaları** almak, **devlet başkanına âittir**. Mükellefler vergiyi, doğrudan doğruya fakirlere verirse yeterli olmaz. Çünkü devlet başkanının hakkı, yerine gelmemiş olur. (ELMALILI, 4/401)

Bâzı Arap kabileleri, zekât vermemek için bu âyeti, bunun sâdece Rasûlullâh'a has bir durum olduğunu iddia etmişler, 103 üncü âyeti delil göstererek tevil yoluna gitmişlerdir. Bu yanlış anlayışı Hz. Ebu Bekir ve diğer ashab, reddetmiş, Rasûlullâh'a dedikleri gibi, onun halifesine de **zekât verinceye kadar savaşmışlardı**. (S. HAVVÂ, 6/285)

'Onlara da duâ et!' Yâni kendilerini duâ, istiğfar ile taltif eyle, onurlandır. (ELMALILI, 4/403)

Sünnet gereği, zekâtları toplayan kimse, zekâtı teslim aldığı zaman, veren kimseye duâ etmelidir. (S. HAVVÂ, 6/277)

Hadis: 'Kim helâl kazancından bir hurma kıymetinde **sadaka verirse** – ki Allah, helâlden başkasını kabul etmez – Allah o sadakayı bizzat kabul buyurur. Sonra onu dağ gibi oluncaya kadar, herhangi birinizin tayını büyüttüğü gibi, sâhibi için ihtimamla büyütür.' (Buhâri Zekât 8, Müslim Zekât 63, 64'den Ö. ÇELİK, 2/445)

(105).**‘De ki, Yapın (**yapacağınızı**), yaptığınız işleri Allah da görecek, Rasûlü de, müminler de.’** Yâni şer veya hayır olsun, onların amelleri Allâh’a, Resulü’ne veya müminlere gizli kalmaz.

Hadis: ‘Eğer bir kimse, hiçbir kapısı ve menfezi bulunmayan bir kaya içinde bir amel yapacak olursa, ne olursa olsun, onun ameli insanların karşısına çıkacaktır.’ (Ahmed b. Hanbel’den Ö. ÇELİK, 2/445)

Hadis: Amelleriniz, ölmüş bulunan akraba ve yakınlarınıza arz edilir. Bu ameller hayır olursa sevinirler, başka türlü olursa şöyle derler: Allâh’ım bize hidâyet ettiğin gibi, onlara da hidâyet edinceye kadar canlarını alma!’ (Ahmed b. Hanbel’den, S. HAVVÂ, 6/287)

(106).**‘Diğer bir kısımları da vardır ki, Allâh’ın emrine bırakılmışlardır (**ertelenmişlerdir**).’** İbn-i Abbas’a göre: Bunlar tevbeyi erteleyen kimselerdir ki, Mürara b. er Rabi, Ka’b b. Malik ve Hilâl b. Ümeyye’dirler. Bunlar Tebük gazvesine katılmayıp, **tembelliklerinden** rahat, huzur, meyve ve gölgeleri bırakmadılar. Bu yaptıkları şüphe ve nifaklarından değil. (..) Bunlar **Ebû Lübâbe** ve arkadaşları gibi, kendilerini **direğe bağlamadılar**. Kendilerini direğe bağlayanların tevbeleri daha önce (103. Âyetle) kabul edildi. Bunlarınki ise, 117 ve 118 nci âyetler inene kadar ertelendi. (S. HAVVÂ, 6/288)

İçlerinde Ebû Lübâbe (ra.) de olmak üzere bir bahâne ile savaşa katılmayan **münâfıklardan başka birkaç sahâbi** vardı. Bunlar hemen **hatâlarını anlayıp** pişman olmuşlar ve **tevbe etmişler**; üstelik haklarında yukarıdaki af âyetleri gelinceye kadar, cezâ olarak, kendilerini mescidin direğine bağlamışlardı. Allah Rasûlü seferden dönüp âdeti üzere önce mescidde iki rekât namaz kıldı ve bunların durumlarını öğrendi. Çözülmelerini Hz. Peygamber’e bırakmışlardı; o da onları haklarında tevbelerinin kabul edildiği âyetler gelinceye kadar çözmedi. Bu gruptan olan diğer üç kişi Kâb b. Mâlik (r), Murâra İbni Rebî (r), Hilâl İbn-i Ümeyye (r) idi. **Bunlar** hem de **Bedir Ashâbı’ndan idiler** ki, tevbelerini geciktirmiş ve Rasûlullah (s) de onlarla oturma ve konuşmayı menetmişti. Bunun üzerine dünyâ kendilerine dar gelmişti. Nihâyet 118. âyette durumları belli oldu ve **tevbeleri kabul olundu**.) (H. T. FEYİZLİ, 1/202)

Bu âyetten **şu sonuçlar** çıkmaktadır: **(a)** Terbiye için birisini **yalnızlığa terk etmek** (hicran) üç günden fazla da olsa caizdir. **(b) Samimi niyetli** olmak ve işleri Allah Teâlâ’ya havâle etmek, Allah Teala’nın rahmetini celb etmeye sebeptir. **(c) Gözyaşı dökmek**, tevbenin kabûlünün esâsıdır. Öyleyse, günahlara **tevbe** etmek ve gözyaşı dökmek gerekmektedir. (İ. H. BURSEVİ, 7/559)

9/107-110 DIRAR MESCİDİ, KUBA MESCİDİ

107. Bir de (münafıklardan olup müslümanlara**) zarar vermek, küfr(**e hizmet**) etmek, mü’minlerin arasına ayrılık sokmak ve daha önceden Allah ve Rasûlü’ne karşı savaşanı(**n da oraya gelmesini**) bekleyip gözlemek için bir mescid edinenler: “Biz (**bununla**) iyilikten başka bir şey istemedik.” diye kesin bir ifâde ile yemin edecekler. Hâlbuki Allah onların kesinlikle yalancı olduklarına şâhitlik eder.**

108. (Ey Peygamberim!**) Onun içinde hiç namaz kılma! Daha ilk günden takvâ üzerine kurulan mescidin (**Kuba mescidi**) içinde namaz kılman daha uygundur. (**O mescidin**) içinde tertemiz olmayı arzu eden insanlar vardır. Allah da tertemiz olanları sever.**

109. Binasını Allah korkusu ve rızâsı üzerine kuran mı hayırlıdır, yoksa yıkılmak üzere olan bir uçurumun kenarına kurup da onunla birlikte cehennem ateşine göçen kimse mi? Allah, zâlimler gürûhunu doğru yola eriştirmez.

110. Onların yaptıkları binâ, kalpleri parçalanıncaya kadar kalplerinde bir şüphe (ve ıztırap kaynağı**) olarak kalacaktır. Allah (**herşeyi**) çok iyi bilendir, hüküm ve hikmet sâhibidir.**

107-110. (107).**'Bir de (**münâfıklar) **zarar vermek, küfr(**e hizmet) **etmek, müminlerin arasına ayrılık sokmak ve daha önceden Allah ve Rasûlü'ne karşı savaşanı**(n da oraya gelmesini) **bekleyip gözlemek için bir mescid edinenler'**: Bu, münâfıkların Medîne'de yaptığı **Mescid-i Dırar** olarak tanınan mesciddir. Câhiliye devrinde hıristiyan olan Ebû Âmir el Râhip münâfıklara, Kuba Mescidi'nin yakınında bir mescid yapmaları için bir mektup yazmıştı. Adı mescid olacaktı ama Ebû Âmir'in Şam'dan bir orduyla gelmesine kadar **münâfıkların karargâhı** olarak hizmet verecekti. Binâyı yaptılar ve buna kudsiyet kazandırmak için de Allah Rasûlü'ne giderek 'Biz uzağa gidemeyen ihtiyar ve özürlüler için bir mescid yaptık, senin namaz kıldırıp, duâ etmeni istiyoruz' dediler. Rasûlullah, Tebük dönüşü namaz kıldırmaya hazırlanırken, Cebrâil buranın **mescid-i dırar** olduğunu bildirdi. Rasûlullah (s) emir buyurarak, burayı yıktırdı. (H. T. FEYİZLİ, 1/203)

(108).**'Onda ebediyen kıyâma durma.'** Kâim olma, o mescid-i dırarda durup ta namaz kılma / kıldırma. (..) Elbette, ilk gününden **'takvâ üzerine temeli atılan bir mescid (**Kuba Mescidi**) ki,'** Allah Rasûlü, hicretin ilk günlerinde **Kuba Mescidi'**nde namaz kıldırmıştı. **'Temeli takvâ üzerine atılan** mescid'in Mescid-i Nebi olduğu da söylenmiştir. Ebû Said el Hudri (ra)'den **'takvâ üzere kurulan mescid'**i Rasûlullâh'a sordum, biraz çakıl taşı alıp yere attı ve 'İşte şu mescidiniz, **Medîne mescidi'** buyurdu, demiş olduğu da rivâyet edilmiştir. (Kurtubi'den ELMALILI, 4/405)

'Senin içinde kâim olmana en çok hak kazanmış olan yerdir. ' 'içinde öyle rical (erkekler**,** yiğitler**) vardır ki,' 'Gâyet temiz olmayı severler' Tatahhur:** Temizlikte özen göstermek, temizlik konusunda titiz davranmaktır. Şer'i anlamda **tahâret** hem necasetten yâni maddi pisliklerden, hem de hades denilen cünüplükten ve manevi kirlerden arınmak demektir. **Tatahhur'**dan asıl maksat cismâni olandan ziyâde **kalbî olan temizlik** söz konusudur. Yâni günah, isyan, cimrilik ve tembellik gibi çirkin huylardan ve onların mânevi lekelerinden iyice arınmak demek olduğu açıktır. (ELMALILI, 4/406)

Bu kıssadan şunu anlıyoruz: **Müslümanların güvenliği**ni ve birliğini bulandıran her şeyin kökünü kazımakta tereddüt etmemeliyiz. Bize düşen küfür ve nifak ehlinin plânlarını paramparça etmekte elimizi çabuk tutmaktır. (S. HAVVÂ, 6/291)

9/111-112 CAN VE MAL KARŞILIĞINDA CENNET

111. Şüphesiz ki Allah, mü'minlerden canlarını ve mallarını, onlara (verilecek**) cennet karşılığında satın almıştır; çünkü onlar Allah yolunda savaşırlar, öldürür ve ölürler. (**Bu**,) Tevrat, İncil ve Kur'an'da (**Allâh'ın**) kendisi üzerine hak (**borç olarak yazdığı**) bir vaaddir. Sözünü Allah'tan daha çok yerine getiren kimdir? O hâlde (**Ey mü'minler**!) O'nunla yaptığınız alışverişe sevinin. Bu da en büyük başarı ve saâdettir.**

112. (O mü'minler**;) tevbe edenler, ibâdet edenler, hamd edenler, oruç tutanlar, rükû edenler, secde edenler, iyiliği emredip kötülükten vazgeçirmeye çalışanlar ve Allâh'ın sınırlarını (**koyduğu hükümleri**) koruyanlardır. (**İşte**,** böyle**) mü'minlere (**cenneti**) müjdele!**

111-112. (111).**'Şüphesiz ki Allah, müminlerden canlarını ve mallarını, onlara (**verilecek**) cennet karşılığında satın almıştır, çünkü onlar Allah yolunda savaşırlar, öldürür ve ölürler.'** Mekke'de Akabe gecesi, ensardan yetmiş kişi, Hz. Peygambere bîat ederken, içlerinden Abdullah b. Revâha 'Yâ Rasûlallah! Rabbin ve kendin için şartların nedir?' demişti. Buyurdu ki: 'Rabbim için şartım, ona ibâdet etmeniz ve ortak koşmamanızdır. Kendim için şartım, canlarınızı ve mallarınızı savunduğunuz gibi beni de savunmanızdır' Yine sordular: 'Böyle yaparsak bize ne var? 'Cennet' bunun üzerine' Ne kârlı alış veriş, bundan ne döneriz, ne de dönülmesini isteriz' dediler. Âyet, bunlar hakkında inmiştir. (H. DÖNDÜREN, 1/361)

(112).Bir önceki âyette zikredilen mücahitler gibi, aşağıda anılanları da müjdele: (İ. H. BURSEVİ, 7/598) **'Tevbe edenler', 'ibâdet edenler', 'hamd edenler' 'seyahat edenler':** Yâni oruç tutanlar veya ilim tahsil edenlerdir. Çünkü onlar, ilim elde edebilecekleri yer(ler)e giderler veya ibret almak maksadıyla yeryüzünde dolaşanlardır. (S. HAVVÂ, 6/281)

Peygamber efendimiz (s) 'ümmetimin seyahati oruçtur' buyurmuştur. Atâ'dan '**es sâihûn: seyahat edenler'**in, mücâhitler olduğuna dâir bir rivâyet nakledilmiştir. Bir adam Hz. Peygamber'den **seyahate çıkmak** için izin istemiş, peygamber efendimiz de 'Benim ümmetimin seyahatı Allah yolunda cihad etmektir' buyurmuştu. (Ebu Dâvud'dan, ELMALILI, 4/411)

'**rükû edenler'**, '**secde edenler'** namazı tamı tamına kılanlar (ELMALILI), **'mâruf ile emredenler'** îman ve Allâh'a itaat edenler, '**münkerden nehyedenler'** kötülük, şirk, îmansızlık, günahtan men edenler. (ELMALILI, 4/411) '**Allâh'ın hudûdunu koruyanlar'** emirlerini ve yasaklarını yerine getirenler, şeriatın sınırlarını aşmayanlardır. (S. HAVVÂ, 6/281, 282)

9/113-116 MÜŞRİKLER İÇİN AF DİLEMEK

113. Müşriklerin (tevbesiz ve şehâdetsiz ölüp de**) cehennem ehli oldukları kesin biçimde belli olduktan sonra, artık akrabâ bile olsalar, peygamberin ve mü'minlerin onlar için** (af ve) **mağfiret dilemesi yaraşmaz.**

114. İbrâhim'in babasına bağışlanma dilemesi de, ancak (önceden**) ona verdiği sözden dolayıdır. Fakat onun, Allâh'ın bir düşmanı olduğu kendisine belli olunca ondan**

uzaklaştı (istiğfârını kesti**). Gerçekten İbrâhim çok içli, çok yumuşak huylu idi. [**krş**. 6/74; 19/47]**

115. Allah bir kavmi doğru yola ilettikten sonra, sakınacakları şeyleri (haramları**) kendilerine açıklamadıkça, (**günahları yüzünden**) onları sapıklıkta saymaz (**sorumlu tutmaz**). Şüphesiz Allah herşeyi hakkıyla bilendir.**

116. Şüphesiz göklerin ve yerin mülkü (hükümranlığı**) Allâh'ındır. O hem diriltir hem öldürür.** (Ey müminler!) **Sizin için Allah'tan başka hiçbir dost ve hiçbir yardımcı yoktur.**

113-116. (113). **'Akraba bile olsalar, cehennemlik oldukları belli olduktan sonra müşrikler için bağışlanma dilemek, peygamberin ve inananların yapacağı bir iş değildir.'** Bütün tefsir âlimleri, bu âyetin Ebu Talip hakkında nazil olduğunu nakletmişlerdir. Hz. Peygamber, Ebû Tâlib'e, hâl-i hayâtında 'Amcacığım **Lâ ilâhe illallah** de, buyurur. Orada bulunan Ebû Cehil, Abdullah İbni Ebi Ümeyye: 'Abdülmuttalib'in milletinden vaz mı geçeceksin?' dediler. Bunun üzerine Peygamber (s) efendimiz, 'Yasaklanmadığım sürece, ben de senin için istiğfar edeceğim' dedi. Bunun üzerine bu âyet nâzil oldu. (..) Abdullah b. Abbas'tan gelen bir rivâyete göre, bir kısım müminler 'Hz. İbrâhim'in babasına istiğfar ettiği gibi, biz de ölmüşlerimize **istiğfar** edelim' demişlerdi, bu sebeple nâzil oldu. (ELMALILI, 4/413, 414)

Rasûlullâh'ın anne ve **babasına** gelince, onların kendisinin nübüvvetinden önce, fetret devrinde öldükleri için sorumlu olmayıp, azap olunmayacakları bildirilmektedir. (17/15) (H. T. FEYİZLİ, 1/204)

Buradan anlaşılır ki, kâfir olarak öleceği hakkında vahiy gelmemiş ve henüz hayatta bulunan kâfirler için îman nasip olması umulduğundan, onlar için **istiğfar** her zaman câiz olabilecektir. Nitekim Hz. İbrâhim'in babasına istiğfârı da bu bakımdan olmuştur. (ELMALILI, 4/414)

(114).**'Şüphesiz ki İbrâhim bir evvah (**çok çok ah eden**) halimdir.' Evvah:** Mübalağa kalıbı ile **'çok ah eden'** demektir. Çok ah çekmek, acı çekmeğe, bağrı yanıklığa, aşka, Allah korkusuna delâlet vardır. Dilimizde, ince kalpli, yufka yürekli, bağrı yanık, âşık adam gibi tâbirler kullanılır. (ELMALILI, 4/414)

Abdullah b. Mes'ûd'a göre ilgili âyette yer alan **'evvah'** sözcüğü 'çok **yalvarıp yakaran'** çok **'duâ eden'** kişi anlamına gelmektedir. (Taberi'den M. DEMİRCİ, 1/613)

(115).**'Allah bir kavmi doğru yola ilettikten sonra, sakınmaları gereken şeyleri kendilerine açıklamadıkça onları saptıracak değildir.'** Bu âyete göre, Allah bir şeyin yasak olduğunu onlara beyân edip, ondan sakınmanın gerektiğini onlara öğretip de, buna rağmen onlar bunu yapmaya kalkışmadıkları sürece kullarını sorumlu tutmaz. Beyan ve **bildirimden önce sorumluluk yoktur**. Bu âyetteki yasaklama inmeden önce müşriklere bağışlanma dilendiği için, sorumlu tutulmaktan korkanlara bir rahatlama söz konusudur. (S. HAVVÂ, 6/296)

(116).**'Göklerin ve yerin mülkü Allâh'a âittir. Öldürür ve diriltir.'** Onun bir zerresinde hiç kimsenin hakkı ve ortaklığı yoktur. '**Sizin için Allah'tan başka bir veli ve yardımcı da yoktur.'** Velâyet hakkı ancak O'nun, inâyet ve yardım ancak O'ndandır. İşte bundan dolayı

Allâh'a karşı bütün mâsivâdan uzaklaşıp O'na teslim olmalı, özünü O'na vermeli, gözünü O'nun rızasına dikmelidir. (ELMALILI, 4/416)

İnsanlar, cinler, hayvanlar ve diğer varlıklar dâhil her şeyi **yaratan** ve **yöneten Allah** olduğu gibi, **yaşatan** ve yaşama süreleri dolduğu zaman **hayatlarına son veren** de **Allah**'tır. Allah'tan başka yaratıcı yoktur. (35/3). Her şeyi **yaratan** Allah'tır. (6/102). **Canları alan** da Allah'tır. (39/43). Allâh'ın emri ile olduğu için sonuçta canları Allah almış olmaktadır. Allah izin vermeden kimsenin ölmesi mümkün değildir. (3/145). **Hayrı** da, **şerri** de, **nimeti** de, **musibeti** de **yaratan** ve meydana gelmesine izin veren **Allah**'tır. (64/11; İ. KARAGÖZ 3/243).

Burada şânı yüce Allah, mümin kullarına müşriklerle ve küfrün kralları ile savaşmayı, göklerin ve yerin mutlak egemeni olan **Allâh'ın yardımına güvenmeleri**ni, **düşmanlarından** aslâ **korkmamalarını emretmektedir**. Çünkü onların Allah'tan başka ne bir velileri vardır, ne de ondan başka bir yardımcıları. (İbn Cerir'den S. HAVVÂ, 6/297)

Can ve mal, gökler ve yer, hayat ve ölüm, dostluk ve yardım, bütün bunlar **Allâh'ın tekelinde**dir, başkasının değil. Sâdece Allâh'a bağlanmakla insan, başkalarına ihtiyaç duymaktan kurtulur. Ancak o zaman kendine yeterli olabilir. (..) Bu sûre, de Müslüman toplum ile çevresinde yer alan **diğer toplunlar arasındaki ilişkiler** hakkında kesin ve tâvizsiz ifâdeler içermektedir. Müşrik olarak ölmüş bulunanlar için bağışlanma dileme bile, böylesine sert bir tepkiyi gerektirmiştir. Amaç. Gönülleri **inanç bağı**nın dışındaki **tüm bağlardan arındırmak**tı**,** kuşkusuz. İslâmi hareketin temeli, sırf **inanç bağı** etrâfında toplanmadır. Bu, itikat ve düşüncenin temellerinden biridir. Aynı şekilde hareket ve atılımlarının temel ilkesinden biri de budur. İşte bu sûrenin kesin bir şekilde vurguladığı ve defâlarca yinelediği ilke budur. (S. KUTUB, 5/409)

9/117-118 TEBÜK GAZVESİ'NDEN GERİ KALANLARIN BAĞIŞLANMASI

117. Andolsun ki Allah, Rasûlü'nü (münâfıkların savaşa gitmeyenlerine izin vermesi yüzünden affettiği gibi**) güçlük zamanında ona uyan Muhâcirler ile Ensâr'ı içlerinden bir kısmının kalpleri neredeyse kayacak duruma geldikten sonra tevbeye başarılı kıldı. Sonra da onların tevbelerini kabul etti. Çünkü O çok şefkatli, çok merhametlidir.**

118. Ve (ihmallerinden dolayı Tebük seferine gitmeyen ve af durumları**) geriye bırakılan o üç kişinin de (**tevbelerini Allah kabul etti**). Çünkü artık yeryüzü bunca genişliğiyle onlara dar gelmiş, vicdanları kendilerini sıkıştırmış ve Allah'tan başka sığınılacak yerin olmadığını anlamışlardı. (**Bundan**) sonra (**önceki iyi hâllerine**) dönmeleri için (**Allah**) onların tevbelerini kabul etti. Çünkü Allah tevbeyi çok kabul eden, çok merhametli olandır.**

117-118. (117). **'Andolsun ki Allah, peygamberin ve o güçlük ânında ona uyan Muhâcir ve Ensâr'ın tevbelerini kabul etti.'** Gösterdikleri üstün hizmet nedeniyle Allah, Tebük seferi ile ilgili olarak Hz. Peygamber'i ve ashâbını **dikkatsizliklerinden** kaynakşlanan yanlışlarından dolayı affetti. Hz. Peygamber'in (s) hatâsı cihâda katılabilecekleri durumda

oldukları hâlde, bâzı kimselerin **geride kalmalarına müsâade etmiş** olmasıydı. (Âyet 43, MEVDÛDİ, 2/265)

Peygamberler büyük ve küçük günahlardan mâsumdurlar. Buradaki durum ise **zelle** kabîlindendir. Peygamberlerin zelleleri, haktan bâtıla kayma mânâsına değildir. Fakat bu, onların efdal olandan, faziletli olana kaymaları demektir. (İ. H. BURSEVİ, 7/621)

'O sırada onlardan bir grubun kalpleri kaymanın eşiğine gelmişti.' (..) Bunlardan bâzısı savaşa çıkma konusunda ağır davranmış, ama sonra kâfileye katılmıştı. Bunlar samîmi müminlerdendiler. Bâzısı da Bizanslılarla karşılaşmanın korkusuyla sarsılan **münafıklara aldanmış,** fakat yüce Allah kalplerini sağlamlaştırmış ve böylece **tereddütlerini yenip** yola devam etmişlerdi. (S. KUTUB, 5/411)

'O Muhâcirler ve Ensar ki, o zor anında (o güçlük ve sıkıntı saatinde) **ona** (peygambere) **uyup, arkasından gittiler.'** Usret, darlık, şiddet ve yokluk demektir. Burada maksat, Tebük seferi sırasında çekilen sıkıntılar (hakkında)dır. (ELMALILI, 4/418)

Bu âyet-i kerime, **Tebük Gazvesi** hakkında nazil olmuştur. Şöyle ki, oldukça kurak, çok sıcak, azık ve su itibâriyle zorluk ve sıkıntı içerisinde bu gazâya çıkmışlardı. Katâde de şöyle demişti: Tebük yılı, etrafın alev alev yandığı bir sırada ve ancak Allâh'ın bildiği sıkıntı ve **zorluklar** içerisinde Şam'a doğru çıktılar. O kadar ki, **iki kişi bir hurmayı** kendi aralarında ikiye ayırıyorlardı. Hatta birkaç kişi arasında bir hurma dolaşır, birisi o hurmayı ağzına alır emer, ondan sonra üzerine su içer, sonra bir başkası emer ve arkasından su içerdi. (S. HAVVÂ, 6/299)

(118).**'Geri kalan o üç kişiye de.'** Yâni Ebû Lübâbe ve arkadaşları gibi tevbe ve itirafları hemen kabul olunmayıp, **'haklarındaki karar Allâh'ın emrine bırakılmış olan beklemeliler..'** işte o üç kişiye de Allah tevbe verdi. Ki bunlar, Ka'b b. Malik, Mürâre b. Rebi' ve Hilâl b. Ümeyye idi ki, bunlardan Ka'b, Akabe ehlinden diğer ikisi de Bedir ashâbından idiler. **'tâ ki, yeryüzü bütün genişliğine rağmen başlarına dar geliyordu.'** Zîrâ hiç kimse yüzlerine bakmıyor, onlarla ilgilenmiyor ve hiçbir yerde duramıyor ve huzur bulamıyorlardı. **'Nefisleri de kendilerine dar geldi'** Yâni vicdanları da onları suçluyor, suçlu ve kusurlu buluyordu. İç huzûru ve gönül rahatlığı bulamıyorlar, kendi iç dünyâları da kendilerine zindan kesiliyordu. **(**ELMALILI, 4/419**)**

Hz. Peygamber, seferden dönünce, bu **üç kişinin yüzüne bakmadı**. Müslümanlar da, Rasûlullâh'a uyarak, geçici olarak onlarla ilişkilerini dondurdular. 106 ncı âyette kendilerinden **'Bir diğer grubun durumu ise Allâh'ın hükmüne kalmıştır; ya onlara azap edecek veya tövbelerini kabul edecektir'** diye söz edilen bu kişiler, yaklaşık elli gün süren çileli bir bekleyiş içine girdiler. Nihâyet bu âyetin nâzil olmasıyla tevbelerinde samîmi olduklarından yüzler(i) güldü. Rasûlûllah'ın ve Müslümanların arasına girdiler. Âdetâ hayat, onlar için yeniden başlamış oldu. (KUR'AN YOLU, 3/69)

9/119-123 SADIKLARLA BERÂBER OLMAK

119. Ey îman edenler! (emir ve yasaklarına riâyet ederek) **Allâh'a karşı gelmekten sakının ve (**özü**,** sözü**,** iş ve işlemleri**) doğru olanlarla berâber olun. [**bk**. 89/29]**

120. Medîne halkı ve çevresindeki çöl Araplarının, Allâh'ın Rasûlü'nden geri kalmaları (emirlerine aykırı hareket etmeleri**), kendi canlarını (**ve rahatlarını**) onun hayâtından üstün tutmaları (**doğru**) olmaz. İşte onlara, Allah yolunda erişecek bir susuzluk, bir yorgunluk, bir açlık veya (**kendilerine düşmanlık eden**) kâfirleri kızdıracak bir yere ayak basmaları ve düşmana karşı bir başarı kazanmaları (**gibi her türlü hâl ve hareket**), ancak kendilerine iyi bir amel (**sevâbı**) yazılması içindir. Çünkü Allah, iyi harekette bulunanların mükâfâtını zâyi etmez.**

121. Ne zaman az veya çok bir şeyler harcasalar ve ne zaman bir vâdiyi aşıp geçseler, (yarın âhiret gününde) **Allah onları yaptıklarından çok daha güzel** (nîmetlerle) **ödüllendirsin diye kendi hesaplarına** (mutlaka) **yazılmaktadır.**

122. Mü'minlerin hepsinin birden (genel zorunluluk olmadıkça savaş için**) seferber olmaları gerekmez. Onların her kesiminden bir grubun da dinde (**dînî ilimlerde**) derin bilgi elde etmek ve kavimleri kendilerine döndüklerinde onları uyarmak (**ve irşad etmek**) için seferber olmaları (**çalışmaları**) gerekir ki bu sâyede (**yanlışlıklarından**) sakınsınlar.**

123. Ey îman edenler! (Size düşmanlık eden**) kâfirlerin önce, size (**yer ve soy itibâriyle**) yakın olanlarıyla savaşın. Onlar, sizde büyük bir sertlik (**ve şiddet**) bulsunlar. İyi bilin ki Allah takvâlı olanlarla berâberdir. [**krş**. 9/73; 48/29]**

119-123. (119). **'..ve doğrularla berâber olun(**uz**)'** İmanlarında, ahitlerinde, hak dîne olan bağlılıklarına, gerek niyet, gerek söz veya fiil olarak, yâni her hususta **doğru** ve **dürüst kişilerle berâber olunuz**. Onlarla yakınlık kurunuz, onların tarafını tutunuz. Açıkçası, münâfıklardan sakınıp Hz. Peygamberin ve ashâbının yanında, onların safında yer alınız. (ELMALILI, 4/427)

've sâdıklarla berâber olun' buyruğunun **icma**'nın hüccet olduğuna, delil teşkil ettiğine, delil göstermiştir. Çünkü burada, **sâdıklarla** berâber olmak **emredilmektedir**. O hâlde onların söylediklerini kabul etmek te gerekir. (S. HAVVÂ, 6/312)

Sadâkat / doğruluk **şunlarda olmalıdır: (a). Îmanda doğruluk,** şartlarına uygun îman etmek, **(b). Niyette doğruluk:** Niyetinde sâdık olan insan, niyetini gerçekleştiremese bile, gerçekleştirmiş gibi sevap kazanır. **(c). Sözde doğruluk:** Konuşulan sözün doğru, verilen haberin vakıaya uygun olmadısır. **(d) Sözleşmeler, adaklar ve yeminlerde doğruluk:** İslâm'a uygun olmak şartıyla Allâh'a ve insanlara verilen sözlerintutulması, yapılan sözleşmelerin, adakların ve yeminlerin yerine getirilmesi sıdktır. (5/1, 17/34, 16/91) **(e). Ticârette doğruluk:** Ticârette, alışverişte doğruluk, satıcının **tartı ve ölçü**de hîle yapmaması, malın kalitesi ve fiyâtı konusunda doğruyu söylemesi, malı müşteriye zamânında teslim etmesi, alıcının ise **borcunu zamânında ödemesi**dir. (55/9, 17/35). (..) Bir insan îman eder, Allâh'ın emir ve yasaklarına uyar, Allah ve insan haklarına riâyet eder, söz, sözleşme, yemin, ticâret, görev, işve işlemlerinde **dürüst** olursa, **doğru davranış**ta bulunmuş ve **sıdk** niteliğini kazanmış olur. (..) Bir insanın **'sâdık'** niteliğini edinmesi için **'mümin'** olması gerekir. (İ. KARAGÖZ 3/248, 249).

(120).**'Medîne halkına ve civardaki bedevilere, Rasûlullâh'ın emrine aykırı hareket etmek uygun olmadığı gibi, onun katlandığı zahmetlere öbürlerinin katlanmaya yanaşmamaları da yakışık almaz.'** Rasûlullâh'ın bizzat çektiği, katlandığı sıkıntılara aldırış

etmeyip, önemsememeleri de yasaktır. Yâni kendi canlarını Hz. Peygamber'den daha çok sevmeleri, Peygamber'in kendilerini sakındırmadığı şeylerden kendilerinin sakınmak istemeleri de **yasak**tır. Onun çektiği zahmetlerde, katlandığı zorluklarda, karşılaştığı tehlikelerde hepsinin **Peygamber'le berâber olmaları,** onun emrinde bulunmaları ve ondan kopmamaları gerekir. (ELMALILI, 4/427)

'Çünkü' yâni geri kalma yasağının sebebi, onların **'Allah yolunda susuzluk, yorgunluk, açlık, kâfirleri kızdıracak bir yere ayak basmak (..) ve düşmana karşı bir başarı kazanmak'** öldürmek, esir almak, yaralamak, kırmak, bozguna uğratmak veya buna benzer onları üzecek herhangi bir zararı onlara verdirmek **'karşılığında onlara mutlaka bir sâlih amel yazılır. Muhakkak ki Allah ihsan edenlerin ecrini zâyi etmez.'** Allah onların sevâbını boşa çıkarmaz. Burada şuna delil vardır: Her kim hayır kasdederek bir iş yaparsa, oturmak, kalkmak, yürümek, konuşmak ve buna benzer herhangi bir iş olursa olsun, onun bu **çalışmasının karşılığı** verilecektir. (S. HAVVÂ, 6/311)

(122).**'Müminlerin hepsinin toptan sefere çıkmaları doğru değildir.'** Medîne'liler ve civardaki bedevilerin savaştan kalmaları câiz olmamakla berâber, gazâ ve ilim öğrenmek için, yeryüzündeki bütün müminlerin hepsinin birden, koşup harekete geçmesi doğru değildir. Hepsinin birden savaştan kalmaları doğru olmadığı gibi, hepsinin birden seferber olmaları da doğru olmaz. (..) **'dinde bir grubun dini iyice öğrenmeleri'** Külfet ve zahmete katlanıp, dînin inceliklerini iyice ve derinlemesine öğrenmeliler, nefer olup savaşa katılanları **'kavimlerini uyarmalılar'** Din eğitiminden uzak kalmış din kardeşlerini ikaz ve irşad maksadı ile **fıkıh** ve din ilimleri öğrensinler. Kalanlar da bu iş için, yâni eğitim öğretim için seferber olup, toplansınlar. Şu hâlde, derinliğine **bilgi edinme** işi de bir **farz-ı kifâye**dir. Ve Allah yolunda cihaddan sayılmaktadır. (ELMALILI, 4/428)

'.. bir grubun din konusunda sağlam ve derinlemesine bilgi sâhibi olmaları ..' Dinde tefakkuh, dîni iyi öğrenmek, dînin temel kaynakları olan âyet ve hadislerin ne dediğini, ne demek istediğini doğru ve detaylı bir şekilde anlamak ve kavramaktır. **Kur'ân-ı Kerim** okunsun, **anlaşılsın** ve hükümleri uygulansın, diye indirilmiştir. Yüce Allah, Kur'ân'ın anlaşılmasını istemektedir: **'Bu topluma ne oluyor ki, nerede ise hiçbir sözü anlamıyorlar.'** (4/78, 6/65, 98; İ. KARAGÖZ 3/255, 256).

(**Kur'ân'ı**) **anlama** faaliyetinde, sözlük ve tefsir kitaplarından yararlanılır; sahâbe, tâbiin ve diğer âlimlerin âyete nasıl anlam verdiklerine bakılır. Bir âyetin **ne anlama geldiği**ni öğrenmek kadar, **niçin ve nasıl o anlama geldiği**niöğrenmek de gerekir. Anlama, açıklama ve yorumlama için dil bilim yanında, aklın çalıştırılması, sâlim bir kafa ile düşünülmesi ve **muhâkeme** edilmesiçağın bilginlerinden öğrenme, anlama tekniklerinden de yararlanılması gerekir. (..) Bu düzeyde anlama ile **herkes değil,** belirli **bir grup yükümlü**dür. Dolayısıyla her toplumda dîni iyi öğrenen bir grubun bulunması **farz-ı kifâye**dir. Din hayâtın bütün alanlarını kapsadığı için ve bütün ilimleri içerdiği içintoplumun **her bilim dalında uzman bir grup yetiştirmesi** bu âyetin gereğidir. (İ. KARAGÖZ 3/258).

Bu âyetteki müminler, faydalı **ilim tahsili** için vatanlarından çıkmaya teşvik edilmektedir. Nitekim Câbir, tek bir hadis için Medîne'den Mısır'a yolculuk yapmıştır. (İ. H. BURSEVİ, 7/654)

Âyet-i kerîmeye iki türlü anlam verilmiştir. **(1).** Hz. Peygamber'in genel savaş dışında katılmadığı seriyyelerde her kesimden bir grubun dışındakilere savaşa katılmak **farz-ı ayn olmadığından**, onların **ilim öğrenmek için** kalmalarının gerektiği, **(2).** İlim öğrenmek için

seferber olup Medîne'ye gelenlerin topyekün değil de her kesimden / kabileden bir grubun gelmesidir. Dînî ilimler, sâdece helâl ve haramlarla sınırlı olmayıp bütün bir hayâtı kuşatacak genişliktedir. Dinde derinleşmesi istenen grup da bu görevi yerine getirecektir. (H. T. FEYİZLİ, 1/205)

(123).**'Ey îman edenler! Yakınınızda bulunan kâfirlerle savaşın.'** Savaş ancak barış, huzurve güveni sağlamak, fitne, fesat ve **zulmü durdurmak**, îman ve ibâdet etmek, dîni anlatma, seyahat etme, mülk edinme ve benzeri **temel hakların ihlâlini önlemek,** vatana, mala, cana, ırza ve mukaddes değerlere yapılan **saldırılara engel olmak** için en **son çâre** olarak meşru olur. (..) **'Savaşın'** ve **'öldürün'** şeklindeki emirlersavaşmak zorunda kalan müminlerle ilgilidir. Savaşla ilgili âyetlere baktığımızda İslâm'ın **saldırıya karşı koyma** ve savunma dışında savaşa zulmü ve din sebebiyle yapılan **baskıyı ortadan kaldırma**k için izin verildiğini anlıyoruz. (..) İslâm'a göre **barışı korumak esas** olmakla birlikte barış ortamı bozulup Müslümanlara savaş açıldığı veya savaşa zorlandığı takdirde **savaşa katılmak farz,** savaştan kaçmak ise **haram** ve büyük günahtır. (İ. KARAGÖZ 3/260, 261).

Abdullah b. Ömer'e göre söz konusu âyetin savaşmayı emrettiği yakın unsurlar **Rumlar**dır. (..) Öyle anlaşılıyor ki, âyet-i celile içerdiği bu temel ilke itibâriyle yüce bir amaç taşıyordu. O da bu bölgenin (Sûriye bölgesi), Müslümanlar açısından stratejik bir öneme sâhip olmasıydı. Çünkü Müslümanların varlıklarını korumaları ve İslâm'ı başka coğrafyalardaki insanlara tebliğ etmeleri için, **sözü edilen bölgenin zararlı unsurlardan temizlenmesi** gerekliydi. İşte âyetin hedefi de zâten buydu. Esâsen Hz. Peygamber, vefatından kısa bir süre önce Mûte savaşına yol açan Kudüs – Şam arasındaki Hıristiyan Arapların üzerine bir ordu sevketmeye karar vermiş ve Üsâme b. Zeyd'i de bu orduya kumansan olarak tâyin etmişti. (KUR'AN YOLU'na atıfla M. DEMİRCİ, 1/621)

Âyetin **'yakınınızda bulunan'** diye çevrilen kısmından hareketle düşmanlara karşı savaşma yükümlülüğünde **mekân faktörü**nü öne çıkaran yorumlar yapılmışsa da düşmanın coğrâfi faktör yanında **başka yönlerden de yakın tehdit hâline gelip** gelmemiş olduğunun **ölçü alınması gerektiği** açıktır. Bu buyruğa Kur'ân'ın bütünlüğü içinde bakıldığında, burada Müslümanların yakın çevrelerindeki gayr-i Müslimlerle hep savaş içinde olmaları gerektiği gibi bir mânânın bulunmadığı, **sâdece düşmanlık edenlere karşı ortaya konacak tavır**dan söz edildiği kolayca anlaşılır. Bu arada dikkat edilmesi gereken diğer bir husus, âyette ortaya konması istenen **sertlik ve güç, savaş şartlarının câri olduğu durumlar**da tâvizsiz ve kararlı davranma anlamındadır. Normal şartlarda yürütülen insan ilişkilerinde, **meselâ turizm ve ticâret** gibi alanlarda Müslüman olmayanlara karşı bu **buyruğun işletilmesi düşünülemez.** (Râzi'den KUR'AN YOLU, 3/76)

İslâm'da cihâdın amacı: Allâh'ın ilâhlığını yeryüzünde egemen kılmak, Allâh'ın otoritesini gaspeden tâğûtları kovalamak, insanı **Allah'tan başkasına kul olmaktan kurtarmak,** sâdece Allâh'a itaat ettiği ve kula kulluktan kurtulduğu için, güç kullanarak Allâh'ın dîninden döndürme amaçlı baskılardan insanları uzak tutmak amacına yöneliktir bu cihad. **'Fitnenin kökü kazınana ve Allâh'ın dîni bütünüyle egemen olana'** kadar sürecek bir cihad. (..) Bu savaş, Allâh'ın sistemini kulların sistemine üstün getirmek için başlatılmıştır. Bir ulusu, diğer bir ulusun egemenliği altına almak amacı ile girişilen bir savaş değildir bu. Allâh'ın egemenliğini kulların egemenliğinin üstüne çıkarmaktır, İslâm'da **cihâdın amacı.** (S. KUTUB, 5/434)

'Allah takvâlı olanlarla berâberdir.' Allâh'ın müttakilerle berâber olması, fiziksel anlamda değil, Allâh'ın kullarını her yerde ve her zaman görmesi, bilmesi ve onlara **yardım etmesi**

anlamındadır. (..) **'Şüphesiz peygamberlerimize ve îman edenlere dünyâ hayâtında ve şâhitlerin şâhitlik edecekleri günde yardım ederiz.'** (40/51)anlamındaki âyette olduğu gibi birçok âyette Allah müminlere yardım edeceğini bildirmektedir. (47/7, 9/40, 59/11, 30/5, 48/3, 22/40; İ. KARAGÖZ 3/262, 263)

9/124-127 HER YIL SINANDIKLARINI GÖRMÜYORLAR MI?

124. Bir sûre indirildiği zaman, o (münâfık ola**)nlardan bâzısı: "Bu hanginizin îmânını artırdı?" der. (**Oysa her inen sûre**) îman edenlerin îmânını artırmış (**kuvvetlendirmiştir**) ve onlar (**her inen vahiyle sevinip**) müjdeleşirler. [**bk**. 8/2]**

125. Kalplerinde (şüphe**,** küfür**,** şirk ve münâfıklık gibi**) bir hastalık bulunan kimselere gelince, (**o sûreler**) onların murdarlıkları üzerine murdarlığı (**küfürleri üzerine küfrü**) artırmış ve onlar kâfir olarak ölmüşlerdir. [**bk**. 17/82; 41/44]**

126. Münâfıklar) **her yıl bir veya iki defâ belâya uğratıl(**ıp imtihana çekil**)diklerini görmüyorlar mı? Böyle iken yine de (**nifaklarından**) tevbe etmiyorlar ve (**bundan**) ibret de almıyorlar.**

127. (Münâfıkların ayıplarını bildiren**) bir sûre indirildiği zaman: "(**Mü'minlerden**) birisi sizi görüyor mu?" diye birbirlerine bakarlar, sonra (**gören yoksa**) sıvışıp giderler. Onlar (**gerçeği**) anlamayan bir güruh olmaları sebebiyle, Allah onların kalplerini (**îmandan**) döndürmüştür.**

124-127. (124). **'İman edenlere gelince, bu onların îmânını artırır.'** Bu sûre, onların îmânını, yakinlerini, sebatlarını yahut da haşyetlerini ve emirlere bağlılıklarını artırmıştır. (S. HAVVÂ, 6/318)

Îmânın artması, Hz. Peygamberin (s) zamânına özgüdür. (âyetler peyderpey indikçe) Şimdi ise, kabul edilen görüşe göre îman ne artar, ne de azalır. Yalnızca îmânın dereceleri kuvvet ve zayıflık yönünden farklılık arz eder. (İ. H. BURSEVİ, 7/661)

(125).**'Kalplerinde hastalık olanlara gelince (**bu**) onların pisliklerine pislik katar.'** Kalplerindeki küfre ilâve yeni küfür, bâtıl inanç ve kötü huylar katar. (İ. H. BURSEVİ, 7/662)

Yâni eski küfür ve inkârlarına, îmansızlıklarına, kötü huylarına ve nifaklarına bir nifak daha ilâve ediyor. Çünkü her sûrenin gelişiyle, müminlerin îman neşvesi peyderpey nasıl artıyorsa, ahlâkları güzelleşip nasıl olgunlaşıyorsa, buna karşılık inkâr edenlerin de, her inkârında küfürleri, katılıkları ve ahlâksızlıkları bir kat daha artıyordu. (ELMALILI, 4/432)

(126).**'Onlar'** şu münâfıklar '**görmezler mi ki her yıl, bir veya iki kere belâlara çarpılıyorlar.'** Kıtlık, hastalık ve başka şeylerle yılda bir veyâ iki defa sınanıyorlar. Yâhut da emir ve hükümleri uygulamak ve tatbik etmeleri konusunda sınanıyorlar da, onlar hiçbir şekilde bunları **yerine getirmiyor,** uygulamıyorlar. Bu bakımdan **rezil** rüsvay oluyorlar. **'Yine de hem'** nifaklarından **'tevbe etmiyorlar, hem de öğüt'** ibret **'almıyorlar.'** (S. HAVVÂ, 6/319)

(127).**‘Bir sûre indirildiği zaman birbirlerine bakarlar. Sizi bir kimse görüyor mu? Sonra’** gizlice **‘sıvışıp giderler.’** Sûrenin kendileriyle ilgili etkisinden bunalır, vahiy meclisinden kaçmak isterler. Fakat kaş göz işâretlerini müminlerden birisi görüverecek, bu konuşulanlardan alındıkları anlaşılıverecek, **nifak ve hâinlikleri meydana çıkıverecek diye gizlice oradan sıvışıp** gitmek isterler, **‘sonra da sıvışıp giderler.’** (ELMALILI, 4/432, 433)

‘sonra da sıvışıp giderler.’ Bu olay, sâdece yeni inen bir sûrenin okunması münâsebetiyle düzenlenen bir **toplantı**ya münâfıklar da katılmak zorunda kalınca ortaya çıktı. Hz. Peygamber, **her yeni sûreyi** yerine yazılmadan önce bir hutbe gibi **okurdu.** Gerçek müminler onu mutlaka çok saygılı ve duygulu bir şekilde dinlerlerdi. Fakat sâdece Müslüman olduklarını göstermek için **toplantıya katılmış olan münâfıklar,** okunan âyetlere hiçbir **ilgi duymadıkları** için moralleri bozuk bir şekilde sıkılarak otururlardı. Ve kendilerinin toplantıda hazır bulunduklarını diğer sahâbelere fark ettirdiklerinden emin oldular mıydı, hemen **sıvışmak için fırsat** ararlardı. (MEVDÛDİ, 2/276)

‘Allah onların kalplerini (îmandan küfre) **döndürmüştür.’** Yüce Allah, îmandan nefret ve **nifakta ısrar etmeleri** sebebiyle münafıklara hidâyet etmemiş ve kalplerini inkâr üzere bırakmıştır. Allâh’ın hidâyet edip îman nasip etmesi için **kulun bu yönde irâdesi**nin olması gerekir. Münâfıklarda böyle bir irâde yoktu. Allah kimseyi îman etmeye zorlamaz. (İ. KARAGÖZ 3/266)

9/128-129 İÇİNİZDEN GELEN BİR PEYGAMBER

128. (Ey müminler**!) Andolsun ki size kendi içinizden öyle bir peygamber geldi ki, sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. Size çok düşkün, mü’minlere karşı çok şefkatli, çok merhametlidir. [**bk**. 2/129; 3/164]**

129. (Ey Peygamberim! Sana inanmaktan**) yüz çevirirlerse hemen de ki: “Bana Allah yeter. O’ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Ben ancak O’na tevekkül ettim (**güvenip dayandım**). O, büyük (**ve yüce**) Arş’ın Rabbidir (**sâhibidir**).**

128-129. ‘(Ey müminler!**) Andolsun ki, size kendinizden öyle bir peygamber geldi ki, sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir.’ ‘kendi içinizden’**, kendi cinsinizden, melek değil, beşer cinsinden, aslı ve nesebi belli, Arabi ve Kureyşi, Harem ehlinden. (..) Yâni bir rasuldür ki, azizdir; büyük izzeti vardır. Sizi sıkıntıya sokan şeyler onun aleyhine olur, ona ağır gelir. O yüksek izzet sâhibi Peygamber, kendi cinsinin evlâtlarının zor durumda kalmasına râzı olmaz. (..) **‘Üzerinize düşkündür, size karşı pek hırslıdır.’ ‘(**Ey Muhammed**) sen onların yola gelmelerini ne kadar istesen de..’** (Nahl 16/37) âyetinde de işâret buyurulduğu üzere hidâyet ve iyiliğinize, faydanıza, hayrınıza hırslıdır. Üzerinize toz kondurmak istemediği gibi, sizi mutluluğun zirvesine eriştirmek, selâmete çıkarmak, cennete ve rıdvâna kavuşturmak için bütün hırsıyla ve var gücüyle uğraşır. (ELMALILI, 4/434)

Bu (yukarıda sayılan) **yedi niteliki**n dışında Kur’an’da peygamberimizin birçok niteliği zikredilmiştir. Bu nitelikler özetle şunlardır: Bütün insanların peygamberidir. (4/79, 34/28). Müjdeci ve **uyarıcı**dır. (35/24). En güzel örnektir. (33/21). **Öğüt verici**dir (88/21-22). Hak **dâvetci**si ve etrâfını aydınlatıcı bir **kandil**dir. (33/46). **Yol gösterici**dir. (42/52). **En büyük**

ahlâka sâhiptir. (68/4). Katı kalpli, kaba ve kırıcı değil, **yumuşak kalpli**dir. (İ. KARAGÖZ 3/269).

‘Yemin olsun ki, size hakikaten bir rasul geldi’ âyeti, Zeyd b. Sabit tarafından çok araştırılmış, ancak, Zü‘ş Şehadeteyn yâni iki şâhit hükmünde olan Huzeyme b. Sabit nezdinde bulunmuştu. Yâni âyet, ashabdan birçoklarının ezberinde olmasına rağmen, yazılısı ancak Huzeyme’nin yanında bulunmuştu. (ELMALILI, 4/433)

Sıkıntı ve musibetler karşısında **‘hasbüna ‘llâhü ve ni’me’l vekil: Allah bize yeter, O ne güzel vekildir’** denir. Hz. İbrâhim (as) Nemrut tarafından ateşe atıldığı zaman **‘Hasbüna’llâhü ve ni’me’l vekil’** demiştir. (Buhâri) Yüce Allah Peygamberimize **‘Allah bana yeter’** demeyi emir buyurmuştur. Allah kuluna arka çıkar ve yardım ederse ona kâfi gelir, kimseye muhtaç etmez. (İ. KARAGÖZ 3/270).